

กระบวนการประเมินผล

กระบวนการประเมินผล เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญของกระบวนการละครมาลัย มงคล ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบผลการใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นสื่อในการพัฒนามนุษย์และสังคมจากการดำเนินงานของคณะละครมาลัยม้อมในภูมิภาคต่างกัน โดยคณะมีกิจกรรมในการติดตามประเมินและสรุปผลโครงการละครนี้ ด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ และประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ใน 2 ขั้นตอนหลักดังนี้

1. กิจกรรมประเมินผลการใช้กระบวนการแสดง โดยลงลึกในพื้นที่ 4 ภาค ด้วยวิธีการ

- 1.1 การพูดคุยกลุ่มย่อย
- 1.2 การพูดคุยกับครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชนหรือสมุดลงนามและความคิดเห็น
- 1.3 แบบสอบถาม
- 1.4 สรุปรงาน

ในบทนี้เป็นการพิจารณาผลการใช้กระบวนการแสดงในภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ด้วยกิจกรรมประเมินผล เพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์ผลที่ได้ตามขั้นตอน

2. การประเมินสรุปกระบวนการและผลการใช้โครงการละครมาลัย มงคล

- 2.1 ด้านกลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นผู้ชม ผู้รับสื่อ หรือผู้เรียน
- 2.2 ด้านทีมงานคณะ ที่เป็นผู้แสดง ผู้ใช้สื่อ หรือผู้สอน

การประเมินสรุป เป็นการสรุปผลในภาพรวมจากทุกภาค โดยบรรยายรายละเอียดของการประเมินด้วยวิธีการนี้ต่อจากการเปรียบเทียบผลที่ได้จากขั้นตอนของกิจกรรมติดตามผล พร้อมวิเคราะห์ผล การปฏิบัติงานในกระบวนการใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านของโครงการสื่อชาวบ้านเพื่อพัฒนามนุษย์และสังคม

1. ผลการใช้กระบวนการแสดง

1.1 การพูดคุยกลุ่มย่อย

การพูดคุยกลุ่มย่อย เป็นวิธีการที่ใช้สำหรับประเมินกลุ่มเป้าหมายหลักที่เป็นเยาวชน นักศึกษาและประชาชนทั่วไปในชุมชน ยกเว้นบุคคลระดับครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน ซึ่งใช้ในทุกภาค

แลกเปลี่ยนความรู้สึกและทัศนคติของผู้ชมที่มีต่อละคร รวมทั้งใช้แบบสอบถามเป็นแนวทางร่วม โดยในกลุ่มเป้าหมายหลัก ผู้วิจัยตรวจสอบผลการใช้ด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ ทำให้ได้ข้อมูลด้านทัศนคติที่หลากหลาย ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างของผู้ชมในระดับนี้จำนวนภาคละ 8 คน เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับใช้อ้างอิงในด้านทัศนคติการรับรู้และการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ของผู้ชมในเชิงคุณภาพ ส่วนเชิงปริมาณสามารถเห็นได้จากการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการด้วยแบบสอบถามปลายเปิด ซึ่งการพูดคุยกลุ่มย่อยได้ผลโดยแบ่งตามลักษณะของข้อมูลป้อนกลับได้ดังนี้

ภาคกลาง

1.1.1 พฤติกรรมของผู้ชมที่เกิดขึ้น

1.1.1.1 ความสนใจของผู้ดูคุดต่อหลังจบกิจกรรมการแสดง

ความสนใจของผู้ดูคุดต่อหลังจบกิจกรรมการแสดงจากการสังเกตผู้ชมกลุ่มเป้าหมายโดยประมาณ พบว่าผู้ชมร้อยละ 60 ของผู้ชมทั้งหมดยังคงให้ความสนใจกับคณะ ซึ่งร้อยละ 65 จากการสัมภาษณ์ ไม่รู้จักคณะมาก่อนหรือรู้จักแต่ไม่เคยชมการแสดง

1.1.1.2 ปฏิกริยาตอบสนอง ความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้ชม

ปฏิกริยาตอบสนอง ความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้ชมที่อยู่ร่วมต่อทุกกลุ่มเป้าหมายพบว่า ให้ความสนใจกับนิทรรศการเคลื่อนที่ เขียนแสดงความคิดเห็นบนผ้าขาวที่คณะเตรียมให้อย่างสนุกสนาน หรือช่วยยกของ แสดงความประทับใจ ชื่นชมและยินดีกับความสำเร็จของคณะ รวมทั้งสนใจความเป็นมาของกลุ่มคณะ ลักษณะและวิธีการดำเนินงาน กระบวนการใช้ละคร โครงการอื่นๆ และผลการใช้ละครหรือข้อมูลป้อนกลับของผู้ชม อีกทั้งวิพากษ์วิจารณ์ละคร หรือประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวเนนทัศนคติที่เป็นประโยชน์ต่อคณะ

1.1.2 ทัศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละคร

1.1.2.1 รูปแบบและวิธีการสื่อความ

ทัศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละครในส่วนของรูปแบบและวิธีการสื่อความพบว่า ผู้ชม 7 ใน 8 คน แสดงความประทับใจต่อทักษะ ศิลปการแสดง บทบาทและความสามารถในการ "ร้องว่าทำเพลงบรรเลงดนตรี" ของผู้แสดงทุกท่าน ซึ่ง "ของฝรั่งอย่างอเมริกา จะมีละครเพลง ละครพูด ละครแบบ Musician ผมไม่เคยเห็นละครแบบนี้ เวลาดูเรื่องภาษา ก็ตามไม่ทันทุกอย่าง แต่ก็สามารถเข้าใจเรื่องได้ ชอบที่ผู้แสดงจะเปลี่ยนบทบาทไปเรื่อยๆ แต่ได้ทำหน้าที่ทุกคน และผสมกันได้ดีมาก" (Aaron Stern, สัมภาษณ์, 4 ธันวาคม 2539) แสดงถึงความพร้อมและความสามารถของผู้แสดงรวมทั้งชื่นชมวิธีการนำเอาเครื่องดนตรีไทยและเพลง นาฏศิลป์ เครื่องดนตรีประเภทต่างๆ เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบฉาก ฯลฯ ที่ใช้ โดยผสมผสานวัฒนธรรมตะวันออกกับตะวันตกให้มีความเป็นสากลใน

รูปแบบที่รับรู้ร่วมกันได้อย่างเหมาะสม มีสีสัน สนุกสนาน ประยุกต์นำเสนอมองว่าเป็นการให้การศึกษารวมทั้งการบำรุงรักษาและสืบทอดสื่อพื้นบ้านของไทย ดังที่ Aaron Stern (ผู้ชม, สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2539) ผู้ชมชาวต่างชาติกล่าวว่า “ถ้าคิดว่าเป็นการอนุรักษ์ก็มีผลมาก” จะเห็นว่าแนวคิดการจัดรูปแบบอย่างละครเวทีที่ถูกนำมาใช้ในการแสดงนี้ สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบของละครเวทีดั้งเดิมในสังคมไทยที่มีความเรียบง่ายขนย่ายสะดวก จัดเตรียมและใช้ได้คล่องตัว เป็นสิ่งที่ผู้ชมชื่นชอบและประทับใจ

สำหรับวิธีการสื่อสามารถนำความเชื่อและวรรณกรรมไทยมาเชื่อมโยงกับการสวดมาลัยพื้นบ้านปรับวิธีการนำเสนอได้อย่างน่าสนใจ สะท้อนให้เห็นบทบาทหน้าที่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทนี้ ที่ผู้ชมสามารถรับรู้ได้ไม่ยากนัก ดังที่ผู้ชมอาวุโส (สัมภาษณ์, 23 พฤศจิกายน 2539) แห่งชุมชนบ้านหนองขาวท่านหนึ่งกล่าวว่า “ที่นี่ยังสวดพระมาลัยอยู่เมื่อมีคนตาย บางทีสวด 2 คืน หรือสวด 7 คืน พอดูแล้วก็รู้ได้” ส่วนผู้ชมในเมืองหลวงกลับรู้สึกแปลกประหลาดใจและตื่นตากับการนำเสนอที่ประยุกต์การสวดมาลัยดั้งเดิมเข้ากับละครสมัยใหม่เป็นสื่อวัฒนธรรมและให้การศึกษ โดยทุกฉากทุกตอนมีความน่าสนใจ สร้างการมีส่วนร่วมทางอารมณ์ได้อย่างไม่แยกความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชมและผู้แสดง

ในขณะที่ผู้ชมเยาวชน 2 คน สนใจพูดคุยในศิลปการละคร ทักทายทางละคร การฝึกฝน กระบวนการและเบื้องหลังการผลิตละคร ซึ่งผู้ที่เคยติดตามงานของคณะมาก่อนแสดงความคิดเห็นต่อละครเรื่องนี้ว่ามีพัฒนาการด้านรูปแบบและศิลปการแสดงที่เป็นสากลมากขึ้น

จะเห็นว่าผู้ชมหรือผู้เรียนรับรู้ต่อรูปแบบและวิธีการสื่อความที่นำสื่อพื้นบ้านมาใช้ในการพัฒนาคน โดยทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมและถ่ายทอดวัฒนธรรม ทั้งมองว่าเป็นวิธีหนึ่งในการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านให้ยืนยาว และเป็นการพัฒนาสร้างสรรค์ให้สามารถใช้ได้อย่างสอดคล้องเพื่อให้การศึกษากับบุคคลและสังคม

1.1.2.2 เนื้อหา สาระ

ทัศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละครในส่วนของเนื้อหาสาระ พบว่า ผู้ชมวัยสูงอายุ 1 คน ได้กล่าวถึงการรับรู้เนื้อหาที่เสนอเรื่องราววรรณคดี พระมาลัย ชื่นชอบการใช้แนวคิดดังกล่าวเพื่ออบรมเด็กเดือนสติ หากแต่เกรงว่าวัยรุ่นจะไม่เข้าใจพื้นฐานความเชื่อนี้ ขณะที่เยาวชน 7 ใน 8 คน ไม่ทราบรายละเอียดดั้งเดิมในเรื่องนี้ เพียงแต่ได้ยินการบอกเล่าในเรื่องนรก สวรรค์ เมื่อชมละครสามารถรับรู้เนื้อหาที่เสนอปัญหาสังคมในแง่มุมต่างๆ อันนำไปสู่ปัญหาเอตส์ และเกรงว่าผู้ชมวัยผู้ใหญ่จะเข้าใจเรื่องได้ยาก เนื่องจากมีการสลับเหตุการณ์และใช้เรื่องราวที่เกิดขึ้นกับ วัยรุ่นเป็นหลัก ซึ่งจากการแลกเปลี่ยนพูดคุยทั้ง 8 คน สนใจเนื้อหาที่นำเอาเรื่องศาสนามาเชื่อมโยงกับเรื่องปัจจุบัน นำเสนอปัญหาที่หลากหลายในสังคมได้อย่างกระชับสื่อความได้ชัดเจน ละครได้สะท้อนปัญหาจริยธรรมทางเพศของบุคคลให้คิดสอนเรื่องบุญ บาป การแยกแยะสิ่งถูกหรือผิด พร้อมเสนอวิธีแก้ไขปัญหาด้วยการใช้สติและตระหนักในกรรมเป็นการเตือนเยาวชนและผู้ปกครอง “ทำให้เราคิดได้ว่าเราจะทำอะไรลงไปจะต้องคิดให้ดีจะได้ไม่เสียใจภายหลัง” (ผู้ชม, สัมภาษณ์, 24 พฤศจิกายน 2539) เป็นการเปิดมุมมองปัญหาเรื่องเอตส์และพฤติกรรมทางเพศ พร้อมได้วิพากษ์วิจารณ์การแสดงในแง่ที่ว่า “เนื้อหาของเรื่องที่สื่อนั้นก็ถือว่าเป็นสื่อที่แรงและตรงไปตรงมา กระแทบใจวัยรุ่นที่ชอบประพฤตินในทางนี้ได้มาก พวกที่ไม่เป็นก็ได้รับและเข้าใจปัญหาต่างๆ มากขึ้น” (ผู้ชม, สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2539) เป็นบทเรียนในการดำเนินชีวิต

จะเห็นว่าผู้ชมได้รับเนื้อหา สารตามวัตถุประสงค์ให้ความสนใจในการแลกเปลี่ยนในเรื่องพฤติกรรมทางเพศ สถานการณ์เยาวชน และเอดส์ ตระหนักเห็นปัญหาจริยธรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมของบุคคลอันนำไปสู่ปัญหาต่างๆ มองเห็นคุณค่าของสื่อพื้นบ้านเพื่อให้เกิดการศึกษาและพัฒนาคน

1.1.2.3 กิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดง

กิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดงที่คณะจัดนั้น ผู้ชมทั้ง 8 คน เห็นว่าจัดได้เหมาะสมกับสภาพกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ผู้ชมได้รับความรู้และความบันเทิงจากการสาธิตดนตรีของผู้แสดง ซึ่ง 2 คนที่สัมภาษณ์ในรอบชุมชน เห็นว่าการนำพื่อเพลงพื้นบ้านมาร่วมกิจกรรมมีส่วนทำให้ผู้ชมตระหนักถึงสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังที่ผู้ชมแห่งชุมชนบ้านหนองขาว (สัมภาษณ์, 23 พฤศจิกายน 2539) กล่าวว่า

... นานมากที่ไม่มีคนเล่นเพลงอย่างนี้ ส่วนใหญ่เห็นเขาจะเล่นเฉพาะงานสำคัญๆ หรือจัดให้ไปเล่นเพื่อเผยแพร่ ธรรมดาไม่เล่นกันแล้ว คนแก่ๆ ก็ตายไป คนรุ่นใหม่เขามืออาชีพเป็นเรื่องเป็นราวเขาก็ไม่ทำกันแล้ว เล่นไปก็ไม่มีคนมีเวลามาดู คนเล่นก็ไม่ได้เงิน คนเล่นก็แก่กัน ก็น่าเป็นห่วงไม่มีคนสืบทอดเกือบสืบทอดได้ นานๆ จะเห็นเล่นเพลง ...

จะเห็นว่าทัศนคติดังกล่าวได้แสดงความห่วงใยต่อเพลงพื้นบ้านที่กำลังสูญสลาย ฉะนั้นการให้พื่อเพลง และเด็กในท้องถิ่นเล่นและสาธิตเพลงพื้นบ้านจึงเป็นวิธีใช้ทรัพยากรบุคคล กระตุ้นความสนใจของผู้ชม ให้เกิดความห่วงใยและเห็นถึงคุณค่าความสำคัญในการอนุรักษ์ และสืบทอดเผยแพร่วัฒนธรรมของท้องถิ่นให้คงอยู่เป็นมรดกสืบทอดไป จะเห็นได้ว่าคณะได้ใช้หลักมนุษยวิทยาการศึกษาในการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน โดยใช้คนในพื้นที่จัดและมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชุมชน

ส่วนผู้ชม 1 คนจากการสัมภาษณ์ในรอบพิเศษเห็นว่า การฉายภาพวีดิทัศน์ เป็นวิธีการใช้สื่อเทคโนโลยีภาพ หรือสื่อแห่ง ที่สร้างความสนใจต่อละครเรื่องนี้มากขึ้น โดยมีระยะเวลาที่เหมาะสม สามารถประมวลภาพของกระบวนการเสนอต่อผู้ชมให้เห็นความสำคัญของละครเรื่องนี้ได้ ดังผู้ชม (สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2540) กล่าวว่าศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทยว่า

... ภาพก็โอเคดีดุดดี เขาเลือกภาพที่เห็นบรรยากาศของละครและคนดูกับนักแสดงได้ชัดเจน ชอบการใช้ภาพพระมาลัยกับเพลงสวดมาขึ้นต้น ทำให้เข้าใจเรื่องหลักๆ ได้ บรรยากาศที่มีคนดูหลายวัยนะ และความคิดเห็นของคนดูตอนจบนี่ก็เด็ดนะเห็นว่า ฝนตก คนก็ยังดูใจ ตรงนี้สะท้อนให้เห็นอะไรเออะนะ 80 กว่ารอบ ...

จะเห็นว่าวิธีการฉายภาพบันทึกวีดิทัศน์ เป็นวิธีการหนึ่งในการปูพื้นฐานความรู้แก่ผู้ชมให้รู้จักคณะหรือวิธีดำเนินงาน ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจในสาระสำคัญของละคร และสื่อดังกล่าวยังเป็นภาพสรุปของกระบวนการใช้ละครการศึกษาเพื่อพัฒนาคน

ขณะเดียวกันผู้ชมทั้ง 8 คน ประทับใจต่อกิจกรรมหลังการแสดงเปิดโอกาสให้ผู้ชมมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น หรือทัศนคติส่วนบุคคล ทั้งสามารถสร้างความชัดเจนและเข้าใจในปัญหาพฤติกรรมทางเพศ สถานการณ์ปัญหาของเยาวชน และเอดส์ ซึ่ง "เป็นวิธีที่มีประโยชน์มากก็ตอนที่เวลาละครจบแล้ว ผู้แสดงจะพูดคุยและให้ผู้ชมซักถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ตรงนี้น่าสนใจมาก และ

ข้อมูลที่ได้อีกกลับมาเวลาที่ผู้ชมและผู้แสดงพูดคุยตอนนี้ คนอื่นๆ ที่ชมก็ได้รู้ไปด้วย ทำให้รู้ว่าเด็กคิดอย่างไร และเข้าใจในเรื่องเอดส์หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องการสื่อไหม” (Aaron Stern, สัมภาษณ์, 4 ธันวาคม 2539) เพื่อตรวจสอบการรับรู้ของเยาวชนได้ชัดเจน ในขณะที่ผู้ใหญ่ได้รับสาระโดยตรงจากละครและแยกแยะข่าวสารได้ ซึ่งล้วนเป็นวิธีกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนและสร้างกระแสวิพากษ์ในเรื่องจริยธรรมทางเพศต่อไป ทั้งส่งผลต่อการอยู่ร่วมพูดคุยหลังจบกิจกรรมกระบวนการแสดง

1.1.3 ทักษะที่แสดงออกตามวัตถุประสงค์

1.1.3.1 การแลกเปลี่ยนด้านสถานการณ์เยาวชน จริยธรรมทางเพศและเอดส์

การพูดคุยกลุ่มย่อยกับกลุ่มเป้าหมายหลายๆ แห่งในภาคกลาง พบว่า หลังจบกิจกรรม ผู้ชมวัยรุ่นที่ใช้อ้างอิง 7 ใน 8 คน สนใจและแลกเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิด หรือ ประสบการณ์ของตนเอง และเพื่อน ที่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาเรื่องราว หรือมีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ เช่น การติดยาเสพติด พฤติกรรมทางเพศ และปัญหาของเด็กวัยรุ่นทั่วไปที่มีผลกระทบต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนจากการบอกเล่าของผู้แสดง (ญาดา เกรียงไกรวุฒิ, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2540) เป็นที่น่าสนใจว่าเด็กหลายคนกล้าเปิดเผยพฤติกรรมต่างๆ ที่ทำให้ต้องเข้ามาอยู่ในสถานที่นี่ เช่น การลักทรัพย์ การเสพ ชื้อ และขายยาเสพติด ซึ่งการพูดคุยมีส่วนสร้างความรู้สึก และทัศนคติทางบวกแก่เด็กกลุ่มนี้

1.1.3.2 ละครเหมาะสมกับเยาวชนและผู้ชม

ผู้ชมทั้ง 8 คน เห็นว่าละครทั้งรูปแบบและเนื้อหาสาระ ได้กระตุ้นให้เห็น ความสำคัญของปัญหาที่หลากหลายซึ่งเกิดขึ้นกับวัยรุ่น ทำให้เยาวชนได้ตระหนักในพฤติกรรมของตนเองที่อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อเอดส์มากกว่าวัยอื่น ละครได้เสนอให้เห็นบริบทแวดล้อมต่างๆ ที่ก่อให้เกิดปัญหา ดังที่ เด็กวัยรุ่นหญิงท่านหนึ่ง (สัมภาษณ์, 23 พฤศจิกายน 2539) ติดตามคณะมาชมการแสดงในชุมชน ได้กล่าวแสดงความคิดเห็นที่น่าสนใจว่า “เด็กมีปัญหาบางที่มีสาเหตุมาจากหลายๆ ด้าน อาจจะเป็น ครอบครัวไม่อบอุ่น สามารถทำให้เกิดปัญหาต่อเนื่องได้” จะเห็นว่าปัญหารวัยรุ่นส่วนมากมักถูกละเลยจากผู้ใหญ่ ละครได้สะท้อนเรื่องผู้ปกครองที่มองข้ามความสำคัญของภาวะวัยรุ่นที่กำลังเจริญเติบโต จึงก่อให้เกิดเรื่องยุ่งที่แก้ไขได้ยากภายหลัง ละครจึงเหมาะสมกับเยาวชนและผู้ชมทุกระดับ อีกทั้งได้เสนอวิธีป้องกันและลด ปัญหาที่เหมาะสมกับสังคมไทย ดังที่ผู้ชมท่านหนึ่ง (สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2539) สรุปว่าละคร

... สื่อในสิ่งที่เข้าใจง่ายและเป็นประโยชน์ต่อ เยาวชน ชอบกลวิธีการนำเสนอที่ทั้งสอง และแนะนำ อีกทั้งมีคตินำไปใช้ในชีวิตประจำวันและในอนาคตได้ ...

1.1.3.3 การเสนอทางออกในการแก้ปัญหา

ผู้ชมทั้ง 8 คน เห็นว่าการแก้ปัญหาควรให้ความสำคัญในการกระตุ้นจิตสำนึกของแต่ละบุคคลให้รู้จักป้องกันตนเอง หลีกเลี่ยงการเสี่ยงต่อการพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม โดยเสนอให้ใช้หลักธรรมทางศาสนา รัชศาสตร์ 5 ตระหนักในกรรม ใช้สติในการแก้ปัญหา หรือปรึกษาเพื่อนสนิท พ่อแม่ ครู อาจารย์ บุคคลที่ไวใจได้ หรือเลือกคบเพื่อน ซึ่งผู้ปกครองควรให้ความอบอุ่นแก่ครอบครัว อันเป็นแนวทางลดและแก้ปัญหาได้ อีกทั้งผู้ชมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับวิธีการป้องกันโรคเอดส์ ด้วยการนำเรื่องศาสนามาสอนคนในลักษณะของละครเป็นวิธีการสอนที่ดึงดูดใจให้ประคองตนด้วยสติ รัชศาสตร์ 5 ซึ่งมองว่า “โรคเอดส์ป้องกันได้ด้วยตัวของเราเอง” (ผู้ชม, สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2539) จะเห็นว่าผู้ชมมีความเข้าใจและรู้เท่าทันในการหลีกเลี่ยงหรือแก้ไขปัญหามาตรับถึงถึงความสำคัญของให้ความรู้เรื่องเอดส์ในสังคม เช่น ละคร นับเป็นวิธีการใช้สื่อที่ให้การรับรู้และความบันเทิง

1.1.3.4 วิพากษ์วิจารณ์การรณรงค์และการให้การศึกษา

ผู้ชมทั้ง 8 คน เห็นว่าในภูมิภาคนี้ให้ความสำคัญในการรณรงค์ปัญหาเอดส์มาก โดยเฉพาะในเมืองหลวงมีสื่อที่หลากหลายทันสมัยด้วยรูปแบบต่างๆ ที่ดึงดูดความสนใจ ซึ่ง 2 ใน 4 ของผู้ชมที่อยู่ในเขตเมืองหลวง เห็นว่าสื่อส่วนใหญ่จำกัดความเข้าใจตามระดับวุฒิภาวะของผู้ชม ซึ่งเป็นปัญหาว่าเหมือนเดียวกับสื่อที่เผยแพร่ตามประเทศต่างๆ ทั่วโลก ขณะที่สื่อในลักษณะละครมีน้อยและถูกละเลยให้ความสำคัญ ดังที่ สเตริน (Aaron Stern, สัมภาษณ์, 4 ธันวาคม 2539) ผู้ชมท่านหนึ่งกล่าวว่า

... เราเป็นผู้ใหญ่ รู้ว่าควรป้องกันอย่างไร ใช้ถุงยางหรือจะรั้งอะไร แต่บางทีสื่อโฆษณาตรงๆ แบบนี้หยุด ไม่ได้ทำให้เข้าใจต่อ บางทีรับรูดผ่าน ก็เห็นป้าย แต่ก็ไม่ได้สังเกตว่าเขาเขียนอะไร ก็เออ รู้ว่าน่าจะหมายถึงอะไร แต่ไม่สนใจหรือไม่สะอึกใจมาก ผมว่าการใช้ละครเป็นสื่ออย่างเรื่องเอดส์นี่จะมีผลมาก แม้ผู้ใหญ่บางคนก็ละเลย แต่ได้ดูละครก็จะรู้ว่าต้องระวังมากขึ้น ทุกวันนี้เอดส์เพิ่มขึ้นมาก ที่อเมริกาก็รณรงค์กันเยอะ ถ้าพวกเขาไปแสดงที่อเมริกาอยากให้เลือกที่เป็นเมืองใหญ่ เพราะเมืองใหญ่ๆ จะมีคนเป็นเอดส์มาก มีปัญหาพวกนี้มากๆ แล้วไม่ค่อยจะใส่ใจกัน ...

จากที่กล่าวจะเห็นว่าผู้ชมมองว่าทั้งภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญกับการรณรงค์ปัญหาเอดส์โดยใช้สื่ออย่างมากและแพร่หลาย เน้นที่สื่อแห่งมากกว่าสื่อบุคคล การกระตุ้น ผู้ชมให้เกิดความตระหนักต่อกับเอดส์จึงขึ้นอยู่กับการรับรู้และตีความของผู้ชม ละครเข้าถึงความสนใจและสร้างความตระหนักต่อผู้ชมได้มากกว่าสื่อในลักษณะอื่น

ส่วนผู้ชมในท้องถิ่น 4 คน เห็นว่ากิจกรรมรณรงค์ให้การศึกษาของภาครัฐและเอกชน จัดโดยบุคคลภายนอกซึ่งใช้สื่ออย่างขาดความเข้าใจ ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต การจัดอบรมถูกจำกัดเฉพาะผู้เข้าวัยที่มีประกอบอาชีพแล้ว การเผยแพร่ต่อลำบากในการทำความเข้าใจ ขณะที่สื่อละครในลักษณะนี้ไม่มีหรือมีน้อยเป็นที่ต้องการของประชาชน (ผู้ชม, สัมภาษณ์, 23-24 พฤศจิกายน 2539) กล่าวได้ว่าละครเป็นตัวอย่างของการใช้สื่อพื้นบ้านให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคนและชุมชน

1.1.4 การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ ทักษะ หรือพฤติกรรม

1.1.4.1 การตระหนักเห็นคุณค่าและความสำคัญของโครงการฯ

ผู้ชมทั้ง 8 คน เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือพฤติกรรมและทัศนคติบางอย่างที่ปรากฏได้ชัด เกิดความเข้าใจต่อการดำเนินงานของคณะ ดังเช่นที่ว่า “ตอนแรกเข้าใจว่าเป็นการปลุกกระตม หรือต้องการล้อเลียนเสียดสีศาสนา ดูๆ รู้สึกว่าดีมีประโยชน์มาก” (ผู้ชม, สัมภาษณ์, 23 พฤศจิกายน 2539) สะท้อนถึงการรับรู้ในสาระสำคัญและมองกลุ่มคณะเป็นผู้ทำหน้าที่ให้การศึกษาลักษณะหนึ่ง ชื่นชมและเห็นว่าละครเรื่องนี้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาจิตสำนึกของบุคคลที่มีต่อจริยธรรมทางเพศ และส่งผลต่อการพัฒนาสังคมในระยะยาว ส่วนผู้ชมในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน จากการบอกเล่าของผู้แสดง เช่น ประดิษฐ ประสาททอง (สัมภาษณ์, 17 มกราคม 2540) กล่าวว่า เยาวชนหลายคนกล้าแสดงความคิดเห็นในปัญหาส่วนตัว ทั้งกล่าวกับกลุ่มคณะว่า “ถ้าเมื่อไหร่ได้ออกไปจะ ปฏิบัติเป็นเด็กดี ไม่กระทำความผิดอย่างที่เคยเป็นมา” จะเห็นว่าข้อมูลย้อนกลับได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติที่ชัดเจน ผู้ชมทั้ง 8 คน เห็นด้วยกับวิธีดำเนินงาน ร่วมส่งเสริม สนับสนุนการเผยแพร่สื่อ และจะนำไปบอกต่อประชาสัมพันธ์ หรือติดตามงานของคณะในโอกาสต่อไป ดังที่ผู้ชม (สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2539) กล่าวถึงวิธีนี้ว่า “ทำให้เห็นคุณค่าหลายๆ อย่าง ถ้าใครไม่ได้ดูก็ถือว่าเสียตายนะ... หากอยากจะทำมาจัดแสดงอีกจะให้ความร่วมมือเต็มที่และประชาสัมพันธ์ให้คนในท้องถิ่นมาชมกันมาก”

นอกจากนี้ผู้ชม 8 คน ยังเห็นว่าการใช้ละครเป็นสื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการให้การศึกษแก่เยาวชนและชุมชน รวมทั้งนำวิธีการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไปใช้ในชุมชนเพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ผู้ชมทุกแห่งได้สาระสำคัญจากละครไปใช้ในการดำเนินชีวิต รวมทั้งนำเทคนิคและวิธีการดำเนินงานของคณะไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับการทำงาน ซึ่งถือว่าการดำเนินการดำเนินงานของคณะเป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงทางเลือกสำหรับเยาวชนในการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และการให้การศึกษแก่บุคคล ล้วนสะท้อนถึงตระหนักเห็นคุณค่าและของสำคัญของกระบวนการสื่อการเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรมของคณะที่มีต่อการพัฒนาคน

1.1.4.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้ชมทั้ง 8 คน ที่ใช้อ้างอิงล้วนแสดงทัศนคติให้กำลังใจ ส่งเสริมการขยายสื่อการศึกษาในรูปแบบนี้ให้แพร่หลาย เนื่องจากเห็นว่า “ทุกวันนี้ในสังคมเราขาดแคลนสื่อลักษณะนี้อย่างมาก เพราะมุ่งให้ความสำคัญกับสื่อมวลชนที่เป็นระดับมหภาคจนละเลยสื่อระดับจุลภาคที่เข้าถึงและเข้าใจชีวิตชาวบ้านได้มากกว่า ละครเรื่องนี้ให้ในตรงนั้นนะ เพราะสื่อที่จะพัฒนาจิตสำนึกของคนเรา ต้องเริ่มจากเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นและสะท้อนปัญหาตรงนั้นให้เขาให้ถึงจิตใจก่อน ตรงนี้สำคัญ” (ผู้ชม, สัมภาษณ์, 24 พฤศจิกายน 2539) จึงสนใจพร้อมเสนอคำถามต่อคณะว่า ทำอย่างไรจึงจะขยายสื่อที่ให้ การศึกษาในลักษณะละครนี้ให้แพร่หลายได้มากกว่าที่เป็นอยู่ หรือให้เกิดขึ้นในทุกท้องถิ่น (บันทึกสนทนา, 25 มกราคม 2539) จะเห็นว่าข้อเสนอแนะของผู้ชมยังแสดงถึงความคาดหวังต่อสื่อละครและการดำเนินงานของคณะ

ส่วนผู้ชม 3 ใน 8 คน เสนอให้มีการเพิ่มประเด็นเรื่องยาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาหนึ่งที่ก่อให้เกิดโรคเอดส์ และ 1 คน เสนอเรื่องการสื่อความให้ชัดเจน และให้ทัศนคติที่น่าสนใจส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนกรในภาคอื่น ดังที่ Aaron Stern (สัมภาษณ์, 4 ธันวาคม 2539) กล่าวว่า

... ไม่ทราบว่าเวลาเล่นแล้วมีการถามความรู้สึกของเด็กที่ชมไหมว่า คือเขาดูแล้วเขาอาจจะไม่อยากเป็นอย่างมาลี มาลา เพราะเห็นว่าเป็นบาปแล้วติดโรคด้วย เด็กอาจจะไม่เข้าใจว่าทำไมถึงเป็นเอดส์ ซึ่งอาจจะเข้าใจว่าคนเป็นเอดส์คือคนไม่ดี เสพยาเสพติด ล่าสอน เป็นโสเภณี ซึ่งส่วนหนึ่งก็เป็นจริง แต่อีกส่วนหนึ่งที่ร่วมกันก็ใครมีสิทธิ์จะเป็นก็ได้ ไม่เฉพาะแต่คนกลุ่มนี้ บางทีผู้หญิงก็ติดโรคมาจากสามีที่ไปเที่ยวโดยไม่ใส่ถุงยาง อยากรู้ว่าได้สร้างความเข้าใจกับเด็กไหมว่า โรคเอดส์ไม่ใช่อยูเฉพาะในกลุ่มคนพวกนี้เท่านั้น เป็นเหมือนโรคติดต่ออีกอย่างถ้าในสถานการณ์จริงเด็กเจอผู้ป่วยโรคเอดส์ เด็กจะคิดอย่างไร บางคนแค่ติดเอดส์แต่เหมือนเป็นคนบาปมาก ไม่มีใครอยากเข้าใกล้ และเป็นที่รังเกียจถูกประณามว่าเป็นคนไม่ดี ซึ่งอย่างที่บอกว่าใครก็มีสิทธิ์เป็นได้ ไม่ว่าจะสร้างความเข้าใจให้เด็กรู้สึกว่าเขาเป็นแค่ผู้ป่วย ไม่ได้เป็นคนเลวทั้งหมด ถ้าไม่แค่อ้วโรคเอดส์ แค่อ้วคนติดโรคด้วย คือรังเกียจน้ำใจหายไปนะ ...

จะเห็นว่าข้อมูลป้อนกลับของผู้ชมสนใจการตรวจสอบกระบวนกรใช้ละครในการรณรงค์ที่มีต่อผู้เรียนในด้านการรับรู้ เข้าใจของผู้รับสาร โดยใช้เนื้อหาเป็นตัวอย่างเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง เพื่อประเมินองค์ความรู้ของผู้ชมอย่างเป็นทางการ และวิธีการปฏิบัติงานรณรงค์และให้การศึกษาว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด

นอกจากนี้ผู้ชม 2 เสนอให้ปรับภาษาพูดเพราะเกรงว่าเป็นอุปสรรคต่อการรับรู้ของผู้ชมต่างชาติ หรือมักสนใจว่า การแสดงในต่างประเทศใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ ผู้ชมเข้าใจได้มากน้อยเพียงใด โดยทุกแห่งปรารถนาให้คณะกลับมาแสดงอีก หรือจัดกิจกรรมร่วมกับ ชุมชน สถานศึกษา ในโอกาสต่างๆ ทั้งคาดหวังให้การดำเนินงานของกลุ่มคณะมีผลกระทบในระดับนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะด้านการศึกษาเพื่อชุมชน

จะเห็นว่าทัศนคติผู้ชม ถือว่าละครเป็นสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย มีคุณประโยชน์และปฏิบัติได้จริงเป็นรูปธรรม จึงควรส่งเสริมกระบวนกรจัดกิจกรรมแบบคณะ เพื่อนำไปใช้ให้การรณรงค์ให้ความรู้ หรือจัดกิจกรรมทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เพื่อพัฒนามนุษย์

กล่าวได้ว่าผลการใช้กระบวนกรแสดงที่ได้จากการพูดคุยกลุ่มย่อยกับผู้ชมหรือผู้เรียนภาคนี้ ล้วนแสดงให้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจต่อกระบวนกรใช้สื่อการเรียนรู้ ในการขัดเกลาทางสังคมและถ่ายทอดวัฒนธรรมแก่บุคคล รวมทั้งตระหนักเห็นคุณค่าของกิจกรรมการศึกษา และเห็นแนวทางหรือวิธีการนำองค์ความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพของบุคคลในแต่ละท้องถิ่น เพื่อพัฒนาคน ชุมชน และสังคม

ภาคใต้

1.1.1 พฤติกรรมของผู้ชมที่เกิดขึ้น

1.1.1.1 ความสนใจอยู่พูดคุยต่อหลังจบกิจกรรมการแสดง

ความสนใจอยู่พูดคุยต่อหลังจบกิจกรรมการแสดงจากการสังเกตผู้ชมกลุ่มเป้าหมายโดยประมาณ พบว่าผู้ชมร้อยละ 65 ยังคงอยู่ให้ความสนใจกับคณะ ซึ่งร้อยละ 75 ไม่รู้จักคณะมาก่อนหรือรู้จักแต่ไม่เคยชมการแสดงและติดตามมาชมจากการบอกเล่า

1.1.1.2 ปฏิบัติยาดอบสนอง ความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้ชม

ผู้ชมที่อยู่ต่อทุกกลุ่มเป้าหมายพบว่า มีปฏิบัติยาดอบสนอง และให้ความสนใจกับนิทรรศการเคลื่อนที่ มีส่วนร่วมกับการเขียนแสดงความคิดเห็นบนผ้าขาวที่เตรียมให้อย่างสนุกสนานหรือช่วยยกของ แสดงความประทับใจ ชื่นชมและยินดีกับความสำเร็จของคณะ แลกเปลี่ยนทัศนคติด้านเนื้อหาสาระ ศิลปการนำเสนอ ทักษะของผู้แสดง วัฒนธรรมพื้นบ้านที่ปรากฏ พูดคุยถึงความรู้สึกส่วนตัว วิชาความรู้สาระหรือประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง สนใจความเป็นมาของกลุ่มคณะ กระบวนการ ลักษณะ และวิธีการดำเนินงาน เช่น ละครเพื่อการศึกษา ละครชุมชน โครงการอื่นและผลการใช้ละคร ฯลฯ

1.1.2 ทัศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละคร

1.1.2.1 รูปแบบและวิธีการสื่อความ

ทัศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละครในส่วนของรูปแบบและวิธีการสื่อความพบว่า ผู้ชม 6 ใน 8 คน ประทับใจการนำวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยมาสื่อความ และการนำเสนอที่ผสมผสานระหว่างศิลปการแสดงไทยและตะวันตก ความงดงามด้านนาฏศิลป์ ดนตรี นำสื่อพื้นบ้านมาประยุกต์ใช้ในละครได้อย่างเหมาะสม ดังแม่บ้านท่านหนึ่งที่ชุมชนทะเลน้อย (สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2539) กล่าวว่า “ชอบดนตรีสนุกและเข้าใจ เข้าใจใช้เครื่องดนตรี ทว่าก็สวย ตอนที่เขายกตัวเมขลาดูสวยมาก แล้วเอาเรื่องศาสนามาใช้นี้ก็ดีเพราะทุกวันนี้คนไม่ค่อยสนใจ ดูแล้วรู้สึกสนุกไม่น่าเบื่อจริงๆ เขาเชื่อกันแต่เด็กรุ่นใหม่ไม่รู้ก็เลยดีตรงนี้ เด็กก็รู้ด้วย คนแก่ก็ไปเล่าเพิ่มเติมให้ลูกหลานได้อีก” จะเห็นว่าทัศนคติดังกล่าวให้ความสนใจกับการถ่ายทอดวัฒนธรรมโดยผ่านสื่อละคร ซึ่งสามารถรวมเอาสื่อพื้นบ้านแขนงต่างๆ มาใช้เพื่อให้ความบันเทิงและความรู้แก่ผู้ชม เมื่อผสมกับทักษะและความสามารถทางการแสดงที่ผู้ชมชื่นชอบ “ชอบมากเลยเขารวได้สวยมาก และทุกคนก็เก่งมากด้วยคนนี่ว่า คนนั้นร้องคนนั้นเขาก็ดีโน่นดีนี่ผลัดเปลี่ยนกันได้ดีมากเลย” (ผู้ชม, สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2539) ผู้ชมยังเห็นว่าบทและการวางตัวผู้แสดงที่เหมาะสม โดยเฉพาะพระมาลัยที่เป็นทั้งผู้แนะนำและสื่อกลางสร้างความเข้าใจแก่มนุษย์ และพามะลาที่มีเสน่ห์ “สวย เสียใจดี ว่าก็สวย และบทเขาก็ดีสงสาร คือทุกคนร้องเก่งว่าเก่งทุกคน” (ผู้ชม, สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2539) และจากตอนต่างๆ ที่มีความน่าสนใจสร้างความรู้สึกในการมีส่วนร่วมทางอารมณ์ของผู้ชมได้มาก เช่น จากสวรรค์ วิมานพระอินทร์ จากนรก กล่าวได้ว่าการรับรู้และแสดงทัศนคติของผู้ชมมุ่งที่ ศิลปการแสดงทั้งงดงามและความบันเทิง ร่วมกับทักษะความสามารถของผู้แสดงในการสวมบทบาทที่สมจริงทำหน้าที่ทุกอย่างบนเวที ได้สร้างความประทับใจและควบคุมความสนใจของผู้ชมได้มาก

1.1.2.2 เนื้อหา สาระ

ทัศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละครในส่วนของเนื้อหาสาระ พบว่า ผู้ชมทั้ง 2 ใน 8 คน รับรู้และเข้าใจในเนื้อหาสาระ ที่นำเอาความเชื่อพระมาลัยมาใช้ เสนอประเด็น เรื่องนรก สวรรค์ แก่เยาวชน เพื่อเตือนสติ ดังผู้ชมท่านหนึ่ง (สัมภาษณ์ 5 ธันวาคม 2539) ที่ชุมชน ทะเลน้อย พูดถึงตำนานดังกล่าวว่า “เรื่องพระมาลัยนี่เรื่องจริงนะ ทำอะไรเห็นผลเลย ไม่นานหรอก ทำไมติ ก็จะถูกขันธ์ที่เลย” ซึ่งกลุ่มคนเฒ่าคนแก่และผู้สนใจเรื่องได้ดี โดยผู้ชมทั้ง 8 คน เห็นว่าละครเชื่อมโยง เรื่องศาสนา กับปัญหาต่างๆ ในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องพฤติกรรมทางเพศ มักถูกจำกัด ให้เป็นเรื่องของผู้ใหญ่และควรปิดกั้นเยาวชน ละคร “เป็นสื่อที่นำเสนอเรื่องเอดส์และปัญหาสังคมได้อย่าง น่าสนใจ” (อมรา ศเวงรัง, อ้างถึงในสื่อชาวบ้าน, 11 ธันวาคม 2539) ไข้ประสบการณ์ ความผิดพลาดของ วัยรุ่นมาเป็นตัวอย่าง สะท้อนให้เห็นเหตุและผลในการกระทำของตัวละครอันนำไปสู่ปัญหาเอดส์ รวมทั้งให้ คิดสอนใจในเรื่องบุญ บาปที่เป็นผลของกรรม เพื่อเตือนสติแก่บุคคลทุกเพศวัย สามารถปลูกฝังทัศนคติต่อ การหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเอดส์ได้ให้บทเรียนในการดำเนินชีวิต กระตุ้นจิตสำนึกต่อการ ตระหนักและรับผิดชอบต่อการทำ โดยแสดงให้เห็นว่าทุกคนมีส่วนในการสร้างและลดปัญหา นอกจากนี้ ผู้ชมยังได้สาระจากวิธีการใช้สื่อพื้นบ้านที่มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้เห็นคุณค่าและสร้างความรู้สึกห่วงใย ในศิลปะท้องถิ่น กล่าวได้ว่าทัศนคติของผู้ฉันทแสดงว่าละครทำหน้าที่เป็นสื่อการเรียนรู้โดยขัดเกลากาทางสังคม และถ่ายทอดวัฒนธรรมแก่บุคคลทุกระดับ เพื่อนำสาระที่ได้ไปพัฒนาชีวิตโดยนำเสนออย่างเหมาะสมและ สอดคล้องกับสภาพกลุ่มเป้าหมาย

1.1.2.3 กิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดง

ผู้ชมทั้ง 8 คน ได้รับความบันเทิงจากกิจกรรมที่จัดให้ทั้งการสาธิตดนตรี และ 4 คนในรอบชุมชน ประทับใจกับเกมสนทนาการที่เด็กได้ร่วมแสดงออกและการแสดงตลกเพื่อสร้าง บรรยากาศความพร้อมผู้ชม ทั้งเห็นว่ากิจกรรมหลัง การแสดงละครได้เสริมสร้างความเข้าใจในเนื้อหาแก่ผู้ชม ได้มาก เปิดโอกาสให้ผู้ชมมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือทัศนคติ ดังผู้ชมที่ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนอำเภอเมือง (สัมภาษณ์ 7 ธันวาคม 2539) ว่า “ตรงนี้น่าสนใจ กิจกรรมทางการศึกษาในหลายๆ แบบของเราขาดตรงนี้ กิจกรรมแบบนี้เห็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างครูกับเด็ก กับนักแสดง แล้วก็ ได้ผลที่ตรงนี้ด้วย” จะเห็นว่าวิธีดังกล่าวมีเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปิดประเด็นอภิปรายในพฤติกรรมทางเพศ ของบุคคล ทั้งยังเป็นกระบวนการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลส่งผลต่อการอยู่ร่วมพูด คุยในกระบวนการประเมินอย่างมาก ซึ่งถือว่าควรสนับสนุนและนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษา

1.1.3 ทัศนคติที่แสดงออกตามวัตถุประสงค์

1.1.3.1 การแลกเปลี่ยนค่านิยมการฉันทเยาวชน จริยธรรมทางเพศและเอดส์

ผู้ชม 6 ใน 8 คน แสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์เยาวชนว่า วัยรุ่นมี ความสนใจต่อสิ่งรอบตัว อยู่ในภาวะที่อยากเรียนรู้ อยากลอง ต้องการความรักความเข้าใจและมีความเสี่ยง ต่อปัญหาต่างๆ สูงกว่าวัยอื่น โดยเฉพาะเรื่องยาเสพติด “จนกลายเป็นทั้งคนขาย คนส่ง คนซื้อ” (ผู้ชม, สัมภาษณ์ 5 ธันวาคม 2539) แม้ถูกควบคุมโดยครูอาจารย์ แต่ยังสามารถหลบหลีกได้จากทั้งครูและ

ผู้ปกครอง รวมทั้งการปราบปรามที่ไม่ทั่วถึงของ เจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นมากกับชุมชนที่
ค่อนข้างแออัด ดังนั้นสถานการณ์ของเขาวนจึงอยู่ในภาวะล่อแหลมต่อปัญหาอาชญากรรมที่เป็นอันตราย
เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ปัญหาแอลกอฮอล์ เช่นเดียวกับเรื่องพฤติกรรมทางเพศเป็นเรื่อง
ถูกจำกัดและปกปิดแก่เขาวนจากผู้ใหญ่ ในขณะที่เดียวกัน มีสื่อมากมายที่ส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องเพศที่ไม่
เหมาะสม ปัญหาสำคัญคือการแยกแยะหรือพิจารณาข้อดี ข้อเสียของสื่อ ซึ่ง 1 คนของผู้ชมที่เป็นแม่บ้าน
เห็นว่าคำนิยามการเที่ยวบริการทางเพศของผู้ใหญ่ในสังคมถือเป็นเรื่องปกติ "เรื่องเที่ยวนี้ผู้ชายบอกให้ใช้
ถุงยาง ไม่ได้หอรอก แล้วยกห้ามไม่ได้ด้วย ต้องเจอเอง" (ผู้ชม, สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2539) จนก่อให้เกิด
ปัญหาสืบเนื่องจากการติดเชื้อโรคต่างๆ รวมทั้งเชื้อเอดส์

จะเห็นได้ว่าทัศนคติของผู้ชมในระดับเขาวนสนใจปัญหาอาชญากรรม ในขณะที่ผู้ชม
วัยผู้ใหญ่แลกเปลี่ยนเรื่องสถานการณ์ปัญหาจริยธรรมทางเพศของบุคคล ซึ่งการแสดงความคิดเห็น
สะท้อนหนึ่งปัญหาพื้นฐานที่สำคัญนำไปสู่ปัญหาเอดส์ภายหลัง

1.1.3.2 ละครเหมาะสมกับเขาวนและผู้ชม

ผู้ชมทั้ง 8 คน แสดงความชื่นชอบและเห็นว่าทั้งรูปแบบและเนื้อหาเหมาะสม
กับผู้ชมทุกเพศวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเขาวน ละครเสนอเรื่องราวทางเพศที่เหมาะสมกับวัยรุ่นมาก
เนื่องจากเป็นวัยที่สนใจเรียนรู้และลองในสิ่งต่างๆ ซึ่งเนื้อหาละครน่าประทับใจจริงที่เกิดขึ้นกับเขาวน
สะท้อนปัญหาที่หลากหลายได้อย่างน่าสนใจ "มีการเชื่อมกับสิ่งที่ทุกคนคิดว่าค่อนข้างจะไกลตัวในปัจจุบัน
คือศาสนา เข้ากับความเป็นปัจจุบันคือเอดส์ การนำเสนอผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมสนุกสนานและได้แง่คิด ชื่อ
ความรู้สึกวัยรุ่น" (จินตนา ดุลยาภรณ์, 4 ธันวาคม 2539) จะเห็นว่าทัศนคติผู้ชมให้ความสำคัญกับรูปแบบ
และเนื้อหาที่ให้สาระความรู้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย

1.1.3.3 การเสนอทางออกในการแก้ปัญหา

ผู้ชมทั้ง 8 คน เสนอทางออกร่วมกันว่า ปัญหาแก้ไขได้ด้วยสติ โดยใช้หลัก
ธรรมทางศาสนา รักษาศีล 5 ตระหนักในกรรม ผู้ปกครองต้องให้ความสำคัญกับครอบครัว เขาวนควรรู้จัก
คบเพื่อน ระมัดระวังจิตใจเมื่อความต้องการทางเพศ การรณรงค์และให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันตน
เองเป็นวิธีหนึ่งในการลดปัญหา มองว่าเรื่องจริยธรรมทางเพศขึ้นอยู่กับจิตสำนึกของแต่ละบุคคล ดังที่
เขาวนชายท่านหนึ่งในชุมชนทะเลน้อย (สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2539) กล่าวว่า "เป็นที่จิตสำนึกของเด็ก
ด้วย อยู่ที่สำนึกของแต่ละคน" ควรตระหนักร่วมกันเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น โดยผู้ชมส่วนใหญ่เห็นว่า
เขาวนมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆ ในสังคมได้ จึงควรให้ความสำคัญ ให้ความสำคัญกับความเข้าใจ "ควรมีกิจ
กรรมที่ให้อายุรุ่นมีส่วนร่วมและทำประโยชน์" (ผู้ชม, สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2539) เพื่อหลีกเลี่ยงอบายมุข
จะเห็นว่าทัศนคติของผู้ชมแสดงถึงการรับรู้และเข้าใจต่อสถานการณ์เหล่านี้ โดยเสนอแนวทางแก้ปัญหาที่
หลากหลาย แต่มุ่งที่การให้ความสำคัญกับจิตสำนึกของบุคคล ซึ่งการรณรงค์หรือให้การศึกษารองเรื่องจริยธรรม
ทางเพศและเอดส์ ควรเน้นให้เขาวนและบุคคลได้เห็นถึงบทบาทของตนที่มีส่วนในการสร้างหรือลดปัญหา

1.1.3.4 วิพากษ์วิจารณ์การรณรงค์และการให้การศึกษา

ผู้ชม 7 ใน 8 คน ร่วมวิพากษ์วิจารณ์การรณรงค์และการให้การศึกษา โดยแสดงความคิดเห็นว่า รูปแบบสื่อที่ให้ความศึกษาในลักษณะละครเป็นสิ่งที่ไม่นิยมหรือขาดแคลน ในสถานศึกษา การให้ความสำคัญกับปัญหาเอดส์นั้น มีครูอาจารย์พยายามถ่ายทอดแทรกในการเรียนการสอน ซึ่งการจัดกิจกรรมเน้นบอรรถนิทรรศการความรู้ส่วนใหญ่ และใช้วิธีอื่นเข้าร่วม ส่วนนอกสถานศึกษาการเผยแพร่รณรงค์เรื่องต่างๆ เช่น ยาเสพติด หรือเอดส์ มีผลกระทบเฉพาะกลุ่มที่ได้รับหรือเข้าอบรมเท่านั้น ดังที่แม่บ้านชุมชนทะเลน้อย (สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2539) ท่านหนึ่งกล่าวว่า “มากขึ้นบ่อยสาธารณสุขอะไรอะไรเอาก็มากขึ้น ก็จัดกลุ่มไปเข้าร่วม มาแล้วก็ไป จะทำต่อ แต่ที่นี้ปัญหาบางอย่างนี้ต่ออาศัยคนเยอะให้เห็นว่าสำคัญ ที่นี้สนใจเลยอะไรที่เป็นเรื่องการศึกษา ส่วนใหญ่ที่มากก็เป็นภาพเป็นของ (สื่อแห้ง-ผู้วิจัย) แต่ละครแบบนี้ยังไม่เคยมี” การบอกต่อให้เกิดความรู้สึกร่วมต่อปัญหาได้น้อย ได้เนื่องจากสื่อที่จัดให้ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้รับ เมื่อนำไปใช้ในทางปฏิบัติขึ้นอยู่กับการรับรู้และความเข้าใจเฉพาะบุคคล เช่นกรณียาเสพติดเป็นปัญหาที่การตรวจตราของเจ้าหน้าที่ไม่สามารถดูแลได้ทั่ว ในขณะที่ละครเข้าถึงความสนใจกระตุ้นให้เกิดความตระหนักต่อปัญหาได้มาก เพราะเปิดให้ผู้ชมมีส่วนร่วมโดยตรงทั้งด้านอารมณ์และให้บทเรียนความรู้ แนวทางแก้ไข “จึงถือได้ว่าละครเป็นสื่อกลางที่เข้าถึงพอๆ กับสื่ออื่นๆ หรืออาจจะมากกว่าสื่ออื่นก็ได้” (ผู้ชม, อ้างถึงในสื่อชาวบ้าน, 11 ธันวาคม 2539)

ในบางพื้นที่การใช้ละครรณรงค์อยู่ในภาวะเริ่มต้น ต้องอาศัยการร่วมมือระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนทั้งในและนอกท้องถิ่นในการช่วยเหลือ เช่น การรวมกลุ่มของเยาวชนหาความในการแสดงละครรณรงค์โรคเอดส์ในช่วงวันลอยกระทง ปีพ.ศ.2539 หลังจากที่ได้อบรมกระบวนการละครจากกลุ่มกระจกเงา เพื่อกระตุ้นผู้ปกครองและชาวบ้านในพื้นที่ให้เห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว สภาพของสื่อละครกลุ่มนี้จึงอยู่ในการทดลอง การดำเนินงานคือขึ้นอยู่กับเข้มแข็งของกลุ่มเยาวชนและการอบรมกิจกรรมการใช้สื่อหรือติดตามผล (Follow up) ต่อเนื่องขององค์กรพัฒนาเอกชนที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม (บันทึกการสนทนากลุ่ม, 6 ธันวาคม 2539)

ดังนั้นจะเห็นว่าการใช้ละครจึงเป็นสื่อการสอนที่ส่งผลโดยตรงต่อผู้ชมในสถานศึกษา ขณะที่ชุมชนได้รับความสนใจในแง่ให้ความบันเทิงและสอดแทรกสาระความรู้ เป็นตัวอย่างของสื่อประเภทหนึ่งที่เหมาะสมปัญหาในท้องถิ่นให้ร่วมกันใส่ใจและห่วงใย รวมทั้งเป็นวิธีให้การศึกษาชุมชนแบบไม่เป็นทางการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาเยาวชน

1.1.4 การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ ทักษะ หรือพฤติกรรม

1.1.4.1 การตระหนักเห็นคุณค่าและความสำคัญของโครงการฯ

ผู้ชม 8 คน แสดงความเห็นด้วยกับการจัดกิจกรรมในลักษณะนี้ ไม่คาดคิดว่าจะได้ชมละครที่มีคุณภาพ ดังที่ผู้ชมท่านหนึ่งแห่งชุมชนทะเลน้อย (สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2539) กล่าวว่า

... เห็นเขาประกาศๆ ให้ออกมาดูมา จะมีละครมาเล่น ก็ไม่รู้ละครอะไร เลยเดินมาดู แล้วบอกให้ช่วยกันทำกับข้าว ก็รู้จักกันทั้งหมดบ้านและเห็นว่าเราต้องช่วยงานด้วย ฉะนั้นอยู่ใกล้ๆ ก็มาช่วย พอเห็นก็ลองดูๆ ไป สนุกดีชอบมาก ไม่รู้ว่ามีละครดีๆ ให้อะไรอย่างนี้ด้วย ...

จากที่กล่าวได้แสดงให้เห็นว่า การประชาสัมพันธ์และการจัดการดูแลต้อนรับโดยคนในท้องถิ่นมีส่วนสำคัญในการดึงความสนใจของเยาวชน ลูกหลาน และผู้ปกครองในชุมชนให้มาร่วมชมการแสดงได้ ดังนั้นผู้ชมส่วนใหญ่จึงเห็นว่าหากไม่ได้ชมละครเรื่องนี้ถือว่าน่าเสียดายมาก รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมและจะนำไปบอกต่อช่วยประชาสัมพันธ์ นอกจากนี้พบว่าเยาวชนสนใจรวมกลุ่มอยากเรียนรู้ลักษณะงานของคุณะ เช่น ในชุมชนทะเลน้อย หรือ ชุมชนเขาคราม

นอกจากนี้ผู้ชมทั้ง 8 คน สนใจนำวิธีการจัดกิจกรรมละครลักษณะนี้ไปใช้ในการศึกษาแก่เยาวชนและชุมชน โดยเฉพาะการให้ผู้เรียนผู้สอนมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์กัน และให้เกิดการรวมกลุ่มของชาวบ้าน รวมทั้งนำสาระสำคัญไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต กล่าวได้ว่าปฏิกริยาและทัศนคติที่เปลี่ยนแปลง ชัดเจนของผู้ชมได้สะท้อนถึงผลการใช้สื่อละครที่เหมาะสมสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ที่ตระหนักเห็นและให้ความสำคัญกับการให้การศึกษาด้วยรูปแบบละคร และถือว่าลักษณะการดำเนินงานของคุณะเป็นตัวอย่างหนึ่งที่ให้ทางเลือกแก่เยาวชนในการมีกิจกรรมที่ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน

1.1.4.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้ชม 8 คน เสนอให้ละครเรื่องนี้ได้แพร่ขยายในโรงเรียนต่างๆ ที่ไม่มีระบุในกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง หรือกระจายสื่อการศึกษาลักษณะนี้ให้มากขึ้น ดังเยาวชนที่ชุมชนทะเลน้อยท่านหนึ่ง (สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2539) กล่าวว่า "อยากให้เห็นตามโรงเรียน ผมว่าจะได้เนื้อหาตรงนี้มาก อยากให้มาอีกให้เพื่อนที่ไม่มีโอกาสได้ดู" เพราะสามารถปลูกฝังทัศนคติในการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเอดส์ได้มาก และความรู้สึกที่ดีต่อการตระหนักในวัฒนธรรมท้องถิ่น เห็นได้ว่าข้อเสนอแนะของผู้ชมล้วนมุ่งสนับสนุนและส่งเสริมการใช้สื่อหรือจัดการศึกษาในลักษณะนี้แก่เยาวชนให้แพร่หลายและต่อเนื่อง เพื่อนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและจัดกิจกรรมเพื่อชุมชน

ส่วนประเด็นที่ผู้ชม 4 ใน 8 คน สนใจอยากให้สอดแทรกเพิ่มขึ้น เป็น "เรื่องยาเสพติดอยากให้เห็นด้วย วัยรุ่นส่วนมากหมกมุ่นกับเรื่องพวกนี้มาก" (ผู้ชม, สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2539) ซึ่งกำลังเป็นที่แพร่กระจายในกลุ่มเยาวชนมาก จะเห็นว่า เรื่องดังกล่าวเป็นปัญหาสำคัญที่นโยบายภาครัฐได้รณรงค์มากในปัจจุบัน นอกจากนี้ผู้ชมทั้ง 8 คนยังมุ่งหวังให้คณะกลับมาแสดงในโอกาสต่อไป รวมทั้งจากการพูดคุยกลุ่มย่อยทำให้ทราบว่าคุณะเป้าหมาย 2 แห่งที่เป็นชุมชน มีความต้องการให้คณะจัดกิจกรรมต่อเนื่องแก่เยาวชนในท้องถิ่นเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เช่น การอบรมละครหรือสื่อเพื่อใช้รณรงค์ปัญหาในท้องถิ่น เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

จากที่กล่าวจะเห็นได้ว่าในภูมิภาคนี้ผู้ชมทุกกลุ่มเป้าหมายสนใจกระบวนการใช้ละครให้การศึกษากับบุคคล ต้องการสื่อลักษณะนี้ ปรารถนาจะรวมกลุ่มเยาวชนเพื่อดำเนินงานเพื่อรณรงค์ในท้องถิ่นอย่างมีทิศทาง โดยเฉพาะในชุมชนถือว่าเป็นกิจกรรมที่ช่วยในการรวมกลุ่มชาวบ้านอันจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งและมั่นคง ซึ่งล้วนแสดงให้เห็นถึงตระหนักต่อคุณประโยชน์ของการใช้สื่อบุคคลในการเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรม สามารถนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของบุคคลตามแต่ละท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.1.1 พฤติกรรมของผู้ชมที่เกิดขึ้น

1.1.1.1 ความสนใจของผู้ดูคดียุทธคดีหลังจบกิจกรรมการแสดง

ความสนใจของผู้ดูคดียุทธคดีหลังจบกิจกรรมการแสดงจากการสังเกตผู้ชมกลุ่มเป้าหมายโดยประมาณ พบว่าผู้ชมร้อยละ 65 ของผู้ชมทั้งหมดยังคงให้ความสนใจกับคณะ ซึ่งร้อยละ 65 ไม่รู้จักคณะมาก่อนหรือรู้จักแต่ไม่เคยชมการแสดง

1.1.1.2 ปฏิริยาตอบสนอง ความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้ชม

ผู้ชมที่อยู่ร่วมทุกกลุ่มเป้าหมายพบว่า มีปฏิริยาตอบสนองโดยให้ความสนใจกับนิทรรศการเคลื่อนที่ มีส่วนร่วมด้วยการเขียนแสดงความคิดเห็นบนผ้าขาวที่เตรียมให้อย่างสนุกสนาน หรือช่วยยกของ แสดงความประทับใจและชื่นชม เนื้อหาสาระ ด้านศิลปการละครและรูปแบบวัฒนธรรมพื้นบ้านที่น่าสนใจ ทักษะของผู้แสดง แลกเปลี่ยนวิพากษ์วิจารณ์ละคร หรือประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ร่วมเสนอทัศนคติและวิธีการแก้ปัญหาแก่คณะเพื่อนำไปปรับใช้ รวมทั้งสนใจความเป็นมาของคณะ ลักษณะและวิธีการดำเนินงาน กระบวนการ โครงการอื่นและผลการใช้ละครหรือข้อมูลป้อนกลับของผู้ชม

1.1.2 ทักษะด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละคร

1.1.2.1 รูปแบบและวิธีการสื่อความ

ทัศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละครในส่วนของรูปแบบและวิธีการสื่อความพบว่า ผู้ชม 5 ใน 8 คน ประทับใจการประยุกต์วัฒนธรรมพื้นบ้านรูปแบบต่างๆ ในละคร สอดแทรกความบันเทิงและให้การศึกษาแก่ผู้ชม โดยเฉพาะนาฏศิลป์ทั้งดงาม และความไพเราะ เ้าใจของดนตรี เครื่องดนตรีที่ปรับได้เหมาะสมกับเนื้อหา การใช้แนวคิดทางศาสนาความเชื่อเรื่องพระมาลัยและวิธีการสวดมาลัยมานำเสนอเชื่อมโยงปัญหาที่หลากหลายได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งผู้ชมบางกลุ่มรู้จัก เคยพบเห็นในงานศพของท้องถิ่นอื่น เมื่อนำมาใช้ในละครสามารถสะท้อนความเชื่อเรื่องพระศรีอารยกับค่านิยมของมนุษย์ในสังคมปัจจุบันได้ชัดเจน ดังผู้ชมสูงวัยท่านหนึ่ง (สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม 2539) กล่าวว่า "พระมาลัยได้พูดเลยไปถึงการบูชาพระธาตุ อธิฐานอยากไปเกิดในยุคพระศรีอารย เราก็เชื่อนะ พอเห็นในละครก็มีพูดถึงเรื่องนี้ด้วย แล้วสวดกระทั่งกระทงสนุกอย่างที่เคยเห็น เขาวัฒนธรรมพื้นบ้านประยุกต์ได้ดีเข้ากับสังคมได้" กล่าวได้ว่าการใช้แนวคิดนี้ทำให้ศาสนาไม่ถูกทะเลาะ และใช้ได้สอดคล้องกับสภาพสังคมพุทธ นอกจากนี้ ผู้ชมยังประทับใจผู้แสดงที่มีทักษะและความสามารถสูงสมบทบาทได้สมจริง มีอรรถาธิบายเป็นกันเอง สามารถสร้างบรรยากาศให้สนุกสนานน่าสนใจ ดังที่ผู้ชมที่ชุมชนหนองวิทามหนึ่ง (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2540) กล่าวว่า "เก่งกันทุกคนเลยไม่น่าเชื่อ ว่าก็ว่าสวย เล่นก็เก่ง เพลงหรือดนตรีนี้เขาเข้าใจทำนะ สนุกแล้วก็ดีอย่างแจ้กับกับเมฆธานีสองคนนี่เขาก็เก่งว่าเก่งร้องเก่ง แล้วก็สมบทบาทด้วย"

จะเห็นว่ารูปแบบวัฒนธรรมที่ปรากฏผู้ชมให้ความสนใจกับการนำเรื่องหลัก ธรรมทางพุทธศาสนาและวรรณคดีพื้นบ้าน ผสมผสานวิวัฒนาการมาด้วยความสามารถของผู้แสดงในการสื่อ ความหมายตามยุคสมัยซึ่งต้องมีการปรับตามความเหมาะสม ดังนั้นละครในฐานะสื่อการเรียนรู้ทาง วัฒนธรรมได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ค่านิยม อย่างสอดคล้องกับความเชื่อและวิถีชีวิตของคนในสังคม

1.1.2.2 เนื้อหา สาระ

ทัศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละครในส่วนเนื้อหาของเนื้อหาสาระ พบว่า ผู้ชมทั้ง 8 คน รับรู้เนื้อหาที่นำเสนอโดยใช้วรรณกรรมพระมาลัย และหลักธรรมทางศาสนาอธิบาย การกระทำของบุคคล โดยสะท้อนทัศนคติทางเพศที่ไม่เหมาะสมได้ชัด ชี้ถึง “พฤติกรรมของวัยรุ่นปัจจุบันที่มี พฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางลบ” (ผู้ชม อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) เสนอให้เห็นโทษของการ เทียวสถานบริการทางเพศ การไม่ระวังป้องกันตนเอง รวมทั้งสถานการณ์ปัญหาของเยาวชนในรูปแบบต่างๆ ซึ่งละครได้ให้แง่คิดที่หลากหลาย ด้วยการให้บทเรียนที่สำคัญสอนให้มนุษย์มีสติ กระตุ้นเตือนให้เกรงกลัว ต่อบาป และตระหนักถึงกรรมที่ก่อและผลที่ได้รับ โดยเฉพาะเรื่องการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งมีคุณประโยชน์ ทั้งระดับบุคคลและส่วนรวมในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอดส์ ดังที่ผู้ชมท่านหนึ่ง (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กล่าวว่า “รู้สึกว่าจะช่วยให้เตือนต่อเยาวชนและชาวบ้านอย่างมากในด้านการ ระวังคัดค้านโรคเอดส์ ได้รับความรู้และสาระเป็นอย่างมาก ชาวคณะละครก็แสดงได้ดีมาก” ให้ข้อคิดจาก การมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม และการ กระทำที่ขาดความยั้งคิดได้อย่างชัดเจน ทำให้ได้แนวทางใน การปฏิบัติตัว เพื่อหลีกเลี่ยงอบายมุข และประคองชีวิตอย่างมีสติ

จะเห็นว่าผู้ชมส่วนใหญ่สนใจเนื้อหาที่ให้ความรู้เรื่องจริยธรรมทางเพศที่เหมาะสม แก่กลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะระดับเยาวชน ซึ่งได้รับผลกระทบจากปัญหาการติดเชื้อเอดส์สูงกว่าวัยอื่น ได้รับ ข้อคิดและคติในแง่มุมมองต่างๆ เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต แสดงถึงบทบาทในการทำหน้าที่เป็นสื่อในการ ชัดเกล้าทางสังคมและพัฒนามนุษย์

1.1.2.3 กิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดง

ทัศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละครในส่วนของกิจกรรมก่อน หรือหลังการแสดง พบว่า ผู้ชมทั้ง 8 คน เห็นว่ากิจกรรมที่จัดให้เหมาะสมกับสภาพกลุ่มเป้าหมาย ผู้ชม 6 ใน 8 คนชอบวิธีการสาธิตดนตรีที่ให้ความรู้และความบันเทิง ผู้ชม 2 คนในชุมชนเห็นว่ากิจกรรมก่อน การแสดงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ชมมีส่วนร่วมในการแสดงออก ประทับใจการใช้เกมสนทนาและการเล่น อีแซว เพื่อละลายพฤติกรรมและสร้างบรรยากาศความพร้อมผู้ชม ซึ่งผู้ชมทั้ง 8 คนถือว่ากิจกรรมหลังการ แสดงได้เสริมความเข้าใจในเนื้อหาละครได้ชัดเจน รวมทั้งได้สาระข้อคิดเพิ่มเติมจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระหว่างผู้ชม ทำให้บุคคลได้แนวทางในการปฏิบัติตัวเพื่อหลีกเลี่ยงอบายมุขที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น และ สร้างกระแสอภิปรายในพฤติกรรมทางเพศต่อไป ถือเป็นวิธีการสอนแบบหนึ่ง และเป็นการศึกษานอกระบบ

จะเห็นว่ากิจกรรมที่จัดให้ทั้งก่อนและหลังการแสดง ล้วนใช้ความบันเทิงเป็นสื่อกระตุ้น ความสนใจ ส่งผลต่อการอยู่ร่วมพูดคุยในกระบวนการประเมินอย่างมาก อีกทั้งวิธีการสามารถนำไปประยุกต์ ใช้ให้การศึกษา โดยเฉพาะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

1.1.3 ทศนคติที่แสดงออกตามวัตถุประสงค์

1.1.3.1 การแลกเปลี่ยนด้านสถานการณเยาวชน จริยธรรมทางเพศและเอดส์

ผู้ชมทั้ง 8 คน สนใจแลกเปลี่ยนสถานการณเยาวชน โดยเห็นว่าวัยรุ่นมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องเอดส์มาก ดังที่ ธงชัย เทียนทอง (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) นักเรียนโรงเรียนพนมรุ้ง กล่าวว่า

... ทุกวันนี้โลกของเราเปลี่ยนแปลงทุกวันทั้งความเจริญในด้านวัตถุและด้านจิตใจ แต่คนเรานั้นมักจะชอบทางด้านวัตถุมากกว่าด้านจิตใจ จิตใจคนเราทุกวันนี้จึงต่ำลงทุกที เช่นเดียวกับวัยรุ่นที่มักจะประสบปัญหามากในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ วัยรุ่นมีจิตใจที่อยากจะลองทุกอย่าง รวมทั้งในเรื่องของการเที่ยวโสเภณีด้วย ...

จากทศนคติกล่าวจะเห็นว่าเยาวชนเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์มากที่สุด นับว่าเป็นปัญหาใกล้ตัวที่มักถูกละเลย เช่นเดียวกับค่านิยมการ "ซันคู" และเที่ยวบริการทางเพศ โดยเยาวชนหญิงและกลุ่มแม่บ้านเห็นว่า การห้ามปรามไม่ให้ไปมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสมนั้นเป็นเรื่องยากสำหรับผู้ชาย ซึ่งละครได้สะท้อนพฤติกรรมดังกล่าวได้ชัด อันเป็นปัญหาหนึ่งที่น่าเชื้อเอดส์ไปติดแก่ภรรยาและบุตรในครรภ์ได้ จึงเป็นสื่อถ่ายทอดความรู้ด้านจริยธรรมแก่บุคคลที่ควรส่งเสริม

1.1.3.2 ละครเหมาะสมกับเยาวชนและผู้ชม

ผู้ชมทั้ง 8 คน เห็นว่าทั้งรูปแบบและเนื้อหาเหมาะสมกับเยาวชน เนื่องจากได้ให้แง่คิดได้อย่างสอดคล้องกับสภาพจิตใจและทศนคติของเยาวชน สามารถสะท้อนปัญหาวัยรุ่นได้อย่างมาก ทำให้ผู้ที่ได้ชมละครได้เข้าใจในเรื่องเอดส์และปัญหาสังคมอื่นๆ เช่น ปัญหาการขายลูกเป็นโสเภณี ปัญหาวัยรุ่นที่มีค่านิยมเที่ยวกลางคืน และเที่ยว ผู้หญิงก่อให้เกิดปัญหาเอดส์ตามมา ซึ่งล้วนให้ความสำคัญกับสถานการณเยาวชนในปัจจุบัน ละครยังเตือน ผู้ปกครองให้ใส่ใจในครอบครัวและดูแลบุตร โดยเป็นแบบอย่างทางจริยธรรม กล่าวได้ว่าผู้ชมล้วนถือว่าละครเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายทั้งเยาวชนและประชาชนทั่วไป

1.1.3.3 การเสนอทางออกในการแก้ปัญหา

ผู้ชมทั้ง 8 คน ร่วมเสนอทางออกในการแก้ไขปัญหาอย่างหลากหลาย โดยเห็นว่าวิธีที่ดีที่สุดในการป้องกันเอดส์คือการมีสติ ควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมทางเพศ ประพฤติในศีลเชื่อในกฎแห่งกรรม มีจิตสำนึกตระหนักต่อจริยธรรมทางเพศที่เหมาะสม ดังที่ ธงชัย เทียนทอง (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กล่าวว่า

... วัยรุ่นควรจะมีวิธีป้องกันเอดส์ โดยการระมัดระวังทั้งกายและใจไม่ปล่อยตัว ปล่อยให้ไหลไปตามอารมณ์ ไม่ยึดค่านิยมเก่าๆ ที่มีว่าผู้ชายจะต้องมีการซันคูหรือถ้าเราจำเป็นจะต้องร่วมเพศจริงๆ เราจะต้องมีการป้องกันตัว ก็คือการสวมถุงยาวอนามัยเพื่อไม่ให้ติดเอดส์ ... ควรมีเพศสัมพันธ์ เมื่อถึงเวลาที่สมควรก็คือเราแต่งงานแล้วเท่านั้น ...

จะเห็นได้ว่าเยาวชนตระหนักถึงการมีบทบาทลดปัญหา ด้วยการรู้เท่าทัน ทักษะป้องกันตนเอง และมีค่านิยมที่เหมาะสม นอกจากนี้ผู้ชมยังเห็นว่าผู้หญิงควรแต่งกายให้ถูกกับ กาลเทศะ ไม่แต่งกายล่อแหลมอาจก่อให้เกิดการข่มขืน รวมทั้งครอบครัวและโรงเรียนต่างมีหน้าที่ในการ ร่วมอบรม สั่งสอนและให้ความเข้าใจแก่เยาวชน ให้รู้จักแยกแยะและหาทางออกในปัญหาต่างๆ ด้วยสติ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ป้องกันบุคคลให้พ้นจากการติดเชื่อเอดส์ได้อย่างดี กล่าวได้ว่าทัศนคติของผู้ชมล้วนแสดง ถึงความตระหนักต่อสถานการณ์ปัญหาจริยธรรมที่นำไปสู่ปัญหาด้านอื่น

1.1.3.4 วิพากษ์วิจารณ์การรณรงค์และการให้การศึกษา

ผู้ชม 7 ใน 8 คน อธิบายถึงการรณรงค์มีทั้งจากภาครัฐ โดยจัดกิจกรรมร่วมกับ การใช้สื่อ ซึ่งมักเป็นสื่อทางเดียว และเห็นว่าสื่อบุคคลมีน้อย การอบรมครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ถูกจำกัด เฉพาะผู้เข้าร่วมอบรม โดยในสถานศึกษา อาจารย์ พยายามสอดแทรกปัญหาดังกล่าวในบางรายวิชา กระตุ้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญ ส่วนนอกสถานศึกษาหรือในชุมชน มีองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น มูลนิธิ สุขนิมิต จังหวัดขอนแก่น และองค์กรชาวบ้านร่วมกันจัดกิจกรรมรณรงค์ปัญหาเอดส์ ผลที่ได้เป็นรูปธรรม มากหรือน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่มีหน่วยงานหรือนักวิจัยที่ดำเนินงานด้านสถานการณ์เอดส์ ดูแลอย่าง ไกลชิด เช่น ชุมชนหนองรี ในอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีโครงการอบรมชาวบ้านให้ตระหนักต่อ ปัญหาเอดส์ จัดกิจกรรมรณรงค์และให้ความรู้ความเข้าใจในวาระต่างๆ จะเห็นว่าเมื่อละครได้แสดงในชุมชน จึงได้รับความสนใจในวิธีการใช้ละครเป็นสื่ออย่างมาก เพราะถือว่าเป็นกิจกรรมทางการศึกษาชุมชน กระตุ้น ให้ชาวบ้านรวมกลุ่มและเห็นความสำคัญต่อปัญหาท้องถิ่น เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยการมีส่วนร่วมระหว่าง ผู้ชมและผู้แสดง มุ่งให้เกิดการพัฒนาจิตสำนึกในด้านจริยธรรมของบุคคล กล่าวได้ว่ากระบวนการละครใน โครงการฯ นี้เปรียบเสมือนสื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว โรงเรียนและเยาวชนได้เป็นอย่างดี

1.1.4 การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ ทัศนคติ หรือพฤติกรรม

1.1.4.1 การตระหนักเห็นคุณค่าและความสำคัญของโครงการฯ

ผู้ชมทั้ง 8 คน ตระหนักเห็นคุณค่าและความสำคัญของโครงการฯ ร่วม ส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมในลักษณะนี้ แสดงทัศนคติที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ ดังที่นักเรียนโรงเรียนเมืองขอนแก่น (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) ท่านหนึ่งกล่าวว่า "เมื่อเขา ได้ดูละครที่มีคุณภาพในวันนั้นก็หวังว่าจะให้เขาได้คิดบ้างและทำในสิ่งที่ดีๆ ต่อไป" รวมทั้งเห็นว่าสาระที่ได้ จากเนื้อหาเป็นสิ่งสำคัญในการนำไปปรับใช้ดำเนินชีวิตและพัฒนาจิตใจ ส่วนรูปแบบ เทคนิคและวิธีการใช้ สื่อละครนำไปจัดกิจกรรมทางการศึกษาแบบมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นทางเลือกหนึ่งในการ ให้การศึกษาแก่เยาวชนและการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ กิจกรรมละครยังเป็นการส่งเสริมการรวมกลุ่ม ของชาวบ้านในชุมชน ซึ่งผู้ชมทั้ง 8 คน เห็นว่าน่าเสียตายนหากไม่ได้ชม ผู้ชมในจำนวนนี้ 2 คน กล่าวว่ ามีผิดหวังกับการเดินทางไกลมาเพื่อชมละคร (สัมภาษณ์ 5 มกราคม 2540) และทั้ง 8 คน ออกปากน่ ำไปบอกต่อ ประชาสัมพันธ์เพิ่มและสนใจติดตามงานคณะ จะเห็นว่าปฏิกริยาและทัศนคติของผู้ชม ... เปลี่ยนแปลง โดยถือว่าคณะคือผู้ใช้สื่อที่บ้านเพื่อรุดเกล้าและพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ซึ่งผู้ชม ตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมด้วยรูปแบบละคร ร่วมสนับสนุนกิจกรรม

นอกจากนี้ที่ชุมชนหนองวี หลังจบกระบวนการแสดงของคณะ ชาวบ้าน เชื้อเชิญให้รวมกิจกรรมแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมด้วยความสนิทสนมเป็นกันเอง ดังที่ผู้นำชุมชนหนองวี (บันทึกสนาม, 5 มกราคม 2540) กล่าวว่า “เราดูอีเราดูละครของมะขามป้อมแล้วก็อยากให้มะขามป้อมดูเราเล่นบ้าง ขอให้พ่อแม่พี่น้องช่วยกันโค้งน่องๆ มะขามป้อมมาร่ววงร่วมกันหน่อย” จะเห็นว่าวิธีการนี้ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมยิ่งขึ้น สร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคลและความเข้มแข็งแก่ชุมชน

1.1.4.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้ชมทั้ง 8 คน เสนอให้กระจายและเผยแพร่กิจกรรมการศึกษาลักษณะนี้แก่เยาวชนในสถานศึกษาอย่างทั่วถึง “อยากให้เห็นลงในโรงเรียนมัธยมทุกโรง เพื่อให้เกิดแก่นักเรียนที่กำลังจะมีพฤติกรรมทางลบให้เปลี่ยนแปลงตัวเองไปในทางที่ดีขึ้นก่อนจะสายเกินแก้” (ผู้ชม อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) ปวารณาให้มีสื่อในรูปแบบละครหรือสื่อบุคคลมาใช้สำหรับรณรงค์และให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคน รวมทั้งคาดหวังให้กลับมาแสดงในโอกาสต่อไป โดยเฉพาะชุมชนปวารณาให้มืองค์กรร่วมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมหรือดำเนินงานพัฒนาชุมชนอย่างมีความเข้าใจ

ภาคเหนือ

1.1.1 พฤติกรรมของผู้ชมที่เกิดขึ้น

1.1.1.1 ความสนใจของผู้ดูคือหลังจบกิจกรรมการแสดง

ความสนใจของผู้ดูคือหลังจบกิจกรรมการแสดงจากการสังเกตผู้ชมกลุ่มเป้าหมายโดยประมาณ พบว่าผู้ชมร้อยละ 75 ของผู้ชมทั้งหมดยังคงให้ความสนใจกับคณะ ซึ่งร้อยละ 85 ไม่รู้จักคณะมาก่อนหรือรู้จักแต่ไม่เคยชมการแสดง

1.1.1.2 ปฏิกริยาตอบสนอง ความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้ชม

ผู้ชมที่อยู่ต่อทุกกลุ่มเป้าหมายพบว่า มีปฏิกริยาตอบสนองโดยให้ความสนใจกับนิทรรศการเคลื่อนที่ เขียนแสดงความคิดเห็นบนผ้าขาวที่เตรียมให้ และช่วยยกของ แสดงความชื่นชอบวิธีการใช้ละครสื่อที่ให้ความบันเทิงและการศึกษาโดยสอดแทรกเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ประทับใจศิลปะและรูปแบบวัฒนธรรมพื้นบ้านที่น่าเสนอ การฝึกฝน ทักษะของผู้แสดง แลกเปลี่ยนวิพากษ์วิจารณ์ละคร หรือประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ร่วมเสนอทัศนคติและวิธีการแก้ปัญหาเป็นข้อมูลเพื่อนำไปปรับใช้ รวมทั้งสนใจความเป็นมาของกลุ่มคณะ ลักษณะ วิธีการดำเนินงาน กระบวนการและเบื้องหลังการผลิต โครงการอื่น เช่น คณะเป็นใคร มาจากไหน ทำไม่ถึงใช้วิธีการรณรงค์เรื่องเอดส์ด้วยลักษณะของละคร (ผู้ชม, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2540) และผลการใช้ละครหรือข้อมูลเบื้องต้นของผู้ชม

1.1.2 ทักษะคิดด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละคร

1.1.2.1 รูปแบบและวิธีการสื่อความ

ทักษะคิดด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละครในส่วนของรูปแบบและวิธีการสื่อความ พบว่า ผู้ชม 7 ใน 8 คน ชื่นชอบกับวิธีให้การศึกษาด้วยรูปแบบละคร วัฒนธรรมที่ปรากฏทั้งนาฏศิลป์ ดนตรี เครื่องดนตรีที่เรียบง่ายมีความหลากหลาย และใช้การสวมมาลัยพื้นบ้านนำเสนอ ซึ่งมีความแปลกโดดเด่นสร้างความสนใจแก่ผู้ชมได้มาก ดังที่ว่า “เห็นที่เขาลเล่นดนตรีไทย ว่าไทยแล้วสนุก ดูเขาสนุกและชำนาญ ที่โรงเรียนก็มีเครื่องดนตรีเยอะ แต่ดูๆ ก็เฉยๆ เห็นที่เขาลเล่นแล้วดีชอบมาก” (ผู้ชม, สัมภาษณ์, 17 มกราคม 2540) ซึ่งผลงานวิธีการของละครตะวันตกร่วมกับศิลปการแสดงพื้นบ้านไทยได้อย่างมีจังหวะสอดคล้องกับเนื้อหา และประทับใจการใช้วรรณคดีพื้นบ้านสอดแทรกในละคร นำความเชื่อทางศาสนามาใช้สื่อความ “หากมาในรูปแบบอื่นอาจทำให้เกิดความเบื่อหน่าย แต่สำหรับละครเรื่องนี้สามารถผสมผสานเรื่องศาสนาเข้ากับเทคนิคละครได้อย่างแนบเนียน สนุกและขบขัน” (ผู้ชม, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2540) ให้ทั้งความบันเทิง ความงามและสาระได้ชัดเจน รวมทั้งการ “ร้องว่าเล่นเล่นดนตรี” ของผู้แสดงที่ทำหน้าที่ทุกอย่างเป็นเสน่ห์ที่ทำให้ละครน่าสนใจกว่าสื่อละครทั่วไป จะเห็นว่าผู้ชมสนใจการประยุกต์สื่อพื้นบ้านแขนงต่างๆ มาใช้ และทักษะความสามารถทางศิลปการแสดง (Acting) ของผู้แสดงในการสวมบทบาททำหน้าที่เป็นสื่อการเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรม

1.1.2.2 เนื้อหา สาระ

ทักษะคิดด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละครในส่วนของเนื้อหาสาระ พบว่า ผู้ชมทั้ง 8 คน ประทับใจเนื้อหาที่ใช้ความเชื่อพระมาลัยร่วมกับหลักธรรมทางศาสนาเป็นแก่นนำเรื่อง โดยเชื่อมโยงกับสภาพปัญหาปัจจุบันที่หลากหลายได้อย่างน่าสนใจ สามารถสื่อพฤติกรรมทางเพศของบุคคลได้เหมาะสมชัดเจน ให้แง่คิดที่หลากหลาย ทั้งคติเรื่องบุญบาป กรรม ปัญหาครอบครัว ฯลฯ โดยเฉพาะปัญหา “เรื่องเอดส์ ซึ่งปัจจุบันได้คุกคามมาก” (ยูเรศ บันตาทอง อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) อันเป็นผลสืบเนื่องจากการตัดสินใจที่ผิดพลาดและการมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม โดยให้บทเรียนความรู้ในการหลีกเลี่ยงและป้องกันโรคเอดส์ ทั้งเป็นการเตือนสติผู้ชมให้ตระหนักถึงการกระทำและจริยธรรมทางเพศ ซึ่งเป็นสาระประโยชน์สำหรับนำไปพัฒนาชีวิต ละครจึงเป็นสื่อการสอนที่ให้เยาวชนได้พิจารณาแยกแยะข้อดีข้อเสียด้วยตนเอง ดังที่ว่า “ให้ดูที่ละครแล้วย้อนมาดูตัวเอง” (อุปลัดมภ์ ศรีวงศ์จรรณ อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) แสดงให้เห็นว่าผู้ชมได้รับรู้ถึงเนื้อหา “สาร” มองเห็นสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ที่ถ่ายทอดผ่านละคร นับว่าเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม เพื่อให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องทางในสังคมอย่างสันติสุข

1.1.2.3 กิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดง

ผู้ชมทั้ง 8 คน เห็นว่ากิจกรรมที่จัดทำให้ผู้ชมได้รับความบันเทิง และกระตุ้นความสนใจในการติดตามชมละคร ซึ่ง 2 คนในรอบปฐมชนชอบวิธีการใช้เกมสันทนาการ ทำให้ผู้ชมมีส่วนร่วมแสดงออกโดยเฉพาะในเด็ก และสำหรับกิจกรรมที่จัดร่วมกับเยาวชนในท้องถิ่นเป็นแนวทางในการสานต่อกระบวนการรณรงค์ปัญหาเอชไอวีได้อย่างดี

ส่วนกิจกรรมหลังการแสดง ผู้ชมทั้ง 8 คน เห็นว่าเป็นวิธีกาหนึ่งที่เปิดโอกาสให้คนดูได้แลกเปลี่ยนทัศนคติส่วนตัวต่อพฤติกรรมทางเพศ ทำให้ได้ความชัดเจนในสาระของละครมากขึ้น และเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจเพราะให้ความรู้แก่บุคคลอย่างมาก สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้การศึกษา โดยจัดกระบวนการให้ครูและนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้เนื้อหาสาระในเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน ทั้งสามารถประเมินผลการเรียนรู้ที่เห็นได้เป็นรูปธรรมร่วมกัน ส่งผลต่อการอยู่ร่วมพูดคุย และให้แนวทางในการนำไปปรับใช้เพื่อให้เยาวชนมีกิจกรรมสำหรับเวลาว่าง

1.1.3 ทัศนคติที่แสดงออกตามวัตถุประสงค์

1.1.3.1 การแลกเปลี่ยนด้านสถานการณ์เยาวชน จริยธรรมทางเพศและเอชไอวี

ผู้ชมที่เป็นแหล่งอ้างอิงทั้ง 8 คน เห็นว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังเติบโตด้านความคิดอยากรู้ “ต้องการทดลองในสิ่งที่ยังไม่เคยลองและยังเป็นสิ่งที่ต้องการคำตอบด้วยตนเอง จึงทดลองในสิ่งนั้นๆ ตรงๆ คือ เพศสัมพันธ์” (อุปกัมภ์ ศรีวงศ์จรรณ อ่างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) ซึ่งสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เกิดภาวะวัยรุ่นทางเพศ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สถานบริการ ฯลฯ เป็นสิ่งดึงดูดความสนใจใคร่ลองมากขึ้น ร่วมกับค่านิยมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส การเที่ยวบริการทางเพศ โดยบางครั้งมิได้แยกแยะ สิ่งถูกผิด ประกอบกับการคบเพื่อนจึงมีส่วนสำคัญมาก เพราะสามารถพาไปสู่ความเจริญและความเสื่อมได้ วัยรุ่นในปัจจุบันจึงอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีและสิ่งเลวร้ายต่างๆ สูงกว่าวัยอื่น หากไม่ระมัดระวังอาจตกเป็นเหยื่อเอชไอวีได้ โดยเฉพาะในภูมิภาคนี้สถานการณ์เยาวชนที่ไปประกอบอาชีพค้าประเวณียังคงมีมาก ด้วยสาเหตุด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ค่านิยมของผู้ปกครองและเยาวชนที่ถูกขั้วให้หลงในทางวัตถุนิยม รวมทั้งปัญหาความยากจน ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ที่สืบเนื่องมาภายหลัง ดังที่เด็กชาวไทยภูเขาคนหนึ่ง (ผู้ชม, สัมภาษณ์, 17 มกราคม 2540) กล่าวว่า “เพื่อนบางคนเขาไปได้ (ค้าบริการ-ผู้วิจัย) ตอนนั้นอายุเขา 10 เท่าไหร่ไม่รู้ เขาก็ไม่รู้เรื่อง ตอนหลังนี้บางคน เขาก็ไปเอา (ช่วยเหลือ-ผู้วิจัย) แล้วไปอยู่ที่ YMCA ส่วนหนูจนมาอยู่นี้ก็ไปโรงเรียน”

จะเห็นว่าผู้ชมให้ความสนใจในการแลกเปลี่ยนทัศนคติสถานการณ์เยาวชน จริยธรรมทางเพศและเอชไอวี โดยบอกเล่าปัญหาใกล้ตัวที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งในท้องถิ่นเองมีกลุ่มบุคคลในลักษณะขององค์กรต่างชาตินักพัฒนาในท้องถิ่นให้การศึกษาช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของเยาวชน การให้การศึกษาและรณรงค์จึงเป็นวิธีหนึ่งในการช่วยให้บุคคลรับรู้และตระหนักถึงความสำคัญของการร่วมหาแนวทางลดปัญหามากขึ้น

1.1.3.2. ละครเหมาะสมกับเยาวชนและผู้ชม

ผู้ชม 8 คน เห็นว่าละครมีความเหมาะสมมาก รูปแบบได้สร้างความสนใจและประทับใจแก่กลุ่มเป้าหมายทำให้เห็นคุณค่าของสื่อพื้นบ้านเมื่อนำมาใช้เพื่อการพัฒนา เช่นเดียวกับเนื้อเรื่องที่สมมุติตัวละครเอกเป็นวัยรุ่น เสนอพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ ได้ชัด โดยเฉพาะค่านิยมเกี่ยวกับการเที่ยวหญิงบริการ การขึ้นครุ ฯลฯ ซึ่งละครได้ให้แง่คิดเตือนสติกับเยาวชนโดยตรง "เพราะเป็นวัยที่จะเสี่ยงต่อการติดเอดส์มากๆ และวัยรุ่นจะต้องมีครอบครัวต่อไป" (บัณฑิต ชันแก้ว อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) สะท้อนให้เห็นสาเหตุของปัญหาและให้ทางออกแก่บุคคล รวมทั้งให้ข้อคิดแก่ผู้ปกครอง เพื่อที่จะระวังดูแลบุตรหลาน และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี จะเห็นว่าละครเหมาะสมกับเยาวชนและผู้ชมวัยอื่นด้วยเนื้อหาสาระ และรูปแบบ

1.1.3.3 การเสนอทางออกในการแก้ปัญหา

ผู้ชมทั้ง 8 คน เสนอให้เห็นความสำคัญด้านจิตสำนึกทางจริยธรรมทางเพศที่เหมาะสม ใช้หลักทางศาสนา รักษาศีล เชื่อในกฎแห่งกรรม ระมัดระวังกายและใจ รู้จักหลีกเลี่ยงในอบายมุข ไม่ยึดค่านิยมเก่าที่ผู้ชายต้องมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส หรือ "ขึ้นครุ" เป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญและระมัดระวังให้เกิดความรู้อ ความเข้าใจในโทษของการมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมอันนำไปสู่ปัญหาเอดส์ ซึ่งกรรมไม่อาจหลีกเลี่ยงควรมีอุปกรณ์ป้องกัน ผู้หญิงควรแต่งกายให้ถูกกาลเทศะ ไม่ล่อแหลมให้เกิดปัญหาหมั้นขึ้นสำหรับเยาวชนควรรู้จักเลือกคบเพื่อนที่ดี เพราะขณะเดียวกันเป็นวัยพร้อมในการสร้างสรรคสิ่งต่างๆ "บางครั้งก็มีความคิดที่ตู่ ได้หากทุกคนให้คำปรึกษาให้คำแนะนำและสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ กำลังใจ" (แสงเดือน เทพอุดม อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) ครอบครัวและอาจารย์ต้องเรียนรู้ เข้าใจให้โอกาสในการตัดสินใจ โดยชี้แนะแนวทางที่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้เยาวชนเติบโตอย่างมีประสิทธิภาพ เปรียบได้จากกลุ่มผู้แสดงที่พัฒนาการเรียนรู้ศักยภาพการแสดงจากวัยรุ่น จนเป็นผู้นำและแนะนำแนวทางที่ดีแก่เยาวชนรุ่นหลัง จะเห็นว่าข้อคิดเห็นของผู้ชมที่มีต่อการเสนอทางออกในการแก้ปัญหานับเป็นข้อมูลป้อนกลับที่มีประโยชน์แก่นำไปปรับใช้ในโอกาสต่อไป อีกทั้งแสดงให้เห็นถึงการรับรู้และเข้าใจตามวัตถุประสงค์โครงการฯ

1.1.3.4 วิพากษ์วิจารณ์การรณรงค์และการให้การศึกษา

ผู้ชม 8 คน เห็นว่าการรณรงค์ให้ความรู้มีทั้งจากภาครัฐมาเผยแพร่ โดยใช้สื่อในรูปแบบต่างๆ และแจกถุงยางอนามัย หรืออาจร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชนในท้องถิ่น เยาวชน หรือครูอาจารย์ช่วยดูแลและจัดกิจกรรม รวมทั้งมีกลุ่มเยาวชนในลักษณะโครงการ ชมรม เช่น กลุ่ม "กาสลองไปรเจศ" "สร้างฝันวันใหม่" จังหวัดเชียงราย ชมรม "เพื่อนเตือนเพื่อน" โรงเรียนกำปินวิทยาคม นิยมใช้ละครหุ่นร่วมกับการสื่อและกิจกรรมรูปแบบต่างๆ ซึ่งการจัดแสดงละครเมื่อผู้ปกครองเห็นหน้าตาถูก ทำให้เข้าใจในการดำเนินงานของเยาวชนที่ห่วงใยต่อปัญหา (ผู้ชม, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2540) โดยกระตุ้นให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือมากขึ้นในการลดปัญหา ส่งเสริมให้เยาวชนตระหนักถึงการรู้เท่าทันในสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น จะเห็นว่าภายในท้องถิ่นมีองค์กรลักษณะต่างๆ ที่ตระหนักเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว เช่น ศูนย์ปฏิบัติการต้านภัยเอดส์ จังหวัดพะเยา หรือ "โครงการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์และพัฒนาชุมชน" ของมูลนิธิฟื้นฟูชนบท ฯลฯ ซึ่งดำเนินการรณรงค์ให้ความรู้ในการป้องกันหรือหลีกเลี่ยงปัญหาเหล่านี้ด้วยการจัดกิจกรรมหลายรูปแบบร่วมกับชาวบ้าน โดยเฉพาะละครซึ่งเป็นสื่อสดที่เข้าถึงผู้ชมได้ทันที สอดคล้องกับวิธีการของคณะที่ใช้สื่อบุคคลทำหน้าที่เพื่อพัฒนาคนและชุมชน

1.1.4 การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ ทักษะ หรือพฤติกรรม

1.1.4.1 การตระหนักเห็นคุณค่าและความสำคัญของโครงการฯ

ผู้ชมทั้ง 8 คน เขียนแสดงความคิดเห็นบนผ้าขาวที่เตรียมไว้ให้ ซึ่งปรากฏข้อความ ต่างๆ เช่น “แสดงได้เยี่ยมมาก” “เป็นละครที่ดีเยี่ยม” “ขอบคุณที่มาแสดงให้ชม” ฯลฯ ซึ่งผู้ชม ล้วนเห็นด้วยกับการจัดกิจกรรมลักษณะนี้ ไม่ได้ชมถือว่าน่าเสียดาย ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรม ดังที่ ผอ.งพรวณ แสงเสียง (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กล่าวถึงละครว่า “เป็นตัวอย่างที่ดีแก่วัยรุ่น การแสดงวัยรุ่นสามารถเอาไปเป็นตัวอย่างและได้พูดต่อๆ ไปในหมู่เพื่อน” โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนซึ่งอยาก เรียนรู้ลักษณะการดำเนินงานของคณะในรูปแบบอื่น ทั้งละครเด็ก ละครหุ่น อบรมการใช้สื่อ ฯลฯ เป็น พิเศษนอกเหนือจากสาระในเรื่องของเอดส์ เช่น กลุ่มเยาวชนในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย และอำเภอ ดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ที่สนใจในการใช้ละครเพื่อรณรงค์และให้การศึกษา เช่นเดียวกับผู้ชมทั่วไปที่อยาก ติดตามงานคณะต่อเนื่อง หรือชมละครเรื่องนี้มีโอกาสต่อไป ดังที่ผู้ชมท่านหนึ่ง (สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2540) กล่าวว่า “อยากไปดูที่กรุงเทพฯ อีกไม่ทราบว่าเล่นวันไหนเมื่อไหร่จะตามไปดู รู้สึกชอบมากไม่เคย เห็นละครเวทีที่รวมความเป็นไทยและสากลขนาดนี้ ให้แง่คิดอะไรเยอะมาก” และกล่าวไว้ปากจะนำไปบอก ต่อช่วยประชาสัมพันธ์เผยแพร่

จะเห็นว่าผู้ชมล้วนให้ความสำคัญกับการดำเนินงานของคณะ ตระหนักเห็นคุณค่าที่มี ต่อการพัฒนาบุคคลและชุมชน โดยสามารถนำวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไปใช้ และถือว่าการเรียนรู้ของคณะเป็นทางเลือกหนึ่งของเยาวชนในการจัดกิจกรรมเพื่อรณรงค์ ทั้งเป็นเสมือนแรงผลักดันและกำลังใจแก่เยาวชนในท้องถิ่นที่ดำเนินงานลักษณะนี้

1.1.4.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้ชม 8 คน เสนอให้ขยายสื่อการศึกษาในรูปแบบนี้ให้แพร่หลายยิ่งขึ้น อยาก ให้มีสื่อในรูปแบบละครมาใช้ในการศึกษา และต้องการให้ผู้ชมด้วยกันนำคติที่ได้ไปพัฒนาชีวิต ดังที่ว่า “อยากให้วัยรุ่นเอาเป็นตัวอย่างในทางที่ดี” (พงศ์พัทธ์ ผิวจันทร์ อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) โดยมีเยาวชนในกลุ่มเป้าหมาย 2 แห่ง ปวารณาให้มีการอบรมการใช้ละคร หรือสื่อแก่เยาวชนเพื่อจัด กิจกรรมรณรงค์ในท้องถิ่น และทุกแห่งคาดหวังให้กลับมาแสดงในโอกาสต่อไป ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความ สนใจและเห็นความสำคัญของกระบวนการละครการศึกษา

กล่าวได้ว่าผู้ชมในภาคนี้รับรู้และเข้าใจจุดประสงค์ของโครงการฯ ที่มีเพื่อให้ความรู้ต่างๆ ในการป้องกันและลดปัญหาเอดส์ โดยเน้นที่จริยธรรมของบุคคล ก่อให้เกิดการตระหนักเห็นคุณค่าของ สื่อบุคคลที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมและจัดเทศกาลทางสังคม รวมทั้งเห็นแนวทางในการนำไปปรับประยุกต์ ใช้ให้การศึกษาหรือจัดกิจกรรมส่งเสริมของเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งล้วนมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนและสังคม ให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติ

1.2 การพูดคุยกับครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชนหรือสมุดลงนามและความคิดเห็น

การพูดคุยกับครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชนหรือสมุดลงนามและความคิดเห็น เป็นวิธีการประเมินผลกิจกรรมในกลุ่มเป้าหมายรองที่เป็นผู้ชมในระดับคณาจารย์ บุคลากร มีวิธีการ 2 ลักษณะ คือ

- การพูดคุย ด้วยคำถามที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระ รูปแบบและวิธีการต่างๆ เช่น การจัดกิจกรรมเพื่อการศึกษา การประยุกต์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านในละคร บางแห่งบันทึกเทปวีดิทัศน์เพื่อเก็บข้อมูลของคณะ มุ่งที่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อการให้การศึกษาแก่เยาวชนด้วยสื่อละคร

- สมุดลงนามและความคิดเห็น เป็นบันทึกของกลุ่มคณะ

การประเมินทั้ง 2 วิธี คณะใช้ควบคู่กันในทุกภาค ซึ่งข้อมูลความคิดเห็นที่ได้มีความสำคัญมากต่อการประชุมสรุปงานในแต่ละรอบการแสดง

โดยในกลุ่มเป้าหมายรองเนื่องจากไม่มีการใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยจึงเลือกกลุ่มตัวอย่างของผู้ชมในระดับนี้จำนวนภาคละ 10 คน ที่ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และพิจารณาจากสมุดลงนามและความคิดเห็นของคณะเพื่อใช้อ้างอิง ซึ่งสามารถแบ่งตามลักษณะของข้อมูลย้อนกลับได้ดังนี้

ภาคกลาง

1.2.1 ทศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละคร

1.2.1.1 รูปแบบและวิธีการสื่อความ

ทศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละครในส่วนของคุณภาพและวิธีการสื่อความพบว่า ผู้ชม (เฉพาะระดับนี้-ผู้วิจัย) 7 ใน 10 คนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเลือกล้วนแสดงความประทับใจ ชมเชย ละครที่รวมเอาวัฒนธรรมไทยผสมกับศิลปการแสดงสมัยใหม่ ตั้งแต่การใช้ความเชื่อพระมาลัยแก่นเรื่อง ร่วมกับวิธีการสวดด้วยทำนองต่างๆ โดยตีความ รูปแบบวิธีการเชื่อมโยงกับศิลปะทุกแขนง และ “โอเคียที่มีอยู่ในวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของเรา . . . ชอบโอเคียต้นกัลปพฤกษ์มาก ขณะนี้คนงมงายลงไปในจุดนี้มาก” (อาจารย์มหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) มานำเสนอได้น่าสนใจ จะเห็นว่าผู้ชมสนใจการฟื้นฟูภูมิปัญญาพื้นบ้านมาใช้ให้การศึกษา ซึ่งผสมผสานศิลปะหลายแขนง ทั้งเพลงร้อง ดนตรีที่ไพเราะ นาฏศิลป์ที่งดงาม เครื่องดนตรีที่หลากหลาย ทั้งเรื่องของฉาก อุปกรณ์และเครื่องแต่งกายซึ่งสามารถเติมสิ่งเล็กน้อยเพื่อเปลี่ยนบทบาทของตัวละคร ดังที่ สุภางค์ จันทวนิช เลขาธิการสมาคมวิจัยเชิงคุณภาพแห่งประเทศไทย (สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2539) กล่าวว่า “นำเอาเพลงพื้นบ้านมาใช้ได้อย่างพอเหมาะและสอดคล้อง ทั้งเรื่องการว่าสวยมาก . . . นำเอาชุดสงฆ์ และชุดมรวาส มาประยุกต์ให้เข้ากันอย่างสวยงาม เหมาะกับเนื้อเรื่องที่เล่นสวย แล้วทุกอย่างลงตัวดีหมด” สะท้อนถึงการรวบรวมสื่อพื้นบ้านมาปรับปรุงให้ทันสมัยกับสภาพสังคม ซึ่งทักษะของผู้แสดงที่มีความสามารถสูงทั้ง “ร้องว่าทำเพลงบรรเลงดนตรี” ผลัดหน้าที่ในการสวมบทบาทได้สมจริง รูปแบบละครเข้าถึงผู้ชมได้ง่าย “ไม่แยกให้ผู้ดูอยู่ข้างล่าง ละครอยู่บนเวที” (ผู้ชม อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) ทำให้ผู้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ได้เป็นอย่างดี และ มีความเรียบง่าย ชนย้ายและจัดตั้ง “ไม่ต้องมีเวทีที่เป็นเรื่องเป็นราวก็เล่นได้” (อัญชลี เชิญคุฏ, สัมภาษณ์, 4 ธันวาคม 2539)

จะเห็นว่า ผู้ชมส่วนใหญ่ประทับใจ สนใจรูปแบบของละครเวทีที่บ้านไทย และวิธีการที่ใช้วัฒนธรรมไทยผสมผสานกับศิลปะการแสดงสมัยใหม่อย่างมีเอกลักษณ์ รวมทั้งเห็นความสำคัญองค์ประกอบและสัญลักษณ์ เช่น กัลปพฤกษ์ ที่ใช้สื่อการสอนซึ่งถ่ายทอดแนวคิดและสาระเรื่องวัตถุนิยมได้เหมาะสมกับเนื้อหา นับเป็นสื่อการเรียนรู้อันให้ความบันเทิงและถ่ายทอดวัฒนธรรมตามวัตถุประสงค์

1.2.1.2 เนื้อหา สาระ

ทัศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละครในส่วนของเนื้อหาสาระพบว่า ผู้ชมทั้ง 10 คนนี้ได้แสดงความชื่นชมกระบวนการศึกษาค้นคว้าข้อมูล ซึ่งเข้าใจจริงในเนื้อหาที่เสนอสามารถนำเอาเรื่องพุทธศาสนามาใช้ได้อย่างสอดคล้องกับสภาพสังคม เท่ากับเป็นการตรวจพริกวินิจฉัยวัฒนธรรมศาสนา โดยมีวิธีการสื่อความเสนอเรื่องราวที่กระชับตรงประเด็นและชัดเจน สมจริงตามสถานการณ์ รวมไปถึงปัญหาที่หลากหลายในสังคมไทยและสังคมโลกที่กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน เชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสถานการณ์ปัญหาต่างๆ อย่างไม่แยกขาดจากกัน ซึ่งให้สาระแง่คิดเป็นสื่อการเรียนการสอนด้านจริยธรรมทางเพศของเยาวชน กระตุ้นให้บุคคลตระหนักถึงพฤติกรรมกรรมการกระทำของตนที่มีส่วนในการเพิ่มหรือลดปัญหาเอคส์ ดังอาจารย์ท่านหนึ่งแห่งมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กล่าวว่

... ละครทำให้เห็นว่าทุกปัญหามันสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก และไม่ทำให้เห็นว่าเป็นความผิดของคนใดคนหนึ่ง ซึ่งเท่ากับบอกใบ้ให้ทราบว่า การแก้ปัญหาไม่จำเป็นต้องมีวีรบุรุษหรือสตรี ซึ่มาช่วยมาแก้ปัญหา แต่เป็นเรื่องของการช่วยกันคนละไม้คนละมือ โดยยึดยึดต่อตนเองและรับผิดชอบต่อตัวเองและคนรอบๆ ตัว ดังคำถามที่คนหลายคนไม่ยอมตอบ ... ละครทำนองนี้น่าจะได้ออกในสื่อระดับกว้างด้วย เพราะตอนนี้รายการส่วนใหญ่ในทีวี ส่งเสริมให้คนมองพ่อกันเต็มบ้านเต็มเมือง ...

จะเห็นว่าทัศนคติของผู้ชมสนใจละครในแง่ของสื่อให้การศึกษา โดยเสนอวิธีแก้ไขปัญหาคับปัญญาและจิตสำนึกในการรับผิดชอบของแต่ละบุคคล และความคาดหวังต่อการเผยแพร่ความรู้ด้วยรูปแบบละครของคณะให้ขยายมากขึ้น ดังนั้นเนื้อหาละครจึงเป็นสารหรือบทเรียนสำคัญในการมีต่อการขัดเกลาทางสังคมและพัฒนาคน พร้อมให้แบบอย่างแนวทางแก่บุคคลในการนำสาระที่ได้ไปปรับใช้ในชีวิต

1.2.1.3 กิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดง

ทัศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละครในส่วนของกิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดง พบว่า ผู้ชม 8 ใน 10 คน กล่าวชมเชยต่อวิธีการจัดกิจกรรมหลังการแสดง ตั้งแต่เกมสนทนา การเขียนชี้ทำนายดวงชะตาสร้างความสนใจเข้าสู่การอภิปราย เปิดโอกาสให้ผู้ชมมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องและขัดแย้ง แลกเปลี่ยนอันก่อให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาละครและประเด็นปัญหาที่ชัดเจนขึ้น ซึ่ง “การสำรวจตัวเองด้วยการตั้งคำถามและสนทนาหลังละครจึงช่วยได้มาก... โดยเฉพาะคำถามที่ถามนั้นโยงถึงตัวละคร และปลูกให้ผู้ชมนำข้อคิดถึงทางเลือกและศีลธรรมของตัวเอง โดยมองในแง่มุมหรือกรอบที่ไม่เคยใช้มาก่อน” (ผู้ชม อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) จะเห็นว่าทัศนคติของผู้ชมสามารถประเมินผลวิธีการใช้กิจกรรมหลังการแสดงสำหรับรอบทั่วไป ที่จัดให้เหมาะสม

ส่วนการเปิดอภิปรายอิสระตามความสนใจของผู้ชม ทำให้เกิดความชัดเจนต่อวิธีดำเนินงานหรือสาระสำคัญบางประการที่ต้องการสื่อความหมาย ซึ่งสอดคล้องกับสภาพวัยของกลุ่ม เป้าหมายในวงเวทีเปิดหรือรอบพิเศษ ทำให้ได้เห็นถึงทัศนคติที่หลากหลาย ดังที่ อัญชลี เข็มคุง เจ้าหน้าที่สถาบันเอเชียศึกษา (สัมภานันท์, 4 ธันวาคม 2539) กล่าวว่า “เล่นจบแล้วไม่ใช่ละครจบและคนดูจบกันไป วิธีการแลกเปลี่ยนนี้ชอบมาก และตัวผู้แสดงเองก็เปิดกว้างด้วยน้ำศรัทธาคือเขาพร้อมรับฟังคนดู” เช่นเดียวกับการเสนอข้อมูลย้อนกลับจากการตระเวนแสดงซึ่งมีคุณประโยชน์ต่อผู้ชม และเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างกระแสวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นปัญหาต่างๆ ต่อไป

จะเห็นว่ากิจกรรมหลังการแสดงเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการละครเพื่อการศึกษา โดยกระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องสถานการณ์เยาวชน จริยธรรมทางเพศ และเอ็ดส์ รวมทั้งเปิดภาพการดำเนินงานของคุณละ ถือได้ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถตรวจสอบการรับรู้และเข้าใจตามวัตถุประสงค์ของละครอย่างเป็นทางการ

1.2.2 ทัศนคติที่แสดงออกตามวัตถุประสงค์

1.2.2.1 ละครเหมาะสมกับเยาวชนและผู้ชม

ผู้ชมทั้ง 10 คนแสดงทัศนคติให้เห็นว่าละครเหมาะกับเยาวชนด้วยเนื้อหาสาระ โดยนำประสบการณ์ที่ได้จากการค้นคว้าศึกษามาเสนอ ซึ่งได้ให้สาระแง่คิดที่ดึงมาแก่กลุ่มบุคคล “โดยเฉพาะวัยรุ่นเป็นอย่างมาก เพราะสภาพสังคมปัจจุบันค่อนข้างที่จะลวร้ายและรุนแรงสำหรับพวกเรามากเกินไป” (สาโรจน์ มิวทิยาภรณ์ อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) ละครจึงเป็นสื่อการสอนชนิดหนึ่งที่กระตุ้นจิตสำนึกต่อความห่วงใยและตระหนักในปัญหาจริยธรรมทางเพศของ เยาวชน ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาการติดเชื้อเอ็ดส์ได้ ดังที่อาจารย์แห่งสถาบันวราภิกษุสวนสุนันทาท่านหนึ่ง (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กล่าวว่า “เยาวชนเป็นกลุ่มกำลังสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น ขอมีความสุขกับกลุ่มละครมาบ่มด้วยคนหนึ่งที่ละครมาลัย มงคล สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้มีแนวคิดที่ถูกต้องจริงๆ สำหรับเยาวชน” จะเห็นว่าเนื้อหาคือบทเรียนที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้านจริยธรรมทางเพศที่เหมาะสมแก่เยาวชนอันเป็นแนวคิดพื้นฐานในการลดและป้องกันปัญหาเอ็ดส์ และนำสาระที่ได้อ่านแง่มุมอื่นไปพัฒนาชีวิต

ในขณะที่รูปแบบที่นำเสนอมีความเหมาะสมกับผู้ชมถัดจากเนื้อหา สามารถเห็นได้จากการแสดงความประทับใจชื่นชมในการนำวัฒนธรรมพื้นบ้านมาสื่อความ พบในกลุ่มเยาวชนมาก เช่นเดียวกับผู้ชมในระดับอื่น โดยเฉพาะนาฏศิลป์ ดนตรี เพลงพื้นบ้าน ซึ่ง สุรางค์ จันทวานิช (สัมภานันท์, 30 พฤศจิกายน 2539) ได้เคยทำวิจัยเรื่องสังคมวิทยาของลิเก เมื่อได้ชมการแสดงและแลกเปลี่ยนพูดคุย กล่าวว่า “จริงๆ อยู่ในรากฐานลึกๆ ดิฉันเองก็พอดูแล้วก็ชอบใจมาก เพราะเคยทำวิจัยเรื่องลิเกเกี่ยวกับสังคมวิทยาของลิเก ซึ่งพอเห็นการแสดงนี้ก็ถูกใจและก็เข้าใจว่ามีคุณค่าอย่างไร เพราะเคยตามเขาไปเวลาเขาไปแสดงตามที่ต่างๆ ก็คล้ายๆ กับลักษณะของละครนี้ที่ไปแสดงตามที่ต่างๆ” วิธีการนำ สื่อพื้นบ้านมาใช้ในละครจึงเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีสังคมไทย เข้าถึงผู้ชมได้ง่ายกระตุ้นความสนใจให้เห็นความสำคัญของสารหลักในละคร จะเห็นได้ว่ารูปแบบเป็นสื่อการเรียนที่มีเพื่อพัฒนาจิตสำนึกต่อการเห็นคุณค่าในศิลปวัฒนธรรมไทย

1.2.2.2 วิพากษ์วิจารณ์การรณรงค์และการให้การศึกษา

ผู้ชม 7 ใน 10 คนเห็นว่าสื่อรณรงค์มีมากและหลากหลาย และส่วนใหญ่เป็นสิ่งพิมพ์แผ่นป้าย นิทรรศการ “เป็นแบบสื่อแข็งๆ แห้งๆ มีข้อความบอกว่าเอดส์เป็นเพราะสำล่อนะอะไรอย่างนี้ ไม่มีชีวิตชีวา สื่อของทางการที่มาแบบพวกป้ายหรือโฆษณาอีกมากจนล้นเลย ไปตามบ้านไหนๆ ก็มีทั้งนั้น สื่อละครครั้งนี้ชาวบ้านเขาขาด ก็ขาดจากสังคมด้วย” (อัญชลี เข้มครุฑ, สัมภาษณ์, 4 ธันวาคม 2539) หรือแม้แต่สื่อมวลชนแขนงต่างๆ ที่ร่วมรณรงค์ แม้มีความทันสมัยแต่จำกัดการรับรู้ของแต่ละบุคคล เช่นเดียวกับการใช้สื่อในสถานศึกษา ซึ่งครูอาจารย์ ถูกเรียกเข้าอบรมโดยเจ้าหน้าที่ภาครัฐ การถ่ายทอดสู่นักเรียนให้เข้าใจปัญหาเอดส์ทั้งหมดอาจไม่ได้ผลตามที่มุ่งหวัง เนื่องจากวิธีการสื่อสารส่วนบุคคลเป็นลักษณะสื่อทางเดียว มิได้เปิดโอกาสให้คนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา บางกรณีสื่อที่ใช้ไม่เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน ขณะที่ละครเป็นสื่อการสอนที่ให้อรรถรสและความบันเทิง ดึงความสนใจผู้ชมได้มากกว่า จะเห็นว่าการรวมละครการศึกษา คือสื่อสองทางที่เปิดโอกาสให้ผู้ชมมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนการเรียนรู้ ซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาตนเองและผู้อื่นได้ชัดเจน มีประโยชน์แก่การนำไปใช้ให้เหมาะสมกับศักยภาพของบุคคล

สำหรับสื่อที่ให้การศึกษาแก่ชุมชน ถือได้ว่าขาดแคลนและเป็นที่ต้องการ แม้ภาครัฐพยายามรณรงค์ แต่สื่อที่ใช้ไม่สอดคล้องกับปัญหาของแต่ละชุมชน ซึ่งไม่สามารถกระตุ้นจิตสำนึกร่วมของชาวบ้านได้เท่าสื่อพื้นบ้าน ดังที่ อัญชลี เข้มครุฑ (สัมภาษณ์, 4 ธันวาคม 2539) กล่าวว่า “วิธีการใช้สื่อแบบนี้มีประโยชน์มาก เพราะยังมีคนอีกกลุ่มที่ยังไม่มีโอกาสทางสังคม คนดูจะรู้ว่าละครทำอะไร ทำเพื่อคนอื่น ก็เพราะมีชีวิต” เขาถึงผู้ชมได้มากกว่าสื่อในรูปแบบอื่น กล่าวได้ว่าละครใช้เป็นวิธีหนึ่งในการจัดกิจกรรมรณรงค์และให้การศึกษาแก่ชุมชน โดยส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของประชาชนให้ตระหนักต่อสถานการณ์และปัญหาของชุมชน

1.2.3 การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ ทักษะคิด หรือพฤติกรรม

1.2.3.1 การตระหนักเห็นคุณค่าและความสำคัญของโครงการฯ

ผู้ชมทั้ง 10 คนที่ร่วมแสดงความคิดเห็นล้วนตระหนักเห็นคุณค่าประโยชน์ของโครงการฯ ที่มีต่อการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคน ดังเช่นกลุ่มผู้นำชุมชนบ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี (สัมภาษณ์, 23 พฤศจิกายน 2539) กล่าวว่า “ไม่ต้องให้ตั้งค้ำเข่าที่ เพราะที่มาแสดงนั่นให้การศึกษา ถ้าเป็นเรื่องการศึกษาชุมชนก็สนับสนุนเต็มที่ ก็เห็นว่าประโยชน์ไม่ต้องจ่ายค่าเช่า เมื่อไหร่จะมาถึงก็ได้” จะเห็นว่าทัศนคติดังกล่าว ให้ความสำคัญกับละคร อีกทั้งเล็งเห็นคุณค่าของการจัดกิจกรรมของคณะที่ส่งเสริมกระบวนการให้การศึกษาแก่บุคคลและชุมชน ซึ่งผู้ชมระดับนี้ส่วนใหญ่ถือว่า น่าเสียดายมากหากไม่ได้ชมการแสดง ซึ่งสามารถประเมินความสนใจอย่างคร่าวๆของผู้ชมด้วยการสังเกต ดังที่ สุภางค์ จันทวานิช (สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2539) กล่าวว่า “ชอบชมเชยงานที่ทำ สื่อได้ตรงประเด็นและชัดเจน ดูจากจำนวนผู้ชมที่ยังคงอยู่และร่วมพูดคุยหลังจบการแสดงถือว่าประสบความสำเร็จและได้ผลมาก เพราะยังให้ความสนใจกันมาก และอีกอย่างในขณะที่เริ่มเล่น ผู้ชมส่วนหนึ่งที่มารอดูก็มานั่ง พอเล่นๆ ไป ผู้ชมก็เพิ่มมากขึ้นๆ จนยืนเต็มทางเดิน” จะเห็นว่าทัศนคติดังกล่าวได้แสดงถึงคุณภาพของสื่อละคร โดยเข้าถึงบุคคลได้ง่ายและสอดคล้องกับสภาพกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผู้ชมระดับนี้เห็นว่าควรส่งเสริม สนับสนุนวิธีให้การศึกษาด้วยรูปแบบละคร และกิจกรรมที่เอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างผู้ชมและผู้แสดงให้แพร่หลาย

1.2.3.2 การนำไปประยุกต์ใช้

ผู้ชมทั้ง 10 คนเห็นว่าละครนำไปใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนในเรื่องเพศศึกษาและจริยศึกษาได้ชัดเจน เช่นเดียวกับการนำไปปรับใช้บนวงค์เพื่อให้เกิดความตระหนักในปัญหาเพื่อร่วมหาแนวทางแก้ไขที่ดีย่างเหมาะสมกับสภาพของแต่ละบุคคล ดังที่ รุจิรา เจริญกุล เจ้าหน้าที่สถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน บ้านปราณี (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กล่าวว่า

... มีความยินดีมากที่กลุ่มละครมาบ่มที่ซึ่งมองเห็นความสำคัญของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ และได้นำวิธีการสอนให้เยาวชนเข้าใจถึงปัญหาต่างๆ ในชีวิตที่สามารถทำให้เกิดการเดินทางผิดพลาดได้ ขอขอบคุณทุกท่านที่เข้ามาเผยแพร่ปัญหาแก่เจ้าหน้าที่และเยาวชนขอเอาใจช่วยและเป็นกำลังใจในการสร้างงานต่อไป ...

จะเห็นว่าสิ่งที่ผู้ชมระดับนี้สนใจคือวิธีการใช้ละครให้การศึกษากับเด็ก และเยาวชน ซึ่งถือเป็นสื่อการเรียนรู้อัตนศึกษาทางสังคม อันจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติต่อจริยธรรมทางเพศที่พึงประสงค์ พัฒนาตนเอง ผู้อื่นและเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคม

1.2.3.3 ข้อเสนอแนะ

ผู้ชมระดับนี้ทั้ง 10 คนล้วนให้กำลังใจและสนับสนุนให้ละครแพร่หลายมากขึ้นเพื่อการศึกษาแก่บุคคล ดัง รัชนิ ธงไชย แห่งโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กล่าวว่า "อยากให้งิจกรรมของละครมาบ่มอยู่กับสยามเมืองยิ้ม สังคมไทยจะได้มีกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อเยาวชนและให้การศึกษาคบคู่กันไปด้วย" จะเห็นว่าเป็นความคาดหวังที่ตระหนักเห็นคุณค่าในการดำเนินงานของคุณะ รวมทั้งปรารถนาให้กลุ่มคณะละครกลับมาแสดงอีก หรือจัดกิจกรรมร่วมมือกับชุมชน สถานศึกษาในงานและโอกาสต่างๆ

นอกจากนี้ผู้ชม 4 ใน 10 คนได้เสนอแนะประเด็นต่างๆ ที่น่าสนใจเพื่อนำไปปรับปรุงการทำงานต่อไป ซึ่ง 2 ใน 4 คนนี้เสนอในด้านรูปแบบ ทั้งในเรื่องการการใช้ละครให้การศึกษและการนำสื่อพื้นบ้านมาใช้ให้มากขึ้น เช่นที่ สุภางค์ จันทวนิช (สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2539) กล่าวว่า "เรื่องเครื่องดนตรี คือเคยไปตามงานศพแล้วเห็นเขาเป่าปี่มอญ ซึ่งให้อารมณ์และสร้างบรรยากาศงานศพได้มาก ก็น่าจะมาใช้ในบางฉาก เช่น ฉากที่ตาย เพราะเสียงขลุ่ย soft มาก ดูนุ่มนวลไป ซึ่งเสียงปี่จะผลัดและดูโศกกว่าให้อารมณ์มากกว่า" จะเห็นว่า ทัศนคติดังกล่าวมุ่งที่การนำเครื่องดนตรีมาใช้ให้เหมาะสมกับบรรยากาศเรื่องราวของละคร ซึ่งต้องอาศัยความสามารถของผู้แสดงที่มีความชำนาญ อันจะเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาศักยภาพทางดนตรีในขั้นสูงขึ้น หากคณะต้องการจัดรูปแบบการแสดงลักษณะที่เป็นทั้งนักแสดงและนักดนตรีในระดับอาชีพมากขึ้น ส่วน 1 ใน 4 คนนี้เสนอประเด็น เช่น กลุ่มผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่สถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เสนอให้เพิ่มประเด็นยาเสพติดในละครเรื่องต่อไป เนื่องจากเห็นว่ากำลังเป็นปัญหาที่เติบโตขึ้นในกลุ่มวัยรุ่น และอีก 1 ใน 4 คนเช่นกัน เสนอให้เพิ่มระยะเวลาในการอภิปรายหลังการแสดง กล่าวได้ว่าข้อเสนอแนะคือข้อมูลป้อนกลับที่สำคัญอันจะนำไปใช้พัฒนาวิธีการดำเนินงานให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น หรือเป็นข้อมูลสะสมสำหรับใช้ในโครงการอื่นที่เกี่ยวข้องในโอกาสต่อไป

ภาคใต้

1.2.1 ทักษะคิดด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละคร

1.2.1.1 รูปแบบและวิธีการสื่อความ

ทักษะคิดด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละครในส่วนของรูปแบบและวิธีการสื่อความพบว่า ผู้ชมกลุ่มนี้ 6 ใน 10 คน ชื่นชอบและประทับใจการดำเนินงานของคณะที่ใช้ละครเป็นสื่อเพื่อพัฒนาคนและสร้างสรรค์สังคม โดยผสมผสานระหว่างศิลปะการแสดงของไทยกับละครสมัยใหม่อย่างตะวันตกจนมีรูปแบบเฉพาะ สามารถนำดนตรีไทยและนาฏศิลป์มาใช้ร่วมกันได้อย่างกลมกลืน สอดแทรกเรื่องราวทางศาสนากับวิถีชีวิตในปัจจุบันได้อย่างลงตัว เราความรู้สึกผู้ชม ไม่ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย นักแสดงทำหน้าที่ได้สมบทบาท “มีความสามารถหลายๆ อย่าง ทั้งขับร้อง ว่ายน้ำ และการแสดงดนตรีและผู้สร้างบทละครเรื่องนี้ก็เก่งมาก” (กาญจนา สัตถาวร อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) และเป็นกันเอง สามารถสร้างบรรยากาศทำให้ผู้ชมมีอารมณ์ร่วมและคล้อยตามกับการแสดงได้มาก สื่อความรู้สึกได้ชัดเจน ดังที่ ศุภมิตร วรรณเปรวม (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กล่าวไว้

... ประทับใจ และศรัทธาในกิจกรรมของกลุ่ม และชื่นชมในวิธีการนำเสนอเรื่องราวรูปแบบ รวมทั้งความกลมกลืนในการออกแบบเครื่องประกอบต่างๆ การใช้คน ... รวมทั้งเข้าใจในประเทศที่มีวัฒนธรรม ศาสนา โดยเฉพาะแนวทางตามแนวพุทธศาสนา ... การสะท้อนภาพ แต่ละฉากแต่ละตอนนั้น เข้าใจง่ายเป็นอย่างยิ่ง ...

จะเห็นว่าทักษะคิดดังกล่าวแสดงถึงการรับรู้ ฟังพอใจต่อรูปแบบและวิธีการผสมสื่อพื้นบ้านในละคร ในการเสนอเนื้อหาเรื่องราวซึ่งสอดคล้องวิถีวัฒนธรรมและสังคม สามารถควบคุมความสนใจของผู้ชมได้ตลอดกิจกรรม และอยู่ร่วมพูดคุยได้มาก

1.2.1.2 เนื้อหา สาระ

ทักษะคิดด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละครในส่วนของเนื้อหาสาระพบว่า ผู้ชม 10 คน เห็นว่าเนื้อหา มีสาระให้แง่คิดอันเป็นประโยชน์มากมาย โดยเชื่อมโยงกับความเชื่อทางศาสนาที่กำลังถูกละเลยเข้ากับปัญหาต่างๆ ในปัจจุบันได้อย่างน่าสนใจ “สามารถสื่อโลกีย์หรือกิเลสของมนุษย์ จากนามธรรมเห็นเป็นรูปธรรมและเป็นคติสอนใจ โดยเฉพาะกับวัยรุ่น เขาชวนทุกคนที่จะได้ประโยชน์อย่างอนันต์ เพื่อเขาจะได้เลือกทางที่ถูกในการดำเนินวิถีชีวิตของตน” (มานพ มากนวล อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) จะเห็นว่าหลักธรรมทางศาสนาที่มีอิทธิพลปรัชญาชีวิตของมนุษย์ ฉะนั้นสื่อการเรียนรู้อาจถ่ายทอดจริยธรรมและคุณธรรมแก่บุคคล ซึ่งผู้ชมเห็นว่าละครสื่อถึงปัญหาสังคม แหล่งมั่วสุมทางเพศซึ่งเป็นภัยต่อเยาวชนได้ชัดเจน อันนำไปสู่โรคเอดส์ที่ทำลายชีวิตคนอย่างมาก และ “เป็นปัญหาของทุกประเทศ แม้แต่ประเทศไทยเอง ก็มีผู้ป่วยเพิ่มขึ้นทุกปี เป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วง” (ผู้ชม อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) ซึ่งละครสะท้อนให้เห็นสาเหตุของการติดเชื้ออันเนื่องมาจากพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมของบุคคลได้ตรงประเด็น จะเห็นได้ว่าสาระของละครจึงมีส่วนสำคัญในการรณรงค์ ให้การศึกษาแก่เยาวชนให้มี จริยธรรมและจิตสำนึกในการตระหนักคิดหาทางป้องกันปัญหาเอดส์ เป็นสื่อการสอนที่ให้บทเรียนเตือนสติ ซึ่งสอดคล้องกับสภาพความสนใจของผู้เรียน เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต

1.2.1.3 กิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดง

ทัศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละครในส่วนของกิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดง พบว่า ผู้ชม 8 ใน 10 คน เห็นว่า กิจกรรมที่นำด้วยเกมสามารถสร้างความสนใจและการมีส่วนร่วมในการแสดงออกด้านอารมณ์ ให้ความบันเทิง จูงใจ นำไปสู่การอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ชมและผู้แสดง ดังที่สุกมิตร วรรณแปรม (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กล่าวแสดงความประทับใจว่า “ค่อนข้างจะชอบรูปแบบตอนละครจบคือ Response จากผู้ที่ได้รับชมละครจบแล้ว ในความคิดผมแล้ว คิดว่ายิ่งใหญ่จริงๆ ครับ” ทำให้ได้สาระชัดเจนมากขึ้นเป็นประโยชน์กับผู้ชม ทั้งกระตุ้นให้ผู้ชมเห็นความสำคัญต่อเอ็ดส์และจริยธรรมทางเพศที่เหมาะสม ซึ่งเป็นข้อคิดที่นำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ก่อให้เกิดการพูดคุยต่อเนื่องในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสืบไป และส่งผลต่อการอยู่ร่วมพูดคุยหลังจบกิจกรรม จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ผู้ชมสนใจมากคือการแสดงความคิดเห็นระหว่างบุคคล กิจกรรมหลังการแสดงจึงเป็นวิธีการสร้างและตรวจสอบความเข้าใจของบุคคลต่อเนื้อหา บทเรียนที่ให้ได้โดยให้บุคคลมีส่วนร่วมในการอภิปรายแลกเปลี่ยนทัศนคติ

1.2.2 ทัศนคติที่แสดงออกตามวัตถุประสงค์

1.2.2.1 ละครเหมาะสมกับเยาวชนและผู้ชม

ผู้ชมทั้ง 10 คน เห็นว่าละครเหมาะสมกับเยาวชน เนื่องจากเป็นกลุ่มที่อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอ็ดส์มากที่สุด เหตุการณ์ตัวอย่างในละครเป็นการนำเสนอประสบการณ์ และความผิดพลาดของการตัดสินใจโดยขาดการยั้งคิดของตัวละคร จึงเท่ากับเป็นบทเรียนสำคัญที่ “ได้แยกแยะให้เด็กและเยาวชนในสถานพินิจสงเคราะห์จกการดำรงชีวิตในทางที่ถูกที่ควรเหมาะสม ทำให้เกิดแนวความคิดที่ดีแก่เด็กของเรา” (โสภา คำแบ่ง อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) เป็นอุทธาหารณ์สำหรับบุคคลทั่วไป ซึ่งมีส่วนสำคัญในการเตือนสติ กระตุ้นจิตสำนึกต่อการคิดหาทางป้องกันและยับยั้งการแพร่กระจายของเชื้อเอ็ดส์ ดังที่ อภาภรณ์ สัมตะโร แห่งโรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) สรุปว่า

... การแสดงของวง “มะขามป้อม” เป็นการแสดงที่สร้างสรรค์สังคม มีคติสอนใจ โดยเฉพาะวัยรุ่น ซึ่งจะทำให้เด็กๆ ที่ได้ชม เกิดความเข้าใจ ตระหนักในสถานการณ์ว่าอย่างไรดี อย่างไม่ดี และอย่างไร ควรอย่างไรไม่ควร ซึ่งดีกว่าคำสอนด้วยการพูด หรืออ่านในบทเรียนมากมายหลายเท่า น่าชมเชยในความคิดสร้างสรรค์ เพื่อเยาวชนของไทยเรา ซึ่งสภาพแวดล้อมในบางแห่งล่อแหลมต่อการเดินทางผิดของวัยหัวเลี้ยว หัวต่อมากมาย หลายค่านัก สมาชิกโรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัยส่วนหนึ่งที่ได้ชมจึงโชคดีมากที่ได้รับโอกาสนี้หวังว่าการสร้างสรรค์ในสิ่งดีให้กับสังคมคงมีต่อไปและมากขึ้น ...

จะเห็นได้ว่าความคิดเห็นของผู้ชมส่งเสริมการแสดงละครในลักษณะนี้ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้พิจารณาข้อดีข้อเสียจากเนื้อหาที่นำเสนอ ซึ่งถือว่าสามารถประมวลประสบการณ์ปัญหาของเยาวชนมาสื่อและสอนเรื่องจริยธรรมและเพศศึกษาแก่ผู้เรียนได้อย่างครอบคลุมกว่าวิธีการสอนในชั้นเรียนในระยะเวลาเท่ากัน

1.2.2.2 วิพากษ์วิจารณ์การรณรงค์และการให้การศึกษา

ผู้ชม 6 ใน 10 คนเห็นว่าสื่อรณรงค์มีมาก ซึ่งในสถานศึกษาครู อาจารย์ พยายามสอดแทรกปัญหาเอดส์ ฯลฯ ในรายวิชาที่มีความสัมพันธ์กัน เพื่อชี้ให้เห็นโทษและแนวทางแก้ไข ปัญหา กระตุ้นให้ผู้เรียนค้นคว้าและจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านสถานการณ์ปัญหาดังกล่าวโดยใช้ สื่อที่หลากหลาย รวมทั้งมีองค์ความรู้และพัฒนาเอกชนเข้ามาเผยแพร่และให้ความรู้แก่เยาวชน

สำหรับในชุมชน กลุ่มองค์กรชาวบ้านมีการดำเนินงานในการรณรงค์ปัญหา ท้องถิ่นเป็นระยะ มักเน้นในเรื่องของการอนุรักษ์ธรรมชาติและป่าชุมชน โดยก่อตั้งโครงการต่างๆ ขึ้น เช่น "โครงการอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่า (ระยะ 2 ปี)" สำหรับปัญหาเอดส์การจัดกิจกรรมมีเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ มาให้การอบรม ซึ่งยังมีข้อจำกัดในเรื่องการมีส่วนร่วม การสื่อความต่อบางครั้งยากแก่ความเข้าใจของ ผู้รับสาร ขณะเดียวกันในท้องถิ่นเองมีการรวมกลุ่มของเยาวชนจัดกิจกรรมใน รูปแบบนิทรรศการ ละคร โดยมีครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ

แสดงให้เห็นว่าพื้นที่เป้าหมายนี้ให้ความสา

ในท้องถิ่น หากแต่บางแห่งกิจกรรมที่จัดให้ไม่สอดคล้องกับความต้องการของคนในท้องถิ่น ซึ่งการเผยแพร่ ความรู้ต้องสร้างความสนใจและส่งเสริมการเรียนรู้ โดยให้บุคคลมีส่วนร่วม เช่นกระบวนการใช้สื่อละครที่ให้ ทั้งความบันเทิงและความรู้ เป็นที่ปรารถนาซึ่งมีประโยชน์ต่อการนำไปพัฒนาชีวิตและชุมชน ด้วยเห็นว่าละคร เป็นสื่อรณรงค์ที่ประสบความสำเร็จรอบด้านและสร้างความเข้าใจได้ง่ายกว่า น่าสนใจมากกว่า

1.2.3 การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ ทักษะ หรือพฤติกรรม

1.2.3.1 การตระหนักเห็นคุณค่าและความสำคัญของโครงการฯ

ผู้ชมทั้ง 10 คน แสดงความประทับใจ ชื่นชมและรู้สึกเสียดายที่ละครไม่สามารถแสดงให้นักเรียนในระดับอื่นหรือทั้งโรงเรียนชมได้นอกจากกลุ่มเป้าหมาย โดยเห็นว่าเป็นสื่อที่สามารถพัฒนาจิตสำนึกด้านจริยธรรมที่เหมาะสมแก่เยาวชน ดังเช่น ปรากฏวรรณ ภูมิสิงหราช ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีพิบูลย์ (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กล่าวว่า "ละครยอดเยี่ยมมากจริงๆ และขอบคุณที่ได้มาช่วยพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน" เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ในสถาบันต่างๆ ยังเห็น ความสำคัญของกิจกรรม ดังที่ โสภกา คำแปง ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด สงขลา (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กล่าวว่า "เท่าที่สังเกตเด็กๆ ชอบการแสดงชุดนี้มาก และ กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นเท่ากับเป็นการจุดประกายความคิดแก่เด็กและเยาวชนของเรา" ซึ่งการประเมิน อย่างคร่าวๆ ได้แสดงถึงผลของละครที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเยาวชนในขณะนั้นได้อย่างชัดเจน

ส่วนชุมชนถือว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ส่งเสริมให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกัน และคาดหวังการเผยแพร่และกลับมาในโอกาสต่อไป ทั้งจะนำไปประชาสัมพันธ์ต่อ บางแห่งผู้ชมระดับนี้ต้องการให้ คณะจัดอบรมการใช้ละครรณรงค์หรือกิจกรรมแก่เยาวชนเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ จะเห็นได้ว่าผู้ชม ส่วนใหญ่ส่งเสริม สนับสนุนวิธีให้การศึกษาด้วยรูปแบบละคร ที่กระตุ้นให้เกิดเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและ ทักษะทัศนคติทางเพศที่เหมาะสม ตระหนักเห็นคุณค่าของโครงการฯ ที่มีต่อการพัฒนาคน และให้ทางเลือกในให้ หรือจัดการศึกษา

1.2.3.2 การนำไปประยุกต์ใช้

ผู้ชมทั้ง 10 คน เห็นว่า ละครเป็นสื่อกระตุ้นให้เยาวชนเกิดความสนใจและหันมาพิจารณาพฤติกรรมของตนเอง ถือเป็น "วิธีสอนและนำเสนอให้พิจารณาเอง" (มานพ แก้วชรา อ่างถึงโน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) จะเห็นว่าละครเป็นสื่อการสอนโดยตรง ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ปรับใช้กับการเรียนการสอนในสถานศึกษาได้ ขณะเดียวกันผู้ชมสนใจกิจกรรมของคณะ เนื่องจากมีลักษณะเด่นมุ่งที่การมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งนำไปใช้จัดการศึกษาที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน เป็นตัวอย่างของวิธีให้การศึกษารวมกัน เหมาะกับการนำไปใช้ในสถานการณต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมกระตุ้นให้ชาวบ้านรวมกลุ่มเห็นความสำคัญของชุมชน รณรงค์ให้เกิดความรู้อและตรวจสอบความเข้าใจต่อปัญหาในเชิงลึกได้ เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับเป็นทางเลือกให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน ดังที่ สุภรณ์รัตน์ มาละมัย (สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2539) กล่าวว่า

... จริงๆ ทั้งครูทั้งเรา [องค์กรแลได้ฯ-ผู้วิจัย] อยากให้เด็กเขามีกิจกรรมทำ เด็กเองก็อยากทำ แต่ที่นี้เขาไม่มีคนนำไม่มีแนวทาง ก็เลยได้แต่รวมตัวกันเฉยๆ แต่ที่เขาความเขามีกกลุ่ม แต่ที่นี้ยังไม่เข้มแข็งเพียงพอ เขาเห็นมะขามป้อมมากก็ได้กำลังใจ เห็นแนวทางอะไรเพิ่มก็คงเขาไปคุยกันต่อในกลุ่ม เพราะเด็กกลุ่มนี้เขาสนใจรณรงค์เรื่องป่าไม่อยู่...

จะเห็นว่าทั้งแนวคิด รูปแบบ วิธีการและกระบวนการสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มบุคคล โดยทุกฝ่ายล้วนมุ่งที่คุณประโยชน์ที่มีต่อการให้การศึกษาพัฒนาคนและสังคม

1.2.3.3 ข้อเสนอแนะ

ผู้ชมทั้ง 10 คน ให้กำลังใจและส่งเสริมให้สื่อลักษณะนี้แพร่ขยายต่อไป ดังที่ กาญจนา สัตถาวร (อ่างถึงโน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กล่าวว่า "ขอให้การแสดงละครเช่นนี้มีต่อไปตลอดไป และขอให้มีการกำลังใจ กำลังใจ สร้างสรรค์สังคมนี้ตลอดไป" ขณะเดียวกันผู้ชม 5 คน เสนอให้เพิ่มระยะเวลาทำกิจกรรมและเตรียมผู้ชม ส่วน 3 คนได้เสนอให้มีการเพิ่มประเด็นยาเสพติดซึ่งเป็นอันตรายต่อเยาวชน และผู้ชม 1 คนตั้งข้อสังเกตว่าแนวคิดทางพุทธศาสนาแยกแวกการเข้าใจของผู้ชมที่นับถือศาสนาอิสลาม (ศุภมิตร วรณเปรม อ่างถึงโน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) ซึ่งจะเห็นการให้ความสำคัญต่อสื่อละครที่มีต่อการพัฒนามนุษย์และสังคม

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2.1 ทิศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละคร

1.2.1.1 รูปแบบและวิธีการสื่อความ

ทิศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละครในส่วนของรูปแบบและวิธีการสื่อความพบว่า ผู้ชมระดับนี้ 3 ใน 10 คน ประทับใจละครที่สามารถรวมเอาวัฒนธรรมพื้นบ้าน ร่วมกับศิลปการแสดงตะวันตกมาใช้ได้อย่างร่วมสมัย โดยเฉพาะนาฏศิลป์ เพลงและดนตรีไทยที่มีลักษณะเด่นไพเราะ เว้าอารมณ์ อุปกรณ์ต่างๆ และเครื่องแต่งกายที่มีความเรียบง่าย เหมาะสมกับเหตุการณ์ ผู้แสดงมี

ความสามารถสูง ทำหน้าที่ทุกอย่างทั้ง “ร้องว่าเล่นเต้นบรรเลงดนตรี” สวมบทบาทได้สมจริง ทำให้ผู้ชมมีอารมณ์ร่วมกับเนื้อหา แสดงให้เห็นรูปแบบเฉพาะตัวมีเอกลักษณ์ แตกต่างจากละครเวทีทั่วไป โดยเชื่อมโยงตำนานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อผีสางไสยศาสตร์ทางพุทธศาสนาเพื่อเสนอปัญหาสังคมที่หลากหลายได้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ดังที่ ปรีชา อุยตระกูล ผู้อำนวยการศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏนครราชสีมา (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2540) กล่าวว่า

... ได้เห็นภาพจากหนังสือพิมพ์พูดถึงการใช้ศิลปการแสดงไทยกับละคร เห็นแล้วน่าสนใจ พอได้มาเห็นของจริงยิ่งรู้สึกเห็นอะไรมากขึ้น มีคุณค่าทั้งในแง่ศิลปะที่น่าเสนอและสาระที่เตือนสติคนดู เป็นเรื่องยากที่เอาจะศาสนามาใช้สื่อปัญหาเยาวชน แต่เขาทำได้ดีมากเลยดี ทุกๆ ส่วน ทั้งดนตรีและตัวนักแสดงเอง ทำให้เห็นว่าสื่อแบบนี้แหละที่ควรจะมีมากๆ ...

จะเห็นได้ว่าทัศนคติของผู้ชมสนใจรูปแบบของละครและวิธีการนำเสนอ เพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสมกับสอดคล้องกับสภาพความสนใจของผู้เรียน และมีคุณประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคม

1.2.1.2 เนื้อหา สาระ

ทัศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละครในส่วนของเนื้อหาสาระ พบว่า ผู้ชมทั้ง 10 คน ชื่นชมวิธีการใช้ละครเป็นสื่อให้การศึกษา สามารถนำแนวคิดทางศาสนาที่เน้นในเรื่องกรรม “เพราะเป็นเรื่องที่สอนให้รู้ถึงศาสนา แสดงออกถึงการแบ่งชั้นวรรณะ คนทำดีย่อมได้ดี ไม่มีใครที่ทำชั่วได้ดี” (สื่อควรร สดสาร อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) โดยเชื่อมโยงเนื้อหา สถานการณ์วัยรุ่นได้อย่างสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน สะท้อนปัญหาสังคมด้านต่างๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อ เยาวชน พร้อมทั้งยกตัวอย่างให้เห็นถึงเหตุและผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ อันนำไปสู่ปัญหาการแพร่กระจายของโรคเอดส์ โดยเฉพาะการมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม ซึ่ง “ละครเรื่องนี้ให้คิดสอนใจให้แก่เยาวชนและชายหญิงทุกวัยที่กำลังห้าวจะได้ไม่ทำอะไรที่ไม่ดีต่อชีวิตตัวเอง จะได้เห็นสิ่งที่ชั่วร้ายกลายเป็นศัตรูของชีวิต จงห่างไกลสิ่งชั่วร้ายจะไม่ชวนคิดเอดส์” (วรวณีย์ พูนพิพัฒน์ อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กระตุ้นเตือนผู้ชมให้เกิดความตระหนักในปัญหาพร้อมทั้งหาวิธีหลีกเลี่ยง บังคับและแก้ไขอย่างมีสติ แสดงให้เห็นว่าผู้ชมรับรู้และเข้าใจเห็นความสำคัญของละครในการทำหน้าที่เป็นสื่อการสอน โดยถ่ายทอดเนื้อหาต้านจริยธรรมและศีลธรรมเพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต

1.2.1.3 กิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดง

ผู้ชมระดับนี้ 7 ใน 10 คนแสดงความประทับใจกับกิจกรรมหลังการแสดงที่ใช้เกมเพื่อสร้างความบันเทิง กระตุ้นให้ผู้มีส่วนร่วมในการแสดงออกและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับละครโดยตรง ทำให้ได้สาระ ทั้งสร้างความตระหนักต่อปัญหาด้านสถานการณ์เยาวชน เอดส์และจริยธรรมทางเพศที่เหมาะสมได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น สามารถประเมินความรู้อารมณ์ความรู้สึกของผู้ชม ซึ่งนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาได้ นอกจากนี้การให้แง่คิดและตั้งข้อสังเกตทำกับเป็นจุดประกายความคิดแก่เยาวชนและผู้ชมในระดับอื่น ส่งผลต่อการร่วมพูดคุยอย่างต่อเนื่องสืบไป ดังที่ ปรีชา อุยตระกูล (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กล่าวว่า

... ได้ชมละครของละครสามป้อมเรื่อง มาลัย มงคลที่บ้านหนองรี อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ รู้สึกประทับใจมากทั้งเนื้อหาและวิธีการนำเสนอตลอดจนกระบวนการกระตุ้นให้ผู้ชมมีส่วนร่วม แสดงความเห็นเกี่ยวกับการแสดง ขอชื่นชมและหวังว่า งานของละครสามป้อมน่าจะนำไปแสดงยังที่อื่นๆ เพื่อให้ผู้ชมได้เห็นปัญหาของสังคมยิ่งขึ้น ...

แสดงว่า ผู้ชมระดับนี้สนใจและเห็นความสำคัญของกิจกรรมหลังการแสดงซึ่งถือเป็นขั้นตอนหนึ่งของละครการศึกษา ที่มุ่งให้เกิดการปฏิสัมพันธ์อภิปรายแลกเปลี่ยนทัศนคติที่หลากหลายระหว่างบุคคล เพื่อสร้างและตรวจสอบความเข้าใจที่เป็นวิธีที่ส่งเสริมให้เกิดการสร้างกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นปัญหาสังคมด้านอื่นต่อเนื่องไป ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักในการจัดกิจกรรม

1.2.2 ทัศนคติที่แสดงออกตามวัตถุประสงค์

1.2.2.1 ละครเหมาะสมกับเยาวชนและผู้ชม

ผู้ชมทั้ง 10 คน เห็นว่าเนื้อหาของละครเหมาะสมกับเยาวชน เนื่องจากเป็นวัยที่กำลังแสวงหาและเรียนรู้อะไรต่างๆ ตามความนิยมของสภาพแวดล้อม บางครั้งอาจเกิดความลังเลหรืออยากลองในสิ่งที่ไม่เหมาะสมด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ โดยเฉพาะพื้นที่เป้าหมายดังกล่าวกำลังอยู่ในภาวะขยายตัวเติบโตในธุรกิจค้าบริการทางเพศแฝงในรูปของร้านอาหาร ร้านเสริมสวย มีหญิงต่างชาติเข้ามาขายบริการมากขึ้น เป็นที่รู้จักและนิยมในกลุ่มผู้ชายที่ขี้อายบริการถึงประมาณร้อยละ 50-60 (วสันต์ เจริญพันธ์, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2540) ทำให้มีจำนวนผู้ติดเชื้อเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว กำลังเป็นที่น่าห่วงใยมาก และเยาวชนถือเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มผู้อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อเอชไอวีเท่ากับบุคคลในวัยอื่น ซึ่งละครได้เสนอเหตุและผลของพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งดีและไม่ดีให้เห็นเป็นตัวอย่าง เช่น คำนิยมการเที่ยวหญิงค้าประเวณี "ถ้าเราไม่อธิบายหรือให้คำแนะนำ หรือปลุกฝังทัศนคติที่ดีกว่าให้วัยรุ่น วัยรุ่นก็ไม่มีแนวทางที่ดี ก็คงยังเดินตามความเชื่อผิดๆ" (วิวัฒน์ ทวงศิริโล, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2540) เพื่อให้เกิดตระหนักในการกระทำของตนเองทั้งในปัจจุบันและอนาคต จะเห็นได้ว่า ละครให้ความรู้ด้านสถานการณ์เยาวชน ปัญหาเอชไอวีและจริยธรรมทางเพศได้อย่างเหมาะสมกับผู้ชมทั้งเยาวชนและผู้ชมอื่น ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติทางเพศในทางที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศ

1.2.2.2 วิพากษ์วิจารณ์การวางรงค์และการให้การศึกษา

ผู้ชม 6 ใน 10 คน ร่วมวิพากษ์วิจารณ์การวางรงค์ โดยแสดงความคิดเห็นว่าพื้นที่เป้าหมายมีภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนในท้องถิ่นดูแล ซึ่งในสถานศึกษาทั้งในและนอกระบบหรือสถาบันต่างๆ มีวิทยากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้การอบรม ขณะเดียวกันอาจารย์ เจ้าหน้าที่พยายามสอดแทรกความรู้เหล่านี้ในรายวิชาอย่างสม่ำเสมอ ทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนจัดกิจกรรมวางรงค์ด้านสถานการณ์ปัญหาเอชไอวี ผู้หญิง ฯลฯ ในการเรียนการสอนโดยตรงหรืออาศัยกลุ่มชมรมเยาวชนในโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ มีรูปแบบต่างๆ เช่น นิทรรศการ การจัดกลุ่มพูดคุยถกปัญหา แสดงละครและใช้สื่ออื่นร่วม จะเห็นว่าสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการวางรงค์และให้ความรู้เรื่องเอชไอวีแก่เยาวชน ด้วยการใช้อย่างหลากหลายเพื่อเสริมกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องดังกล่าวให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเพื่อป้องกันและลดปัญหา

สำหรับการศึกษารวมกัน มีเจ้าหน้าที่ภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนในท้องถิ่นเข้ามาจัดกิจกรรมรณรงค์ปัญหาเอชไอวี รวมทั้งทำวิจัยเกี่ยวกับสถานการณ์เอชไอวีในพื้นที่เป้าหมายเป็นระยะ ตัวอย่างที่ชุมชนหนองรี จังหวัดบุรีรัมย์ มีทีมวิจัยจากศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏนครราชสีมา เช่น วสันต์ เจริญพันธ์ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2540) นักวิจัยสนามซึ่งเข้าไปทำงานร่วมกับชาวบ้าน เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้อง เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน เพื่อกระตุ้นให้ชาวบ้านเลือกผู้นำและให้ตระหนักในปัญหาาร่วมกัน โดยการรณรงค์เน้นที่การป้องกัน “ทำอย่างไรจึงจะไม่ติดเชื้อเอชไอวี” ก่อให้เกิด “โครงการองค์กรชุมชนกับการแก้ปัญหาเรื่องเอชไอวี” นำพาชาวบ้านพลัดเปลี่ยนเข็มและให้กำลังใจผู้ป่วยโรคเอชไอวี ดังเห็นได้จากคำบอกเล่าที่ว่า

... ที่เฝ้ารอเป็นระยะๆ มีการพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนไปเยี่ยมผู้ป่วยเป็นกลุ่มๆ ส่วนสื่อละครก็มีอยู่แต่ไม่ค่อยมาก อย่างกลุ่มสื่อสายใย ตอนแรกก็กลัวว่ามาชมบ่อยไปเล่นแล้วจะเข้ากับเขาหรือเปล่า แต่พอได้ดูรู้สึกว่ามีสมาธิในทางศิลปะ คนเล่นนี้ความสามารถรอบด้าน สนุกมีอะไรเยอะที่แตกต่างกัน ชอบมากที่ให้คุณดูแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหลังละครจบ สนุกแล้วคนดูก็มีส่วนร่วมดี อยากให้มีสื่อละครมากๆ เพราะช่วยชาวบ้านได้เยอะ ...

แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวให้ความสำคัญกับการรณรงค์และให้ความรู้เรื่องเอชไอวีอย่างต่อเนื่องชัดเจน ซึ่งอยู่ในภาวะเพิ่มจำนวนผู้ติดเชื้อ การใช้สื่อละครของคณะจึงเป็นตัวอย่างหนึ่งของการจัดกิจกรรมการศึกษาแก่ชุมชน โดยมีกระบวนการกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความตระหนักในปัญหาทั้งมีความน่าสนใจในแง่ให้ความบันเทิงและมีสาระสำคัญชี้ให้เห็นเหตุของพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมนำไปสู่ผลที่ทำให้ติดเชื้อเอชไอวี เข้าถึงการรับรู้ของผู้ชมได้มากกว่ากิจกรรมในลักษณะอื่น มีคุณประโยชน์ต่อเยาวชนและบุคคลทั่วไป ดังที่ วสันต์ เจริญพันธ์ (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กล่าวว่า ละคร “ให้ความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี เป็นการให้โดยผ่านสื่อไม่ซ้ำซ้อนกับที่ผ่านมา” ดังจะเห็นว่ามีการนำเสนอวิธีป้องกันเอชไอวีอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งมีส่วนส่งเสริมกิจกรรมรณรงค์และให้การศึกษาด้านเอชไอวีในชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2.3 การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ ทักษะ หรือพฤติกรรม

1.2.3.1 การตระหนักเห็นคุณค่าและความสำคัญของโครงการฯ

ผู้ชมทั้ง 10 คน แสดงความประทับใจ ให้กำลังใจ เห็นตัวกับการจัดกิจกรรมของคณะ ซึ่งสอดคล้องกับสภาพของเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน อันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม และลดปัญหาเอชไอวี เป็นประโยชน์มากต่อการขยายผล “ถือได้ว่าเป็นทานที่มีค่ามาก” (จิตรา ปลัดชัย อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) หากไม่ได้ชมก็น่าเสียดายเนื่องจากเห็นว่าละครคือสื่อสร้างสรรค์สังคมและเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยลดปัญหาการติดเชื้อเอชไอวี ดังที่ รวีวรรณ ทรงศิริไธ ผู้อำนวยการศูนย์บริการ การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอหนอง จังหวัดบุรีรัมย์ (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กล่าวว่า

... การแสดงละครเรื่อง "มาลัย มงคล" ของกลุ่มละครมะขามป้อมครั้งนี้ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อนักศึกษาของศบอ.นาหวง ขอแสดงความชื่นชมยินดีในการแสดง การเสียสละเวลาเพื่อสร้างสรรค์สังคม คาดว่าจะได้ผลอย่างยิ่งในการป้องกันโรคเอดส์ในปัจจุบันและอนาคต นักแสดงทุกคนที่ความสามารถเฉพาะตัวและร่วมแสดงเป็นทีมได้อย่างดีเยี่ยม ไม่คิดมาก่อนว่าคนเพียง 10 คน จะทำกิจกรรมนี้ได้อย่างมีคุณภาพ ...

โดยผู้ชมเห็นว่าควรให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการเผยแพร่สื่อในลักษณะนี้อย่างต่อเนื่องและทั่วถึง ทั้งจะนำไปประชาสัมพันธ์ต่อ และคาดหวังการกลับมาในโอกาสต่อไป ขณะเดียวกัน ผู้ชมระดับนี้ต้องการให้มีการจัดอบรมการใช้สื่อรณรงค์หรือกิจกรรมแก่เยาวชนเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ นอกจากนี้ชุมชนยังถือว่าการดำเนินงานของคณะเป็นกิจกรรมหนึ่งที่กระตุ้นให้ชาวบ้านเล็งเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่น

แสดงให้เห็นว่าผู้ชมระดับนี้ให้ความสำคัญกับละคร ที่มีส่วนในการพัฒนาจิตสำนึกทางจริยธรรมและศีลธรรมของบุคคล รวมทั้งสนใจกิจกรรมซึ่งส่งเสริมให้เกิดการศึกษาวัฒนธรรมชุมชน ตระหนักเห็นคุณค่าประโยชน์ที่เป็นวิธีการหนึ่งในการฟื้นฟูและถ่ายทอดสื่อพื้นบ้านเพื่อรณรงค์ เป็นทั้งการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับยุคสมัย สามารถประเมินผลการใช้ละครที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ของผู้ชมตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

1.2.3.2 การนำไปประยุกต์ใช้

ผู้ชมทั้ง 10 คน เห็นว่าวิธีการละครถือเป็นสื่อการสอน เนื่องจากเนื้อหาได้ประมวลประสบการณ์ของเยาวชนเพื่อเป็นบทเรียนเรื่องจริยธรรมทางเพศและสถานการณ์เอดส์ ดังที่ ฉลอง รักษาภักดี (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) "การแสดงเป็นเรื่องที่สอนให้วัยรุ่นปัจจุบันรู้จักทางออกที่ดี สมควรสนับสนุนและทำอย่างต่อเนื่อง" เป็นแบบอย่างแก่เยาวชนในการปฏิบัติตนเพื่อให้ออกห่างจากติดเชื้อเอดส์ ซึ่งการใช้เกมสถานการณ์เพื่อสร้างบรรยากาศและนำไปสู่การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นวิธีการสอนที่สำคัญ มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนตระหนักในปัญหาและหาวิธีป้องกัน รวมทั้งมีสำนึกต่อพฤติกรรมของตนเองได้อย่างแนบเนียน สามารถประเมินความเข้าใจของผู้เรียนได้อย่างเป็นทางการ เหมาะแก่การนำไปใช้จัดกิจกรรมทางการศึกษา ซึ่งจะเห็นว่าเป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ระหว่างบุคคล และมีคุณค่าประโยชน์ในการ "พัฒนาชุมชนต่อ" (รวีวรรณ ทรงศิริไล อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540)

1.2.3.3 ข้อเสนอแนะ

ผู้ชม 10 คน เสนอให้มีการส่งเสริม สนับสนุนเผยแพร่สื่อลักษณะนี้ให้กระจายในวงกว้างมากยิ่งขึ้น รวมทั้งให้มีการพัฒนาสื่อให้มีคุณภาพด้วยการคงรูปแบบของการผสมผสานวัฒนธรรมพื้นบ้านในละครกับปัญหาสังคมด้านต่างๆ เพื่อให้การศึกษาแก่บุคคลอย่างทั่วถึง ดังที่ ปรีชา อุยตระกูล (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2540) "ละครเรื่องนี้เท่ากับเป็นสื่อสร้างสรรค์เยาวชนและสังคม ถ้ายายให้คนได้ชมมากเท่าไร เท่ากับสร้างสรรค์คนได้มากเท่านั้น" จะเห็นว่าทัศนคติดังกล่าวสะท้อนถึงการตระหนักเห็นคุณค่าของละครที่มีต่อการให้การศึกษาในสังคม ส่วนผู้ชม 3 คน เสนอให้ขยายเวลาในกิจกรรมหลังการแสดงเพิ่มขึ้น ซึ่งถือเป็นข้อมูลป้อนกลับที่สำคัญสำหรับพัฒนางานให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

ภาคเหนือ

1.2.1 ทศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละคร

1.2.1.1 รูปแบบและวิธีการสื่อความ

ทศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละครในส่วนของรูปแบบและวิธีการสื่อความพบว่า ผู้ชม 7 ใน 10 คน แสดงความประทับใจตั้งแต่เริ่มต้นการแสดงสามารถสร้างบรรยากาศ ดึงดูดความสนใจ ตลอดจนรูปแบบเป็นทั้งการอนุรักษ์และประยุกต์นำวัฒนธรรมพื้นบ้านหลายแขนง ทั้งนาฏศิลป์ ดนตรี “ประทับใจที่สุดเป็นเครื่องดนตรี” (รัตนา จารุจณามาศ์ อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) มีการพัฒนาวิธีการนำเสนอที่เป็นเฉพาะตัว ทั้งเครื่องแต่งกาย ฉากที่เรียบง่ายลงตัว อุปกรณ์นักแสดงมีความสามารถสูง สลับสับเปลี่ยนในการแสดง ร่วมกับเนื้อหาสาระที่จัดลำดับขั้นตอนต่างๆ ผสมผสานกัน จึงทำให้ละครมีชีวิต เข้าถึงจิตใจ แทรกความบันเทิงอย่างต่อเนื่องไว้ความสนใจของผู้ชมตลอดเวลา ทำให้เกิดคล้อยตามและมีอารมณ์ร่วมกับการแสดงตั้งแต่ต้นจนจบ โดยเฉพาะการนำเอาวรรณคดีมาใช้ได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ ตั้งแต่เรื่องพระมาลัย ซึ่งผู้ชมเห็นว่าแต่เดิมเรียนรู้ได้จากการบอกเล่าและหนังสือ หรือเรื่องเมขลา รามสูรที่เป็นตำนานพื้นบ้านไทยกล่าวถึงพฤติกรรมของยักษ์และนางฟ้าเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ฟ้าร้องฟ้าผ่า ดัง อาจารย์ท่านหนึ่งแห่งโรงเรียนแม่โจ้ววิทยาคม (สัมภาษณ์, 17 มกราคม 2540) กล่าวว่า

... เคยอยู่ในหนังสือภาษาอังกฤษด้วย ชื่อ “English for thaistudy” เรียนตอนมศ.2 แต่จะไม่พูดถึงเมขลา แต่เขาบอกถึงฟ้าร้องเกิดขึ้นได้อย่างไร ถ้าเป็นของไทยจะเป็นเพราะเมขลามาล้อแก้ว กับรามสูรคว้างขวานไล่เมขลา เราเป็นเด็กก็ได้ทั้งประวัติศาสตร์ ภาษาวรรณคดี นิทานพื้นบ้านของต่างชาติและของไทยด้วย ทั้งๆ ที่ปรากฏการณ์เดียวกัน แต่เดี๋ยวนี้ไม่เห็นมีแบบเรียนนี้แล้ว การศึกษาจะตัดของพื้นบ้านไป ไม่เห็นความสำคัญ ตัดความสำคัญของโกลดัว ดูแต่ของโกลๆ ตัว และดูถูกคนที่งั้นกันเอง แล้วศรัทธาคนนอกท้องที่ อย่างหนังสือนิทานพื้นบ้านเรื่องปลาบู่ทอง ให้เด็กดูเด็กไม่ดู จะดูการ์ตูน และดูถูกไปว่าเป็นของกระจอก ถ้าเราปลูกฝังตรงนี้ละดี . . . อย่างพออยู่ในละครอาจเป็นแค่รูปแบบแต่ก็เห็นว่าชวนเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาวัยรุ่น เราสามารถเอาไปขยายความต่อเด็กก็ได้ อะไรๆ อย่างที่เราเรียนรู้มาได้ . . .

จะเห็นว่าทศนคติดังกล่าวให้ความสนใจกับวรรณกรรมพื้นบ้านที่เป็นรูปแบบหนึ่งทางศิลปะที่ปรากฏในละคร โดยได้กล่าวแสดงถึงความห่วงใยต่อสังคมในยุคเทคโนโลยีที่มีสื่อบันเทิงสมัยใหม่ มาก ร่วมกับเงื่อนไขของการศึกษาในระบบที่แปรเปลี่ยนไปโดยแยกของเนื้อหาต่างๆ อย่างเป็นสัดส่วนมองไม่เห็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้อง ทำให้นิทานหรือตำนานกำลังถูกละเลยเช่นเดียวกับเรื่องของศาสนาสำหรับชีวิตประจำวัน ซึ่งการนำเรื่องพระมาลัย หรือเมขลา รามสูร มาใช้ร่วมกับกลวิธีการสวดมาลัยมาประยุกต์เข้ากับละครสมัยใหม่ จึงมีผลต่อการรับรู้และเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีต่อการพัฒนาเยาวชน ดังนั้นเฉพาะรูปแบบและวิธีนำเสนอละครจะเห็นการทำหน้าที่ในการถ่ายทอด เผยแพร่และปลูกฝังวัฒนธรรมอันดี เพื่อพัฒนาระบบจริยธรรมและคุณธรรมประจำสังคมนั้น (อุทัย บุญประเสริฐ, 2536)

1.2.1.2 เนื้อหา สาระ

ทัศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละครในส่วนของเนื้อหาสาระ พบว่า ผู้ชมทั้ง 10 คน ประทับใจเนื้อหาที่สามารถนำทฤษฎีปัญหามาใช้ได้อย่างเหมาะสม ซึ่ง “การนำเสนอในแนวนี มองในแง่บวกได้ว่าศาสนาไม่ใช่เรื่องของคนแก่หรือการหลับตาภาวนา” (ผู้ชม, สัมภาษณ์, 17 มกราคม 2540) นับเป็นสื่อที่ได้นำเข้าสู่ชีวิตประจำวันได้ โดยมีวิธีการเสนอความคิดที่สามารถสื่อสถานการณ์และค่านิยมของคนในสังคมได้ชัดเจน สะท้อนเหตุการณ์ปัญหาต่างๆ พฤติกรรม ทัศนคติทางเพศระหว่างหญิงและชายของเยาวชน ชี้ให้เห็นถึงเหตุและผลในการกระทำของแต่ละบุคคลที่มีความสัมพันธ์กัน รวมทั้งเผยแพร่ความรู้เรื่องเอดส์เป็นการแบ่งปันความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ ได้เสนอแนวทางแก้ไขซึ่งให้คิดธรรมนำไปใช้ได้กับบุคคลทุกเพศทุกวัย

จะเห็นว่าเนื้อหาเป็นสื่อการเรียนการสอนที่ถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา จริยศึกษา เพศศึกษา และปัญหาสังคมด้านต่างๆ แก่เยาวชน โดยให้ข้อคิดสาระสำหรับนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและพัฒนาจิตสำนึกของบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่ดำรงตนด้วยคุณธรรม

1.2.1.3 กิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดง

ทัศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละครในส่วนของกิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดง พบว่า ผู้ชมทั้ง 10 คน ประทับใจกิจกรรมหลังการแสดงที่ใช้เกมส์สร้างความสนใจแก่เยาวชน กระตุ้นให้เกิดการอภิปรายโดยเปิดโอกาสให้ผู้ชมวัยต่างๆ มีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นการปลูกฝังค่านิยมทางเพศที่เหมาะสม ดังที่ วุฒิเลิศ นรวิทย์านุกฤษ ทำหน้าที่รักษาการผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 24 (สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2540) กล่าวว่า “เราพบว่าละครนี้เด็กมีการแสดงออกหลังกิจกรรม กล้าได้ดีกว่าสื่ออื่น ละครกระตุ้นได้มาก การให้ความรู้กับเด็กมีข้อจำกัดของสื่อ เด็กไม่สามารถเอาสื่อแผ่นพับมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไร แต่สื่อสดทำได้ ละครก็เป็นส่วนหนึ่ง” และเห็นว่า การใช้สื่อในลักษณะนี้ต้องเน้นให้ผู้เรียนพิจารณาติดตาม และควรมีกิจกรรมเสริมที่ให้เวลาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบุคคล รวมทั้งยอมรับและทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาเอดส์ร่วมกัน เพื่อหาแนวทางแก้ไขจะได้ประโยชน์มากที่สุด จะเห็นว่าทัศนคติที่ได้ส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นแนวคิดของการนำรูปแบบและวิธีการของกิจกรรมหลังการแสดงไปใช้จัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์ผู้สอนและผู้เรียน ซึ่งถือเป็นแนวทางหนึ่งในกาจัดเกล้าและพัฒนาคน

1.2.2 ทัศนคติที่แสดงออกตามวัตถุประสงค์

1.2.2.1 ละครเหมาะสมกับเยาวชนและผู้ชม

ผู้ชมทั้ง 10 คน เห็นว่าละครเหมาะกับบุคคลทุกวัย ดังที่ สุนทร ผล ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนถ้ำปินวิทยาคม (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กล่าวว่า “ละครสอนใจผู้ชมในสังคมได้ดีไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ผู้ปกครอง เยาวชน เด็กนักเรียนหรือผู้สูงอายุที่มีโอกาสได้ชมการแสดงในครั้งนี้ ซึ่งพวกเราคิดว่าสังคม ชุมชนนี้คงจะได้ประโยชน์จากกิจกรรมการแสดงในครั้งนี้เป็นอย่างมาก” ทั้งเหมาะสมกับเยาวชนโดยตรง เนื่องจากละครได้ประมวลสถานการณ์ปัญหาที่มีผลกระทบต่อวัยนี้ ซึ่งผู้ชมบางแห่งแสดง

ความเห็นว่าการศึกษาค้นคว้าวิจัยเป็นปัจจัยที่สำคัญทำให้สภาพของชุมชนในปัจจุบันดำเนินไปสู่ภาวะของครอบครัวแตก คือมีลักษณะที่สมาชิกวัยรุ่นและคนชวต้องรับผิดชอบดูแลตนเอง เนื่องจากพ่อแม่ต้องแยกไปรับจ้างทำงาน ในเขตอุตสาหกรรม ทำให้ครู อาจารย์ ต้องเป็นผู้รับภาระเอาใจใส่ต่อจิตใจและพฤติกรรมของเยาวชนที่เสี่ยง ต่อยาเสพติด การมั่วสุม ทางเพศ ฯลฯ เช่น โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 24 ซึ่งประกอบไปด้วยนักเรียนที่มีทั้งชาวไทยพื้นราบและไทยภูเขาเผ่า ต่างๆ ดังที่ วุฒิเลิศ นรวาทยานุรักษ์ (สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2540) กล่าวว่า “โรงเรียนเรามีปัญหาหนัก โดยเฉพาะลูกหลานชาวเขาที่พ่อแม่เขายังขาดความเข้าใจใน ปัญหาเหล่านี้ เราอยากให้มีสื่อเหล่านี้ไปสู่พวกเขา ในบางระดับเด็กเป็นผู้ประสบปัญหา” [ภาวะเข้าสู่ระบบ คำประเวณี-ผู้วิจัย] โดยตรง ภาพที่ละครสื่อเด็กกลุ่มนี้จะเข้าใจและรับรู้ได้เร็วกว่า”

จะเห็นว่าทัศนคติส่วนใหญ่สนใจละครของคณะที่มีประโยชน์กับบุคคลทุกวัย มีรูปแบบ และเนื้อหาที่มุ่งสำหรับเยาวชน เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเสี่ยงต่อปัญหาการขายบริการทางเพศ รวมทั้งมีความแตกต่างด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของกลุ่มชน ละครจึงเป็นสื่อที่สร้างภูมิคุ้มกันต่อปัญหาให้กับเด็กวัยนี้ แสดงว่ากระบวนการใช้ละครมีผลต่อการพัฒนาทัศนคติด้านจริยธรรมที่ เหมาะสมตามวัตถุประสงค์

1.2.2.2 วิพากษ์วิจารณ์การรณรงค์และการให้การศึกษา

ผู้ชม 8 ใน 10 คน แสดงความคิดเห็นต่อการรณรงค์สถานการณ์ปัญหา ต่างๆ ตั้งแต่เรื่องหญิงค้าประเวณี ยาเสพติดและเอดส์ที่มีมาก โดยทั้งสถานศึกษาในและนอกระบบ ครู อาจารย์ช่วยกระตุ้นเยาวชนให้เห็นความสำคัญ จัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ความรู้ หากแต่ บางแห่งโรงเรียนต้องเผชิญกับปัญหาที่หลากหลาย เช่น ขาดแคลนสื่อการเรียนรู้อันเหมาะสมกับวัฒนธรรม ของเยาวชนชาวไทยภูเขา ฯลฯ ผู้สอนต้องปรับกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพผู้เรียน (วุฒิเลิศ นรวาทยานุรักษ์, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2540) จะเห็นว่า ครู อาจารย์ มีบทบาทสำคัญในการ กระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนัก ถึงปัญหา ด้วยการนำสื่อละครเป็นเครื่องมือให้การศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ เข้าใจ ในสถานการณ์เอดส์ และร่วมหาแนวทางป้องกันแก้ไขเป็นการพัฒนาเยาวชน

ส่วนชุมชนมีกระทรวงสาธารณสุขเข้ามารณรงค์ให้ความรู้ แจกถุงยางอนามัย จัดอบรมด้วยการแบ่งกลุ่มให้ผู้หญิงพูดคุยปัญหาของแม่บ้าน ผู้ชายพูดคุยในเรื่องพฤติกรรมของตนเอง และให้ต่างฝ่ายทบทวนร่วมกันตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาทั้งสองฝ่าย เช่นในอำเภอแม่จัน จังหวัด เชียงราย (ผู้ชม, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2540) หรือในอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา มีกิจกรรมรณรงค์ ปัญหาเอดส์และโสเภณีโดยตรง ซึ่งช่วยได้ในระดับหนึ่ง แต่ภาพรวมของสถานการณ์ค้าหญิงบริการมิได้ลด หมดไป ปรับเปลี่ยนรูปแบบแฝงมากับธุรกิจบริการร้านอาหาร นวดแผนโบราณ คาราโอเกะ ที่มีอยู่ทุก หมู่บ้าน อันเป็นต้นเหตุก่อให้เกิดการติดเชื้อเอดส์ภายหลัง เป็นที่น่าทึ่งใจไม่แพ้ปัญหายาเสพติดที่กำลัง คุกคามในกลุ่มวัยรุ่น ครู อาจารย์พยายามให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาโดยเชื่อมโยงด้วยการใช้ สื่อให้การศึกษาแก่ชุมชน

จะเห็นว่าครูมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงปัญหาต่างๆ โดยใช้ละครเป็นสื่อในการรณรงค์ให้ความรู้ ร่วมกับวิธีการอื่น ตัวอย่างการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียน สார்วจข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเอดส์ วิเคราะห์สถานการณ์ และแสดงบทบาทสมมติในชั้นเรียนสอดแทรกใน รายวิชาและพยายามใช้สื่อหลายทางเข้ามาช่วย จัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น นิทรรศการ ละครหุ่น

(เสรี พงศ์พิศ, 2539) เพื่อหาแนวทางป้องกันแก้ไข และอยู่ร่วมกับผู้ช่วยด้วยความเข้าใจ ซึ่งเขาชนต้นตัว และสนใจดำเนินงานดังกล่าวในลักษณะของชมรม โดยเชื่อมโยงการศึกษาเข้ากับชุมชน ขณะที่สถานศึกษา บางแห่ง กิจกรรมมุ่งที่เขารชนเป็นผู้ศึกษาและรวบรวมสถานการข้อมูล เช่น "จัดกลุ่มเด็กในหมู่บ้านพูดจา กับเด็กที่ไปได้มา [คำประเพณี-ผู้วิจัย]" (มุกดา อินตะสาร อ้างถึงในเสรี พงศ์พิศ, 2539 : 92) และ แนวทางแก้ไขที่เหมาะสมกับสภาพผู้เรียนและชุมชน

1.2.3 การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ ทักษะคติ หรือพฤติกรรม

1.2.3.1 การตระหนักเห็นคุณค่าและความสำคัญของโครงการฯ

ผู้ชมทั้ง 10 คน แสดงความประทับใจ เห็นด้วยกับการจัดกิจกรรมของคณะ ทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงาน โดยเห็นว่าวิธีการดังกล่าวเป็นการ "ปลูกฝังความคิดจิตสำนึก ทักษะคติในทางที่ดี เพื่อพัฒนาประเทศชาติต่อไป" (ถาวร สมบูรณ์ อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) จึงควรเผยแพร่สื่อลักษณะนี้ให้กว้างขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เป็นทางเลือกแก่เขาชนที่สนใจ การใช้สื่อพื้นบ้านหรือเพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยแสดงความคาดหวังให้มีการจัดอบรมการใช้สื่อแก่ เด็กชาวไทยภูเขา จัดกิจกรรมทางการศึกษาระหว่างครู นักเรียน หรือให้คำปรึกษาแก่ เขาชนที่ดำเนินงาน ด้านการบรรณรักษ์ปัญหาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและกลับมาในโอกาสต่อๆ ไป รวมทั้งถือว่าการดำเนินงานของ คณะเป็นกิจกรรมหนึ่งที่กระตุ้นให้เขาชนและบุคคลทั่วไปเล็งเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมพื้นบ้านในแต่ละ ท้องถิ่น ซึ่งผู้ชมจะนำวิธีการดังกล่าวไปประชาสัมพันธ์ต่อ จะเห็นได้ว่าทักษะคติของส่วนใหญ่ชื่นชม ตระหนัก เห็นคุณค่าและความสนใจในลักษณะงานของคณะที่ใช้ศิลปวัฒนธรรมเป็นสื่อบรรณรักษ์และให้การศึกษ เพื่อพัฒนาคนและสังคม

1.2.3.2 การนำไปประยุกต์ใช้

ผู้ชมทั้ง 10 คน เห็นว่าละครอย่างที่คุณคณะดำเนินงานอยู่สามารถนำไปปรับใช้ ได้ในหลายสถานการณ์ โดยจัดกิจกรรมทางการศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ใช้ละคร เป็นสื่อการสอน ซึ่งในสถานศึกษานอกระบบนิยมใช้ละครเป็นกิจกรรมการศึกษา ด้วยอบรมให้ความรู้เรื่อง เอดส์และหัวข้อแก่ผู้เรียนเพื่อคิดและผลิตเป็นละครมาแสดงแลกเปลี่ยนกัน เช่น จะอยู่ร่วมกับผู้ช่วยเอดส์ อย่างไร วิธีการดังกล่าวทำให้ได้ประสบการณ์จริงและเห็นในปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น สำหรับสถานศึกษา ละครเป็นสื่อการสอนในการถ่ายทอดเนื้อหาในบางรายวิชา เช่น พุทธศาสนาและจริยธรรม ซึ่งโดยทั่วไปมัก ประสบปัญหาด้านบรรยากาศการเรียนรู้เกิดขึ้นน้อย เช่นเดียวกับการสอนเรื่องเพศศึกษาบางครั้งมีข้อจำกัด ด้านการสื่อความอย่างตรงไปตรงมาต่อความเข้าใจที่ถูกต้องของผู้เรียน ในขณะที่ผู้ชมเห็นว่าละครดังกล่าว สามารถสอดแทรกแนวคิดทางพุทธศาสนา เท่ากับเป็นสื่อที่เสริมเนื้อหาในชั้นเรียน และให้ความรู้ในเรื่อง เพศศึกษาได้เหมาะสมกับภาวะของวัยรุ่น โดยครู อาจารย์ควรแนะแนวทางเพิ่ม จะเห็นว่าละครให้วิธีการที่น่า ไปใช้เป็นสื่อการสอนที่สามารถสร้างความสนใจผู้เรียนมากกว่าการเรียนการสอนในบางรายวิชา ซึ่งผู้สอนต้อง อาศัยหลักจิตวิทยาการศึกษา ปรับรูปแบบที่สามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และเนื้อหาสอดคล้องกับ ผู้เรียน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาชุมชนซึ่งควรนำไปปรับใช้กับกิจกรรมบรรณรักษ์ปัญหาชุมชน เน้นที่เขาชน "ให้เด็กได้แสดงออก ซึ่งหลังจากมะขามป้อมมาแสดง เขาเห็นแบบอย่าง เขาก็นำไปพัฒนา เราก็กส่งเสริมเขา

อย่างน้อยแสดงให้เพื่อนดู เนื้อหาแน่นกว่าหน่อย แต่เราก็ถือว่าได้ขยายโอกาสแล้ว ซึ่งเด็กจะรณรงค์ได้มาก ในปลายเดือน-ปีใหม่นี้จะเป็นเทศกาลที่จะมีงานรื่นเริง จะเป็นวันแพร่กระจายเอตส์ที่สำคัญเลย” (นายวุฒิเลิศ นววิทย์วิทยากร, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2540) จะเห็นว่าการให้เยาวชนมีบทบาทในการ ถ่ายทอดปัญหาโดยผ่านสื่อละคร ก่อให้เกิดการพัฒนาทั้งในส่วนของผู้แสดงและผู้ชม รวมทั้งมีความเข้าใจ ตระหนักถึงการหาทางยับยั้งแพร่กระจายเอตส์ในเบื้องต้น ละครนับเป็นสื่อหนึ่งที่มีบทบาทในการให้ การศึกษาแก่เยาวชนและชุมชน ซึ่งผู้ชมเห็นว่าทั้งสื่อและการศึกษาต้องไปควบคู่กัน เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2.3.3 ข้อเสนอแนะ

ผู้ชมทั้ง 10 คน เสนอให้คณะดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการศึกษา และ คาดหวังให้คณะกลับมาจัดกิจกรรมในโอกาสต่อไป โดย 6 คน เสนอให้ขยายเวลาในการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เนื่องจากเห็นว่า เป็นประโยชน์แก่เยาวชนและบุคคลทั่วไป ทั้ง “อยากให้มีการเพิ่มเวลา ทำกิจกรรมกลุ่มเล็กในปัญหาที่พบ เชื่อว่ากลุ่มหนึ่งกลุ่มต้องมีคนมีปัญหาย่างหนึ่งในประเทศ” (นายวุฒิเลิศ นววิทย์วิทยากร, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2540) และผู้ชม 2 คน ตั้งข้อสังเกตว่า ภาษาไทย ที่ปรากฏในละครโดยเฉพาะที่เป็นบทกวีอาจเป็นอุปสรรคต่อการรับรู้และเข้าใจของชาวบ้านทั่วไป และเด็ก ชาวไทยภูเขาทำให้ได้สารไม่ชัดเจน ซึ่งต้องรอการตรวจสอบในภายหลัง

จะเห็นว่าจากวิธีการพูดคุย ใช้สมมุติฐานและความคิดเห็นกับครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน ซึ่งจากข้อมูลเบื้องต้นกลับในทุกภาคได้แสดงถึงการรับรู้ ตระหนักเห็นความสำคัญของโครงการฯ และการดำเนินงานของคณะ แดกต่างและสอดคล้องกันในแต่ละภาค อันจะนำไปสู่การเปรียบเทียบและได้ ข้อสรุปของการจัดการที่ชัดเจนมากขึ้น

1.3 แบบสอบถาม

กระบวนการประเมินด้วยแบบสอบถาม กระทำควบคู่ไปกับการพูดคุยกลุ่มย่อยหลังจบ กิจกรรม ซึ่งก็คือการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการโดยผู้ชมกลุ่มเป้าหมายหลักที่เป็นเยาวชน นักศึกษาหรือ ชาวบ้าน เพื่อแสดงความคิดเห็น ตามวิธีการดังนี้

1.3.1 แบบสอบถามของคณะ ใช้ในการแสดงรอบละ 20 คน โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบสอบถามของคณะในจำนวน 80 คนต่อภาค รวมทั้งหมดเป็น 320 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ทั้ง 4 ภาค

1.3.2 แบบสอบถามของผู้วิจัย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายอย่างเป็นทางการเพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยผู้ชมในการแสดงรอบละ 10 คน คิดเป็น 40 คนต่อภาค ซึ่งรวมทั้งหมดเป็น 160 คนใน 4 ภูมิภาค

โดยแบบสอบถามทั้งสองลักษณะ สามารถนำมาคำนวณเสนอค่าทางสถิติในรูปแบบตารางและ อภิปรายผลตามลำดับวิธีการ ได้ดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการตอบแบบสอบถามของคณะจากกลุ่มเป้าหมายในภาคกลาง

นิยามความ เคลื่อนที่	เนื้อหา	รูปแบบ	นักแสดง	อุปกรณ์	เนื้อหา	ดนตรี	เลือกตัวละคร	สาระสำคัญที่ได้	เหตุผลที่เกี่ยวข้อง	วิธีแก้ปัญหาอดีต	ข้อเสนอแนะ
65.09% เน้นสื่อรูป แบบหนึ่งที่ ให้สอดคล้องกับ ประสบการณ์	99.5% เข้าใจง่าย ให้แนวคิด เรื่องบุญ บาปและ สะท้อน สังคม	95.54% สื่อเข้าใจ ง่ายน่าสนใจ ใจมีการ ประยุกต์ สร้างสรรค์	99.5% มีความ สามารถสูง แสดงโดดเด่น บทบาทมี ความน่ารัก	91.92% มีน้อยชิ้น แต่ใช้งาน ได้คุ้ม	91.92% สวย เรียบง่าย เหมาะสม กับ เหตุการณ์	91.92% ไพเราะ เข้าใจ เหมาะสม เรื่อง	53.84% พยายามถ่าย เพราะเป็นผู้มีสิทธิ์ แนะนำแนวทางการอื่น 19.88% มาลีและ 7.63% เสือภมาลา เพราะจะตัดสินใจใน ทางออกที่ดีกว่า 5.07% เป็นพามาธา เพราะบุคลิกและความ มั่นใจแต่ความดึงดูดให้ เหมาะสมกับสถานที่ 4.44% แม่ เพราะจะ ทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดี แก่ลูก 2.5% ไม่เลือกเป็นใคร แต่จะทำตัวเองให้ดี 1.25% เสียเพราะมี พร้อมทุกอย่าง	96.28% ให้แนวคิด เป็นการเตือนสติ ในการดำเนินชีวิต สอนเรื่องเพศและ การป้องกัน เรื่อง บุญบาป เข้าใจ ปัญหาสังคม วิกฤ แก้ปัญหาและมี แก้ปัญหาและมี กำลังใจต่อสู้	74.92% เป็น ใจที่อยู่ใกล้ตัว 6.25% เป็นโรค ที่หนักแล้ว 2.5% ไม่เข้าใจ ของเพราะไม่มี ความเกี่ยวข้อง โรคอดีต แต่ควร ป้องกัน	74.05% ความรักที่ ป้องกันตนเองก่อนให้ ตระหนักถึงกาไม่ เป็นผู้เสีย และแนะ นำบุคคลใกล้ชิด 21.25% เสนอให้ วางแผนปรับความสัมพันธ์ แยกแยะความรู้สึก ปลูกฝังทัศนคติทาง เพศที่เหมาะสม	60.98% ชื่นชมประทับใจ อยากให้ คนอยากมา แสดงอีกและ ให้กำลังใจใน การตัดสินใจ 2.5% ดีแนะนำ เพิ่มเติม

* คิดคำนวณค่าร้อยละจากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละข้อ ค่ายร้อยละที่ได้แสดงทั้งหมดหมายถึงไม่ใช่ผู้ตอบแบบสอบถามในข้อนั้น

ตารางที่ 4 อภิปรายผลการตอบแบบสอบถามของผู้ชมในภาคกลางได้ดังนี้

1.3.1.1 นิทรรศการเคลื่อนที่ คิดเป็น ร้อยละ 65.09 ที่ตอบว่านิทรรศการเคลื่อนที่
ที่จัดให้เป็นสื่อรูปแบบหนึ่งที่ทำให้ข้อคิดกับประชาชน ส่วนร้อยละ 3.75 อยากให้ดีขึ้นกว่าที่จัดอยู่

1.3.1.2 เนื้อหา ร้อยละ 99.5 เห็นว่าเข้าใจง่ายให้แง่คิดเรื่องบุญบาปและสะท้อนสังคม

1.3.1.3 รูปแบบ ร้อยละ 95.54 สื่อเข้าใจง่ายน่าสนใจ ประยุกต์สร้างสรรค์

1.3.1.4 นักแสดง ร้อยละ 99.5 ว่ามีความสามารถสูงแสดงได้สมบทบาทและน่ารัก

1.3.1.5 อุปกรณ์ประกอบฉาก ร้อยละ 91.92 ว่า มีน้อยชิ้นแต่ใช้งานได้ดี

1.3.1.6 เสื้อผ้า ผู้ชมร้อยละ 91.92 ว่า สวยเรียบง่ายเหมาะสมกับสถานการณ์

1.3.1.7 ดนตรี ผู้ชมร้อยละ 91.92 มีความไพเราะเร้าใจเหมาะกับเรื่อง

1.3.1.8 การเลือกตัวละคร

- พระมาลัย คิดเป็นร้อยละ 53.84 เพราะเป็นผู้บริสุทธิ์และแนะนำแนวทางผู้อื่น

- มาลี ร้อยละ 34.57 และมาราร้อยละ 7.63 ด้วยเหตุผลว่าจะตัดสินใจ

หาทางออกที่ดีกว่า

- พาเมลา ร้อยละ 5.07 เพราะบุคลิกและความมั่นใจแต่ควรแต่งตัวให้

เหมาะสมกับสถานที่

- แม่ ร้อยละ 4.44 เพราะจะทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูก

- ไม่เลือกเป็นตัวละคร ร้อยละ 2.5 แต่จะทำตัวเองให้ดี

- เสี่ย ร้อยละ 1.25 เพราะมีพร้อมทุกอย่าง

1.3.1.9 สารสำคัญที่ได้จากเรื่องร้อยละ 95.28 เห็นว่าให้แง่คิดเป็นการ
เตือนสติ ในการดำเนินชีวิต สอนเรื่องเพศและการป้องกัน เรื่องบุญบาป เข้าใจปัญหาสังคม รู้จักแก้ปัญหา
และมีกำลังใจต่อสู้ ตามลำดับ

1.3.1.10 เอดส์เกี่ยวข้องกับชีวิต คิดเป็นร้อยละ 74.92 เห็นว่าเป็นโรคที่อยู่ใกล้ตัว
ร้อยละ 82.5 เป็นโรคที่น่ากลัว ร้อยละ 2.5 ไม่เกี่ยวข้องกับเพราะไม่มีความเสี่ยงต่อโรคเอดส์ แต่ควรป้องกัน

1.3.1.11 การแก้ปัญหา ร้อยละ 74.05 ว่าควรเริ่มที่ป้องกันตนเองก่อนให้ตระหนักถึง
การไม่เป็นผู้เสี่ยง และแนะนำบุคคลใกล้ชิด อีกร้อยละ 21.25 เสนอให้หน่วยงานประชาสัมพันธ์เผยแพร่
ความรู้ ปลุกฝังทัศนคติทางเพศที่เหมาะสม

1.3.1.12 ข้อเสนอแนะ ร้อยละ 60.98 ชื่นชมประทับใจ อยากให้คณะกลับมาแสดง
อีกและให้กำลังใจในการผลิตสื่อ ร้อยละ 2.5 ตีแนะนำเพิ่มเติม

ตารางที่ 5 ผลการตอบแบบสอบถามของคณะนักทนายในภาคใต้

นักรสการ เคสอเน่	เนื้อหา	รูปแบบ	นักแสดง	อุปกรณ์	สื่อผ่า	คนตรี	เลือกตัวละคร	สาระสำคัญที่ได้	เหตุผลเกี่ยวข้อง	วิธีแก้ปัญหาเอตส์	ข้อเสนอแนะ
45.77% น่าสนใจ ความรู้อย่าง เอตส์ ละคร มาลัย มงคลและ เรื่องที เกี่ยวข้อง	96.01% โทษคดี ความรู้อย่าง เดือนสติ นักข่าวรณ	86.60% เข้าใจง่าย น่าสนใจ เหมาะสมกับ เนื้อหาที่มี การ ประยุกต์ แนวคิด ไทยสื่อ ความคิด ชัดเจน	93.75% มีความ สามารถสูง แสดงโตสม บทบาท	87.03% น่าสนใจ เหมาะสม เป็นไทย และสง่า สวย 5.71% ว่า มีน้อยชิ้น เกินไป	91.59% สวยเรียบ ง่ายเหมาะ สม 2.34% สวย ปรับง่าย	93.08% ไพเราะ สง่าสวย สงเสริม วัฒนธรรม ไทย 0.28% สวย เห็นเด่น	54.54% เลือกพระ มาลัย เพราะเป็นผู้มี โทษน้อยกับความดี 18.36% เลือกมาลัย และ 5.60% เลือกมาลัยจะ หาทางออกและแก้ไข ชีวิตได้ดี 4.44 เลือกแม่ และ พ่อ เพื่อจะทำตัวเป็น แบบอย่างที่ดีแก่ลูก 4.03 สวย เพราะ บทบาทการแสดง 2.53% ไม่เลือกเป็น ใครแต่จะทำตัวเองให้ดี 2% พานมา 1% เลือกเพราะมีพร้อม ทุกอย่างจะเป็นคนดี	97.12% ได้สาระ ความรู้ในการ ดำเนินชีวิต เรื่อง ปัญหาเรื่องเพศ และสังคม	63.39% เป็น โรคที่อยู่ใกล้ตัว ควรระมัด 16.58% เป็น โรคอันตราย 18.99% ไม่ เกี่ยวข้องเพราะ ไม่มีความเสี่ยง ต่อโรคเอตส์ แต่ ควรป้องกัน 1% ว่าตนเอง เกี่ยวข้องโดยตรง เพราะติดเชื้อ เอตส์	49.2% ระวังค้ แยกแยะความรู้อย่าง เกี่ยวข้อง 44.49 % เริ่มที่ตน เองไม่ทำตนให้เป็น ผู้เสี่ยง	51.98% ประทับใจ อยากให้การ แสดงแยกแยะ แยกแยะให้ มาลัยและให้ กำลังใจใน อยากให้ออก มาแสดงอีก 88.1% แนะนำ ประเด็น ยานพาหนะ เพิ่มเวลา เสนอ ทัศนคติเรื่อง การให้เกียรติ มนุษย์

* คิดคำนวณค่าร้อยละจากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละข้อ ค่าร้อยละที่มีได้แสดงอย่างหมายถึงไม่มีผู้ตอบแบบสอบถามในข้อนั้น

ตารางที่ 5 อภิปรายผลการตอบแบบสอบถามของผู้ชมในภาคใต้ได้ดังนี้

- 1.3.1.1 นิทรรศการเคลื่อนที่ คิดเป็นร้อยละ 45.77 น่าสนใจให้ความรู้เรื่องเอตส์
ละครมาลัย มงคลและเรื่องที่เกี่ยวข้อง
- 1.3.1.2 ด้านเนื้อหา ร้อยละ 96.01 ชาติให้ข้อคิดความรู้เตือนสติแก่เยาวชน
- 1.3.1.3 รูปแบบ ร้อยละ 86.60 เข้าใจง่ายน่าสนใจเหมาะกับเนื้อหาที่มีการประยุกต์
แนวคิดไทยสื่อความคิดชัดเจน
- 1.3.1.4 นักแสดง ผู้ชมร้อยละ 93.75 ว่ามีความสามารถสูงแสดงได้สมบทบาท
- 1.3.1.5 อุปกรณ์ประกอบฉาก ผู้ชมร้อยละ 87.03 ว่า น่าสนใจเหมาะสมเป็นไทยและ
สร้างสรรค์ ส่วนร้อยละ 5.71 ว่ามีน้อยชิ้นเกินไป
- 1.3.1.6 เสื้อผ้า ผู้ชมร้อยละ 91.59อ สวยเรียบร้อยเหมาะสม อีกร้อยละ 2.34 เห็นว่า
ควรปรับปรุง
- 1.3.1.7 ดนตรี ผู้ชมร้อยละ 93.08 ไพเราะสร้างสรรค์ส่งเสริมวัฒนธรรมไทย และ
ร้อยละ 4.28 เห็นว่าควรเพิ่มเติม
- 1.3.1.8 การเลือกตัวละคร
- พระมาลัย ร้อยละ 54.54 เพราะเป็นผู้ชี้แนะให้มนุษย์ทำความดี
  - มาลี ร้อยละ 18.36 และร้อยละ 5.60 เลือกมาลา ด้วยเหตุผลว่าจะหา
ทางออกและแก้ไขชีวิตให้ดี
  - แม่ และพ่อ ร้อยละ 4.44 เพื่อจะทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูก
  - ศราราม ร้อยละ 4.03 เพราะบทบาทการแสดง
  - ไม่เลือกเป็นใคร ร้อยละ 2.53 แต่จะทำตัวเองให้ดี
  - พาเมลา ร้อยละ 2
  - เสี่ย ร้อยละ 1 เพราะมีพร้อมทุกอย่างจะเป็นคนดี
- 1.3.1.9 สารสำคัญที่ได้จากเรื่อง ร้อยละ 97.12 ได้สาระความรู้ในการดำเนินชีวิต
เรื่องบุญบาป เข้าใจปัญหาเรื่องเพศและสังคม ตามลำดับ
- 1.3.1.10 เตส์เกี่ยวข้องกับชีวิต ร้อยละ 63.39 เห็นว่าเตส์เกี่ยวข้องกับชีวิต
เพราะเป็นโรคที่อยู่ใกล้ตัวควรระวัง ร้อยละ 16.58 เป็นโรคอันตราย ร้อยละ 18.99 ไม่เกี่ยวข้องเพราะไม่มี
ความเสี่ยงต่อโรคเตส์ แต่ควรป้องกัน ซึ่งมีร้อยละ 1 ว่าตนเองเกี่ยวข้องโดยตรงเพราะติดเชื้อเตส์
- 1.3.1.11 การแก้ปัญหา ร้อยละ 46.34 เสนอให้วงรงค์เผยแพร่ความรู้ที่เกี่ยวข้อง
ร้อยละ 32.73 ว่าเริ่มที่ตนเองไม่ทำตนให้เป็นผู้เสี่ยง
- 1.3.1.12 ข้อเสนอแนะ ร้อยละ 58.44 ประทับใจ อยากให้การแสดงเผยแพร่แก่เยาวชน
ให้มากและให้กำลังใจในอยากโห่กลับมาแสดงอีก ร้อยละ 8.81 แนะนำประเด็นยาเสพติด เพิ่มเวลา เสนอ
ทัศนคติเรื่องการให้เกียรติกัน

ตารางที่ 6 ผลการตอบแบบสอบถามของคณะจากกลุ่มเป้าหมายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กิจกรรม เคลื่อนที่	เนื้อหา	รูปแบบ	นักแสดง	อุปกรณ์	สื่อผ้า	ดนตรี	เด็กตัวละคร	สาระสำคัญที่ได้	เอคส์ที่เกี่ยวข้อง	วิธีแก้ปัญหาเอคส์	ข้อเสนอแนะ
48.22% ไพเราะ ขอมูลเอคส์ และละคร มาลัย มงคล	100% ใ้ แง่คิด สะท้อน ปัญหา ต่าง ๆ ของสังคม ให้ความรู้ เยาวชน	88.58% แปลก สนใจใ้ การศึกษา เหมาะสม กับสภาพ ปัจจุบัน และ เยาวชน 1.11% ภาษา ยากแก่ ความเข้าใจ ของ ชาวบ้าน	98% มี ความ สามารถสูง แสดงได้สม บทบาทมี อรรถกวีตี เป็นกันเอง	88.10% เหมาะสม เรียกง่ายมี ความคิด สร้างสรรค์ สนุก ความบันเทิง ไทยเหมาะ กับเหตุ การณ์ 11.09% คว เพิ่มเติม	92% สบาย เรียกง่าย เหมาะ เหตุการณ์ 2% คว เพิ่มเติม	94% มี ความ ไพเราะ ยอดเยี่ยม สนุก ความบันเทิง ไทย ออก เหมาะสม	61.31% พระภิกษุ เพราะเป็นผู้มี ทางมาบุคคล ความดี 6.33% มาจาก ทางเดินที่ดี บาทการ 5.63% แม่ จะดูแลลูก 5.44% ไม่ ละคร 4.23% ตัวละคร เพราะบท แสดงและ ความดี 3.18% มา 2% ทาง นางสาว	86.15% ได้ รู้หลาย แนวทางการ ดำเนินชีวิต เรื่อง ปัญหา โดย	40.29% เอคส์ เป็น แต่ป้องกัน 37.79% อยู่ ด้วยกัน 13.57% ไม่ เกี่ยวข้อง ไม่ คอเอคส์	59.98% เริ่ม เองไม่ ผู้ 31.02% เอคส์ รวม ความรู้ให้ มากขึ้น เข้าใจกับ ผู้	32.6% ประทับใจ กำลัง อยาก มา ให้มีการ พร 11% แนวคิด นัย เช่น ท รัฐ วง ป้องกัน เห็น ละ

* คิดค้นความยาวจากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละข้อ คำย่อละครที่มีได้แสดงอย่างหมายถึงไม่มีผู้ตอบแบบสอบถามในข้อนั้น

ตารางที่ 6 อภิปรายผลการตอบแบบสอบถามของผู้ชมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ดังนี้

- 1.3.1.1 นิทรรศการเคลื่อนที่ คิดเป็นร้อยละ 48.22 ตอบว่าให้ข่าวสารข้อมูลเอตส์ และละครมาลัย มงคล
- 1.3.1.2 ด้านเนื้อหา ร้อยละ 100 ว่า ให้แง่คิดสะท้อนปัญหาต่างๆ ของสังคมให้ ความรู้แก่เยาวชน
- 1.3.1.3 รูปแบบ ร้อยละ 88.58 แปลงนำสนใจให้การศึกษาเหมาะสมกับสภาพ ปัจจุบันและเยาวชน อีกร้อยละ 1.11 ภาษาอาจยากแก่ความเข้าใจของชาวบ้าน
- 1.3.1.4 นักแสดง ผู้ชมร้อยละ 98 ว่ามีความสามารถสูงแสดงได้สมบทบาทมีอัธยาศัย ดีเป็นกันเอง
- 1.3.1.5 อุปกรณ์ประกอบฉาก ร้อยละ 88.10 ว่า เหมาะสมเรียบง่ายมีความคิดสร้างสรรค์สถานความเป็นไทยเหมาะกับเหตุการณ์ ร้อยละ 11.09 ว่าควรเพิ่มเติม
- 1.3.1.6 เสื้อผ้า ผู้ชมร้อยละ 92 เสื้อผ้าสวยเรียบง่ายเหมาะกับเหตุการณ์ และผู้ชม ร้อยละ 2 เห็นว่าควรเพิ่มเติม
- 1.3.1.7 คนตรี ผู้ชมร้อยละ 94 มีความไพเราะ “ยอดเยี่ยม” ผลงานความเป็นไทยได้ อย่างเหมาะสม
- 1.3.1.8 การเลือกตัวละคร
- พระมาลัย ร้อยละ 61.31 เพราะเป็นผู้ชี้นำแนวทางแก่บุคคลให้ทำความดี
  - มาลา ร้อยละ 6.33 จะเลือกทางเดินที่ดีและบทบาทการแสดง
  - แม่ และพ่อ คิดเป็นร้อยละ 5.63 โดยจะดูแล้วถูกให้ดี
  - ไม่เลือกตัวละคร ร้อยละ 5.44
  - ตัวละครทุกตัว ร้อยละ 4.23 เพราะบทบาทการแสดงและทุกคนมีความดี
  - มาลี ร้อยละ 3.18 และพามาเลา ร้อยละ 2 ด้วยเหตุผลว่าน่าสงสาร
- 1.3.1.9 สารสำคัญที่ได้จากเรื่อง ร้อยละ 86.15 ได้ความรู้หลายด้านเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ทั้งเรื่องบุญบาป ปัญหาเอตส์ โสภณิและสังคม ตามลำดับ
- 1.3.1.10 เอตส์เกี่ยวข้องกับชีวิต คิดเป็นร้อยละ 40.29 เห็นว่าเอตส์เป็นโรคอันตราย แต่ป้องกันได้ ร้อยละ 37.79 อยู่ใกล้ตัว ร้อยละ 13.57 ไม่เกี่ยวข้องกับเพราะไม่มีความเสี่ยงต่อเอตส์
- 1.3.1.11 การแก้ปัญหา ร้อยละ 59.98 ว่าเริ่มที่ตนเองไม่ทำตนให้เป็นผู้เสียหาย ร้อยละ 32.07 เสนอให้รณรงค์เผยแพร่ความรู้ให้รัฐสนใจมากขึ้น ให้ความเข้าใจกับผู้ป่วย
- 1.3.1.12 ข้อเสนอแนะ ร้อยละ 32.6 ประทับใจให้กำลังใจอยากให้กลับมาแสดงและให้มีการเผยแพร่มากขึ้น ร้อยละ 11 เสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้อง เช่น ดูแล้วถูกหลานให้มาก รัฐควรรณรงค์ป้องกัน และเพิ่มเติมรายละเอียดละคร

ตารางที่ 7 ผลการตอบแบบสอบถามของคณะกรรมาธิการในภาคเหนือ

นัยรวมการ เคลื่อนที่	เนื้อหา	รูปแบบ	นำเสนอ	อุปกรณ	เนื้อหา	คนตรี	เล็กตัวระคว	สาระสำคัญที่ได	เหตุผลเกี่ยวข้อง	วิธีแก้ปัญหาเอส	ข้อเสนอแนะ
52.04% โทษผู้ต ความว และแพ ชราสร เอส และ คณะคว	91.13% มีสาระขอ คิดสะท้อน ปัญหา สังคมให้ ความว้แก่ ชาชนใน การดำเนิน ชีวิต	90.48% นำเสนอใจ สื่อความได้ ชัด มีบท เขียนที่นำ ไปใช้ได้ 3.62% คว ปรับปรุง เพิ่ม	94.10% มีความ สามารถสูง แสดงได้สม บทบาทให้ แง่คิดที่ดี	79.90% เขียนง่าย เหมาะสม ประยุกต์ใช้ ได้ดูดีนำ สนใจ 18.12% พื้นที่แคบ ไปคว เพิ่มเติม	89.37% สวย เขียนง่าย เหมาะสม ประยุกต์ใช้ ได้กลม กลิ่นกับ เหตุการณ์	95.25% มีความ ไพเราะดี เหมาะสม สน ระหว่ง ดนตรีไทย กับสากล ได้เยี่ยม	46.76% เล็กเพราะ นาคเป็นผู้มี คุณธรรมที่ความดีงาม เป็นตัวอย่งแก่บุคคล 27.35% นาคจะหา ทงออกที่ดีกว่า 8.33% นาคให้ความ รักที่บริสุทธิ์ให้เป็นทาง ออกที่ดี 1.96% พอ จะเป็นพหุที่เป็นแบบที่ ดีแก่ลูก 10% ไม่ป็นใครจะทำ ตนเองให้ดี	100% ได้ความว้ หลายต่งปัญหา บท ปัญหาเอส ๆลๆ ปัญหาต่ง ต่งๆ ขอช่วยกัน โอบน้อมสังคมเป็น แนวทางในการ ดำเนินชีวิต	70.38% เอส อยู่ใกล้ตัวเพราะ เราอยู่ในสังคม ในจำนวนนี้คิดได้ ร้อยละ 8.33% ว่าเป็นคนตอ หรือหลงแพ เรือเอส 14.21% เป็น โศคนตราช ว้างว้าง 3.92% ไม่เกีย ของเพราะไม่มี พฤติกรรมเล็ คอโศเอส	40.09% เริ่มที่ตน เองไม่ทำตนเป็นผู้ เล็ - ไม่ล่าถอย" 45.92% วงนงนย แพ้วความว้แก่คนโศ ชีวิตและกระจาออก ไปให้ความเข้าใจกับ ผู้ป	48.13% ประทับใจให้ กำลังใจ อยากใหกลบ มาแสดงและ เผยแพร่ว สารใน สังคมนี้ให้ มากขึ้น 18.92% เสนอให้ เล็กลุ่ม เป็ทนายที่ ใกล้เคียงกับ ความเล็ เสนอแนว ทางแก้ไข เพิ่มและตีชม ให้เพิ่มเวลา

• คิดค่านวงนงนยจากจำนวนผู้กรอกแบบสอบถามในแต่ละข้อ คำวอยละที่มีได้แสดงอย่างทหมายถึงไม่มีผู้ตอบแบบสอบถามในข้อนั้น

ตารางที่ 7 อภิปรายผลการตอบแบบสอบถามของผู้ชมในภาคเหนือได้ดังนี้

1.3.1.1 นิทรรศการเคลื่อนที่ คิดเป็นร้อยละ 52.04 ให้ข้อมูลความรู้เผยแพร่ข่าวสาร
เอ็ดส์ และคณะละคร

1.3.1.2 ด้านเนื้อหา ร้อยละ 91.13 ว่ามีสาระข้อคิดสะท้อนปัญหาสังคมให้ความรู้แก่
เยาวชนในการดำเนินชีวิต ร้อยละ 1.96 ควรปรับปรุงเพิ่ม

1.3.1.3 รูปแบบ ร้อยละ 90.48 น่าสนใจสื่อความได้ชัด มีบทเรียนที่นำไปใช้ได้
ร้อยละ 3.62 ควรปรับปรุงเพิ่ม

1.3.1.4 นักแสดง ผู้ชมร้อยละ 94.10 ว่ามีความสามารถสูงแสดงได้สมบทบาทให้แง่
คิดที่ดีแก่

1.3.1.5 อุปกรณ์ประกอบฉาก ร้อยละ 79.90 ว่าเรียบง่ายเหมาะสมประยุกต์ใช้ได้ดูดี
น่าสนใจ ร้อยละ 18.12 ว่าพื้นที่แคบไปควรเพิ่มเติม

1.3.1.6 เสื้อผ้า ผู้ชมร้อยละ 89.37 สวยเรียบง่ายเหมาะสมประยุกต์ใช้ได้ กลมกลืน
กับเหตุการณ์

1.3.1.7 ดนตรี ผู้ชมร้อยละ 95.25 มีความไพเราะดีมากผสมผสานระหว่างดนตรีไทย
กับสากลได้เยี่ยม

1.3.1.8 การเลือกตัวละคร

- พระมาลัย ร้อยละ 46.76 เพราะเป็นผู้มีคุณธรรมซึ่งความดีงามเป็นตัวอย่าง
แก่บุคคล

- มาลี ร้อยละ 27.35 จะหาทางออกที่ดีกว่า

- มาลา ร้อยละ 8.33 ให้ความรักที่บริสุทธิ์ให้เป็นทางออกที่ดี

- พ่อ ร้อยละ 1.96 จะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูก

- ไม่เป็นใครจะทำตนเองให้ดี ร้อยละ 10

1.3.1.9 สาระสำคัญที่ได้จากเรื่อง ร้อยละ 100 ได้รับความรู้หลายด้านบุญบาป ปัญหา
เอ็ดส์ ฯลฯ ปัญหาต่างด่างๆ ของวัยรุ่น โสเภณีสังคมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

1.3.1.10 เอ็ดส์เกี่ยวข้องกับชีวิต ร้อยละ 70.38 อยู่ใกล้ตัวเพราะเราอยู่ในสังคม
ในจำนวนนี้คิดได้ร้อยละ 8.33 ที่ว่าเป็นต้นตอหรือแหล่งแพร่เชื้อเอ็ดส์ ร้อยละ 14.21 เห็นว่าเอ็ดส์เป็นโรค
อันตรายร้ายแรง ร้อยละ 3.92 ไม่เกี่ยวข้องกับเพราะไม่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคเอ็ดส์

1.3.1.11 การแก้ปัญหา ร้อยละ 40.09 เริ่มที่ตนเองไม่ทำตนเป็นผู้เสี่ยง
“ไม่ล่าถอย” ร้อยละ 45.92 เสนอให้วงรงค์เผยแพร่ความรู้แก่คนใกล้ชิดและกระจายออกไปให้ความเข้าใจ
กับผู้ป่วย

1.3.1.12 ข้อเสนอแนะ ร้อยละ 48.13 ประทับใจให้กำลังใจอยากให้กลับมาแสดงและ
เผยแพร่ข่าวสารในลักษณะนี้ให้มากขึ้น ร้อยละ 18.92 เสนอให้เลือกกลุ่มเป้าหมายที่ใกล้เคียงกับความเสี่ยง
เสนอแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมและติชมให้เพิ่มเวลาแสดง

ตารางที่ 8 ตรวจสอบผลการใช้กระบวนการแสดงละครเวทีต่อการพัฒนาบุคลิกและสังคมในภาคกลาง โดยแบบสอบถามของผู้วิจัย

ทราบ การ แสดง	เคยชม การ แสดง	นิกรรศการ เคลื่อนไหวที่	กิจกรรม หลังการ แสดง	การคิด ส่วนตัว ละคร	ตัวละครที่น่า สงสารมาก ที่สุด	ตัวละครที่น่า สงสารน้อย ที่สุด	มีทางออก/วิธี แก้ปัญหาให้ตัว ละคร	สาเหตุการ คิดออกแสดง มาดี/วิธี แก้ไข	สาเหตุการ คิดออกแสดง มาดี/วิธี แก้ไข	สาเหตุการ คิดออกแสดง มาดี/วิธี แก้ไข	ความเหมาะสม กับ เยาวชน	สาระ สำคัญที่ได้	พัฒนา พื้นฐาน	วิธีนำเสนอ ปัญหาเอกลักษณ์ สังคมไทย	ขอเสนอ แนะ
50% จาก อาจารย์	62.5% ไม่เคย ชม	100% พึงพอใจ เพราะน่า สนใจ	93.75 % จัด ได้ดีมาก 6.25% อยากให้อีก ผู้ชม ส่วนร่วม มากขึ้น	62.5% เห็นด้วย กับการ นำเสนอ ตัดสิน ตัวละคร ลงจบ และขึ้น สวรรค์	66.6% พานะไลและ มาลี ต้อง กลายเป็น เหยื่อของ สังคม 33.4% เป็นทุกตัว ละคร เพราะ มีความ มีกรรม	66.6% เพราะ เพื่อนง่าย 33.4% เพราะกลัว เพราะเป็นผู้ หลุดพ้นจาก ทุกข์	75% ให้ความอบอุ่น แก่ครอบครัว หรือให้สติ มันอยู่ในหลัก ธรรม เช่น "ไม่ สนใจตัวตน กว่าชีวิตความ เป็นคน" ให้ ความสำคัญ ปลูกฝังกันตั้ง แต่เด็ก	100% จากการเที่ยว นำเสนอทาง เพศ ครัว ลดทัศนคติ เกี่ยวกับกา รเที่ยวเล่น เที่ยวโสเภณี รู้จักป้องกัน ตนเองการ สวมถุงยาง อนามัย ให้ ความสำคัญ กับการดูแล อบรมของ ครอบครัว	85.71% จากปัญหา ครอบครัว ต้องให้ความ สำคัญกับ สถาบัน ครอบครัวให้ มาก ดังที่ว่า "ครอบครัว เป็นพื้นฐาน ของความรัก ดีในอนาคต ต้องขัดเกลา สังคม ครอบครัวให้ ดีขึ้น"	100% เรื่อง "บาป บุญคุณ ไทย" เอส หฤดีกรรม ทางเพศ ขอวิจัย และปัญหา ครอบครัว และเรื่อง ความเป็น มนุษย์	75% ดนตรี ท้า เครื่องดนตรี ไทย เพลง การแต่งกาย ภาษา ความเชื่อ เป็นสิ่งสำคัญที่ นำไปประยุกต์ ใช้ในสังคม ไทย สำหรับ ดำเนินชีวิตใน สังคมนั้น วัฒนธรรม ที่ไม่วัด ด้วยระบบ ความสำคัญ ของครอบครัว	42.85% ให้ความรู้ใน รูปแบบสื่อ ภาพยนตร์ ละคร เพราะละคร "เข้าใจง่ายสื่อถึง บุคคลได้ทุก ระดับการศึกษา" 28.58% ให้ ความสำคัญกับ ศีลธรรมและ ศาสนา 28.57% การส่ง เสริมระบบครอบครัว ให้เข้มแข็ง	80% ประทับใจ อยากให้อีก มีการ เผยแพร่ ให้กว้าง ขึ้น 20% เสนอ แนะ ประเด็น ปัญหา เพิ่ม		

* คิดค่านำเสนอด้วยจากจำนวนผู้กรอกแบบสอบถามในแต่ละข้อ ค่าร้อยละที่มีได้แสดงอย่างหมายถึงไม่มีผู้ตอบแบบสอบถามในข้อนั้น

จากตารางที่ 8 อภิปรายการตรวจสอบผลของกระบวนการแสดงละครในภาคกลางได้ดังนี้

1.3.2.1 ความสนใจ

- ผู้ชมทราบการแสดงจาก จากอาจารย์ คิดเป็นร้อยละ 50 อีกร้อยละ 50 เป็นการบอกต่อของเพื่อนและประชาสัมพันธ์ของคุณะ
- ผู้ชมร้อยละ 62.5 ไม่เคยชมการแสดง และร้อยละ 37.5 เคยชมการแสดง คล้ายลักษณะนี้มาก่อนในแง่รูปแบบของละครร่วมสมัย

1.3.2.2 นิทรรศการเคลื่อนที่ คิดเป็นร้อยละ 100 ฟังพอใจ เพราะน่าสนใจ

1.3.2.3 กระบวนการอภิปราย

- ผู้ชมแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมภายหลังการแสดง ร้อยละ 93.75 เห็นว่าจัดได้ดีมาก และร้อยละ 6.25 อยากให้ผู้ชมมีส่วนร่วมมากขึ้น
- ผู้ชมร้อยละ 62.5 เห็นด้วยกับการตัดสินใจตัวละคร และใช้เกมสนทนาการ

1.3.2.4 การรับรู้ด้านสถานภาพและจริยธรรมของบุคคล

- ตัวละครที่น่าสงสารมากที่สุดร้อยละ 86.6 เป็นพาเมลาและมาลี ต้องกลายเป็นเหยื่อของสังคม ร้อยละ 33.4 เห็นว่าเป็นทุกตัวละคร เพราะมีกรรม
- ตัวละครน่าสงสารน้อยที่สุดร้อยละ 66.6 คือมาลาที่เชื่อเพื่อนง่าย ร้อยละ 33.4 พระมาลัย ผู้หลุดพ้นจากทุกข์
- ผู้ชมร้อยละ 75 เสนอทางออกสำหรับตัวละครไว้หลายทาง เช่น การให้ความอบอุ่นแก่ครอบครัว หรือให้มีสติ มั่นอยู่ในหลักธรรม บางท่านกล่าวว่า "ไม่สนใจวัตถุเกินกว่าชีวิตความเป็นคน" เป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญปลูกฝังกันตั้งแต่เด็ก

1.3.2.5 การรับรู้ด้านสถานภาพเอดส์

- ผู้ชมรับรู้เรื่องการติดเชื้อเอดส์ของมาลี ร้อยละ 85.71 มีสาเหตุจากครอบครัว แก้อไขโดยให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวให้มาก ดังเช่นที่ว่า "ครอบครัวเป็นพื้นฐานของการกำเนิดเยาวชนที่ดีในอนาคต ต้องขัดเกลาสังคม ครอบครัวให้ดีกว่า" อีกร้อยละ 14.29 มองว่าเป็นผลจากการเที่ยวของมาลีเอง

- ผู้ชมรับรู้เรื่องการติดเชื้อเอดส์ของมาลา ร้อยละ 100 เห็นว่ามาจากการเที่ยวล่าสอนทางเพศ ดังนั้นควรลดทัศนคติเกี่ยวกับการเที่ยวโสเภณี หรือรู้จักป้องกันตนเองด้วยการสวมถุงยางอนามัย แต่ทางที่ดีคือการดูแลอบรมของครอบครัว

1.3.2.6 การรับรู้ด้านละคร

- ละครเหมาะกับเยาวชน ผู้ชมร้อยละ 100 เห็นว่าเหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะ “ปัจจุบันมีเยาวชนที่ติดเชื่อเฮดส์มากและเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื่อมากที่สุด” ละครจึงเป็นตัวอย่างหนึ่งที่จะกระตุ้นให้เยาวชนเห็นความสำคัญต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม

- สาระสำคัญที่ได้จากละคร ผู้ชมร้อยละ 100 เห็นว่า ในเรื่อง “บาปบุญคุณโทษ” เฮดส์ พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น ปัญหาครอบครัว และเรื่องความเป็นมนุษย์

1.3.2.7 การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์

- วัฒนธรรมพื้นบ้านกับการประยุกต์ใช้ ผู้ชมร้อยละ 75 เห็นว่า การสอดแทรกดนตรี ท่ารำ เครื่องดนตรีไทย เพลง การแต่งกาย ภาษา ความเชื่อเป็นการนำเสนอวัฒนธรรมพื้นบ้านที่น่าสนใจแสดงวิถีชีวิตและความเป็นไทย เป็นสิ่งสำคัญที่นำไปประยุกต์ใช้ในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินชีวิตในสังคมระบบวัตถุนิยม

- วิธีการนำเสนอปัญหาโรคเอดส์ในสังคมไทยที่เหมาะสมที่สุด ร้อยละ 42.85 เน้นการให้ความรู้ในรูปแบบสื่อภาพยนตร์ ละคร โดยเฉพาะละครที่ “เข้าใจง่ายสื่อถึงบุคคลได้ทุกระดับการศึกษา” ร้อยละ 28.58 ควรให้ความสำคัญกับศีลธรรมและศาสนา อีก ร้อยละ 28.57 การส่งเสริมระบบครอบครัวให้เข้มแข็ง เป็นการป้องกันโรคเอดส์ที่ดีที่สุด

- ข้อเสนอแนะร้อยละ 80 แสดงความประทับใจ อยากให้มีการเผยแพร่ให้กว้างขึ้น และร้อยละ 20 เสนอแนะประเด็นปัญหาเพิ่ม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 9 ตรวจสอบผลการใช้กระบวนการแสดงละครที่มีต่อการพัฒนาบุคลิกและสังคมในภาคใต้ โดยแบบสอบถามของผู้วิจัย

ทราบ การแสดง	เคยชม การ แสดง	นิทรรศการ เคลื่อนที่	กิจกรรม หลังการ แสดง	การคัด สินตัว ละคร	ตัวละครที่นำ สงสารมาก ที่สุด	ตัวละครที่นำ สงสารน้อย ที่สุด	มีทางออก/วิธี แก้ปัญหาให้ตัว ละคร	สาเหตุการคิด เอาเรื่องมาใส่/ วิธีแก้	สาเหตุการคิด เอาเรื่อง มาใส่/วิธี แก้ไข	ละคร เหมาะกับ เยาวชน	สาระ สำคัญที่ได้	วัฒนธรรม พื้นบ้าน	วิธีนำเสนอ ปัญหาเอตลันใน สังคมไทย	ข้อเสนอแนะ
33.3% จากการ บอกต่อ ของ เพื่อน	90.9% ไม่เคย ชม ก่อน 9.09% เคยชม	100% ทั้ง พอใจมาก ให้ควานผู้ และสาระ ประโยชน์ ร่วมกับ ละคร	100% พึงพอ ใจมาก	72.73% เห็นด้วย เพราะ เป็นผล การกระทำ ของ ตัวละคร แต่ละตัว	70% มากที่สุด เพราะ ขาดความรัก ความอบอุ่น เป็นต้นเหตุ ให้คิดโรค เอตลัน และ 30% ปานกลางที่ ต้องถูกข่มขืน จากบุคคล และสังคม	40% พอ เพราะ ขาดความนับ ถือ ผิดชอบ ไม่ให้ ความรับผิดชอบ อบอุ่นแก่ลูก	37.5% ให้บทหลักกรรม ทางศาสนา ขมจิตครองใจ ใช้ปัญญาและมี สติ 25% ให้ความสำคัญ กับครอบครัว เช่น "ทำทุก อย่างให้ดีและดี ของลูกของตัว เองให้ดีที่สุด" 25% รู้จักคบ เพื่อน 12.5% ระวัง และดูแลตนเอง	60% มาจาก เพื่อน 40% จากการใจแตก และเที่ยว แก้ไขโดย ประพาศิติน ตามหลัก ศีลธรรม เลือกคบเพื่อน ที่ดี หรือศึกษา "ปรัชญาสรุป บาท ตามแนว ทางพุทธ ศาสนาแล้ว ปฏิบัติให้จริง"	60% มาจาก เพื่อน 30% เพื่อน 10% ผิดหวัง ในความรัก แก้ไข คือ ละเลิก พฤติกรรม ทางเพศที่ไม่ เหมาะสม ใช้ ศาสนาเป็นที่ ยึดเหนี่ยว รู้จักป้องกัน เช่น ใช้ถุงยาง อนามัย คบเพื่อนที่ดี	100% เหมาะกับ เยาวชนไทย อย่างยิ่ง เพราะมี เกิดความ คิดที่กล้า หลาย	100% ให้ สาระ กรรม บท ปัญหา ครอบครัว ปัญหา สังคม ต่าง ๆ เป็นคดี สนใจให้ เยาวชน รู้จัก ตน	100% นำไป ประยุกต์ใช้ใน การดำเนิน ชีวิตและอบ รมบุคลากร และเคื่องมือ ผู้ใหญ่ สอด แทรกเพลง ดนตรีไทย การแสดงกาย ภาพ ท่า เครื่องดนตรี ไทย ฯลฯ -เป็นการ ประยุกต์ใช้ ได้อย่างกลม กลืน"	57.14% ละครเรื่องนี้ เป็นตัวอย่างใน การนำเสนอ ปัญหาโรคเอตลัน ในสังคมไทยที่ เหมาะสม 42.86% วม กับสื่ออื่น ๆ เช่น การจัดกิจ กรรมเชิญผู้ ป่วย การมอบ แหวนความหวัง แก่เยาวชนและ การป้องกัน	36.36% แสดง ความ ประทับใจ

* คิดคำนวณค่าร้อยละจากจำนวนผู้กรอกแบบสอบถามในแต่ละข้อ ค่าร้อยละที่มีได้แสดงอย่างหมายถึงไม่มีผู้ตอบแบบสอบถามในข้อนั้น

จากตารางที่ 9 อภิปรายการตรวจสอบผลของกระบวนการแสดงละครในภาคใต้ได้ดังนี้

1.3.2.1 ความสนใจ

- ผู้ชมทราบการแสดงจาก ร้อยละ 33.3 ทราบการแสดงจากการบอกต่อของเพื่อน ร้อยละ 33.3 การประชาสัมพันธ์ของอาจารย์ ร้อยละ 22.2 เจ้าหน้าที่และการประสานงานในพื้นที่ ร้อยละ 11.12 จากป้ายประกาศ

- ผู้ชมร้อยละ 9.09 ไม่เคยชมการแสดงลักษณะนี้มาก่อน ร้อยละ 9.09 เคยชมจากที่โรงเรียนจัดให้

1.3.2.2 นิทรรศการเคลื่อนที่ ร้อยละ 100 ผู้ชมพึงพอใจมาก เพราะให้ความรู้และสาระประโยชน์ร่วมกับละคร

1.3.2.3 กระบวนการอภิปราย

- กิจกรรมภายหลังการแสดง ผู้ชมร้อยละ 100 พึงพอใจมาก

- ผู้ชมร้อยละ 72.73 เห็นด้วยกับการตัดสินใจตัวละครให้ขึ้นสวรรค์และลงนรก เพราะเป็นผลของการกระทำของตัวละครแต่ละตัว เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้ชมแสดงความคิดเห็น ส่วนร้อยละ 27.27 ไม่เห็นด้วยเพราะตัวละครแต่ละตัวตกอยู่ในสภาพปัญหาที่แตกต่างกันส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ต่างกัน การตัดสินใจตัวละครควรเข้าใจในสภาพปัญหาของตัวละคร

1.3.2.4 การรับรู้ด้านสถานการณ์และจริยธรรมของบุคคล

- ตัวละครที่น่าสงสารมากที่สุด ผู้ชมร้อยละ 70 เห็นว่าเป็นมาลี เพราะขาดความรักความอบอุ่น และร้อยละ 30 คือพามาเล่ที่ต้องถูกข่มขืนจากบุคคลและสังคม

- ตัวละครที่น่าสงสารน้อยที่สุด ผู้ชมร้อยละ 40 เป็นพ่อ เพราะขาดความรับผิดชอบ ไม่ให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูก ร้อยละ 40 เป็นมาลา เพราะพฤติกรรม "รักสนุก" และทัศนคติของการสะสมประสบการณ์ทางเพศ เป็นสิ่งที่ผู้ชมวิพากษ์วิจารณ์มาก เช่น "อาจเกิดจากสันดาน" "เขาทำตัวเองเป็นอย่างนั้น" เป็นเหตุให้ติดเอดส์ อีกร้อยละ 20 มีทั้งเสียและเมียน้อยที่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตน

- ผู้ชมเสนอทางออกสำหรับตัวละคร ร้อยละ 37.5 ให้นำหลักธรรมทางศาสนา มาข่มจิตครองใจ ใช้ปัญญาและมีสติ ร้อยละ 25 เน้นที่การให้ความสำคัญกับครอบครัว เช่นว่า "ทำทุกอย่างให้ดีและเลี้ยงลูกของตัวเองให้ดีที่สุด" อีกร้อยละ 25 ควรรู้จักคบเพื่อน และร้อยละ 12.5 การระวังและดูแลตนเอง น่าจะเป็นทางออกที่แก้ปัญหาที่ต้นเหตุได้มาก

1.3.2.5 การรับรู้ด้านสถานการณเอดส์

- ผู้ชมรับรู้เรื่องการติดโรคเอดส์ของมาลี ร้อยละ 60 เห็นว่ามาจากปัญหาครอบครัว และ 40% จากหัวใจแตกและเที่ยว สามารถแก้ไขได้โดยประพฤติตนตามหลักศีลธรรม เลือกคบเพื่อนที่ดี บางท่านเสนอให้ “ศึกษาปฏิจสงมูบาท ตามแนวทางพุทธศาสนาแล้วปฏิบัติให้จริง”

- ผู้ชมรับรู้เรื่องการติดโรคเอดส์ของมาลา ร้อยละ 60 มีสาเหตุมาจากการเที่ยวล่าสอนทางเพศ ร้อยละ 30 มาจากการเชื่อเพื่อน ส่วนร้อยละ 10 เพราะความผิดพลาดในความรัก การแก้ไขของมาลา คือ ละเลิกพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม ใช้หลักศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว และรู้จักป้องกันตนเองจากการเที่ยว เช่น การสวมถุงยางอนามัยก่อนมีเพศสัมพันธ์ รวมทั้งเลือกคบเพื่อนที่ดี

1.3.2.6 การรับรู้ด้านละคร

- ละครเหมาะกับเยาวชน ผู้ชมร้อยละ 100 เห็นว่าเหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะส่งเสริมให้เกิดความคิดที่หลากหลาย

- สาระสำคัญที่ได้จากละคร ผู้ชมร้อยละ 100 เห็นว่าให้ความรู้เรื่องกรรมบาป บุญ ปัญหาครอบครัว ปัญหาสังคมด้านต่างๆ เป็นคติสอนใจให้เยาวชนรู้จักป้องกันตน นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและอบรมบุตรหลานและเตือนสติผู้ใหญ่

1.3.2.7 การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์

- วัฒนธรรมพื้นบ้านกับการประยุกต์ใช้ ร้อยละ 100 สอดแทรกเพลง ดนตรีไทย การแต่งกาย ภาษา ท่ารำ เครื่องดนตรีไทย ฯลฯ “เป็นการประยุกต์ใช้ได้อย่างกลมกลืน”

- วิธีการนำเสนอปัญหาโรคเอดส์ในสังคมไทยที่เหมาะสมที่สุด ร้อยละ 57.14 เห็นว่าเป็นตัวอย่างในการนำเสนอปัญหาโรคเอดส์ในสังคมไทยที่เหมาะสม ร้อยละ 42.86 ร่วมกับสื่ออื่นๆ เช่น การจัดกิจกรรมเยี่ยมผู้ป่วย การเผยแพร่ความรู้ที่เกี่ยวข้องและการป้องกัน

- ข้อเสนอแนะ ร้อยละ 36.36 ในเชิงแสดงความประทับใจ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 10 ตรวจสอบผลการใช้กระบวนการแสดงละครที่มีต่อการพัฒนามนุษย์และสังคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยแบบสอบถามของผู้วิจัย

ทราบ	เคยชม	นิทรวศการ	กิจกรรม	การตัดสินใจ	ตัวละครที่มากที่สุด	ตัวละครที่มากที่สุด	มีทางออก/วิธีแก้ปัญหาให้ตัวละคร	สาเหตุการคิด	ละครเหมาะสมกับเยาวชน	สาระสำคัญที่ได้	วิถีมโนธรรมพื้นฐาน	วิถีมโนธรรมปัญหาเอกลักษณ์สังคมไทย	ข้อเสนอแนะ
61.53 ก ประชา สัมพันธ์	50% ไม่เคย ชม 50%	71.4% ประทับใจ น่าสนใจ ให้ความรู้	92.85% มีความ พึงพอใจ	92.85% เห็นด้วย กับภาพ แนวคิด	57.14% มากที่สุด เพราะ ความคิด ความอบอุ่น	50% มากที่สุด ขาดความ เข้าใจ	71.42% มากที่สุด ที่จิต ใจให้เข้มแข็ง สติคิดถึงเหตุ และผลที่จะ เกิดขึ้น	85.71% การขาดความ รักความอบอุ่น และการประจบ ชีวิต	100% เหมาะสม ไทย การให้ ความรู้ รูปแบบ หนึ่ง	100% ให้แง่คิด เตือนสติ เรียนรู้ เพราะ ปัจจุบัน "คนเรา ไร้ชีวิต ประมาท เกินไป" เป็นแนว คิดใน การ ดำเนิน ชีวิต	71.42% ให้ สาเหตุ เหตุและผล การกระทำ ก่อให้เกิดการ วิเคราะห์และ ปรับใช้ในชีวิต ประจำวัน รวมทั้งการ สอดแทรก เพลง ดนตรี ท่าทาง เครื่อง ดนตรีไทย การแต่งกาย ภาษา ศาสนา ความคิดความ เชื่อ ได้อย่างที่ น่าสนใจ	50% มี ละคร เพื่อนำ เสนอปัญหา โรค ความ เหมาะสม ในสังคมไทย รวมทั้งการ ประชาสัมพันธ์ แนวแพทรวรรณ ในรูปแบบ นิทรรศการหรือ การจัดสัมมนา	50% แสดง ความ ประทับใจ คาดหวัง ให้กลับ มาแสดง อีก
38.47 ก บอก และ ประชา สัมพันธ์	50% เคยชม ก แสดง ของ	71.4% ประทับใจ น่าสนใจ ให้ความรู้ และสาระ ประโยชน์ แก่เยาวชน	92.85% มีความ พึงพอใจ	92.85% เห็นด้วย กับภาพ แนวคิด	57.14% มากที่สุด เพราะ ความคิด ความอบอุ่น	50% มากที่สุด ขาดความ เข้าใจ	71.42% มากที่สุด ที่จิต ใจให้เข้มแข็ง สติคิดถึงเหตุ และผลที่จะ เกิดขึ้น	85.71% การขาดความ รักความอบอุ่น และการประจบ ชีวิต	100% เหมาะสม ไทย การให้ ความรู้ รูปแบบ หนึ่ง	100% ให้แง่คิด เตือนสติ เรียนรู้ เพราะ ปัจจุบัน "คนเรา ไร้ชีวิต ประมาท เกินไป" เป็นแนว คิดใน การ ดำเนิน ชีวิต	71.42% ให้ สาเหตุ เหตุและผล การกระทำ ก่อให้เกิดการ วิเคราะห์และ ปรับใช้ในชีวิต ประจำวัน รวมทั้งการ สอดแทรก เพลง ดนตรี ท่าทาง เครื่อง ดนตรีไทย การแต่งกาย ภาษา ศาสนา ความคิดความ เชื่อ ได้อย่างที่ น่าสนใจ	50% มี ละคร เพื่อนำ เสนอปัญหา โรค ความ เหมาะสม ในสังคมไทย รวมทั้งการ ประชาสัมพันธ์ แนวแพทรวรรณ ในรูปแบบ นิทรรศการหรือ การจัดสัมมนา	50% แสดง ความ ประทับใจ คาดหวัง ให้กลับ มาแสดง อีก

* คิดคำนวณค่าร้อยละจากจำนวนผู้กรอกแบบสอบถามในแต่ละข้อ ค่าร้อยละที่มีได้แสดงอย่างหมายถึงไม่มีผู้ตอบแบบสอบถามในข้อนั้น

จากตารางที่ 10 อภิปรายการตรวจสอบผลการใช้โครงการมาลัย มงคล ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ดังนี้

1.3.2.1 ความสนใจ

- ผู้ชมทวาทนาการแสดงโดยร้อยละ 61.53 จากการประชาสัมพันธ์ของอาจารย์ เจ้าหน้าที่ ร้อยละ 38.47 จากการบอกต่อและประชาสัมพันธ์ของคนละ
- ผู้ชมร้อยละ 50 ไม่เคยชม และร้อยละ 50 เคยชมการแสดงของคนมาก่อนในสถานศึกษา

1.3.2.2 นิทรรศการเคลื่อนที่ ร้อยละ 71.42 ผู้ชมประทับใจกับการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ ให้ความรู้และสาระประโยชน์แก่เยาวชน

1.3.2.3 กระบวนการอภิปราย

- กิจกรรมภายหลังการแสดง ผู้ชมร้อยละ 92.85 มีความพึงพอใจ
- การตัดสินใจตัวละคร ผู้ชมร้อยละ 92.85 เห็นด้วยกับการนำเกมตัดสินใจขึ้นสวรรค์และลงนรกเป็นวิธีการกำหนดชีวิตแบบหนึ่ง

1.3.2.4 การรับรู้ด้านสถานการณและจริยธรรมของบุคคล

- ตัวละครที่น่าสงสารมากที่สุด ร้อยละ 57.14 คือมาลี เพราะขาดความรัก ความอบอุ่นร้อยละ 35.71 เป็นพาเมล่าที่ถูกข่มขืนจนตั้งท้องและหมดอนาคต
- ตัวละครน่าสงสารน้อยที่สุด ร้อยละ 50 ว่าเป็น มาลา เพราะขาดความยับยั้งชั่งใจในพฤติกรรม "คึกคะนองและรักสนุก" ทางเพศ ชื่นใจทำร้ายผู้หญิง ส่วนร้อยละ 7.14 เป็นพ่อของมาลี เพราะทำผิดมาก
- ผู้ชมเสนอทางออกสำหรับตัวละคร ร้อยละ 71.42 เห็นว่าควรรักษาความสัมพันธ์กับบุคคลที่ใกล้ชิด ทำจิตใจให้เข้มแข็งมีสติคิดถึงเหตุและผลที่จะเกิดขึ้น

1.3.2.5 การรับรู้ด้านสถานการณเอดส์

- ผู้ชมรับรู้เรื่องการติดต่อเอดส์ของมาลี ร้อยละ 85.71 มาจากขาดความรัก ความอบอุ่น และการประชดชีวิต อีกร้อยละ 14.29 เพราะการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสม แกไขโดยให้ความรักความเข้าใจ มีสติ ทำจิตใจให้เข้มแข็งและไม่ประมาท
- ผู้ชมรับรู้เรื่องการติดต่อเอดส์ของมาลา ร้อยละ 85.71 ว่าจากการเที่ยวล่าส่อนทางเพศ แกไขโดยตัวมาลาต้องมีสติรู้จักยับยั้งชั่งใจ มีสติทุกครั้งทำจิตใจให้เข้มแข็ง ควรกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

1.3.2.6 การรับรู้ด้านละคร

- ผู้ชมเห็นว่าละครเหมาะกับเขารชน คิดเป็นร้อยละ 100 “เป็นการให้ความรู้ในรูปแบบหนึ่ง” มีแง่คิดเตือนสติวัยรุ่น เพราะปัจจุบัน “คนเราใช้ชีวิตประมาทเกินไป”
- สาระสำคัญที่ได้จากละคร ผู้ชมร้อยละ 71.42 เห็นว่าละครได้ให้สาระสะท้อนเหตุและผลของการกระทำก่อให้เกิดการวิเคราะห้และปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

1.3.2.7 การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์

- วัฒนธรรมพื้นบ้านกับการประยุกต์ใช้ ร้อยละ 71.42 สอดแทรกเพลงดนตรี ท่ารำ เครื่องดนตรีไทย การแต่งกาย ภาษา ศาสนา ความคิดความเชื่อ เป็นการนำเสนอ วัฒนธรรมพื้นบ้านที่น่าสนใจ
- ผู้ชมเห็นว่าวิธีการนำเสนอปัญหาโรคเอดส์ในสังคมไทยที่เหมาะสมที่สุด ร้อยละ 50 เห็นว่าเป็นละคร การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ในรูปแบบนิทรรศการ การจัดสัมมนา
- ข้อเสนอแนะ ร้อยละ 50 แสดงความประทับใจ คาดหวังให้กลับมาแสดง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 ตรวจสอบผลการใช้กระบวนการแสดงละครที่มีต่อการพัฒนาบุคลิกและสังคมในภาคเหนือ โดยแบบสอบถามของผู้วิจัย

ทราบ การแสดง	เคยชม การ แสดง	นิกรรศการ เคลื่อนที่	กิจกรรม หลังการ แสดง	การติด สิ้นตัว ละคร	ตัวละครที่ นาสงสาร มากที่สุด	ตัวละครที่ นาสงสาร น้อยที่สุด	มีทางออก/วิธี แก้ปัญหาให้ตัว ละคร	สาเหตุการคิด เหตุของมรส/ มรสมีแก้ไข	สาเหตุการคิด เหตุของ มาลา/วิธี แก้ไข	ละคร เหมาะกับ เขวาคณ	สาระ สำคัญที่ ได้	วัฒนธรรม พื้นบ้าน	วิธีนำเสนอ ปัญหาของศิลปิน สังคมไทย	ข้อเสย และ
55% การ ประชา สัมพันธ์ ของ อาชาว	55% ไม่เคย ชมการ แสดง มาก่อน	100% ทั้ง ใจที่ใ ความรู้และ สาระ ประโยชน์ มาก	100% ให้ข้อมูล ร่วมร่วม แสดง ความคิด	70% เห็นด้วย เหมาะ สมในแง่ "รักดีได้ ดีกว่าได้ ดีชั่ว"	75% มาลี เพราะครอบครัวแตกแยก	50% มาลา เพราะจิตใจ ไม่หนักแน่น	100% ใพบปรึกษา กับ บุคคลที่ใกล้ชิด ทำจิตใจให้เข้ม แข็ง ท้าทาย ออกด้วยวิธีการ อื่น เช่น เล่น กี่จกในกรณีที่มี ปัญหาทรมาน หรือประกรอบ ยาเสพติด	30% จากปัญหา ครอบครัว 30% เหตุผลส่วนตัว 20% จิตใจโหด	60% คำนิยมการ เทียบผู้หญิง 40% การรักษาน ของเพื่อน แก้ไขได้โดย เล็กนียม คังกล่าว หรือ ท้าทายอง กันตนเอง เลือกลง เปรื่องที่ดี มีสติรู้จัก ยั้งซึ่งใจ	100% เหมาะกับ เขวาคณ ไทย เป็น การเตือน ให้สำนึกถึง กิยที่ผิด ชื่นจาก ความ ประมาท	100% สาระที่ ใให้แง่คิด ความรู้ ในบุญ บาป การ ประพฤติ ในสิ่งที่ดี ตระหนัก แก้ไขใน สิ่งผิด พลาด	100% การ สอดแทรก เพลง คนตรี ท้าว่า เครื่อง คนตรีไทย การแต่งกาย ภาษา ศาสนา ความศึคความ เชื่อ คำนิยม การละเล่น พิธีกรรม ฯลฯ นำไป ประยุกต์ใช้ใน การดำเนิน ชีวิต	70% ประทับ ใจ กำลังใจ ได้กลับ มนแสดง ในมอช แพร่ อบรม มากขึ้น 20% เพิ่มเวลา เนื้อหา ส่วน ประกอบ 5% เสนอ ประเด็น	

* คิดค่านวนคำอ้อยละจากจำนวนผู้กรอกแบบสอบถามในแต่ละข้อ คำอ้อยละที่มีได้แสดงอ้างหมายถึงไม่มีผู้ตอบแบบสอบถามในข้อนั้น

จากตารางที่ 11 อภิปรายการตรวจสอบผลของกระบวนการแสดงละครในภาคเหนือได้ดังนี้

1.3.2.1 ความสนใจ

- ผู้ชมทราบการแสดงจาก ร้อยละ 55 มาจากการประชาสัมพันธ์ของอาจารย์ ร้อยละ 30 เป็นป้ายประกาศ ร้อยละ 10 จากผู้แสดง ร้อยละ 5 การบอกต่อจากเพื่อน
- ผู้ชมร้อยละ 55 ไม่เคยชมการแสดงมาก่อน ส่วนร้อยละ 45 เคยชมจากกลุ่มมะขามป้อม ในสถานศึกษา

1.3.2.2 นิทรรศการเคลื่อนที่ ร้อยละ 100 ผู้ชมพึงพอใจกับนิทรรศการเคลื่อนที่ที่ให้ความรู้และสาระประโยชน์แก่การดำเนินชีวิต

1.3.2.3 กระบวนการอภิปราย

- กิจกรรมภายหลังการแสดง ผู้ชมร้อยละ 100 พึงพอใจมาก เพราะให้ผู้ชมมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น
- การตัดสินใจตัวละคร ผู้ชมร้อยละ 70 เห็นด้วยในการตัดสินใจตัวละครเพราะความเหมาะสมในแง่ "ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว" และร้อยละ 30 ไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจตัวละครให้ขึ้นสวรรค์ เพราะกว่าสำนักก็สายเกินไป และลงนรก เพราะทุกคนยอมทำผิดได้

1.3.2.4 การรับรู้ด้านสถานการณ์และจริยธรรมของบุคคล

- ตัวละครที่น่าสงสารมากที่สุด ผู้ชมร้อยละ 75 เห็นว่าเป็นมาลี เพราะครอบครัวแตกแยก ขาดความอบอุ่น และร้อยละ 25 เป็นพามาเลา เพราะซึมซับจากบุคคลและสังคม
- ตัวละครน่าสงสารน้อยที่สุด ผู้ชมร้อยละ 50 เห็นว่ามาลา เพราะจิตใจไม่หนักแน่น ร้อยละ 20 เป็นพ่อมาลี เป็นตัวอย่างที่ไม่ดี ร้อยละ 15 พามาเลา ที่ไม่ระมัดระวังตนเอง มีการแต่งตัวที่ "ล่อ" หรือเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อ ร้อยละ 5 คือศรวาม ควรถูกลงโทษ และอีกร้อยละ 10 คือมาลี ที่ไม่ดูแลตัวเอง
- การเสนอทางออกสำหรับตัวละคร ผู้ชมร้อยละ 100 ปรึกษากับบุคคลที่ใกล้ชิด ทำจิตใจให้เข้มแข็ง หาทางออกด้วยวิธีการอื่น เช่น เล่นกีฬาในกรณีที่มีปัญหาทางบ้าน หรือประกอบอาชีพอื่น

1.3.2.5 การรับรู้ด้านสถานการณ์เอ็ดส์

- ผู้ชมรับรู้เรื่องการติดเชื้อเอ็ดส์ของมาลี ร้อยละ 30 มาจากปัญหาครอบครัว ร้อยละ 30 การมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 20 จิตใจโหด และร้อยละ 20 หาทางออกที่ผิด แก้ไขได้โดยให้ความรักและเข้าใจ ความมีจิตใจเข้มแข็ง ใจ ไม่ประพฤติดนประชิดพ่อแม่
- ผู้ชมรับรู้เรื่องการติดเชื้อเอ็ดส์ของมาลา ร้อยละ 60 มีสาเหตุจากค่านิยมการเที่ยวผู้หญิง ร้อยละ 40 จากการชักชวนของเพื่อน แก้ไขได้โดยเลิกพฤติกรรมดังกล่าว หรือหาทางป้องกันตนเอง เลือกคบเพื่อนที่ดี มีสติรู้จักยับยั้งชั่งใจ

1.3.2.6 การรับรู้ด้านละคร

- ผู้ชมร้อยละ 100 เห็นว่าเหมาะสมกับเขารวม เพราะเป็นการเคลื่อนไหว
สำนึกถึงภัยที่เกิดขึ้นจากความประมาท

- สาระสำคัญที่ได้จากละคร ผู้ชมร้อยละ 100 เห็นว่าให้แง่คิดความรู้ในนุญ
บาป การประพฤติในสิ่งที่ดี ตระหนักและแก้ไขในสิ่งที่ผิดพลาด

1.3.2.7 การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์

- วัฒนธรรมพื้นบ้านกับการประยุกต์ใช้ ผู้ชมร้อยละ 100 เห็นว่าละครได้
สอดแทรกเพลง ดนตรี ท่ารำ เครื่องดนตรีไทย การแต่งกาย ภาษา ศาสนา ความคิดความเชื่อ ค่านิยม
การเล่น พิธีกรรม ฯลฯ เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

- ผู้ชมเห็นว่วิธีการนำเสนอปัญหาโรคเอดส์ในสังคมไทยที่เหมาะสมที่สุด
ร้อยละ 60 คือวิธีการใช้ละครอย่างเหมาะสมเป็นตัวอย่างในการนำเสนอปัญหาโรคเอดส์ที่เหมาะสมยิ่งใน
สังคมไทย เพราะเห็นเป็นรูปธรรม และไม่น่าเบื่อ ร้อยละ 40 เน้นการให้การศึกษา และเผยแพร่ความรู้เรื่อง
เอดส์ให้ขยายด้วยสื่อในรูปแบบที่หลากหลายให้มากขึ้น

- ข้อเสนอแนะ ผู้ชมร้อยละ 70 แสดงความประทับใจ ให้กำลังใจในการดำเนิน
งานต่อ คาดหวังให้กลับมาแสดงอีก และให้เผยแพร่อบรมมากขึ้น ร้อยละ 20 อยากให้เพิ่มเวลา เนื้อหา
การแต่งกาย ดนตรี ร้อยละ 5 แสดงความคิดเห็นเพิ่ม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.4 สรุปงาน

การสรุปงานเป็นการรวบรวมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการแสดง โดยที่ทีมงานคณะช่วยกัน สังเกตปฏิบัติการและพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมทางอารมณ์ของผู้ชม บรรยากาศ ข้อมูลป้อนกลับ และภาระหน้าที่ในส่วนที่แต่ละบุคคลดูแลรับผิดชอบในกิจกรรมแต่ละรอบ นำมาประชุมและประเมินผลจากการดำเนินงานหลังจากเสร็จสิ้น ณ ที่พัก ตามฝ่ายงานต่างๆ เริ่มตั้งแต่ฝ่ายประสานงานพื้นที่ อุปกรณ์ประกอบฉาก เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย แต่งหน้า เทคนิค นิทรรศการเคลื่อนที่ กิจกรรมก่อนแสดง การแสดง กิจกรรมหลังการแสดง ซึ่งทีมงานทุกคนร่วมพูดคุยและแสดงความคิดเห็นหรืออาสาช่วยเหลือตามความต้องการของแต่ละฝ่าย เช่น การประสานงานในรอบนั้นเป็นอย่างไร พึงพอใจไหม อุปกรณ์มีอะไรชำรุดหรือไม่ เสื้อผ้าใครเป็นคนซักในรอบนั้น เครื่องแต่งหน้าเพียงพอไหม ต้องซื้อหาเพิ่มเติมหรือไม่ เทคนิคต้องการอะไรเพิ่ม นิทรรศการเคลื่อนที่มีปัญหาอะไรไหม ผู้ชมให้ความสนใจมากน้อยเพียงใด กิจกรรมก่อนการแสดง การแสดง ทีมงานเห็นว่าเป็นอย่างไร กิจกรรมหลังการแสดงมีอะไรเกิดขึ้นใหม่ ผู้ชมมีปฏิกิริยาอารมณ์อย่างไร (บันทึกสนาม, 2539) และสรุปผลในภาพรวมรวบรวมข้อมูลป้อนกลับที่นำสนใจจากการพูดคุยกลุ่มย่อย สมุดลงนามและความคิดเห็น แบบสอบถามที่เด่นๆ อย่างคร่าวๆ ประเมินผลการจัดกิจกรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลการใช้ละครที่มีต่อการพัฒนาคนและสังคม

ภาคกลาง

1.4.1 การประสานงานพื้นที่

การประสานงานพื้นที่ในภาคนี้ได้กลุ่มเป้าหมายทั้งขนาดและวัยเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการ ยกเว้นสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชาย (บ้านกุฎา) ไม่สามารถจัดแสดงได้เนื่องจากมีผู้ชมถึง 1,000 คนซึ่งเป็นจำนวนมากเกินกว่าที่ทางกลุ่มคณะจะจัดกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพได้ (สื่อชาวบ้าน, 2539) ส่วนชุมชนได้ตามคาดหวังมุ่งเปิดโอกาสให้ชาวบ้าน บุคคลระดับอายุสูงและต่ำกว่า เยาวชนวัยรุ่นได้ชมการแสดง เพื่อทดลอง "สื่อ" และ "สาร" ของละครว่ามีความสอดคล้องเหมาะสมเพียงใด ซึ่งได้รับความร่วมมืออย่างดีกับองค์กรประสานงาน และทรัพยากรบุคคลของท้องถิ่น

1.4.2 ส่วนประกอบละคร

1.4.2.1 อุปกรณ์ประกอบฉาก ซ้อมแรม วางแผนจัดให้พร้อมก่อนตระเวนภาคอื่น

1.4.2.3 เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ผลัดเปลี่ยนผู้ซัก

1.4.2.4 เครื่องแต่งหน้า จัดหาเพิ่มเติมให้พร้อม

1.4.2.5 เทคนิค ได้กำลังคนเพิ่มโดยเฉพาะการบันทึกข้อมูลที่ต้องใช้หลายตัว ตั้งแต่บันทึกวีดิทัศน์ ใช้ 3 เครื่อง แถบเสียง เอกสาร และจัดฉายภาพบันทึกวีดิทัศน์สำหรับรอบพิเศษ

1.4.2.6 นิทรรศการเคลื่อนที่ รอบทั่วไปจัดธรรมดา ได้รับความสนใจจากผู้ชมพอสมควร หลังเลิกกิจกรรมผู้ชมให้ความสนใจกับข้อมูลที่นำเสนอมากขึ้น

นิทรรศการในรอบพิเศษได้อาสาสมัครช่วยเหลือในการจัดนิทรรศการเพิ่ม ในรูปแบบงานศพพื้นบ้านไทย เสนอข้อมูลจากการตระเวนทั้ง 80 รอบและความรู้สึกของทีมงาน โดยผู้ชม สนใจอ่าน ดูและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่มีต่อเนื้อหาที่จัดให้

1.4.3 กิจกรรมก่อนการแสดง

กิจกรรมก่อนการแสดงเป็นไปตามขั้นตอนและปรับเปลี่ยนตามสภาพความสนใจของผู้ชม ในชุมชนใช้เกมสันทนาการ “นางฟ้าอยากได้” สามารถละลายพฤติกรรมผู้ชมได้มากทั้งกับเด็กและผู้ใหญ่ การละเล่นเพลงพื้นบ้านได้รับความร่วมมือจากพ่อเพลงและนักเรียนโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก วิธีการนี้สร้างความพึงพอใจทั้งในส่วนของผู้แสดงท้องถิ่นซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลและผู้ชม ทำให้เกิดการถ่ายทอด วัฒนธรรมพื้นบ้านและนำก่อให้เกิดการตระหนักเห็นคุณค่าและความสำคัญของสื่อพื้นบ้านมากขึ้น

สำหรับรอบพิเศษเตรียมความพร้อมผู้ชมด้วยการฉายภาพบันทึกวีดิทัศน์ โดยได้รับความร่วมมือจากแหล่งข้อมูลหลายแห่งในการให้ภาพประกอบติดต่อประมวลเพื่อนำเสนอ ซึ่งผู้ชมสนใจอย่างมาก น่าจะมีผลให้เห็นความสำคัญของกลุ่มคณะในการดำเนินงานด้านสื่อเพื่อพัฒนาเยาวชน

1.4.4 การแสดง

การแสดงปรับฉาก ตอนต่างๆ เช่น ฉากความตาย ฉากจบ และเปลี่ยนผู้แสดงให้เหมาะสม ทำให้ภาพละครชัดเจนมากขึ้น ซึ่งศักยภาพทางการแสดงของผู้แสดงทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม ในแต่ละวันเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ละครรอบนั้นสมบูรณ์มาก น้อยในความรู้สึกของทีมงานแสดง ส่วนประสิทธิภาพในการสื่อสารสามารถควบคุมความสนใจของผู้ชมได้โดยส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมาย และสภาพแวดล้อม

1.4.5 กิจกรรมหลังการแสดง

กิจกรรมหลังการแสดงเป็นไปตามขั้นตอนและปรับเปลี่ยนตามสภาพกลุ่มเป้าหมาย ในกลุ่มเยาวชนนำด้วยเกมส์สร้างบรรยากาศทำให้เกิดอารมณ์ร่วมแสดงออกให้มาก การตัดสินใจละคร 7 ตัว อภิปรายและการตั้งข้อสังเกต พยายามซักถามและโยนคำถามที่กระตุ้นผู้ชมให้แสดงความคิดเห็นมากขึ้น

ส่วนรอบมหาวิทยาลัย และรอบพิเศษ ใช้การอภิปรายโดยตรงมุ่งที่การขอข้อมูลป้อน กลับของผู้ชม และแลกเปลี่ยนแนวคิดของกลุ่มคณะ กระบวนการ ผลที่ได้จากการตระเวนแสดง ๗๑๙ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจของผู้ชมที่มีต่อการดำเนินงานของกลุ่มคณะ

1.4.6 สุจิตร์ เตรียมไว้เพียงพอและพร้อมเพื่อแจกผู้ชม

ใบประเมินผล มักได้กลับไม่ครบ 20 ใบในแต่ละรอบ ในชุมชนมิได้แจกแบบสอบถามเนื่องจากบรรยากาศไม่เอื้อ จำนวนผู้ชมที่มีต่อรอบส่วนใหญ่ในภาคนี้แต่ตกประมาณ 250-300 คน เป็นขนาดกลุ่มเป้าหมายที่สอดคล้องกับรูปแบบการแสดง และมีผู้ชมมากกว่า 300 คนในบางรอบแต่ไม่เกิน 400 คน ในรอบเวทีเปิด และ 15-20 คน รอบพิเศษที่โรงแรมริเจนท์ กรุงเทพฯ

1.4.7 การจัดการเฉพาะกิจ

การจัดการเฉพาะกิจในรอบการแสดงพิเศษ ได้เพิ่มฝ่ายบริการเครื่องดื่ม-ของว่าง และ ฝ่ายต้อนรับแจกสูจิบัตร ลงชื่อผู้มาร่วมงาน ได้อาสาสมัครกลุ่มบุคคลที่ทำงานด้านสื่อ เช่น สถาบัน ศิลปวัฒนธรรมแสงอรุณ พระจันทร์เสี้ยว และบุคคลอื่นๆ ที่อาสาเข้าช่วย

1.4.8 สรุปผลในภาพรวมตามภาค

คณะกรรมการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาที่กลุ่มผู้ชมเป็นเยาวชนในภาคนี้ ส่วนใหญ่ ได้รับ "สาร" เป็นหลักตามที่คาดหวัง แต่มีบางแห่งพบว่าการแสดงไม่ได้ผลเท่าที่ควร เพราะสื่อไม่สอดคล้องกับรสนิยมของกลุ่มผู้ชม ดังที่ พุทธิส พทลกุลบุตร (สัมภาษณ์ 27 มกราคม 2540) กล่าวว่า "เขาเป็นผู้ชายวัยไปเที่ยว สิ่งที่เขาเรียนสวนทางกับสิ่งที่เราให้ รูปแบบไม่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย แต่สิ่งที่คุณชมได้รับคือความบันเทิงซึ่งเป็นเพียงวัตถุประสงครอง" จะเห็นว่าการจัดกิจกรรมประสบความสำเร็จเพียงใดหรือไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของสภาพกลุ่มเป้าหมาย

ขณะที่รอบสถาบันอุดมศึกษาและรอบพิเศษผู้ชมได้ทั้งเนื้อหาที่เป็น "สาร" และ "สื่อการแสดง" ตามความสนใจ ประสบความสำเร็จในแง่การเปิดภาพกลุ่มคณะที่มีบทบาทในการใช้สื่อพื้นบ้าน เพื่อพัฒนาเยาวชนสู่กลุ่มบุคคลในสังคมเมือง

ส่วนชุมชนหรือเวทีเปิด ผู้ชมได้รับความบันเทิงเป็นอันดับแรก รองมาเป็นสารและการตระหนักเห็นคุณค่าของสื่อพื้นบ้านตามลำดับ ซึ่งถือว่าการดำเนินงานในพื้นที่เป้าหมายนี้มีทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่นให้ความร่วมมืออย่างดี ได้ข้อมูลป้อนกลับที่เห็นความสำคัญของกิจกรรมการศึกษาชุมชน

สำหรับครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ได้รับทั้งสารและรูปแบบของสื่อการแสดง โดยสนใจนำไปทดลองใช้จัดกิจกรรมทางการศึกษา และใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอน รวมทั้งประทับใจและเห็นด้วยกับการใช้สื่อวิธีนี้

ผลของการประเมินกลุ่มเป้าหมายจากการประชุมสรุปในขั้นต้นแสดงให้เห็นว่าผู้ชมมีความพึงพอใจและสนใจในกระบวนการใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านในรูปแบบละครวงรีและให้การศึกษาของคณะมาก รวมทั้งแสดงความคิดเห็นสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดกลุ่มการแสดงลักษณะนี้ขึ้น หรืออยากให้การแสดงนี้ขยายสู่ผู้ชมในแหล่งต่างๆ มากขึ้นและให้เพิ่มเวลาในการอภิปรายในช่วงกิจกรรมหลังแสดง นอกจากนี้ข้อมูลป้อนกลับจากผู้ชมในหลายประเด็นที่น่าสนใจ โดยเฉพาะการตรวจสอบการรับรู้และเข้าใจของผู้ชมเป็นเหตุผลสำคัญที่มีผลต่อการนำมาพัฒนางานของคณะ

จะเห็นว่าการสรุปงานทุกขั้นตอนแสดงถึงประสิทธิภาพผลในการดำเนินงาน ซึ่งจากการประเมินผลการจัดกิจกรรมในภาคนี้ เนื่องจากมีความหลากหลายของกลุ่มเป้าหมายทั้งที่อยู่ในชนบทและสังคมเมือง ผลที่ได้แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม ข้อมูลป้อนกลับพบว่าโดยมากสื่อสามารถเข้าถึงผู้ชม ทั้งแง่ความบันเทิงและสาระสำคัญ ส่วนในรายละเอียดที่ลึกลงไปในสารนั้นขึ้นอยู่กับสภาพของพื้นที่เป้าหมายและความสนใจของผู้ชม

ภาคใต้

1.4.1 การประสานงานพื้นที่

การประสานงานพื้นที่ได้กลุ่มเป้าหมายตามที่คาดหวัง ทั้งขนาดและวัยเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการ ได้รับการต้อนรับอำนวยความสะดวกกับเจ้าของสถานที่ บางแห่งไม่วุ่นวายเนื่องจากไม่เคยร่วมงานกันมาก่อนจึงเท่ากับเป็นการทดลองเรียนรู้ เพื่อทำงานร่วมกัน ส่วนการประสานงานกับองค์กรชาวบ้านได้ผลดีเยี่ยมและการมีส่วนร่วม เนื่องจากเห็นว่ากิจกรรมลักษณะนี้มีประโยชน์ต่อเยาวชนและชุมชน รวมทั้งถือว่าการร่วมมือกันระหว่างคณะละครระฆังป้อม หน่วยงานหนึ่งขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านสื่อเพื่อการพัฒนาเดินทางไกลมาจากจังหวัดกรุงเทพฯ เพื่อให้การศึกษาชุมชน

1.4.2 ส่วนประกอบละคร

1.4.2.1 อุปกรณ์ประกอบฉาก พบว่ามีการชำรุด เช่น ดาบปัดมีรอยแตกใกล้หัก หน้ากาก ลังกลีปพฤษ์เสื่อมโทรม ฯลฯ ซึ่งหลังจบการแสดงในภาคนี้ กลับสู่จังหวัดกรุงเทพฯ ต้องปรับแต่งซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ

1.4.2.2 เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย พลัดเปลี่ยนคนซัก และเนื่องจากมีฝนตกชุก ทำให้เสื้อผ้าที่ใส่นับตั้งแต่ขึ้น ที่มงานทุกคนต้องช่วยกันดูแล หากจำเป็นจริงที่ไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้หันให้นักแสดงอดทนใส่ พู่คล้องคอตัวละครเสื่อมโทรมตามสภาพต้องปรับปรุงก่อนตระเวนในภูมิภาคอื่น

1.4.2.3 เครื่องแต่งหน้า ซื้อมาเพิ่มเติมเฉพาะหน้าเนื่องจากเครื่องใช้บางชนิดเหลือน้อยมาก ไม่พอสำหรับ 20 รอบ และจัดหาให้พร้อมหลังกลับสู่ภาคกลาง

1.4.2.3 เครื่องแต่งหน้า ต้องขอสายไฟหลัก (Main) และเครื่องขยายเสียงสำหรับทำกิจกรรมจากเจ้าของสถานที่ ทดลองปรับเปลี่ยนตำแหน่งเครื่องขยายเสียงแบบติดพื้นหรือ "โมคแผ่น" บนเวที เปลี่ยนหลอดไฮโดรเจน สายไฟที่ชำรุด ซื้อมาสำรองจำเป็นเพิ่ม เช่น เชือกสำหรับมัดอุปกรณ์

1.4.2.5 นิทรรศการเคลื่อนที่ บางแห่งสถานที่จัดมีเนื้อที่น้อยแต่จำนวนผู้ชมการแสดงมากทำให้ต้องเก็บนิทรรศการบางส่วน เพราะเริ่มเสียหายบ้าง โดยส่วนใหญ่พบผู้ชมให้ความสนใจมาก เด็กเล็กเล่นกลอง พลุปักป้าย เด็กวัยรุ่นดูห่างๆ แต่จบละครอยู่ดูอย่างจริงจัง

1.4.3 กิจกรรมก่อนการแสดง

กิจกรรมก่อนการแสดงเป็นไปตามขั้นตอนและปรับเปลี่ยนตามสภาพกลุ่มเป้าหมาย การพูดภาษาท้องถิ่นภาษาใต้ของผู้แสดงได้สร้างบรรยากาศก่อนการแสดงทำให้ผู้ชมรู้สึกเป็นมิตร โดยเฉพาะในชุมชนได้ ผลมาก ควรคงไว้ตลอดภาคนี้ พยายามดูความสนใจและจัดที่นั่งผู้ชม ใช้เกมสั้นทบทวนการ "น้ำขึ้นน้ำลง" การแสดงตลก ละลายพฤติกรรมความสนใจของผู้ชมได้มากทั้งกับเด็กและผู้ใหญ่เท่ากับได้ทดลองกิจกรรมใหม่ๆ

1.4.4 การแสดง

การแสดงปรับปรุงเทคนิค ทักษะ การร้อง พูด ออกเสียงให้ความคมระดับเสียงและความชัดเจน อารมณ์ให้สมจริง ผู้แสดงกับความสัมพันธ์ของตำแหน่งต่างๆ ให้สอดคล้องกัน การก้าว และสัมผัสให้ระวังเครื่องขยายเสียงจนเวทีหรือ “ไมค์แผ่น” ระหว่างนักดนตรีกับนักแสดงในการเล่นและเปลี่ยนตัวควรประสานกัน พยายามดูและระวังให้อุปกรณ์ประกอบฉากเป็นไปตามที่คาดหวังไว้ เช่น “ใบกัลปพฤกษ์เริ่มเบียดต้องเวลาคือออกช่วยจัดเวลาติดให้ดูความเรียบร้อย” (ประดิษฐ ประสาททอง, บันทึกสนาม, 7 ธันวาคม 2539) ทุกคนควรทำการบ้านระหว่างผู้แสดงที่ต้องปฏิสัมพันธ์กัน และตีความกับตัวละครที่สวมบทบาทหมดการแสดงภาคนี้อาจปรับบทโดยเพิ่มคำประพันธ์หรือตัดทอนเพื่อความชัดเจน

ส่วนผลที่ได้การแสดงสามารถควบคุมความสนใจของกลุ่มเป้าหมายได้ สังเกตเห็นได้จากอารมณ์ร่วมที่แสดงปฏิกิริยาต่อฉากและตอน เช่น หลังตอนว่าของนางฟ้าได้รับพรบมีอมมาก โดยเฉพาะในวรอบชุมชน ทำให้เห็นว่าผู้ชมนิยมชื่นชอบศิลปะการร่ายรำแบบไทยที่ใช้ในละครมาก

1.4.5 กิจกรรมหลังการแสดง

กิจกรรมหลังการแสดงในสถานศึกษาได้ข้อมูลป้อนกลับที่ดีเห็นผลมากขึ้น ในชุมชนการแลกเปลี่ยนไม่ค่อยได้เท่า แต่ได้จากการสรุปการกระตุ้นผู้ชม “อาจตัดประโยคที่เขาพูดมาแล้วหาคำที่น่าสนใจ” (ประดิษฐ ประสาททอง, บันทึกสนาม, 5 ธันวาคม 2539) ควรเพิ่มวิธีการตรวจสอบ การรับรู้เข้าใจของผู้ชมด้วยการสมมุติสถานการณ์จริง มีการเสนอคำถาม 2 หัวข้อ และพัฒนาเป็น 3 ข้อ เรียกว่า “คำถามพิเศษ” ซึ่งการใช้ให้เกริ่นนำและโยงเข้าสู่ประเด็น โดยพยายามให้ผู้ชมแสดงความคิดเห็นให้มากที่สุด ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่มีส่วนร่วมกับการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ส่วนผู้แสดงให้นั่งแทรกระหว่างผู้ชมหรือขอความเห็นโดยตรง การดำเนินรายการจะขยายหรือหดกระชับให้สังเกตความสนใจของผู้ชม และสรุปกิจกรรมตามบรรยากาศประมาณเวลาที่เหมาะสม

ผลการใช้ในชั้นตอนนี้พบว่า ผู้ชมโดยส่วนใหญ่รับรู้และสามารถตอบได้ว่าแฮตส์ติดได้จากกรณีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ถูกต้อง สามารถป้องกันได้ด้วยวิธีไหน ส่วนผู้แสดงประทับใจข้อมูลป้อนกลับที่ได้มา โดยเฉพาะทัศนคติที่แสดงถึงความเข้าใจไม่รังเกียจในการอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อที่ได้จากนักศึกษาชายที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

1.4.6 สรุปบัตร พร้อมสำหรับผู้ชม

ใบประเมินผล มักได้กลับไม่ครบ 20 ใบในแต่ละรอบ จำนวนผู้ชมที่มีต่อรอบส่วนใหญ่ในภาคนี้แต่ตกประมาณ 250-300 คน เป็นขนาดกลุ่มเป้าหมายที่สอดคล้องกับรูปแบบการแสดง การให้ความสนใจกับการแสดงของคนๆที่มีต่อการให้การศึกษาชุมชน

1.4.7 การจัดการเฉพาะกิจ แบ่งตามลักษณะกิจกรรมได้ดังนี้

การที่คณะแพทยศาสตร์มหิดลเรียกคนดู ที่ชุมชนขาดความสร้างความสนใจเชิญชวนให้มีผู้มาชม และบรรยากาศการเตรียมการก่อนการแสดงได้มาก ซึ่งทีมงานเห็นว่าต้องขึ้นอยู่กับสภาพท้องถิ่นของกลุ่มเป้าหมายและเงื่อนไขเวลาที่สามารถดำเนินการ เพราะแต่ละบ้านมีระยะห่างที่ไกลจากหอกระจายข่าว ต้องใช้รถพยาบาลมารับ จะเห็นว่าวิธีการที่จัดเหมาะสมและได้ผลตามที่คณะคาดหวัง

กิจกรรมการสนทนากลุ่มกับเยาวชนในชุมชนที่เจ้าหน้าที่โครงการแลได้ฯ ประสานงานให้เป็นกลุ่มที่เคยอบรมเชิงปฏิบัติการละครกับกลุ่มละครกระเจามาก่อนและทำกิจกรรมวงวงค์ในประเด็นเรื่องเอดส์ อยากให้คณะช่วยแนะนำเพิ่มเติม พบว่าความสนใจของเยาวชนกลุ่มนี้คือการทำอะไรเพื่อกระตุ้นให้ชาวบ้านร่วมกันอนุรักษ์ป่าไม้ ซึ่งการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เท่ากับให้กำลังใจในดำเนินงานอย่างมีระบบ

การสัมภาษณ์รายการวิทยุคอว์เรดิโอ "โลกสดใสในบ้านเกิด" เพื่อให้ข้อมูลของกลุ่มคณะและโครงการละครมาลัย มงคล ข้อสงสัยในทีมงานไม่ได้ฝึกเตรียมการเพื่อบันทึกเทปเก็บไว้ในองค์กร

1.4.8 สรุปผลในภาพรวมของการจัดกิจกรรม

ทีมงานมีการเตรียมการที่คล่องตัวมากขึ้นสอดคล้องและเหมาะสมกับการจัดสรรเวลา เช่น "วันนี้เร็ดของได้เร็ว" (ขวัญหทัย บุญลือ, บันทึกสนาม, 5 ธันวาคม 2539) คาดว่ารอบต่อไปจะดียิ่งขึ้น

การจัดกิจกรรมในสถานศึกษาได้ข้อมูลป้อนกลับที่ดีและหลากหลายในเชิงเห็นความสำคัญของการดำเนินงานที่เน้นการให้การศึกษาแก่เยาวชนด้วยรูปแบบละคร ส่วนชุมชนหรือเวทีเปิด เป็นที่ตั้งข้อสังเกตภายในทีมงานว่าเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ไม่เหมาะกับละครเรื่องนี้เนื่องจากออกแบบมาเฉพาะเยาวชน เช่น ที่ว่า "ละครเรื่องนี้ไม่เหมาะกับชุมชน เพราะเราทำให้วัยรุ่นถึงจะมี feed back ที่ดี" (พฤษัท พหลกุลบุตร, บันทึกสนาม, 5 ธันวาคม 2539) การประชุมสรุปงานทำให้ได้ข้อตกลงกับการจัด กิจกรรม โดยทีมงานส่วนใหญ่เห็นว่าการลงพื้นที่ชุมชนมิได้เป็นปัญหาว่าทำให้ได้ผู้ชมที่เป็นเยาวชนน้อยกว่าในสถานศึกษา หรือไม่ได้ข้อมูลป้อนกลับด้านสถานการณ์เอดส์โดยตรง หากแต่ได้ผลในแง่มุมมองอื่นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการจัด ซึ่ง "ละครเรื่องนี้สามารถแยกไปตีความได้หลายส่วน ดูว่าให้ประโยชน์และโทษต่างกันไหม แต่เราได้ประโยชน์ข้างเคียงอย่างอื่นด้วย" (ประดิษฐ์ ประสาททอง, บันทึกสนาม, 5 ธันวาคม 2539) เพราะเท่ากับทำให้ชาวบ้านในชุมชนได้รวมกลุ่มกัน เป็นการให้การศึกษาชุมชน จึงยังไม่สรุปผลเฉพาะเจาะจงกับกลุ่มเป้าหมายนี้ ซึ่งต้องการทดลองใช้สื่อละครเรื่องนี้กับชุมชนภาคอื่นต่อไป อาจทำให้ได้ข้อสรุปที่แน่ชัดขึ้น

สำหรับครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน มีข้อมูลป้อนกลับที่ดีกลับมา และปรารถนาให้มีการจัดอบรมการใช้สื่อละครในลักษณะนี้ให้แก่เยาวชนในท้องถิ่นอื่น เช่น ในชุมชนทะเลน้อย

จะเห็นว่าการประชุมสรุปงานสามารถประเมินผลการใช้ที่แสดงให้เห็นถึงการจัดการ-ข้อค้นพบทั้งความบกพร่องและความสำเร็จของการดำเนินงานที่ขึ้นในแต่ละขั้นตอนอย่างเป็นระบบ นำไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งการจัดกิจกรรมโดยส่วนใหญ่บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่คาดหวังไว้ทั้งด้านการสื่อสาร และรับสาร ระหว่างผู้แสดงและผู้ชม

จะเห็นว่าผู้ชมทุกภาคแม้มีความแตกต่างด้านสังคมและวัฒนธรรม แต่สามารถรับรู้ถึงปัญหาสังคมในเรื่องเอดส์ ปัญหาโสเภณีและปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนได้ น่าจะเนื่องจากการใช้เรื่องพระมาลัยเป็นเนื้อหาละคร ซึ่งเป็นความเชื่อทางศาสนาที่มีอิทธิพลต่อความคิดและการปฏิบัติตน หรือปรัชญาชีวิตของคนไทยทุกภูมิภาค ฉะนั้นเมื่อละครถ่ายทอดเนื้อหาพุทธธรรมในเรื่องกฎแห่งกรรม คือ สอนให้บุคคลเกรงกลัวต่อบาป หรือผลของการเบียดเบียนกัน เพื่อห้ามปรามหรือชี้นำแนวทางในการดำเนินชีวิตทั้งส่วนตนและส่วนรวม รวมทั้งเสนอทางออกแก่ผู้เดินทางผิดพลาดหรือประสบปัญหาเอดส์ ด้วยหลักอริยสัจ 4 เพื่อให้นักชมนหลุดพ้นจากความทุกข์ นำไปสู่มรรค คือ วิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตที่ดี (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2536 : 24) จึงเป็นวิถีทางหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้รับสารเห็นความสำคัญของปัญหาจริยธรรมทางเพศของบุคคลที่นำไปสู่ปัญหาเอดส์และปัญหาสังคมด้านต่างๆ นับว่าสื่อละครได้ถ่ายทอดเนื้อหาที่ให้ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อผู้ชม แสดงให้เห็นว่าการส่ง "สาร" เพื่อทำหน้าที่ควบคุมสังคม ไม่ให้นักชมนเบียดเบียนหรือสร้างปัญหาต่างๆ ขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสังคมนั้น ผู้ส่งสารหรือสื่อต้องใชเนื้อหาที่เหมาะสมหรือ สอดคล้องกับบุคลิกภาวะและสภาพปัญหาของผู้รับสารอันจะทำให้การรับรู้ได้ง่ายขึ้น

กล่าวได้ว่าการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นจุดมุ่งหมายของการให้การศึกษาที่จะพัฒนาทัศนคติและจิตสำนึกของบุคคล ควรให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมทางจิตใจ ซึ่งการสอดแทรกเรื่องเหล่านี้ในเนื้อหาตามวัตถุประสงค์จึงเป็นเรื่องของการให้ความหมายและระบบคุณค่าต่อจริยธรรมที่เหมาะสม เช่น "มนุษย์มีกรรมเป็นสิ่งที่กำหนด นรกและสวรรค์อยู่ที่จิต . . . อดีตและอนาคตกำหนดได้ในปัจจุบัน เพียงตระหนักในบุญตระหนักในบาปก็หลุดพ้นทั้งเวทนา" (สื่อชาวบ้าน, 2539) และครอบคลุมให้นักชมนคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ที่กำลังเป็นปัญหาได้เป็นอย่างดี เช่น ปัญหาเอดส์ โสเภณี การทอดทิ้งวัฒนธรรมพื้นบ้าน ฯลฯ เพราะวิกฤตการณ์ต่างๆ สามารถเกิดขึ้นได้ถ้ามนุษย์เกิดการประมาท ซึ่งเป็นสารหรือเนื้อหาในละคร เท่ากับว่าละครได้ทำหน้าที่อบรมสมาชิกใหม่ของชุมชนให้เป็นผู้ที่มีศีลธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงปรารถนา โดยอาศัยคำสอนของศาสนาที่ชุมชนนั้นนับถือ (สิริวรรณ สุวรรณานา, 2538 : 137) เมื่อพิจารณาตามแนวคิดในฉันทามติ จะเห็นว่าละครทำหน้าที่ให้การศึกษาโดยสร้างคนให้เป็นคนดี ดังที่เนื้อหาของสาระคือ บทเรียนในการขัดเกลาทางสังคม ให้ผู้เรียนมีค่านิยมร่วมทางจริยธรรมควบคู่ไปกับความรู้ทางวิชาการ เพื่อให้บุคคลดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสังคมและอยู่ร่วมกันอย่างฉันทามติ ซึ่งจากการรับรู้และความเข้าใจของผู้ชมต่อเนื้อหาของสาระที่ได้รับจากละคร ได้แสดงให้เห็นว่าคนเกิดการพัฒนาตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ

1.1.2.3 กิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดง

กิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดงในการรับรู้ของผู้ชมภาคละ 8 คน เห็นว่า

1. กิจกรรมที่คณะจัดให้ก่อนการแสดง ทำให้ผู้ชมได้รับความบันเทิง เตรียมความสนใจ และกระตุ้นให้ผู้ชมอยากติดตามละคร

2. กิจกรรมหลังการแสดง ผู้ชมเห็นว่ามีลักษณะดังต่อไปนี้

- เป็นการสร้างความชัดเจนและเข้าใจในเนื้อหาของสาระของละคร

- กระตุ้นให้ผู้ชมได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างหลากหลาย เสริมสร้าง

ทัศนคติในจริยธรรมทางเพศที่เหมาะสมและปัญหาเอดส์ได้มาก

1.4.3 กิจกรรมก่อนการแสดง

กิจกรรมก่อนการแสดงต้องการให้นักแสดงที่วางออกมาเสริม โดยยึดหัวข้อการพูดตามผู้ดำเนินรายการ ผู้ชมให้ความร่วมมืออย่างดี ในชุมชนได้ผลมากโดยเฉพาะการเล่นอีแรวจึงความสนใจและการมีส่วนร่วมของชาวบ้านได้มาก ตามด้วยเกม "น้ำขึ้นน้ำลง" สามารถละลายพฤติกรรมและเตรียมความพร้อมผู้ชม รวมทั้งให้พยายามจัดที่นั่งผู้ชมให้ไกลเวที เพื่อให้มีที่เพียงพอสำหรับผู้ชม

1.4.4 การแสดง

การแสดงต้องอุ่นเครื่องร่างกายประจำเพื่อให้มีแรงและระวังสุขภาพ ข้อมความพร้อมและไม่ควรละเลยการบูชาครู ก่อนแสดงจริง เพราะก่อให้เกิดความกังวลและทำให้การแสดงไม่ราบรื่น ระวังการสื่อความด้านเทคนิค ทักษะ การร้อง บรรเลงดนตรี ควบคุมคุณภาพการใช้เสียงให้ชัดเจนถูกระดับเสียง สวมบทบาทและอารมณ์ให้มากขึ้น นักแสดงกับความสัมพันธ์ของตำแหน่งต่างๆ บนเวทีและจังหวะของการแสดงควรให้ต่อเนื่อง ทำการบ้านส่วนบุคคลและส่วนรวมในการตีความตัวละคร

ด้านผลการใช้ที่มีต่อกลุ่มเป้าหมาย ในสถานศึกษาควบคุมความสนใจและการมีส่วนร่วมทางอารมณ์ของผู้ชมได้ ส่วนในชุมชนต้องใช้สมาธิและกำลังกายสูงเนื่องจากการส่งเสียงแฉะ และจดจ่อกับงานชนิดใดไม่ดับเครื่องทำให้เสียงดังรบกวน อันเป็นอุปสรรคหนึ่งที่จะทำให้การเรียนรู้ไม่ได้ผลดี

1.4.5 กิจกรรมหลังการแสดง

กิจกรรมหลังการแสดงเป็นไปตามขั้นตอน กรณีที่ตกลงจัดวิธีการให้เหลือแต่การเล่นเกมส์โชว์ เพื่อนำไปสู่การพูดคุย แต่ในสถานการณ์จริงอาจปรับเปลี่ยนได้ เช่น "พอแสดงเสร็จแล้วเริ่มถามเลขรู้สึกจริงไป น่าจะมีอะไรสนุกก่อน ดึงเข้าเกมส์โชว์ก็ได้ อาจทำให้ได้ พิคแบค ที่น่าสนใจกลับมา" (ประติษฐ ประสาททอง, บันทึกสนาม, 5 มกราคม 2540) โดยการเลือกวิธีการใดให้คำนึงถึง สภาพกลุ่มเป้าหมายเป็นหลักการรับหรือส่งเพื่อป้อนคำถามของผู้ดำเนินรายการควรให้ต่อเนื่องและสอดคล้องกัน พยายามชักนำความสนใจและโยงเข้าสู่คำถามพิเศษ 3 เป็นหลัก ฝ่ายประสานงานบันทึกข้อมูลป้อนกลับที่ได้จากการอภิปรายใน 3 ข้อเพื่อนำไปคิดคำนวณหาค่าเฉลี่ยร้อยละสำหรับจัดนิทรรศการรอบที่ 80

ด้านกลุ่มเป้าหมายการดำเนินงานประสบผลดีมาก กระตือรือร้นให้ความสนใจ มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นทั้งเยาวชน ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน ทำให้ได้ข้อมูลป้อนกลับที่หลากหลาย

1.4.6 สรุปตัว มีมากเหลือใช้สำหรับแจกให้ผู้ชมในภาคอื่น

ใบประเมินผล มักได้กลับไม่ครบ 20 ใบในแต่ละรอบ จำนวนผู้ชมที่มีต่อรอบ ส่วนใหญ่ในภาคนี้แต่ตกประมาณ 250-300 คน รอบเวทีเปิดตผู้ชมมากกว่า 300 คน แสดงให้เห็นถึงการให้ความสนใจกับการแสดงของคณะที่มีต่อการให้การศึกษามุขม

นอกจากนี้กล่าวถึงรายละเอียดอื่นเพิ่มเติม เช่น พาหนะให้จะมีตะวังการขาดชำรุดจากการยกเลื่อนอุปกรณ์

1.4.7 สรุปผลในภาพรวมของการจัดกิจกรรม

ทีมงานมีการเตรียมการแสดงที่คล่องตัวมากขึ้น แต่ยังคงต้องการความกระตือรือร้นและตั้งใจของทีมงานในการดำเนินกิจกรรม คาดหวังให้รอบต่อๆ ไปพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

ด้านกลุ่มเป้าหมายประสบผลสำเร็จโดยส่วนใหญ่ ในสถานศึกษาได้ข้อมูลป้อนกลับที่ดีและหลากหลาย จากผู้ชมในเชิงเห็นคุณค่า ความสำคัญกับวิถีดำเนินงานของคณะที่เน้นการให้การศึกษาแก่เยาวชนด้วยรูปแบบละคร ส่วนชุมชนหรือเวทีที่เปิดประทับใจพิเศษกับการต้อนรับ และการจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น ที่ชุมชนหนองรี ที่มีการละเล่นกลองยาวของชุมชนและการกินเลี้ยงปีใหม่ เพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนกับกลุ่มละคร ทำให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนขึ้นสำหรับพื้นที่เป้าหมายนี้ ซึ่งได้ผลด้านอื่น โดยเฉพาะการเผยแพร่สื่อพื้นบ้าน อันเป็นวัตถุประสงค์หนึ่งของกลุ่มคณะ

สำหรับครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน มีข้อมูลป้อนกลับที่ดี สนใจกิจกรรมของคณะที่มีต่อการพัฒนา เยาวชน สามารถนำไปปรับใช้ในการเรียนการสอนและให้การศึกษาชุมชน

จะเห็นว่าภาพประชุมสรุปงาน แสดงถึงผลการใช้สื่อวัฒนธรรมที่มีบทบาทต่อให้การศึกษาและพัฒนาบุคคล โดยประเมินคุณภาพของการจัดกิจกรรมทั้งในส่วนทีมงานและกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งส่วนใหญ่เน้นที่การจัดกิจกรรมเป็นไปราบรื่นหรือประสบปัญหาใด ที่ควรแก้ไขและปรับปรุงคาดหวังไว้ รวมทั้งยังได้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อนำมาใช้และพัฒนางานในโอกาสต่อไป

ภาคเหนือ

1.4.1 การประสานงานพื้นที่

การประสานงานพื้นที่ได้กลุ่มเป้าหมายสอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการที่คาดหวัง ทั้งในสถานศึกษาและชุมชน บางจังหวัดที่ไม่สามารถประสานงานได้ตามจำนวนที่คณะต้องการเนื่องจากในช่วงวันเวลาที่ตรงเวลาแสดงสถานศึกษาส่วนใหญ่ติดต่อบกลางภาค คณะจึงหาเพิ่มเติมติดต่อกับเยาวชนในท้องถิ่นโดยตรง เช่น ที่ตลาดไนท์บาร์ชาว์ จังหวัดเชียงราย ซึ่งทีมงานประทับใจเนื่องจากได้ความรู้ลึกที่ดีทั้งการจัดการและผลสะท้อนกลับด้านความพึงพอใจของผู้ชม โดยกล่าวขอบคุณผู้ริเริ่มแนวคิดให้เพิ่มการจัดแสดงที่แห่งนี้ ส่วนรอบชุมชนในจังหวัดพะเยา คณะตกลงไม่แสดงกลางแจ้ง แต่ในสถานการณ์จริงต้องปรับเท่ากับขดลองการใช้สื่อและผลที่ได้ ทั้งสองแหล่งนำเสนอใจว่าอาจเป็นกลุ่มเป้าหมายของการดำเนินงานในท้องถิ่นสำหรับโอกาสต่อไป ทุกแห่งได้ให้การต้อนรับ ดูแลอำนวยความสะดวกอย่างดี เพราะเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่ให้การศึกษาและก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาชีวิต

1.4.2 ส่วนประกอบละคร

1.4.2.1 อุปกรณ์ประกอบฉาก ต้องซ่อมแซมบางสิ่งเฉพาะหน้าเนื่องจากเกิดการชำรุด เช่น ไม้ระนาดเสีย แวนหัก และอาจใช้สิ่งอื่นทดแทนสำรอง

1.4.2.2 เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ให้พลัดเปลี่ยนคนซัก ระหว่างการแสดงให้ระวังการแต่งกาย เช่น “บอดีสูทให้ระวังเป็นส่วนเว้าบางที่เดินไปเดินมาเข้าสูทไป” (ญาตา เกรียงไกรวุฒิกุล, บันทึกสนาม, 17 มกราคม 2540)

1.4.2.3 เครื่องแต่งหน้า ทุกอย่างเรียบร้อยไม่มีปัญหา

1.4.2.4 เทคนิค มีปัญหาไฟไม่พร้อมบ้างและดับระหว่างการแสดง แต่สามารถแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ ในรอบชุมชนเสียงที่เกิดจากการแสดงออกมาทางเครื่องกระจายเสียงดังชัดเจน แต่คุณภาพเสียงไม่ดีนัก และต้องการเครื่องขยายเสียงอย่างเพียงพอสำหรับกิจกรรมทุกรอบ

1.4.2.5 นิทรรศการเคลื่อนที่ ผู้ชมให้ความสนใจมากทุกรอบโดยสังเกตเห็นได้ชัดในรอบชุมชน ผู้แสดงที่ว่างได้ทำกิจกรรมย่อยให้เด็กเล็กชมนิทรรศการ ซึ่งเด็กกระตือรือร้นให้ความร่วมมือมาก ส่วนปัญหาที่เกิดบางรอบต้องเก็บก่อน บางส่วนเริ่มช้าสุด เนื่องจากได้รับความสนใจและถูกเล่นมาก สำหรับผ้าขาวมีผู้ชมแสดงความคิดเห็นเต็มผืนผ้า

1.4.3 กิจกรรมก่อนการแสดง

กิจกรรมก่อนการแสดงรอบระยะแรกผู้ดำเนินรายการควรควบคุมบรรยากาศความสนใจของผู้ชม โดยเชื่อมการบอกเล่าและแนะนำกลุ่มคณะให้สัมพันธ์ต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้พลัดเปลี่ยนและทดลองดำเนินรายการตามความสะดวกของผู้แสดง กรณีวันที่มีการแสดงสองรอบให้กระชับเวลาในการดำเนินการในชั้นตอนนี้ เพื่อที่จะไม่ให้กำหนดการจัดการแสดงในรอบสองภาคเคลื่อน ซึ่งจะช่วยให้สามารถใช้เวลากับกิจกรรมก่อนแสดงได้เต็มที่เพื่อให้ได้ปฏิกิริยาตอบสนอง (Reaction) จากผู้ชมสถานศึกษาสังเกตความสนใจผู้ชมพอประมาณจึงนำเข้าสู่การแสดง ส่วนชุมชนไข่มุก “น้ำขึ้นน้ำลง” ละลายพฤติกรรมและเตรียมความพร้อมผู้ชม

1.4.4 การแสดง

ก่อนเริ่มการแสดง นักแสดงควรอุ่นร่างกายและเสียงให้อยู่ตัว สำหรับบางรอบที่สถานที่ผิดแปลกไปจากรูปแบบเวทีที่เคยแสดง “ให้ซ้อม blocking ก่อน” (ประดิษฐ์ ประสาททอง, บันทึกสนาม, 12 มกราคม 2540) เพื่อมิให้ตำแหน่งของนักแสดงเคลื่อน และให้ซ้อมฉากและตอนสำคัญ เพื่อให้ได้ภาพที่สวยงาม และสื่อความได้ชัดสมจริง สำหรับการร้อง เพลงเสียง บรรเลงดนตรี มีจังหวะการแสดงออกดีมาก ควรควบคุมให้อยู่ในระดับนี้อย่างสม่ำเสมอ ที่ประชุมขอให้นักแสดงระวังการเคลื่อนไหวโดยขึ้นให้พร้อมกัน และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร ให้ทำการบ้านตีความตอนและฉากที่สำคัญซึ่งแสดงถึงการพลิกผันสถานการณ์ให้ชัดเจน รวมทั้งสวมบทบาทและสร้างอารมณ์ให้ต่อเนื่องสมจริง

ด้านกลุ่มเป้าหมาย ในสถานศึกษาและตลาดสังเกตเห็นอารมณ์ร่วมของผู้ชมมาก โดยให้ความสนใจกับละครตลอดการแสดง ส่วนชุมชนมีผู้ชมบางส่วนกลับบ้านก่อนจึงตั้งข้อสังเกตของการไม่ยอมรับเนื้อหาที่สะท้อนค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับปัญหา เพื่อตรวจสอบสมมุติฐานหลังจบกิจกรรมการแสดง

1.1.3.3 การเสนอทางออกในการแก้ปัญหา

การเสนอทางออกในการแก้ปัญหาของผู้ชมทั้ง 8 คนที่อ้างอิง ในแต่ละภาค ล้วนเสนอประเด็นที่สอดคล้องกันดังนี้

- ใช้หลักธรรมทางศาสนา วิชาศีล 5 ตระหนักในกรรมและมีสติ
- ให้ความสำคัญกับจิตสำนึกในการดูแลป้องกันตนเอง หลีกเลี่ยงอบายมุข
- ปรีกษานุคคลไกล่ฉัดที่ไวใจได้
- รณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องเอดส์ จริยธรรมทางเพศที่เหมาะสม

จะเห็นว่าผู้ชมทุกภาคร่วมเสนอวิธีการต่างๆ เพื่อเป็นทางออกในการแก้ปัญหา ซึ่งการเริ่มที่ตัวบุคคลโดยให้ความสำคัญกับการดูแลชีวิตให้ไม่ตกเป็นเหยื่อของเชื้อโรคภัยต่างๆ และมีจิตสำนึกป้องกันระวังอย่างมีสติเป็นหนทางทำให้หลุดพ้นจากภัยพิบัติ เป็นสิ่งที่ผู้ชมเห็นว่าน่าจะเป็นหนทางในการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุที่ดีที่สุด ซึ่งการใช้หลักธรรมทางศาสนาในการครองสติและใช้เป็นทางออกของปัญหาต่างๆ นั้น หลักพื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรมถือว่า มนุษย์เป็นผู้กำหนดทางเดินชีวิตของตนเองจากกรรมหรือการกระทำ การปลูกฝังจริยธรรม ให้เน้นตั้งแต่ระดับมโนกรรม หรือกรรมทางจิตใจ (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2538) เนื่องจากจิตใจจะกำหนดหรือส่งเสริมการกระทำทางร่างกายอื่นๆ ให้ดีหรือชั่ว ซึ่งจะส่งผลต่ออนาคตของบุคคลนั้นๆ ฉะนั้นหลักธรรมทางศาสนาจึงเป็นทั้งปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่จะควบคุมจิตใจและพฤติกรรมของบุคคล ในแง่นี้จะควรจึงทำหน้าที่สร้างสำนึกร่วมในค่านิยมจริยธรรม และชี้นำแนวทางแก่บุคคล อันสะท้อนได้จากการที่ผู้เขียนได้รวบรวมข้อสังเกตที่เห็นพร้อมต้องกันว่าการยึดหลักธรรมทางศาสนามาใช้และประพฤติปฏิบัติตามคือวิถีทางที่จะลดและป้องกันปัญหาเอดส์ ซึ่งการศึกษาต้องทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่บุคคล โดยเฉพาะพุทธธรรมที่ใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต อาจกล่าวได้ว่าละครเป็นสื่อการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันค้นหาทางออกให้กับวิกฤตการณ์ทางสังคม และหาวิธีการบำบัดสุขภาพจิตแก่ผู้ประสบปัญหาหรือให้ทางเลือกที่เหมาะสมกับความต้องการของบุคคลตามแนวคิดทางจิตวิทยาการศึกษา

1.1.3.4 การวิพากษ์วิจารณ์การรณรงค์และการให้การศึกษา

การวิพากษ์วิจารณ์การรณรงค์และการให้การศึกษาที่มีในสังคมนั้น พบว่าผู้ชมภาคกลาง 8 คน ภาคเหนือ 8 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7 คนภาคใต้ 7 คน ให้ความสนใจร่วมความคิดเห็นในแง่ต่อไปนี้

- ภาครัฐและเอกชน หน่วยงานต่างๆ ให้ความสนใจรณรงค์ความรู้และจัดอบรมปัญหาต่างๆ เป็นระยะ ในภาคกลางผู้ชมเห็นว่าสื่อรณรงค์ในรูปแบบทันสมัยแพร่หลายมาก
- สถานศึกษาให้ความสำคัญกับปัญหาเอดส์โดยสอดแทรกในการเรียนการสอน ผู้ชมที่เป็นแหล่งอ้างอิงเห็นว่ากระบวนการใช้ละครรณรงค์ในเรื่องดังกล่าวเป็นวิธีการที่เหมาะสมและสอดคล้องมีประสิทธิภาพ ชัดเจนและถ่ายทอดการรับรู้ของผู้ชม เป็นทั้งสื่อรณรงค์และให้การศึกษา

จะเห็นว่าการประชุมสรุปงานด้านการจัดการเฉพาะกิจ จากการศึกษาของกลุ่ม สะท้อนให้เห็นถึง การรวมกลุ่มของเยาวชนในท้องถิ่น โดยตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและเริ่มแก้ไขด้วยจิตสำนึกร่วมใน แต่ละบุคคล ซึ่งมีการจัดและดำเนินงานด้วยแนวทางของกลุ่มเป็นตัวอย่างอันดีในการใช้ละครเพื่อพัฒนา คนและสังคม

1.4.8 สรุปผลในภาพรวมของการจัดกิจกรรม

ทีมงานดำเนินงานได้คล่องตัว สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี ควบคุมอารมณ์ และประสิทธิภาพในการจัดการ และเวลาในกิจกรรมบางช่วงให้กระชับ

ด้านกลุ่มเป้าหมาย ผู้ชมให้ความสนใจและมีข้อมูลป้อนกลับสะท้อนมาอย่างดี โดยเฉพาะเยาวชนให้ความสำคัญของสถานการณ์โลภเกณิ เอตส์และมีทัศนคติที่มองเห็นความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคระหว่างเพศมากขึ้น บางแห่งจากข้อสังเกตของอาจารย์ด้านการวิจัยของเยาวชนชาวไทยภูเขา เมื่อตรวจสอบด้วยการพูดคุยกลุ่มย่อย พบว่าเยาวชนกลุ่มนี้สามารถเข้าใจประเด็นปัญหาหลักๆ ได้ แม้จะ ติดตามเนื้อเรื่องไม่ทันทั้งหมด โดยรับรู้ถึงสวาทที่คณะสื่อให้

สำหรับครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน ชื่นชอบกิจกรรมลักษณะนี้มาก ได้ข้อมูลป้อนกลับมองเห็นความสำคัญของการดำเนินงานให้การศึกษาด้วยกระบวนการละคร โดยเฉพาะ กิจกรรมหลังการแสดงที่ให้ผู้เรียนและผู้สอนมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้และปฏิสัมพันธ์กัน รวมทั้ง อยากรู้ให้เกิดกลุ่มเยาวชนขึ้น ซึ่งควรติดตามผลต่อเนื่องในกลุ่มที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหรือกลุ่มที่ต้องการให้ทำ ประชุมเชิงปฏิบัติการสื่อรณรงค์ หรือเพื่อการเรียนรู้ระหว่างบุคคลกับการให้การศึกษาชุมชน

จะเห็นว่าการประชุมสรุปงานในภาคนี้ทำให้ได้ข้อมูลป้อนกลับที่แสดงถึงผลการใช้ละครเป็นสื่อให้ การศึกษาและพัฒนาคนตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และได้ข้อสรุปในการจัดกิจกรรมที่ชัดเจนมี ความเที่ยงตรงมากขึ้น เพื่อนำไปพัฒนาการดำเนินงานในโอกาสต่อไป

จากที่กล่าวมาในขั้นตอนของกิจกรรมประเมินผลด้วยวิธีการต่างๆ ในทั้ง 4 ภาค สามารถวิเคราะห์ เปรียบเทียบให้เห็นผลการใช้กระบวนการแสดงละครได้ดังจะกล่าวต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. การวิเคราะห์การศึกษาระบวนการและผลการใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านในโครงการละครเรื่องมาลัย มงคล เพื่อพัฒนามนุษย์และสังคมทั้ง 4 ภูมิภาค จากกระบวนการประเมินผล

การศึกษาระบวนการและผลการใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านในโครงการละครเรื่องมาลัย มงคล เพื่อพัฒนามนุษย์และสังคมทั้ง 4 ภูมิภาค จากกิจกรรมติดตามและประเมินผล พบว่าทุกภาคมีวิธีการ ใน 4 ขั้นตอนดังนี้

- 1.1. การพูดคุยกลุ่มย่อย
- 1.2. การพูดคุยกับครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชนหรือสมุดลงนามและความคิดเห็น
- 1.3 แบบสอบถาม
- 1.4. สรุปรงาน

โดยผลการใช้กระบวนการแสดงละครในภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ที่ตรวจสอบได้จากกิจกรรมติดตามและประเมินผล สามารถพิจารณาเปรียบเทียบ ผลการใช้ได้ตามวิธีการ ของกิจกรรมดังนี้

1.1. การพูดคุยกลุ่มย่อย

การพูดคุยกลุ่มย่อย เป็นกิจกรรมติดตามผลในกลุ่มเป้าหมายหลักที่เป็นเยาวชน และผู้ชม ทั่วไป พบว่าทุกภาคมีวิธีการอย่างเป็นแบบแผนได้แก่

- การประกาศเชิญผู้ชมอยู่ร่วมพูดคุยหรือสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการด้วยคำถามอิสระ
- การใช้แบบสอบถามเป็นแนวทางร่วม

การพูดคุยกลุ่มย่อยนี้ ทีมงานคณะใช้เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับกลุ่มเป้าหมายหลัก ที่เป็นเยาวชน และบุคคลทั่วไปทั้งในและนอกสถานศึกษา สถาบันต่างๆ รวมทั้งชุมชน ซึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้แสดงพูดคุยระหว่างมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน การประเมินผลผู้ชมด้วยวิธีการนี้ ยังเป็นส่วนหนึ่งในการเก็บข้อมูลสนามของคณะ ซึ่งทุกภาคสามารถตรวจสอบผลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้อ้างอิง ภาคละ 8 คน โดยเปรียบเทียบการรับรู้ของผู้ชมได้ตามชนิดของข้อมูลดังนี้

1.1.1 พฤติกรรมของผู้ชมที่เกิดขึ้น

1.1.1.1 ความสนใจอยู่พูดคุย

ความสนใจอยู่พูดคุยของทุกกลุ่มเป้าหมาย พบว่าหลังสิ้นสุดกระบวนการ แสดง ผู้ชมยังคงอยู่ต่อโดยประมาณจากการสังเกตในภาคเหนือร้อยละ 75 ภาคใต้ร้อยละ 65 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 65 ภาคกลางร้อยละ 60 ตามลำดับ ซึ่งทั้ง 4 ภาคได้เฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 66.25 ซึ่งเป็นผู้ชมที่ให้ความสนใจอยู่ร่วมกิจกรรมประเมินผล

ผู้ชมที่อยู่ต่อมิตั้งไม่วิวจักคณะมาก่อน หรือรู้จักแต่ไม่เคยชมการแสดง
ประมาณจากการสังเกตภาคเหนือร้อยละ 85 ภาคใต้ร้อยละ 75 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 65
ภาคกลาง ร้อยละ 65 เฉลี่ยทุกภาคคิดเป็นร้อยละ 72.5

จะเห็นว่าปริมาณผู้ชมที่อยู่ต่อมิตั้งมีความสัมพันธ์กับการไม่เคยชมการแสดง
โดยภาคเหนือให้ความสนใจอยู่ต่อมากที่สุด น่าจะเนื่องจากในภาคนี้เป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงหรือประสบ
ปัญหาด้านสถานการณ์โรคภัยที่เกิดขึ้นกับเยาวชนมากกว่าภาคอื่น ถัดมาเป็นภาคใต้ซึ่งเป็นพื้นที่เครือข่าย
หนึ่งของเส้นทางทางการค้าบริการทางทะเล และเป็นแหล่งรับซื้อหญิงจากภาคเหนือเพื่อการค้าประเวณีโดยตรง
เช่นเดียวกับภาคกลาง แต่ความสนใจอยู่ร่วมต่อของผู้ชมในภาคกลางกลับน้อยกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
และภาคอื่นๆ อาจเพราะในภูมิภาคนี้มีสื่อละครเพื่อรณรงค์ปัญหาสังคมมีอยู่เป็นจำนวนมาก การรับรู้หรือ
ปฏิบัติของชุมชนในเขตเมืองหลวงหลังการชมการแสดงละครจึงมีน้อยกว่าผู้ชมในเขตชนบท ขณะเดียวกัน
ผู้ชมในชนบทจะให้ความสำคัญกับกิจกรรมของคุณอย่างมาก น่าจะมาจากมีสื่อละครให้การศึกษาหรือ
รณรงค์ในท้องถิ่นน้อยหรือขาดแคลน กล่าวได้ว่ากาอยู่ร่วมต่อของผู้ชมขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทาง
เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มเป้าหมายที่เสี่ยงต่อปัญหามากที่สุด และการมีกิจกรรมหรือสื่อที่
ความรื่นรมย์เป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้ผู้ชมมีความสนใจแตกต่างกัน

1.1.1.2 ปฏิริยาตอบสนอง ความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้ชม

ปฏิริยาตอบสนอง ความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้ชมที่อยู่ต่อทุกภาค
มีการแสดงออกตามชนิดข้อมูลนี้สอดคล้องกันในลักษณะต่อไปนี้

- มีส่วนร่วมด้วยการช่วยยกของและซักถามหรือกล่าวชมแสดง
ความประทับใจ ชื่นชม และยินดีกับความสำเร็จของคุณะ
- ให้ความสนใจกับนิทรรศการเคลื่อนที่และเขียนแสดงความคิดเห็นบน
ผ้าขาวอย่างหลากหลาย
- มีความสนใจแลกเปลี่ยนในด้านความเป็นมาของกลุ่มคณะ ลักษณะและ
วิธีการดำเนินงาน กระบวนการใช้ละคร สื่อพื้นบ้าน โครงการอื่นและผลการใช้หรือข้อมูลย้อนกลับ อีกทั้ง
วิพากษ์วิจารณ์ละครหรือประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ร่วมเสนอทัศนคติที่เป็นประโยชน์ต่อคณะ

จากที่กล่าวแสดงให้เห็นว่าการอยู่ต่อของผู้ชมนั้นมีความสนใจหรือต้องการมีส่วนร่วม
ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่มีต่อการจัดกิจกรรมของคุณะในด้านต่างๆ สะท้อนถึงการเห็นความสำคัญ
ของการดำเนินงานใช้สื่อพื้นบ้านให้การศึกษาและพัฒนาคน ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นจากทัศนคติของผู้ชม
ต่อประเด็นเนื้อหาสาระและกระบวนการละคร

การประเมินผลการแสดงในด้านพฤติกรรมของผู้ชมเยาวชนที่เกิดขึ้น สามารถสรุปได้ใน 2
ลักษณะดังนี้

1. ความสนใจอยู่พูดคุย
2. ปฏิริยาตอบสนอง ความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้ชม

1.1.2 ทักษะคิดด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการละคร

1.1.2.1 รูปแบบและวิธีการสื่อความ

รูปแบบและวิธีการสื่อความที่ผู้ชมรับรู้ได้นั้น จากการเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่าง 8 คน ที่ใช้อ้างอิง จะเห็นว่า ผลการแสดงละครที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายในทุกภาค มีปริมาณผู้สนใจแลกเปลี่ยนทัศนคติด้านนี้แตกต่างกันโดยภาคกลาง 7 คน ภาคเหนือ 7 คน ภาคใต้ 6 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5 คน ตามลำดับโดยแสดงถึงการรับรู้ด้านรูปแบบดังนี้

- ผู้ชมประทับใจการผสมผสานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยกับละครสมัยใหม่ของตะวันตกอย่างมีความเป็นสากลเหมาะสมกับเนื้อหาปัจจุบัน สื่อความต่อบัญชีต่างๆ ได้สอดคล้องให้แง่คิดคติเตือนใจ ตันตรีประกอบไพเราะแว่วใจ นาฏศิลป์งดงาม มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็นการไร้สื่อพื้นบ้านมาประยุกต์นำเสนอเพื่อให้เกิดการศึกษา เป็นทั้งการบำรุงรักษาอ้างและสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยให้ยืนยาวต่อไป ซึ่งภาคกลางมีการแลกเปลี่ยนด้านศิลปการแสดงมากทั้งจากผู้ชมทุกระดับและชาวต่างชาติ

- ผู้ชมรับรู้เรื่องวรรณกรรมพระมาลัยที่เล่าถึงนรก สวรรค์ การทำความดี ละครความชั่ว และชื่นชอบกับการนำแนวคิดพุทธศาสนาและวรรณคดีพื้นบ้านไทยมาสอดแทรกเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ซึ่งในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือผู้ชมกล่าวถึงวิธีการสอดเล่าเรื่องมาลัยพื้นบ้านที่มีทำนองต่างๆ สนุกสนานเข้าใจ

- ผู้ชมประทับใจกับทักษะความสามารถในการสวมบทบาทและแสดงที่สมจริง ทำหน้าที่ทุกอย่างบนเวที และการสร้างบรรยากาศความสนใจด้วยอภิปาฏิหาริย์ไมตรีแก่ผู้ชม

- ผู้ชมชื่นชมรูปแบบการจัดการแสดงที่มีความเรียบง่าย อุปกรณ์ประกอบฉาก เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ที่สามารถปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์เนื้อหาของละคร

- ผู้ชมทุกภาคชื่นชอบการประยุกต์ใช้เครื่องดนตรีในการสื่อความ และสนใจนำวิธีการของคณะไปทดลองใช้ ดังที่เขารวมท่านหนึ่งกล่าวกับผู้แสดงว่า “หนูเล่นละครขอชิงได้และหนูก็ชอบเล่นละครหนูต้องไปลองทำกันบ้าง” (ประดิษฐ์ ประสาททอง, บันทึกสนาม, 25 มกราคม 2540)

- ผู้ชมในภาคกลาง 2 คน สนใจแลกเปลี่ยนด้านวิธีการใช้ศิลปะพื้นบ้านนำเสนอ ทักษะทางละคร การฝึกฝน กระบวนการและเบื้องหลังการผลิตละคร โดยเฉพาะเยาวชนที่ดำเนินงานด้านละคร ซึ่ง “สมมุติว่ามีเด็ก 100 คน ก็จะมีเด็กละครมาดูประมาณ 10 คน 20 คน อะไรทำนองนี้ ก็มาดู คำถามตอนท้ายละครก็จะเป็นว่า พี่เขาหนูจะซ้อมอย่างไรให้มีสมาธิได้เท่านี้ และทำไมถึงได้ว่าได้อย่างนั้น ใช้ดนตรีอย่างไร คือเขาจะให้ความสนใจในเชิงศิลปะในเชิงเทคนิคเท่านั้น . . . แต่สิ่งที่เราคาดหวังก็คือว่า ตัวเนื้อหาสาระมากกว่าตัวรูปแบบ” (ประดิษฐ์ ประสาททอง, บันทึกสนาม, 25 มกราคม 2540)

จะเห็นว่าผู้ชมในภาคกลางและภาคเหนือรับรู้ด้านรูปแบบและวิธีการนำเสนอละคร ให้ความสนใจในแง่ของการใช้ศิลปวัฒนธรรมเป็นสื่อมากกว่าภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในด้านรูปแบบการนำเสนอทางศิลปการแสดง หรือการนำสื่อพื้นบ้านมาใช้ในละคร จะเข้าถึงผู้ชมในภาคกลาง ภาคเหนือได้ง่ายและมากที่สุด ขณะเดียวกันการสื่อสารในด้านนี้ก็สอดคล้องสำหรับสภาพผู้ชมในภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อพิจารณาบทบาทของคณะในฐานะเป็นสื่อพื้นบ้าน ตามแนวคิดของ G. C. Chu และ Ai li Chu (อ้างถึงใน กาญจนนา แก้วเทพ, 2539) ในลักษณะสามมิติ เห็นได้ชัดว่าในแง่รูปแบบและวิธีการสื่อความได้ทำหน้าที่ในมิติที่สร้างอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ (Affective Dimension) ใช้ศิลปะในการกล่อมเกลาจذبใจผู้ชมเป็นหลัก โดยมีวัฒนธรรมเป็นสื่อกลาง (Mediator) กล่าวได้ว่าด้วยมิติต่างๆ ละครจึงเป็นสื่อการเรียนรู้ที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความเชื่อ ค่านิยมแก่บุคคล ดังที่ผู้ชมหรือผู้รับสื่อชื่นชอบกลวิธีที่ผู้แสดงทำหน้าที่ทุกอย่างรอบด้านในการสื่อบุคคล และใช้ความงามที่เรียบง่ายในหลักของละครเร่มาพร้อม รวมทั้งประยุกต์สื่อประเพณีผ่านกับสื่อร่วมสมัย ซึ่งนับเป็นการปรับเปลี่ยน วัฒนธรรมให้สอดคล้องกับยุคสมัย จะเห็นว่าคณะได้นำปรัชญาทางสุนทรียศาสตร์มาใช้เป็นแนวคิดในการ สร้างสรรค์รูปแบบและวิธีการนำเสนอบทเรียน คณะจึงเป็นทั้งผู้ใช้สื่อและสวมบทบาทในการเป็นสื่อพื้นบ้าน ในขณะเดียวกัน ลักษณะนี้ถือเป็นการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้เพื่อพัฒนาคน เป็นวิธีการหนึ่งในกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของกลุ่มคณะ

1.1.2.2 เนื้อหา สาระ

ด้านเนื้อหา สาระของละคร พบว่า ผู้ชม 8 คนที่ถูกอ้างอิงในแต่ละภาค รับรู้ร่วมกันโดยแสดงความคิดเห็นต่อเนื้อหาอย่างสอดคล้องกันดังต่อไปนี้

- ละครสามารถเชื่อมโยงแนวคิดทางพุทธศาสนาร่วมกับความเชื่อพระมาลัย ได้อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

- เนื้อหานำเสนอปัญหาที่หลากหลายในสังคม โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชน ทั้งสะท้อนพฤติกรรมทางเพศของชายและหญิงที่ไม่เหมาะสมอันนำไปสู่ปัญหาเอดส์

- สาระที่ได้นำมาคิดตีความในเรื่องบุญ บาป กรรม และเป็นบทเรียนในการดำเนินชีวิตแก่ผู้ชมทุกเพศวัย

- ละครกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของปัญหาเอดส์ที่เป็นปัญหาสากลเพื่อหาแนวทางแก้ไข

ผู้ชมที่ร่วมแสดงความคิดเห็นล้วนถือว่าละครเป็นสื่อที่สอนและเตือนสติคน ได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังที่ ธงชัย เทียนทอง (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 25.9-2540) กล่าวว่า

... ละครได้เสนอปัญหาด้านต่างๆ เช่น การขายลูกให้ไปเป็นโสเภณี ปัญหาวัยรุ่นที่ชอบเที่ยวกลางคืนเที่ยวผู้หญิง ละครเรื่องนี้ยังทำให้เยาวชนที่ได้ดู จะทำให้รู้สึกเกรงกลัวว่าบาปที่ตนเองทำมาในขณะทำขึ้นในตอนที่มีชีวิตอยู่ และจะต้องมารับกรรมเมื่อตนเองตายไปแล้ว ทำให้ประชาชน หนึ่งในละครที่ว่า "อดีตและอนาคตย่อมกำหนดโดยปัจจุบัน" ... ถ้ามีโอกาสผมอยากจะให้พวกพี่ๆ มาแสดงให้ดูอีกครั้ง ...

จะเห็นว่าผู้ชมทุกภาคแม้มีความแตกต่างกันสังคมและวัฒนธรรม แต่สามารถรับรู้ถึงปัญหาสังคมในเรื่องเอดส์ ปัญหาโสเภณีและปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนได้ น่าจะเนื่องจากการใช้เรื่องพระมาลัยเป็นเนื้อหาละคร ซึ่งเป็นความเชื่อทางศาสนาที่มีอิทธิพลต่อความคิดและการปฏิบัติตน หรือปรัชญาชีวิตของคนไทยทุกภูมิภาค ฉะนั้นเมื่อละครถ่ายทอดเนื้อหาพุทธธรรมในเรื่องกฎแห่งกรรม คือ สอนให้บุคคลเกรงกลัวต่อบาป หรือผลของการเบียดเบียนกัน เพื่อห้ามปรามหรือชี้นำแนวทางในการดำเนินชีวิตทั้งส่วนตนและส่วนรวม รวมทั้งเสนอทางออกแก่ผู้ที่เดินทางผิดพลาดหรือประสบปัญหาเอดส์ ด้วยหลักอริยสัจ 4 เพื่อให้มนุษย์หลุดพ้นจากความทุกข์ นำไปสู่มรรค คือ วิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตที่ดี (ประยูรย์ ปยุตโต, 2536 : 24) จึงเป็นวิถีทางหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้รับสารเห็นความสำคัญของปัญหาจริยธรรมทางเพศของบุคคลที่นำไปสู่ปัญหาเอดส์และปัญหาสังคมด้านต่างๆ นับว่าสื่อละครได้ถ่ายทอดเนื้อหาที่ให้ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อผู้ชม แสดงให้เห็นว่าการส่ง "สาร" เพื่อทำหน้าที่ควบคุมสังคม ไม่ให้มนุษย์เบียดเบียนหรือสร้างปัญหาต่างๆ ขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสังคมนั้น ผู้ส่งสารหรือสื่อต้องใช้องค์ความรู้ที่เหมาะสมหรือ สอดคล้องกับบุคลิกภาวะและสภาพปัญหาของผู้รับสารอันจะทำให้การรับรู้ได้ง่ายขึ้น

กล่าวได้ว่าการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นจุดมุ่งหมายของการให้การศึกษาที่จะพัฒนาทัศนคติและจิตสำนึกของบุคคล ควรให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมทางจิตใจ ซึ่งการสอดแทรกเรื่องเหล่านี้ในเนื้อหาตามวัตถุประสงค์จึงเป็นเรื่องของการให้ความหมายและระบบคุณค่าต่อจริยธรรมที่เหมาะสม เช่น "มนุษย์มีกรรมเป็นสิ่งกำหนด นรกและสวรรค์อยู่ที่จิต . . . อดีตและอนาคตกำหนดได้ในปัจจุบัน เพียงตระหนักในบุญตระหนักในบาปก็หลุดพ้นท่วงเวณา" (สื่อชาวบ้าน, 2539) และครอบคลุมให้บุคคลคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ที่กำลังเป็นปัญหาได้เป็นอย่างดี เช่น ปัญหาเอดส์ โสเภณี การทอดทิ้งวัฒนธรรมพื้นบ้าน ฯลฯ เพราะวิกฤตการณ์ต่างๆ สามารถเกิดขึ้นได้ถ้ามนุษย์เกิดการประมาท ซึ่งเป็นสารหรือเนื้อหาในละคร เท่ากับว่าละครได้ทำหน้าที่อบรมสมาชิกใหม่ของชุมชนให้เป็นผู้ที่มีศีลธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงปรารถนา โดยอาศัยคำสอนของศาสนาที่ชุมชนนั้นนับถือ (สิริวรรณ สุวรรณภา, 2538 : 137) เมื่อพิจารณาตามแนวคิดในฉันทามติ จะเห็นว่าละครทำหน้าที่ให้การศึกษาโดยสร้างคนให้เป็นคนดี ดังนั้นเนื้อหาสาระคือ บทเรียนในการขัดเกลาทางสังคม ให้ผู้เรียนมีค่านิยมร่วมทางจริยธรรมควบคู่ไปกับความรู้ทางวิชาการ เพื่อให้บุคคลดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสังคมและอยู่ร่วมกันอย่างฉันทามติ ซึ่งจากการรับรู้และความเข้าใจของผู้ชมต่อเนื้อหาสาระที่ได้รับจากละคร ได้แสดงให้เห็นว่าคนเกิดการพัฒนาตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ

1.1.2.3 กิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดง

กิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดงในการรับรู้ของผู้ชมภาคละ 8 คน เห็นว่า

1. กิจกรรมที่คณะจัดให้ก่อนการแสดง ทำให้ผู้ชมได้รับความบันเทิง ได้รับความสนใจ และกระตุ้นให้ผู้ชมอยากติดตามละคร

2. กิจกรรมหลังการแสดง ผู้ชมเห็นว่ามีลักษณะดังต่อไปนี้

- เป็นการสร้างความชัดเจนและเข้าใจในเนื้อหาสาระของละคร

- กระตุ้นให้ผู้ชมได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างหลากหลาย เสริมสร้าง

ทัศนคติในจริยธรรมทางเพศที่เหมาะสมและปัญหาเอดส์ได้มาก

- เป็นกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน
- ก่อให้เกิดการเปิดประเด็นหรือสร้างกระแสวิพากษ์ในปัญหาสังคมต่อไป

จะเห็นว่าทัศนคติของผู้ชมทุกภาคที่มีต่อกิจกรรมก่อนการแสดง ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมผู้ชมนับเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพของกลุ่มเป้าหมาย เช่น รอบเวทีเปิดในภาคกลาง มีการสาธิตและเล่นเพลงพื้นบ้านของจังหวัดกาญจนบุรี หรือการแนะนำคณะโดยบุคคลสำคัญด้านการพัฒนา และฉายภาพวิถีทัศน์ในจังหวัดกรุงเทพฯ การแสดงตลกในภาคใต้ การละเล่นอีแซวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือการจัดกิจกรรมของเยาวชนในท้องถิ่นภาคเหนือ รวมทั้งการใช้เกมส์ันทนาการสร้างบรรยากาศ ความสนใจของผู้ชมในชุมชนทุกภาค อาจกล่าวได้ว่าการจัดกิจกรรมก่อนการแสดงในทุกภาคของคณะ ได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการใช้บุคคลในท้องถิ่นเป็นผู้เชื่อมความสัมพันธ์ อันจะมีอิทธิพลต่อความคิดของสมาชิกและการปฏิบัติตนต่อชุมชน โดยเฉพาะศิลปินพื้นบ้าน ซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งผลิตทางด้านภูมิปัญญาของชาวบ้าน (กาญจนนา แก้วเทพ 2539 : 194) และใช้เป็นวิธีการหนึ่งในการกระตุ้นความสนใจของผู้ชมด้วยการให้ผู้ชมมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรม ในฐานะเป็นผู้รับสื่อและผู้รับสื่อร่วมไปด้วย

ส่วนการรับรู้ของผู้ชมในทุกภาคที่มีต่อกิจกรรมหลังการแสดง จะเห็นว่าการให้ผู้ชมมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ชมในวัยต่างๆ อย่างหลากหลายต่อสถานการณ์เยาวชน จริยธรรมทางเพศและเอดส์ ถือเป็นขั้นตอนสำคัญของการศึกษา ในการทำหน้าที่ ชัดเจนทางสังคมให้ผู้รับสื่อหรือผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักและมีจิตสำนึกต่อการรับผิดชอบ การกระทำอันจะมีส่วนในการลดปัญหาสังคม ซึ่งแม้ผู้ชมมีความแตกต่างกันทางสังคม แต่การเรียนรู้ในการเพิ่มพูนปัญญานั้นเป็นวัฒนธรรมสากล ผู้ชมจึงประทับใจและเห็นความสำคัญของกิจกรรมหลังการแสดงอย่างมาก ที่เป็นกิจกรรมเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจในปัญหาเอดส์และจริยธรรมของบุคคล รวมทั้งมีการสรุปบทเรียนที่มุ่งหวังที่ส่งเสริมทัศนคติในการมองผู้อื่นด้วยความเข้าใจ ให้เกียรติกัน ตระหนักและรู้เท่าทันในปัญหาที่เกิดขึ้น รู้จักป้องกันตนเอง ใช้ละครเป็นอุทาหรณ์ ดำรงตนด้วยความไม่ประมาทมีสติ ใช้ชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ เน้นความเป็นมนุษย์ที่มีจิตใจสูงสมบูรณ์ ซึ่งได้เสนอประเด็นและแนวทางต่างๆ เพื่อสร้างกระแสอภิปรายในกลุ่มเยาวชน ผู้ชมต่อปัญหาสังคมสืบเนื่องไป

ดังนั้นเห็นได้ว่าทั้งกิจกรรมก่อนและหลังการแสดงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมและชัดเจนทางสังคม ซึ่งมีความจำเป็นที่คณะต้องเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ อันจะช่วยให้การสอนหรือการให้การศึกษาประสบผลดี (ธีรยุทธ์ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา, 2538 : 200) และนำไปสู่คนพัฒนาที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

สรุปการประเมินผลของการแสดงในด้านทัศนคติต่อการรับรู้และเข้าใจกระบวนการละครของผู้ชมกลุ่มเป้าหมายหลักที่เป็นเยาวชนได้ใน 3 ลักษณะดังนี้

1. รูปแบบและวิธีการสื่อความ
2. เนื้อหา สาระ
3. กิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดง

1.1.3 ทักษะที่แสดงออกตามวัตถุประสงค์

1.1.3.1 การแลกเปลี่ยนด้านสถานการณ์ปัญหาเยาวชน จริยธรรมทางเพศและเอตส์

การแลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหาเยาวชน จริยธรรมทางเพศและเอตส์ของผู้ชมภาคเหนือ 8 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 8 คน ภาคกลาง 7 คน ภาคใต้ 6 คน ให้ความสนใจ แสดงความคิดเห็นในประเด็นดังต่อไปนี้

- ผู้ชมเห็นว่าเยาวชนเป็นวัยกำลังเติบโตในด้านต่างๆ อยากรู้อยากลอง จึงอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงต่อเอตส์และสิ่งเลวร้ายมากกว่าวัยอื่น
- ในสังคมปัจจุบันมีสื่อและสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ที่ไม่ถูกต้อง ผสานกับการคบเพื่อน การดูของผู้ปกครอง ครอบครัว ที่เป็นสาเหตุให้เยาวชนประสบปัญหา
- ผู้ชมในภาคกลางและภาคใต้ เน้นปัญหาของเยาวชนที่นำไปสู่การติดเชื้อเอตส์มาจากยาเสพติด ในขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือเห็นว่ามาจากการมีพฤติกรรมและค่านิยมทางเพศที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะการเที่ยวหญิงบริการ ผู้ชมทุกภาคเห็นว่าเป็นเรื่องที่ถูกถ่ายทอดมาช้านานจนเป็นเรื่องธรรมดา การห้ามปรามหรือแนะนำทำได้ยากเพราะไม่ยอมรับ

จะเห็นว่า ผู้ชมที่ถูกอ้างอิงในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้ความสนใจกับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อสถานการณ์ปัญหาของเยาวชนมากกว่าภาคกลางและภาคใต้ น่าจะมาจากการที่ละครได้เสนอภาพเยาวชนที่ประสบปัญหาโสเภณี ซึ่งสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและค่านิยมของประชาชนในภาคเหนือที่นิยมให้ผู้หญิงสาวประกอบอาชีพค้าบริการทางเพศเพื่อนำรายได้สู่ครอบครัว โดยความเชื่อดังกล่าวได้แพร่กระจายสู่ประชาชนในภูมิภาคอื่น และภาคตะวันออกเฉียงเหนือเองกำลังรับแนวคิดนี้มาเป็นวิธีการหนึ่งในการแก้ปัญหาความยากจน จึงน่าจะเป็นเหตุผลให้ผู้ชมของทั้งสองภาคตระหนักในปัญหาโสเภณีที่เกิดขึ้นกับเยาวชนมากกว่าภาคอื่น ส่วนภาคกลางและภาคใต้เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่งการค้าธุรกิจทางเพศและรับซื้อโสเภณีเด็กจากภาคอื่นเป็นส่วนใหญ่ เยาวชนในภูมิภาคนี้จึงมีได้ตกเป็นเหยื่อของธุรกิจค้าประเวณี หากแต่ประสบปัญหาอื่น เช่น การมีวุ่นวายในสถานบริการเรีงรมย์ ฯลฯ ฉะนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเป็นเรื่องของการละเมิดจริยธรรมทางเพศ เช่น การชิงสุกก่อนห่าม หรือเรื่องของยาเสพติด ซึ่งละครได้สะท้อนสถานการณ์จริยธรรมทางเพศของเยาวชนให้เห็นได้ชัด ผู้ชมในภาคกลางที่เป็นพื้นที่ที่มีแหล่งเรีงรมย์มากที่สุดจึงรับสารและสนใจต่อสภาพแวดล้อมที่ยั่วให้เยาวชนหลงผิด ประมาทในการป้องกันตนเองจากสิ่งเลวร้ายทั้งสี่อย่างมาก และยาเสพติด เช่นเดียวกับผู้ชมภาคใต้ที่เห็นว่าเยาวชนมีความเสี่ยงต่อปัญหาเหล่านี้พอๆ กับการมีความคิดที่ดีในการสร้างสรรค์สังคม

อาจกล่าวได้ว่าจากการแลกเปลี่ยนด้านสถานการณ์ปัญหาเยาวชน จริยธรรมทางเพศและเอตส์ ได้แสดงให้เห็นว่าผู้ชมกลุ่มเป้าหมายหลักที่เป็นเยาวชน ล้วนให้ความสำคัญกับปัญหาดังกล่าวตามแต่ทัศนคติของบุคคล ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ดังเห็นได้จากความคิดเห็นของผู้ชมต่อปัญหาโสเภณีเด็กในภาคเหนือ ปัญหายาเสพติดในภาคกลางและกำลังระบอบาไปทุกภาค ฉะนั้นจะเห็นว่า ละครเป็นสื่อที่ทำหน้าที่กระตุ้นผู้ชม ให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่อสถานการณ์ปัญหาสังคม

ด้านต่างๆ นับเป็นกระบวนการพัฒนาค่านิยมที่พึงประสงค์ให้เกิดแก่ผู้เรียน เป็นวิธีการเรียนการสอนอีกแบบหนึ่งที่จะช่วยให้การอบรมทางด้านศีลธรรมและจริยธรรมประสบความสำเร็จ (สิริวรรณ สุวรรณานา, 2538 : 156) โดยจากทัศนคติผู้ชมได้สะท้อนถึงการรับรู้และเข้าใจต่อการใช้สื่อบุคคลเพื่อการศึกษา อันนำไปสู่การตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศ

1.1.3.2 ละครเหมาะสมกับเยาวชนและผู้ชม

ละครเหมาะสมกับเยาวชนและผู้ชมทุกภาค ตรวจสอบได้จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้อ้างอิงภาคละ 8 คน ล้วนแสดงความคิดเห็นสอดคล้องกันดังนี้

- เนื้อหาเหมาะสมกับเยาวชน เพราะนำเสนอประสบการณ์ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับวัยรุ่นโดยตรง
- ละครเหมาะสมกับผู้ชมวัยอื่น เพราะสะท้อนพฤติกรรมของผู้ปกครองที่ละเลยเยาวชนจนก่อให้เกิดปัญหาที่แก้ไขได้ยาก
- รูปแบบ ศิลปการแสดงที่ผสมผสานระหว่างความเป็นไทยกับสมัยใหม่ เพื่อนำเสนอ รวมทั้งความสมจริงของผู้แสดง เหมาะสมกับผู้ชมทุกวัย

จะเห็นว่าละครมีเนื้อหาและรูปแบบเหมาะสมกับสภาพความสนใจของผู้ชมหรือผู้เรียนในทุกภาค โดยทำหน้าที่ประมวลประสบการณ์เยาวชน ดังที่ ธงชัย เขียนทอง (อ้างถึงในสื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กล่าวสรุปว่า "ละครเรื่องนี้เหมาะสมสำหรับวัยรุ่นในยุคปัจจุบันนี้มาก เพราะในทุกวันนี้ปัญหาเรื่องโรคเอดส์รุนแรงขึ้นมาก ละครสะท้อนปัญหาเรื่องนี้ได้อย่างดี ทำให้เด็กๆ ที่ได้ชมเข้าใจในเรื่องเอดส์และปัญหาสังคมอื่นๆ . . . เกวังกลับคอบาปมากขึ้น วัยรุ่นที่ชมละครคงจะไม่ไปเที่ยวโสเภณีอย่างแน่นอน" ฉะนั้นแม้ว่าผู้ชมจะมีความแตกต่างกันทางด้านสังคมและวัฒนธรรม แต่การรับรู้ของผู้ชม ล้วนเห็นว่าละครให้ความรู้และชี้แนะเรื่องสิ่งตรงข้าม เช่น ดี-ชั่ว ถูก-ผิด เพื่อผู้เรียนพิจารณาเกิดการแยกแยะและตระหนักถึงความสำคัญจริยธรรมที่ใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต และนำเอาสาระหรือคติที่ได้ไปปรับใช้ให้ถูกทาง เมื่อพิจารณาสื่อละครด้วยแนวคิดการพัฒนาคนตามแนวทางพุทธ แสดงให้เห็นว่าด้วยเนื้อหา สาระและรูปแบบ คือการนำเอาหลักไตรสิกขามาใช้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาในศีลหรือการฝึกด้านพฤติกรรม สมาธิหรือการฝึกด้านจิตใจ และปัญญาคือให้เกิดการรู้แจ้ง (ประยูรย์ ปยุตโต, 2536) กล่าวได้ว่าละครทำหน้าที่พัฒนาคนด้วยการส่งเสริมให้บุคคลเกิดการฝึกการควบคุมจิตใจและพฤติกรรม รวมทั้งชี้แนะผู้เรียนให้ตระหนักและเข้าใจจริงในปัญหาต่างๆ โดยใช้ปัญญาพิจารณา ดังที่ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (คณะกรรมการนิสิตคณะครุศาสตร์และโครงการสื่อชาวบ้าน, 19 ธันวาคม 2537) กล่าวว่า "ละครมี magic ตรงนี้ เพราะสอนโดยการจำลอง จิตวิทยา เรียกว่า Simulation ตรงนั้นเป็นการเรียนรู้ เรียนรู้ด้วยตัวมันเอง นั่นคือลักษณะสำคัญของสื่อพื้นบ้าน" ในแง่นี้จะเห็นว่า ละครจะเหมาะสมกับผู้ชมต้องขึ้นอยู่กับสาระที่ละครสื่อหรือสิ่งที่ละครต้องการสอนบุคคล ซึ่งผู้สอนหรือผู้สวมบทบาทต่างๆ ในละครควรเลือกเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัยและประสบการณ์ของผู้เรียน ดังนั้นจากทัศนคติของผู้ชม ละครเรื่องนี้จึงเป็นสื่อการเรียนรู้อีกที่มีรูปแบบและเนื้อหาเหมาะสมกับผู้เรียนทุกระดับวัย โดยทำหน้าที่พัฒนาให้เป็นผู้รอบรู้ มีความคิดที่พร้อมไปด้วยสติปัญญา

1.1.3.2 การเสนอทางออกในการแก้ปัญหา

การเสนอทางออกในการแก้ปัญหาของผู้รวมทั้ง 8 คนที่อ้างอิง ในแต่ละภาค ล้วนเสนอประเด็นที่สอดคล้องกันดังนี้

- ใช้หลักธรรมทางศาสนา รักษาศีล 5 ตระหนักในกรรมและมีสติ
- ให้ความสำคัญกับจิตสำนึกในการดูแลป้องกันตนเอง หลีกเลี่ยงอบายมุข
- ปรึกษานุคคลใกล้เคียงที่ไว้วางใจได้
- รณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องเอดส์ จริยธรรมทางเพศที่เหมาะสม

จะเห็นว่าผู้ชมทุกภาคร่วมเสนอวิธีการต่างๆ เพื่อเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหา ซึ่งการเริ่มที่ตัวบุคคลโดยให้ความสำคัญกับการดูแลชีวิตให้ไม่ตกเป็นเหยื่อของเชื้อไวรัสต่างๆ และมีจิตสำนึกป้องกันระวังอย่างมีสติเป็นหนทางทำให้หลุดพ้นจากภัยพิบัติ เป็นสิ่งที่ผู้ชมเห็นว่าน่าจะเป็นหนทางในการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุที่ดีที่สุด ซึ่งการใช้หลักธรรมทางศาสนาในการครองสติและใช้เป็นทางออกของปัญหาต่างๆ นั้น หลักพื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรมถือว่า มนุษย์เป็นผู้กำหนดทางเดินชีวิตของตนเองจากกรรมหรือการกระทำ การปลูกฝังจริยธรรม ให้เน้นตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษา หรือกรรมทางจิตใจ (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2538) เนื่องจากจิตใจจะกำหนดหรือส่งเสริมการกระทำทางร่างกายอื่นๆ ให้ดีหรือชั่ว ซึ่งจะส่งผลต่ออนาคตของบุคคลนั้นๆ ฉะนั้นหลักธรรมทางศาสนาจึงเป็นทั้งปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่จะควบคุมจิตใจและพฤติกรรมของบุคคล ในแง่นี้จะควรจึงทำหน้าที่สร้างสำนึกร่วมในด้านจริยธรรม และชี้แนะแนวทางแก่บุคคล อันสะท้อนได้จากการที่ผู้เรียนได้รับรู้อย่างเห็นพ้องต้องกันว่าการยึดหลักธรรมทางศาสนามาใช้และประพฤติปฏิบัติตามคือวิธีทางที่จะลดและป้องกันปัญหาเอดส์ ซึ่งการศึกษาต้องทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่บุคคล โดยเฉพาะพุทธธรรมที่ใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต อาจกล่าวได้ว่าละครเป็นสื่อการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันค้นหาทางออกให้กับวิกฤตการณ์ทางสังคม และหาวิธีการบำบัดสุขภาพจิตแก่ผู้ประสบปัญหาหรือให้ทางเลือกที่เหมาะสมกับความต้องการของบุคคล ตามแนวคิดทางจิตวิทยาการศึกษา

1.1.3.3 การวิพากษ์วิจารณ์การรณรงค์และการให้การศึกษา

การวิพากษ์วิจารณ์การรณรงค์และการให้การศึกษาที่มีในสังคมเห็น พบว่า ผู้ชมภาคกลาง 8 คน ภาคเหนือ 8 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7 คนภาคใต้ 7 คน ให้ความสนใจร่วมความคิดเห็นในแง่ต่อไปนี้

- ภาครัฐและเอกชน หน่วยงานต่างๆ ให้ความสนใจรณรงค์ความรู้และจัดอบรมปัญหาต่างๆ เป็นระยะ ในภาคกลางผู้ชมเห็นว่าสื่อรณรงค์ในรูปแบบทันสมัยแพร่หลายมาก
- สถานศึกษาให้ความสำคัญกับปัญหาเอดส์โดยสอดแทรกในการเรียนการสอน ผู้ชมที่เป็นแหล่งอ้างอิงเห็นว่ากระบวนการใช้ละครรณรงค์ในเรื่องดังกล่าวเป็นวิธีการที่เหมาะสมและสอดคล้องมีความเป็นรูปธรรม ชัดเจนและง่ายต่อการรับรู้ของผู้ชม เป็นทั้งสื่อรณรงค์และให้การศึกษา

- ในชุมชน ผู้ชมทุกภาคสนใจละครมาใช้ให้การศึกษาแก่ท้องถิ่น โดยเฉพาะภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ให้ความสำคัญกับกิจกรรมวงรงค์ปัญหา ยาเสพติด โสภณและเอตส์อย่างต่อเนื่องจริงจัง

- สื่อที่นำมาวงรงค์ไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น อีกทั้งยังขาดแคลนสื่อบุคคลหรือสื่อละคร และกิจกรรมที่บุคคลภายนอกจัดบางอย่างจำกัดเฉพาะผู้เข้าร่วมอบรม

- ผู้ชมทุกภาคต้องการสื่อวงรงค์ให้การศึกษาในเรื่องเอตส์และปัญหาชุมชน ด้วยกิจกรรมทางวัฒนธรรม เพื่อกระตุ้นให้บุคคลตระหนักในสถานการณ์ปัญหาเพื่อร่วมหาทางแก้ไข

จะเห็นว่าความสนใจของผู้ชมในการร่วมวิพากษ์วิจารณ์สื่อมีจำนวนไม่แตกต่างกันมากนัก โดยปฏิภพในการมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนในเรื่องดังกล่าวของผู้ชมภาคกลางและภาคเหนือมีมากกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ ซึ่งเห็นได้ว่าสื่อวงรงค์ในความหมายที่ผู้ชมเข้าใจส่วนใหญ่เป็นลักษณะของสื่อที่ถ่ายทอดข่าวสารในแนวตั้ง (Vertical) และเป็นสื่อสารแบบทางเดียว (One way communication) ชักชวนโน้มน้าวให้ผู้รับสารเห็นคล้อยตาม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือทัศนคติของบุคคล (กาญจนา แก้วเทพ, 2539) อันเป็นแนวคิดของการใช้สื่อพัฒนาแรกเริ่มในสังคมไทย ซึ่งในการที่จะพัฒนาบุคคลในระยะยาวเป็นไปได้ยาก ในขณะที่ละครของคณะเป็นสื่อสดที่เข้าถึง และเปิดโอกาสให้ผู้ชมมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อสื่อ จะเห็นว่าโดยลักษณะการใช้เป็นสื่อสารสองทาง มีการโต้ตอบระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับ เหมาะแก่การนำมาใช้ให้การศึกษาแก่บุคคลเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้มากกว่าสื่อประเภทแรก ซึ่ง สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (คณะกรรมการนิสิตคณะครุศาสตร์และโครงการสื่อชาวบ้าน, 19 ธันวาคม 2537) เห็นว่าการใช้ละครล้วนมุ่งที่จะตรวจสอบมโนธรรม ดังที่กล่าวว่า

... กิจกรรมนี้มีมาตั้งแต่ไตรดายุค ตั้งแต่มีนาฏเวทเพราะว่าการสร้างละครมีเจตนาเพื่อให้คนที่ไม่รู้หนังสือได้สัมผัสในพระธรรมของอินดู และต่อมาเราก็ใช้ละครนอกแสดงนิบาตชาติก สุธนชาติก เพื่อจะสอนคนในเรื่องกรรม... เพื่อจะ balanced ตนเองให้อยู่ตำแหน่งอะไร ถ้าเราตรวจสอบตรงนี้ได้แสดงว่าละครเอียง อันนี้ก็จะเกิดกฏียุคแนวๆ แบบหนังจีน ช่วยให้เกิดการล้างแค้น ตรงนั้นเอียงไปข้างแสดงว่าไม่สมดุล ชวนให้เขารบกันไม่เกิดสันติสุข อันนี้ก็ป็นข้อวินิจฉัยหนึ่งจะวินิจฉัยอย่างไรก็แล้วแต่...

กล่าวได้ว่าละครมีบทบาทเพื่อการเรียนการสอนมาตั้งแต่โบราณ การใช้ละครเป็นสื่อให้การศึกษา ผู้ใช้ต้องคำนึงถึงอิทธิพลที่จะมีต่อการพัฒนาบุคคลในทางที่สร้างสรรค์ ดังนั้นจะเห็นว่าละครเรื่องนี้ได้ทำหน้าที่เป็นสื่อการเรียนรูที่ถ่ายทอดประสบการณ์และขัดเกลาทางสังคมให้แก่บุคคล ซึ่งส่งผลต่อปฏิภพของชุมชนในการร่วมวิพากษ์วิจารณ์การใช้สื่อวงรงค์ในแต่ละท้องถิ่น

สรุปการประเมินผลการแสดงในด้านทัศนคติของผู้ชมที่แสดงออกตามวัตถุประสงค์โครงการฯ ได้ 4 ลักษณะดังนี้

1. การแลกเปลี่ยนด้านสถานการณ์เยาวชน จริยธรรมทางเพศและเอตส์
2. ละครเหมาะสมกับเยาวชนและผู้ชม
3. การเสนอทางออกในการแก้ปัญหา
4. วิพากษ์วิจารณ์การวงรงค์และการให้การศึกษา

1.1.4 การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ ทักษะ หรือพฤติกรรม

1.1.4.1 การตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของโครงการฯ

การตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของโครงการฯ ที่สังเกตเห็นและประเมินได้จากผู้รวมทั้ง 8 คนในแต่ละภาค ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติดังนี้

- ผู้ชมเห็นความสำคัญของการดำเนินงานเพื่อพัฒนาเยาวชนของกลุ่มคณะ และถือว่าเสียตายน่ามากหากไม่ได้ชมละครเรื่องนี้

- การตรวจสอบข้อมูลจากผู้แสดงทำให้ทราบว่า กลุ่มเป้าหมายที่เป็นสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั้งภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้ชมกล้าพูดคุยและบอกเล่าเรื่องราวของตนเอง หลายคนเปิดเผยพฤติกรรมต่างๆ ที่ผิดพลาดและต้องการปรับปรุงชีวิต

- ผู้ชมสนใจงานของคณะในลักษณะอื่น อยากเรียนรู้ เป็นอย่างให้กำลังใจ สนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงาน ประชาสัมพันธ์บอกต่อผู้อื่น รวมทั้งติดตามมาชมซ้ำ

- พื้นที่เป้าหมายในภาคกลาง ภาคใต้ ภาคเหนือ เกิดการรวมกลุ่มของเยาวชนที่สนใจการดำเนินงานด้วยการใช้ละครอย่างคณะ ต้องการให้มีการอบรมการใช้ละครเป็นสื่อรณรงค์ปัญหาและให้การศึกษาแก่ประชาชน เช่นเรื่องกาอนุรักษัทวีพยากรธรรมชาติ เรื่องปัญหาโสเภณีและเอดส์ ด้วยการใช้อสื่อในลักษณะต่างๆ เช่น ละครหุ่น ละครคน ฯลฯ

จะเห็นว่าผู้ชมทุกภาคตระหนักถึงความสำคัญของโครงการฯ ที่ใช้ละครเป็นสื่อการเรียนรู้เพื่อเยาวชน ดังที่ เจริญศรี บงสืบชาติ (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 7 มกราคม 2540) กล่าวว่า "ละครเป็นสิ่งเตือนใจของทุกคนโดยเฉพาะวัยรุ่นว่าควรจะทำในสิ่งที่ดีและคิดก่อน เพราะหนทางข้างหน้าไม่ได้หยุดเพียงแค่วกน้องทุกคน ชื่นชมในการแสดงของทุกคนมากคะ พวกท่านเป็นตัวแทนของชาวโลกที่จะนำสื่อมาเสนอแก่น้องทุกคน" ส่วนข้อมูลย้อนกลับที่ได้จากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน แสดงให้เห็นว่าละครสามารถสื่อสารถึงผู้ชมที่มีความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมได้ตรงตามวัตถุประสงค์โครงการฯ ซึ่งน่าจะมีผลต่อการพัฒนาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและพฤติกรรมของผู้ชมในระยะยาว

นอกจากนี้ยังเห็นได้ว่าผู้ชมมีความต้องการให้คณะจัดอบรมการใช้สื่อรณรงค์แก่เยาวชนดังปรากฏทั้งสามภาค เมื่อพิจารณาการดำเนินงานตั้งแต่ต้นของกรมประชาสัมพันธ์จะพบว่าใน 20 รอบแรกผู้ชมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในจังหวัดร้อยเอ็ด (ประดิษฐ์ ประสาททอง, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2540) สนใจกิจกรรมดังกล่าวที่ จะเห็นว่าผู้ชมระดับเยาวชน โดยเฉพาะในเขตท้องถิ่นเกือบทุกภาคให้ความสำคัญกับวิธีการใช้กระบวนการละครสำหรับเยาวชนในการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เพื่อพัฒนาตนเองและผู้อื่น ซึ่งสะท้อนได้จากการรวมกลุ่มของเยาวชนในท้องถิ่นก่อตั้งโครงการ ชมรม เช่นในภาคเหนือ ที่มีกลุ่มกาสลองไพรเจด จังหวัดเชียงราย ชมรมเพื่อนเดือนเพื่อนแห่งโรงเรียนกำปิน จังหวัดพะเยา ที่ใช้วิธีการหลากหลาย ทั้งละครหุ่น การจัดนิทรรศการร่วมกับกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน จะเห็นได้ว่าการรับรู้ต่อสื่อรณรงค์ของผู้ชมทุกภาคเป็นในเชิงความสนใจในกระบวนการจัดกิจกรรมละคร ที่กระตุ้นจิตสำนึกของบุคคลต่อปัญหาต่างๆ ในสังคม

การนำไปประยุกต์ใช้ ผู้ชมทั้ง 8 คนในแต่ละภาคล้วนเห็นว่าควรเป็น
กิจกรรมการศึกษา สามารถนำไปปรับใช้ในลักษณะต่างๆ ได้ดังนี้

- สื่อการเรียนการสอน
- กิจกรรมศึกษานอกระบบ และเป็นกระบวนการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วม
ร่วมปฏิสัมพันธ์ผู้เรียนและผู้สอน
- สื่อหรือวิธีการวางรงค์และให้การศึกษารวมชน เนื่องจากมีกระบวนการที่
เป็นระบบ ตั้งแต่การวิจัย ผลิต แสดง ประเมินผล และนิทรรศการเคลื่อนที่ที่ประกอบเสริม เหมาะแก่การนำ
ไปจัดกิจกรรมสำหรับชุมชนที่ต้องใช้ระยะเวลานานให้ได้ผลในวงกว้างและลุ่มลึก

จะเห็นว่าผู้ชมทุกภาคถือว่าควรกิจกรรมทางการศึกษา ซึ่งทำหน้าที่ถ่ายทอด
ความรู้ ชัดเจนจิตใจและพัฒนาชีวิตของมนุษย์ ดังที่ พระราชวรมณี (2518 : 13) กล่าวว่า "การศึกษาเป็น
กิจกรรมของชีวิต โดยชีวิต เพื่อชีวิต เป็นความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและรู้จักเกี่ยวข้องกับ
สัมพันธ์กัน" ในการนำวิธีการไปใช้จึงสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหา และสภาพ
แวดล้อมของผู้เรียน ผู้สอน ซึ่งควรเป็นสื่อที่ให้การศึกษากับบุคคล เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
และทัศนคติในทางที่ดี โดยมีบทเรียนที่ชัดเจนกระตุ้นให้บุคคลตระหนักในปัญหาและหาวิธีการแก้ไขที่
เหมาะสม ดังที่ Aaron Stern (ผู้ชม, สัมภาษณ์, 4 ธันวาคม 2539) กล่าวว่า

... ผมว่าควรจะช่วยกระตุ้นความสนใจได้มาก ละครเรื่องนี้ถือเป็นสื่อที่ดีมาก และเป็นสื่อ
ที่ควรจะเผยแพร่สู่เด็กๆ วัยรุ่น เพราะว่า ผู้ใหญ่จะดูและเข้าใจเรื่องนี้มากกว่า มีสื่อมาก
มายที่ผู้ใหญ่ดูแล้วเข้าใจเลย แต่เด็กจะไม่มีไม่ว่า ละครจะทำให้เห็นการเคลื่อนไหว ได้ยินการ
พูดจา เพลงร้อง ฯลฯ ซึ่งจะทำให้เด็กจดจำได้ดีกว่า เป็นความทรงจำที่เวลาเขาเห็นแบบนี้
ลักษณะอย่างนี้ที่โชน เซานิกถึงมาลี มาลา พระมาลัย ...

กล่าวได้ว่าละครเป็นสื่อการเรียนการสอนในการอบรมจริยธรรมและให้ความรู้
เรื่องเพศศึกษาที่เหมาะสมแก่เยาวชน เป็นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างบุคคล สะท้อนให้เห็นได้
ตั้งแต่กระบวนการผลิต และกระบวนการแสดงที่เปิดโอกาสให้เยาวชน ชาวบ้าน องค์กรต่างๆ ได้มีส่วนร่วม
กับจัดกิจกรรม และส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอเนื้อหาที่โต้ตัวอย่างเด่นชัด กระตุ้นให้
เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน รวมทั้งมีการประเมินผลที่เห็นได้เป็นรูปธรรม พร้อมให้
ประเด็นสำคัญส่งเสริมให้เกิดการพูดคุยต่อเนื่อง ซึ่งล้วนเป็นสิ่งที่ผู้ชมเห็นว่าเหมาะแก่การนำไปใช้ในการ
วางรงค์ให้การศึกษ ที่ต้องใช้ระยะเวลานานและคาดหวังผลในวงกว้าง ซึ่ง สุภรณ์ ศรีพหล (2538 : 13)
กล่าวว่า "การศึกษาจะต้องเสริมสร้างให้บุคคลมีศีลธรรม ความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดริเริ่มและใช้ความ
สามารถให้เกิดผลดีต่อสังคมในส่วนตัว" ดังนั้นด้วยลักษณะดังกล่าวละครจึงเป็นวิธีส่งเสริมให้มนุษย์ รู้จัก
นำสติปัญญาที่มีอยู่มาใช้ให้เป็นประโยชน์ เช่น จัดการศึกษาเพื่อประชาชน หรือเป็นกิจกรรมให้เยาวชนได้ใช้
เวลาว่างให้เกิดการพัฒนาตนเองและผู้อื่น โดยสะท้อนได้จากกลุ่มเยาวชนที่ดำเนินงานวางรงค์ในท้องถิ่น เช่น
ชมรมเพื่อนเดือนเพื่อน แห่งโรงเรียนถ้ำปินวิทยาคม ดังที่ มุกดา อินตะสาร (อ้างถึงใน เสรี พงศ์พิศ, 2539
: 92) กล่าวถึงลักษณะวิธีการว่า

... ในชมรมเล่นละครตละครทุ่นได้หลายคน ส่วนใหญ่เล่นได้อยู่แล้ว ... ให้กลุ่ม
มะขามป้อมมาสอน เด็กพวกนี้เล่นเป็น แต่งละครได้ เขียนสคริปต์เองได้ เล่นงานลอย
กระทง ชาวบ้านร้องให้ เล่นละครทุ่นก็เล่นไปตามหมู่บ้านต่างๆ ต่างอำเภอ เรื่องเอตส์
ทั้งนั้น ... เด็กเก่งกว่าเรา เขาคิดของเขาเอง ...

จะเห็นว่ากรณีนี้เขารวมรู้จักถือประโยชน์จากการใช้ละครเป็นสื่อเชื่อมโยง
ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชน ซึ่งการศึกษาต้องเป็นเครื่องมือประสานการรวมกลุ่มเพื่อความ
เข้มแข็งมั่นคงและบูรณาการทางสังคม อันจะมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาคน ถือได้ว่ากิจกรรมละครเป็นวิธี
การหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ให้มีความสามารถในการดำรงชีวิตที่ดีงาม มีความสุขสมบูรณ์
(ประยูรย์ ปยุตโต, 2531) ตามหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ และมีส่วนในการสร้างสรรค์ชุมชนของบุคคลนั้น
ให้อยู่ร่วมอย่างสันติสุข ซึ่งกล่าวได้ว่าผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าประโยชน์ของโครงการฯ ที่สามารถนำไปปรับ
ใช้จัดการศึกษาได้หลายแนวทาง ทั้งแบบไม่เป็นทางการ หรือใช้เป็นสื่อการสอนในระบบโดยตรง และเป็น
กิจกรรมส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แก่บุคคล ซึ่งทั้งหมดล้วนเห็นความสำคัญของโครงการฯ ที่มี
ต่อการพัฒนามนุษย์และสังคม

1.1.4.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้ชมทั้ง 8 คนในแต่ละภาค ปรารถนาให้ขยายสื่อการ
ศึกษาในรูปแบบละครให้แพร่สู่เยาวชนในสถานศึกษาอย่างทั่วถึง หรือให้เกิดขึ้นในทุกท้องถิ่น และคาดหวัง
ให้คณะกลับมาแสดงในโอกาสต่อไป นอกจากนี้ยังเสนอแนะในเรื่องต่อไปนี้

- ผู้ชมภาคใต้ 4 คน ภาคกลาง 3 คน ให้เพิ่มประเด็นยาเสพติด ซึ่งเป็น
สาเหตุหนึ่งของปัญหาเอตส์
- ภาคใต้ 2 แห่ง ภาคเหนือ 2 แห่ง คาดหวังให้คณะจัดอบรมการใช้สื่อ
กิจกรรมเพื่อเยาวชนและชุมชน
- ผู้ชมภาคกลาง 1 คน เสนอข้อมูลป้อนกลับให้มีวิธีการตรวจสอบการรับรู้
และความเข้าใจของผู้ชม

จะเห็นว่าผู้ชมแต่ละภาคสนใจเสนอแนะเพิ่มเติมในเรื่องต่างๆ อันก่อให้เกิด
การพัฒนาละคร โดยเฉพาะเรื่องยาเสพติดที่สาเหตุหนึ่งของการติดเชื่อเอตส์ ซึ่งผู้ชมเห็นว่าเยาวชนกำลัง
ประสบปัญหาการติดยาเสพติดมากขึ้น หากละครได้สอดแทรกเรื่องนี้ไว้จะช่วยให้การถ่ายทอดความรู้เรื่อง
โรคเอตส์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และจะเป็นวิธีการหนึ่งในการรณรงค์ปัญหายาเสพติดในชนบทเดียวกัน ส่วนความคาด
หวังของกลุ่มเป้าหมายบางภาคที่ต้องการให้จัดอบรมการใช้สื่อเพื่อการศึกษาชุมชน ได้แสดงถึงการตระหนัก
ถึงคุณค่าของโครงการฯ ที่มีต่อการพัฒนามนุษย์ ดังที่เยาวชนท่านหนึ่งกล่าวว่า (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน
2539-2540) "รู้สึกดีใจที่ยังมีกลุ่มคนที่ยังมีความคิดสร้างสรรค์สังคมให้ความรู้กับบุคคลทั่วไป ขอให้กลุ่ม
มะขามป้อมอยู่ต่อไปเพื่อทำสิ่งที่ดีต่อไป" สะท้อนถึงการส่งเสริมการดำเนินงานของคณะเพื่อให้เกิดการศึกษาแก่
สังคม ซึ่งมีผลต่อการวางแผนการดำเนินงานของคณะละครในฝ่ายงานของโครงการอบรมเยาวชน อันจะ
ก่อให้เกิดเครือข่ายของพลัง ชุมชนขึ้นด้วยกิจกรรมละครการศึกษาเพื่อเยาวชน โดยกระจายสู่ภูมิภาคมากขึ้น

สรุปการประเมินผลการแสดงละคร ด้านการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ ทักษะคิด หรือพฤติกรรม ของผู้ชมกลุ่มเป้าหมายหลักตามวัตถุประสงค์โครงการฯ ได้ใน 2 ลักษณะดังนี้

1. การตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของโครงการฯ
2. ข้อเสนอแนะ

จากการประเมินผลการใช้ด้วยการพูดคุยกลุ่มย่อย แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนรับรู้และเข้าใจสถานการณ์ ปัญหาในด้านต่างๆ จากทัศนคติที่มีต่อละครและประเด็นที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย ซึ่งผลการเรียนรู้ในต่อ เรื่องต่างๆ นั้น ผู้ชมทุกภาครับรู้ร่วมกันได้ แต่จะมากหรือน้อยจนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเอง ล้วนขึ้นอยู่กับภาวะทางปัญญาของแต่ละวัย และสภาพความสนใจ รวมทั้งความสามารถในรับรู้ทาง สังคม กล่าวได้ว่าการตรวจสอบด้วยวิธีการนี้ เป็นกระบวนการศึกษาแบบมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ โดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนในชั้นตอนนี้ จะนำไปสู่การสร้างกระแสชีวิตภาวะจิตต่อ สถานการณ์ปัญหาด้านต่างๆ เป็นการสร้างสังคมการเรียนรู้เล็กๆ ให้เกิดขึ้นในทุกท้องถิ่นและกลุ่มชน และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต นอกจากนี้จะเห็นว่าผู้ใช้สื่อหรือผู้สอนได้ทำหน้าที่เป็นนักวิจัย สนามในการรวบรวมข้อมูลย้อนกลับที่สำคัญอันนำไปสู่การพัฒนาวิธีการดำเนินงานด้านสื่อเพื่อการศึกษา และพัฒนาเยาวชน ประชาชน และชุมชนให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้น กล่าวได้ว่าจากผลการใช้ของผู้เรียน สามารถ ตรวจสอบกระบวนการใช้ละครของคณะซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่ กาญจนา แก้วเทพ (2539 : 184) อธิบายไว้ว่า

... บทบาทหน้าที่ของสื่อเพื่อการพัฒนา นั้นน่าจะต้องมีส่วนช่วยให้การพัฒนายกระดับ การศึกษาการรับรู้ของประชาชน ช่วยให้ประชาชนได้รู้เท่าทันสภาพความจริงในโลกที่เปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวไป มีส่วนผลักดันให้ประชาชนมีความคิดและมีความสามารถในการตัดสินใจและประกอบกิจกรรม ผลิตวิทยาหรือขบวนการศิลปกรรมของประชาชน โดยที่สื่อเหล่านั้นจะต้อง เป็นเครื่องมือในการสร้างความสำนึกแห่งการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าทั้งของตัวเองและผู้อื่น แสวงหาเอกลักษณ์ของตน (และวัฒนธรรมของตน) เพื่อให้ปลอดพ้นจากการ ครอบงำจากภายนอก ...

สรุปการประเมินผลของกระบวนการแสดง จากการศึกษาพูดคุยกลุ่มย่อยกับเยาวชนทั้งในและนอกสถาน ศึกษาได้ 4 ลักษณะดังนี้

1. พฤติกรรมของผู้ชมที่เกิดขึ้น
2. ทักษะคิดด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละคร
3. ทักษะคิดที่แสดงออกตามวัตถุประสงค์
4. การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ ทักษะคิด หรือพฤติกรรม

1.2. การพูดคุยกับครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชนหรือสมุคตลงนามและความคิดเห็น

การพูดคุยกับครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชนหรือสมุคตลงนามและความคิดเห็น เป็นกิจกรรมหนึ่งของการติดตามและประเมินผลกลุ่มเป้าหมายรองที่มีใช้เยาวชน โดยมีวิธีการเป็นแบบแผนใช้ในทุกภาค ใน 2 ลักษณะคือ

- การพูดคุย
- การใช้สมุคตลงนามและความคิดเห็น

จะเห็นว่าขั้นตอนนี้ใช้ในทุกภาค มีในลักษณะคล้ายกับการพูดคุยกลุ่มย่อยในกลุ่มเยาวชน มีการบันทึกวีดิทัศน์ เน้นการแลกเปลี่ยนด้านสื่อให้การศึกษาด้วยกิจกรรมละคร การนำไปใช้ ทักษะคดีที่มีต่อกระบวนการแสดง ข้อเสนอแนะ ฯลฯ ตามความสนใจของผู้ชม ส่วนสมุคตลงนามและความคิดเห็นเป็นการบันทึกทัศนคติที่มีต่อการจัดกิจกรรมเช่นเดียวกับการพูดคุย วิธีการดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการเก็บรวบรวมข้อมูลป้อนกลับจากผู้ชมมาปรับใช้ในโอกาสต่อไป โดยสามารถพิจารณาผลการใช้ได้จากวิธีการดังกล่าวจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้อ้างอิงภาคละ 10 คน ซึ่งการเปรียบเทียบการรับรู้ในภาคต่างๆ พบว่า

1.2.1 ทักษะคดีด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละคร

1.2.1.1 รูปแบบและวิธีการสื่อความ

รูปแบบและวิธีการสื่อความที่ผู้ชมรับรู้ได้พบว่า ผู้ชมภาคกลาง 7 คน ภาคเหนือ 7 คน ภาคใต้ 6 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 คน ให้ความสนใจโดยแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องต่อไปนี้

- แสดงความยินดี ชมเชย การดำเนินงานของคณะ ที่รวมเอาวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยหลายรูปแบบ มาประยุกต์กับศิลปการแสดงตะวันตก ผสานดนตรีที่ไพเราะเข้าใจ นาฏศิลป์ งดงาม ความเชื่อ ภาษา สัญลักษณ์ ฯลฯ สื่อความได้เหมาะสมกับเนื้อหาทั้งศาสตร์และศิลป์

- สนใจการนำเอาเรื่องราววรรณกรรมพระมาลัย ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาเป็นแก่นเรื่อง ใช้การสวดพื้นบ้านภาคกลางเสนอ ผสานวรรณคดีเมขลา รามสูร ซึ่งเชื่อมพฤติกรรมของยักษ์และนางฟ้าเข้ากับเรื่องวิทยุในปัจจุบัน

- ประทับใจความสามารถของผู้แสดง สวมบทบาทได้สมจริง ทำหน้าที่ทุกอย่างในการแสดง มีอรรถาธิบายไมตรี สร้างบรรยากาศและให้ข้อคิดเห็นที่ดีแก่ผู้ชม

- การแต่งกายตัดแปลงชุดต่างๆ มาใช้ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ ฉาก และอุปกรณ์ปรับเปลี่ยนตามเหตุการณ์ รูปแบบการจัดเวทีและวิธีการแสดงเรียบง่าย คล่องตัว ไม่แยกความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชมและผู้แสดง

จะเห็นว่าความเข้าใจของผู้ชมที่มีต่อรูปแบบให้ความสำคัญกับการประยุกต์ วัฒนธรรมแขนงต่างๆ มาใช้ ผู้ชมในภาคกลางและภาคเหนือให้ความสนใจมากกว่าภาคอื่น น่าจะเนื่องมาจากผู้ชมในกลุ่มเป้าหมายทั้งสองภาคนี้มีพื้นฐานความรับรู้ความสนใจในด้านศิลปะการแสดงอยู่ก่อน การสื่อสาร ในด้านศิลปะการนำเสนอจึงเป็นไปได้ง่าย ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือแสดงความคิดเห็นต่อรูปแบบและวิธีการนำเสนอน้อยสุด โดยจะมุ่งที่เนื้อหาสาระที่ได้รับมากกว่า ซึ่งความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม พื้นบ้านของแต่ละท้องถิ่น อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ชมในภูมิภาคต่างๆ สนใจในศิลปะการนำเสนอมาก หรือน้อย ส่วนกรณีการใช้วรรณกรรมพระมาลัยมานำเสนอ ซึ่ง ยุทธศักดิ์ จุมพลเสถียร (บันทึกสนาม, 25 มกราคม 2540) อธิบายไว้ว่า แต่เดิมคิดทวนเกรงต่อการแสดงละครเรื่องนี้ ที่เสนอโครงเรื่องพระมาลัย ท่องไปนรก สวรรค์ มีประเด็นเรื่องพระธาตุจุฬามณี กัลปพฤกษ์ที่เป็นรายละเอียดความเชื่อพระศรีอารย ที่อาจสื่อความสู่ผู้ชมให้เข้าใจได้ยาก โดยเฉพาะคนกรุงเทพฯ เนื่องจากขาดพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องนี้มาก ภายหลังเมื่อได้ชมอีกครั้งจึงเห็นการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของละครที่ชัดเจนมากขึ้น ดังที่กล่าวว่า

... นักแสดงหลายๆ คน เก่งๆ อย่างชนิดที่ว่า เก่งมาก ... ต้องชมว่า เก่งทุกคน เรื่อง ดนตรีที่สนุกสนามทั้งนั้นเลย ไม่ว่าจะในตอนไหนๆ บทก็ต้องชมคนเขียนว่า เขียนได้กระชับ มาก เพราะว่าเป็นการเรียงบทที่สลับกันไปสลับกันมา แต่มีตอนที่กระชับ กระชับ ทั้งหมด เลย ... ถ้าเปรียบกับพิษฐานเอ๋ย ซึ่งเป็นละครที่ดีๆ แต่คราวนี้ครบเครื่องกว่า อย่างที่ครู ช่างว่า มีความเห็นคล้ายตามทั้งนั้นเลย ...

จะเห็นว่าในกรณีของการนำโครงเรื่องพระมาลัย และจำลองประเพณีการสวด มาลัยพื้นบ้านมาใช้ในละคร ซึ่งผู้ชมละครแม้จะมีความแตกต่างกันทางสภาพภูมิประเทศ และสังคม แต่ มีวัฒนธรรมทางจิตใจ เช่น ความเชื่อต่อนรก สวรรค์เหมือนกัน ทำให้การสื่อสารในด้านศิลปะการนำเสนอใน แก่นเรื่องพระมาลัยนี้ผู้ชมสามารถรับรู้ร่วมกันได้ นอกจากนี้การนำรูปแบบของละครชาตรีพื้นบ้าน ซึ่ง นักแสดงต้องทำหน้าที่ทุกอย่างเป็นทั้งตัวละครและนักดนตรี โดยผลัดเปลี่ยนกัน “ไม่มีกาพัก หมดตัวหมด จากก็ต้องมาตีกรับรับร้อง” (นักแสดงละครชาตรีเมืองเพชรบุรี, สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2540) ด้วยวิธีการ นี้ที่คณะละครนำมาใช้ เท่ากับเป็นการดึงเอาศักยภาพด้านทักษะความสามารถของผู้แสดงมาอย่างเพื่อการ สวมบทบาทเป็นสื่อละคร และเป็นสิ่งหนึ่งที่สร้างความประทับใจร่วมกับรูปแบบทางสื่อพื้นบ้านที่สอดแทรก เช่น การแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบฉาก เครื่องดนตรี ฯลฯ นับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ละคร สมบูรณ์ ถือได้ว่าเป็นวิธีการปรับปรนวัฒนธรรมมาใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสังคม ซึ่งเป็นทั้งการอนุรักษ์ สืบทอด พัฒนาและเผยแพร่ให้ดำรงอยู่เพื่อการสร้างสรรค์ กล่าวได้ว่าละครคือสื่อการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม โดยถ่ายทอดศิลปะ ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ เพื่อขัดเกลาบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

1.2.1.2 เนื้อหา สาระ

เนื้อหา สาระที่ผู้ชมได้รับทั้ง 10 คนในแต่ละภาค เห็นว่า ละครให้ภาพที่ชัดเจน ให้ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกันต่อสิ่งเลวร้ายแก่เยาวชน โดยให้เนื้อหา สาระดังนี้

- เนื้อหาเชื่อมแนวคิดทางพุทธศาสนาเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันอย่างมี ความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของบุคคล

- สะท้อนเหตุการณ์ปัญหาที่หลากหลายในสังคมไทย กระตุ้นเยาวชนให้ตระหนักต่อพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดการติดเชื้อเอชไอวี

- ให้นำสิ่งที่คิดเตือนใจ เสนอวิธีแก้ปัญหาด้วยปัญญาประกอบตนเองอย่างมีสติและศีลธรรม ตระหนักในหลักกรรม เป็นสื่อการสอนด้านจริยธรรมทางเพศแก่เยาวชน

จะเห็นว่าผู้ชมทุกภาคเน้นความสำคัญของศาสนาที่เป็นรากฐานของระบบการศึกษาและวัฒนธรรมดั้งเดิมในสังคมไทย ที่มีบทบาทในการอบรมบุคคลให้เป็นคนดีมีจริยธรรม นับว่าเนื้อหาเน้นในเรื่องจริยศึกษา คือ ถ่ายทอดและขัดเกลาผู้เรียนให้พร้อมไปด้วยปัญญา และยอมรับค่านิยมที่ก่อให้เกิดการบูรณาการในสังคม ดังที่ ประยุทธ์ ปยุตโต (2536 : 24) กล่าวว่า

... ในพุทธศาสนามีหลักการให้ศึกษามนุษย์ด้วยการฝึกฝนพัฒนาให้รู้จักรับรู้และรู้จักปฏิบัติต่อสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตอย่างถูกต้อง ซึ่งจะทำให้ไม่มีปัญหาเกิดขึ้น เรียกว่าทำให้ไว้ทุกข์ การศึกษาหรือการพัฒนาคนนี้ ก็ดำเนินไปตามหลักของกรรมนั่นเอง เพราะหลักกรรมถือว่าสิ่งที่เป็นผลจะเกิดขึ้นจากเหตุคือเป็นกฎแห่งเหตุและผล แต่เป็นกฎเหตุผลในส่วนที่เกี่ยวกับพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ ...

จะเห็นได้ว่าการให้แนวคิดทางศาสนาเพื่อขัดเกลาคนุชนั้น เป็นปรากฏการณ์สากลที่นานาชาติใช้ในการอบรมสมาชิกของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดฉันทามติ นอกจากนี้ยังกล่าวได้ว่าละครได้ทำหน้าที่เป็นระบบการศึกษาย่อยตามหลักของโครงสร้างการหน้าที่ ซึ่งแนวคิดนี้เห็นว่าต้องพัฒนาบุคคลให้เรียนรู้ค่านิยมและพฤติกรรมที่เหมาะสมตามความคาดหวังของสังคมและวัฒนธรรม ละครเรื่องนี้เท่ากับเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ผู้ชมเห็นว่าเป็นวิธีที่ให้การศึกษและพัฒนาคนุชนในสังคมไทยที่เหมาะสมที่สุด ดังที่ สมศักดิ์ สังข์ปรีชา แห่งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดขอนแก่น (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) สรุปว่า "ละครทำให้มองเห็นและสะท้อนภาพของสังคมปัจจุบันที่ถึงจุดเสื่อม ทำให้มีการจุดประกายขึ้นในจิตใจเยาวชนเพื่อเป็นกำลังและคนดีของสังคมในภายภาคต่อไป"

1.2.1.3 กิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดง

กิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดงในการรับรู้ของผู้ชมระดับครู อาจารย์ พบว่าผู้ชมภาคเหนือ 10 คน ภาคกลาง 8 คน ภาคใต้ 8 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7 คน ให้ความสนใจและร่วมแสดงความคิดเห็นดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมก่อนการแสดงมีวิธีการและขั้นตอนการใช้ทั้งการสาธิตดนตรี เกมสั้นทนาการ ฯลฯ เพื่อเตรียมความพร้อมผู้ชมได้เหมาะสมกับสภาพกลุ่มเป้าหมาย

2. กิจกรรมหลังการแสดงสร้างความประทับใจแก่ผู้ชมได้มาก โดยเห็นว่า

- เป็นการกระตุ้นผู้ชมให้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อปัญหาต่างๆ ร่วมกันเพื่อหาแนวทางแก้ไข

- สร้างความชัดเจนในเนื้อหาสาระยิ่งขึ้น เป็นการปลูกฝังจริยธรรมทางเพศที่เหมาะสมแก่เยาวชน

- ให้อัศจรรย์และบทสรุปที่น่าสนใจ เป็นการจุดประกายความคิดแก่ผู้ชมนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต และสร้างกระแสวิพากษ์วิจารณ์ต่อไป

จะเห็นว่าผู้ชมที่ถูกอ้างอิงในภาคเหนือทั้ง 10 คน สนใจในกิจกรรมก่อนหรือหลังแสดงมากที่สุด น่าจะเนื่องมาจากเขาชวนในภูมิภาคนี้ประสบปัญหาเสียด้านการดูแลสุขภาพมากกว่าภาคอื่น ครู อาจารย์เองจึงถือว่าการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นความสนใจผู้ชม รวมทั้งการอภิปรายในกิจกรรมหลังการแสดงเป็นวิธีถ่ายทอดความรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ปัญหาระหว่างเขาชวนที่เป็นผู้เรียนกับครูอาจารย์ที่เป็นผู้สอน เท่ากับเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ในเรื่องเพศศึกษาและรณรงค์ในเรื่องจริยธรรมทางเพศที่เหมาะสมแก่เขาชวน สำหรับภาคกลางและภาคใต้สนใจในกิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดงรองลงมา น่าจะเนื่องจากในภาคกลางมีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย ส่วนภาคใต้มีได้เป็นพื้นที่ที่ประสบปัญหาโสเภณีเด็กเท่าภาคเหนือ ฉะนั้นกิจกรรมดังกล่าวจึงเป็นเพียงการเสริมความรู้ นอกจากนี้จะเห็นว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปริมาณผู้ชมที่ให้ความสนใจร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกิจกรรมทั้งสองลักษณะน้อยกว่าภาคอื่น ซึ่งมีได้หมายความว่าผู้ชมไม่เห็นความสำคัญกับกิจกรรมนี้ แต่อาจมุ่งที่เนื้อหาสาระละครมากกว่า โดยจากทัศนคติของผู้ชมทุกภาคสนใจกิจกรรมหลังการแสดง ที่ถือว่าการเรียนการสอนในรูปแบบหนึ่ง จะเห็นว่าการจัดกิจกรรมในลักษณะนี้ ยังส่งเสริมให้เกิดการสร้างกระแสวิพากษ์วิจารณ์ต่อการเสกสื่ออย่างรู้เท่าทัน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และเป็นวิธีตรวจสอบองค์ความรู้ของผู้ชมตามวัตถุประสงค์ ดังที่ เอกชัย ดวงจันทร์ (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กล่าวว่า "ทั้งละครและการพูดคุยกับนักเรียนหลังการแสดง ทำให้เกิดประโยชน์กับนักเรียนมาก โดยเฉพาะการพูดคุยแลกเปลี่ยนหลังการแสดงทำให้ได้สาระชัดเจนมากขึ้นจากการชม" มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนสามารถแยกแยะ วิเคราะห์สังเคราะห์ พิจารณาสาระสำคัญจากการชม อันสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาระดับจิตสำนึกด้านศาสนาที่มีเป้าหมายหลักในการทำให้ประชาชนยึดหลักเหตุผลมากขึ้น มีบรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อและสัญลักษณ์ที่เหมาะสมสอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่มากขึ้น (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2527 อ้างถึงใน วัฒนา ดุงคสวัสดิ์, 2528 : 193)

ดังนั้นกิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดงในการรับรู้และเข้าใจของผู้ชมทุกภาคได้แสดงให้เห็นว่าคณะละครจัดกิจกรรมได้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีวิธีการในการกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับละครมากที่สุด กล่าวได้ว่ากิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดงเป็นวิธีสอนที่คณะละครนำหลักจิตวิทยาการศึกษามาใช้เพื่อช่วยให้ผู้สอนเข้าใจผู้เรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและถ่ายทอดวัฒนธรรม เช่นในรอบชุมชน อันจะก่อให้เกิดการตระหนักถึงคุณค่าของสื่อพื้นบ้านที่ปรับปรุงมาใช้เพื่อพัฒนา และเป็นกลวิธีสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ขณะที่กิจกรรมหลังแสดงซึ่งเปิดโอกาสให้ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน เขาชวนและผู้แสดงได้ร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้ได้ความชัดเจนในข้อความรู้ที่ได้รับจากสื่อ ฉะนั้นกระบวนการละครเพื่อการศึกษาของคุณคณะมะขามป้อม จึงมีบทบาทสำคัญในการบุคคลให้เกิดการพัฒนาทัศนคติและพฤติกรรมทางเพศที่พึงประสงค์

สามารถสรุปผลการแสดง ด้านทัศนคติของผู้ชมต่อการรับรู้และเข้าใจกระบวนการละครได้ดังนี้

1. รูปแบบและวิธีการสื่อความ
2. เนื้อหา สาระ
3. กิจกรรมก่อนหรือหลังการแสดง

1.2.2 ทศนคติที่แสดงออกตามวัตถุประสงค์

1.2.2.1 ละครเหมาะสมกับเยาวชนและผู้ชม

ละครเหมาะสมกับเยาวชนและผู้ชมตามการวิจัยของครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชนที่ถูกอ้างอิงทั้ง 10 คนของแต่ละภาคเห็นว่า ละครเรื่องนี้มีเนื้อหาที่สะท้อนปัญหาในด้านต่างๆ อย่างชัดเจน จึงเหมาะสมกับเยาวชนและผู้ชมตามสภาพสังคมในปัจจุบันดังนี้

- ละครเหมาะสมกับเยาวชนที่เป็นผู้อยู่ในวัยเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีและปัญหามากกว่าวัยอื่น เนื่องจากมีสิ่งแวดล้อมและสื่อช่วยทำให้เกิดการใช้ชีวิตที่ไม่เหมาะสม ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือในพื้นที่เป้าหมายอยู่ในภาวะเติบโตของธุรกิจบริการทางเพศด้วยรูปแบบและวิธีต่างๆ เช่นเดียวกับภาคเหนือ ร่วมกับปัญหาเยาวชนที่หลากหลาย

- ละครเป็นสื่อให้ความรู้และปลูกฝังจริยธรรมทางเพศแก่เยาวชน เพื่อพัฒนาตนเองและผู้อื่น

- ภาคกลางผู้ชมระดับนี้เห็นว่าโดยรูปแบบศิลปวัฒนธรรมไทย มีความเหมาะสมกับเยาวชนและบุคคลทุกวัย

จะเห็นว่าผู้ชมทุกภาคล้วนมองว่าละครเหมาะสมกับผู้ชมและเยาวชนด้วย เนื้อหาที่สะท้อนปัญหาสังคมด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องโสเภณีเด็ก ซึ่งผู้ประสบปัญหาอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีได้สูงกว่าวัยอื่น ดังที่มุกดา อินตะสาร (อ้างถึงใน เสรี พงศ์พิศ, 2539 : 93) กล่าวไว้

... เด็กผู้หญิงจะถูกหลอกล่อ ชั่วอายุของสิ่งแวดล้อมให้ใจแตกแล้วไปขายตัว เด็กสาวเขาที่ไปเป็นโสเภณีก็มี ปัญหาเอชไอวีในปัจจุบันเด็กๆ จะเข้าใจ แต่ผู้ใหญ่ขาดความเข้าใจมากกว่าเด็ก พ่อแม่ไม่ดูแลกินเหล้ามายา การรณรงค์จึงเริ่มที่เด็กให้ร่วมกันค้นหาสาเหตุและช่วยกันแก้ไข ชุมชนเองก็ให้ความร่วมมือเพราะเป็นลูกหลานตนเอง ...

กล่าวได้ว่าละครเป็นสื่อที่ช่วยสร้างความเข้าใจแก่ผู้ปกครองและเยาวชน โดยมุ่งให้เกิดการตระหนักถึงเท่าทันต่อสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้รู้จักป้องกันและไม่นำตัวไปอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อเอชไอวี หรือปัญหาอื่น นับว่าละครทำหน้าที่ชี้ตลกและอบรมให้บุคคลรู้จักแยกแยะความถูก-ผิด พร้อมเสนอทางเลือกอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ผู้ชมยังเห็นว่าด้วยรูปแบบทางศิลปวัฒนธรรม ถูกนำมาใช้ได้เหมาะสมกับสภาพสังคมและวัฒนธรรม ดังที่ สัจจว อินตะสาร (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540)

... เริ่มต้นการแสดงสามารถสร้างบรรยากาศเป็นที่ดึงดูดความสนใจอย่างมาก การแสดงบางช่วงบางตอนสลับด้วยการแสดงออกทางศิลปะทางต่างๆ ชาวบ้านส่วนหนึ่งอาจฟังบทละครที่เป็นบทกวีที่ต้องตีความหมายได้ยากก็บางตอน เนื้อหาสาระของละครมีคติธรรมสอนใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ของยุคปัจจุบันนี้ ...

1.2.2.2 การวิพากษ์วิจารณ์การรณรงค์และการให้การศึกษา

การวิพากษ์วิจารณ์การรณรงค์และการให้การศึกษาในความคิดเห็นของผู้ชมระดับนี้ พบว่าผู้ชมภาคเหนือ 8 คน ภาคกลาง 7 คน ภาคใต้ 6 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 6 คน ให้ความสนใจกับการวิพากษ์วิจารณ์การรณรงค์และการให้ศึกษาดังนี้

- สถานศึกษา ครู อาจารย์ มีบทบาททั้งการสอนโดยสอดแทรกปัญหาเอ็ดส์ในรายวิชาที่มีความสัมพันธ์กัน และกระตุ้นให้เยาวชนจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ด้วยรูปแบบของใช้สื่อหลายทางและสื่อละคร โดยเฉพาะภาคเหนือเน้นถึงความสำคัญด้านปัญหาการค้าบริการทางเพศและเอ็ดส์มาก

- ด้านการศึกษาชุมชนมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานในภาครัฐและเอกชนมาให้การอบรมซึ่งมักจำกัดจำนวนผู้เข้าร่วม แต่ทุกภาคมีตัวแทนขององค์กรพัฒนาเอกชนท้องถิ่นหรือนักวิจัยเข้าไปศึกษาสถานการณ์ปัญหาชุมชนและกระตุ้นให้เกิดการจัดกิจกรรมรณรงค์และให้การศึกษาแก่ชาวบ้าน ซึ่งปรากฏเห็นเช่น โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก มูลนิธิเด็กในภาคกลาง องค์กรแอตไต์เพื่อการฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา ในภาคใต้ ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มูลนิธิฟื้นฟูชนบทในภาคเหนือ โดยกระตุ้นให้เยาวชนหรือชาวบ้านรวมกลุ่มร่วมกันค้นหาสาเหตุและช่วยกันแก้ไข ส่งเสริมอาจารย์ องค์กรชาวบ้านมีบทบาทร่วมในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

- ภาคกลางผู้ชมเห็นว่ามีการใช้สื่อทันสมัยมาก ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็น "สื่อแห้ง" หรือสื่อทางเดียว ไม่สอดคล้องกับความนิยมของผู้รับ การถ่ายทอดต่อเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความเข้าใจ และไม่สามารถนำไปใช้ในดำเนินชีวิตหรือช่วยลดปัญหาได้นัก

- ผู้ชมทุกภาคเห็นว่า "สื่อสด" อย่างละครหายาก โดยเฉพาะสื่อบุคคลใกล้ชิด แคลนและต้องการมากสำหรับการรณรงค์และให้การศึกษาในเรื่องจริยธรรมทางเพศและเอ็ดส์ เพราะเห็นเป็นรูปธรรมมีชีวิต และกระตุ้นการมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ ให้ความบันเทิงและพัฒนาจิตสำนึก

จะเห็นว่าจากปริมาณผู้ชมที่อ้างอิงนั้น ผู้ชมในภาคเหนือให้ความสนใจกับกิจกรรมรณรงค์และให้ศึกษามากที่สุด น่าจะเนื่องมาจากในท้องถิ่นนี้มีกลุ่มชนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมย่อยมากกว่าภูมิภาคอื่น เช่น ชาวเขาในเผ่าต่างๆ ทำให้การจัดการศึกษาหรือการรณรงค์ให้ความรู้ต้องเลือกหรือจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับกลุ่มชนที่หลากหลาย ซึ่งต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในข้อแตกต่างทางวัฒนธรรม ส่วนผู้ชมในภาคอื่นให้ความสนใจต่อการวิพากษ์วิจารณ์การรณรงค์และให้การศึกษาในท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน โดยผู้ชมทุกภาคเห็นว่าปัญหาสำคัญคือกิจกรรมที่จัดไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และสื่อบางอย่างขาดแคลน ดังที่ วุฒิเลิศ นรวิทย์านุรักษ์ (สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2540) กล่าวถึงสถานการณ์ของการจัดการศึกษาระบบโรงเรียนในท้องถิ่น สรุปได้ว่า

... โรงเรียนต้องเผชิญกับปัญหาที่หลากหลาย ทั้งการขาดแคลนสื่อการเรียนรู้อ มีครูผู้สอนในสัดส่วนที่ไม่เหมาะสมกับนักเรียนอย่างมาก ร่วมกับมีนักเรียนยากจน เสียต่อการถูกล่อลวงเพื่อค้าบริการทางเพศ รวมทั้งความแตกต่างด้านวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชนเผ่า ฯลฯ ซึ่งสถานการณ์จริงสวนทางกับนโยบายการศึกษา ทำให้ผู้บริหารต้องปรับวิธีการเรียนการสอนให้สอดคล้องท้องถิ่น โดยพยายามใช้สื่อหลายทางเข้ามาช่วย และสอดแทรกความรู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในรายวิชาต่างๆ ทั้งเห็นว่าควรมีกิจกรรมเสริมแก่ผู้เรียน ...

จะเห็นว่าสิ่งที่น่าสนใจจากกรณีนี้ คือในสถานการณ์ที่สถานศึกษาประสบปัญหาที่หลากหลาย ครูและผู้บริหารเป็นตัวอย่างบุคคลที่ร่วมหาแนวทางแก้ไข ด้วยการคำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน โดยจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการและวิถีชีวิต เพื่อให้บุคคลสามารถดำรงชีพได้อย่างสอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งเห็นความสำคัญของสื่อที่มีต่อการส่งเสริมการศึกษา ดังนั้นเมื่อละครเรื่องมัลดีเย มงคล ตระเวนแสดงในภูมิภาคต่างๆ จึงได้รับความสนใจจากผู้ชมอย่างมาก โดยผู้ชมระดับครู อาจารย์ทุกภาคถือว่าละครเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนร่วมกัน ซึ่งเป็นสื่อที่มักจะขาดแคลนโดยเฉพาะกับการให้การศึกษาหรือใช้วรรณคดีปัญหาในห้องเรียน ดังที่ ประดิษฐ์ ประสาททอง (บันทึกสนาม, 20 มกราคม 2540) กล่าวว่า "จริงๆ สื่อมีมาก แต่สื่อบุคคลอย่างเราหายาก สื่อประเภทนี้น้อย ไม่ทันการณ์ เพราะสื่อมวลชนครอบคลุม เมื่อไหร่เราจะหันเขากลับเด็กไม่ช่วยร่วมกันสร้าง" แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมหรือการใช้สื่อให้การศึกษา นั้น ทั้งเขารชน ผู้เรียนและผู้สอนทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือและมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน ดังสะท้อนได้จากการรวมกลุ่มเขารชนและครูเพื่อดำเนินงานด้านสื่อ เช่น กลุ่มครูเสมาทองในภาคเหนือ อันเป็นความพยายามของกลุ่มบุคคลต่างๆ ในการทำหน้าที่สร้างและใช้สื่อเพื่อพัฒนาท้องถิ่น และละครเป็นตัวอย่างหนึ่งของสื่อให้การศึกษา ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของแต่ละท้องถิ่น และนำไปใช้ได้สอดคล้องกับประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด ละครจึงเป็นกิจกรรมที่ผู้ชมในระดับนี้สนใจและปรารถนาให้เกิดกลุ่มที่ดำเนินงานวรรณคดีและให้การศึกษาด้วยรูปแบบละคร

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปผลของการแสดงละครด้านทัศนคติของผู้ชมที่แสดงออกตามวัตถุประสงค์โครงการฯ ได้ดังนี้

1. ละครเหมาะสมกับเขารชนและผู้ชม
2. วิพากษ์วิจารณ์การวรรณคดีและการให้การศึกษา

1.2.3 การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ ทัศนคติ หรือพฤติกรรม

1.2.3.1 การตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของโครงการฯ

ผู้ชมทั้ง 10 คนของแต่ละภาคเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติดังนี้

- แสดงความประทับใจ ให้กำลังใจกับกลุ่มคณะจัดกิจกรรม
- เห็นความสำคัญของการให้การศึกษาแก่ชุมชน ด้วยกิจกรรมแบบ

มีส่วนร่วมระหว่างบุคคล

- แสดงความคาดหวังให้คณะจัดอบรมการใช้สื่อละครวรรณคดีหรือกิจกรรมเพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แก่เขารชนในท้องถิ่น และภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ผู้บริหารสถานศึกษาบางแห่งปรารถนาให้จัดกระบวนการแก่ครู อาจารย์

จะเห็นว่าผู้ชมในทุกภาคให้สนใจกับกิจกรรมมากขึ้นหลังจบการแสดง น่าจะเนื่องจากผู้ชมในระดับนี้ล้วนเป็นบุคคลที่มีหน้าที่ให้การศึกษาโดยตรง จึงถือว่าควรเป็นสื่อสร้างสรรค์เยาวชนและสังคม ควรสนับสนุนส่งเสริมการแสดงให้เผยแพร่สู่ประชาชนให้มากขึ้น ดังที่ เอียร์ชัย อิศราเดช แห่งคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กล่าวว่า

... ผมว่าเราต่างก็อยู่ในสถานการณ์ที่น่าสงสาร ทุกอย่างรอบตัวหล่อหลอมให้สนุกสนาน รื่นเริงและล้มความตาย ส่วนกลุ่มที่พยายามจะบอกเตือนให้รู้ถึงสิ่งใกล้ตัว ข้อนี้ก็มีวิธีนำเสนอที่ใกล้ตัว พุทธศาสนาก็แปลกมากหลุดออกไปจากระบบคนรุ่นใหม่ ชอบคุณ "มาลัยมงคล" ที่เอาทุกอย่าง อย่างมารวมกันทำให้ได้รับ "สาระ ความบันเทิง" และ "ความศักดิ์สิทธิ์" สมคุณค่าของการละคร ...

จะเห็นได้ว่าผู้ชมที่เป็นแหล่งอ้างอิงในทุกภาค เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่เห็นความสำคัญของการให้การศึกษาในรูปแบบของคุณค่า และเป็นวิธีการหนึ่งที่กระตุ้นให้บุคคลในท้องถิ่นเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมทางศาสนาที่มีต่อการพัฒนามนุษย์ นับว่าละครได้ทำหน้าที่สะท้อนปัญหาสังคมที่สืบเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ จริยธรรม เพื่อให้บุคคลตระหนักถึงและร่วมกันปลูกฝังค่านิยมที่เหมาะสมฟื้นฟูจิตสำนึกที่ดีงามเพื่อสร้างสรรค์สังคม ซึ่งเห็นได้จากความคาดหวังหรือความต้องการให้คณะจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ดังที่ ประดิษฐ์ ประสาททอง (สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2540) กล่าวว่า "กระบวนการอะไรก็ได้ให้ครูกับเด็กได้มีกิจกรรมปฏิสัมพันธ์กัน ก็ยังบอกไม่ได้ว่าจะทำได้ดีหรือเปล่า ... นอกกับผู้อำนวยการและเขาก็ยินดี" แสดงให้เห็นถึงคุณประโยชน์ในการดำเนินงานของกลุ่มคณะที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนา

นอกจากนี้ที่ชุมชนหนองรีหลังจบการแสดง มีกิจกรรมทางเผยแพร่สื่อพื้นบ้าน ด้วยการละเล่นกลองยาว และเสียดสังสรรค์ในงานปีใหม่ โดยเชิญคณะออกมาร่วมร้อง ร้องเพลงได้สะท้อนถึงการร่วมมือระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนเช่นคณะ กับองค์กรชาวบ้านในการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมร่วมกัน เป็นวิธีการหนึ่งที่กระตุ้นให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีต่อการบูรณาการและสร้างเสถียรภาพให้ชุมชน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมงานด้านดังกล่าวเพื่อการศึกษา กับพัฒนาสังคม อันเป็นจุดมุ่งหมายที่คณะคาดหวังให้เกิด

1.2.3.2 การนำไปประยุกต์ใช้

ผู้ชมทั้ง 10 คนของแต่ละภาคเห็นว่าโครงการละครมาลัย มงคลได้เสนอวิธีการที่น่าสนใจดังนี้

- เป็นสื่อการเรียนการสอนในเรื่องเพศศึกษา เอดส์ พุทธศาสนา จริยธรรม หรือเป็นสื่อรณรงค์
- วิธีการจัดกิจกรรม เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียนและผู้สอน สามารถนำไปใช้ได้กับการศึกษาทุกระบบ

- ในชุมชนสนใจกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกัน โดยเฉพาะภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชื่นชอบกับวิธีการนำเอาวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นสื่อแลกเปลี่ยนและสร้างความสามัคคีภายในท้องถิ่น

- ในศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคเหนือ มีการนำสาระละครและวิธีการตรวจสอบความเข้าใจ ไปทำกิจกรรมย่อยเสริม

- ผู้ชมทุกภาคเห็นว่าละครเป็นกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์เพื่อพัฒนาตนเองและผู้อื่น

จะเห็นว่าผู้ชมทุกภาคให้ความสำคัญกับกิจกรรมละคร โดยถือว่าเป็นสื่อการศึกษาที่มีข้อได้เปรียบกว่าการสอนในชั้นเรียน ที่ไม่สามารถจะประมวลเนื้อหาเพื่อสอนหรืออธิบายได้ดีครบถ้วนในเวลาเท่ากัน (ผู้ชม, อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) ซึ่งในการใช้ละครเพื่อการสอนควรแนบเนื้อหาสาระที่ให้ความรู้แก่บุคคลเพื่อให้สามารถนำไปใช้พัฒนาตนเองได้ ฉะนั้นทั้งสื่อและการศึกษาต้องไปควบคู่กัน โดยกระตุ้นผู้ชมให้สามารถแยกแยะวิเคราะห์ สังเคราะห์ พิจารณา วิเคราะห์สาระสำคัญที่สื่อให้ได้ และเกิดการตระหนักถึงคุณประโยชน์นำไปใช้ได้ พร้อมทั้งรู้จักปรับและเลือกใช้ในการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน ดังที่ มุกดา อินต๊ะสาร (อ้างถึงในเสรี พงศ์พิศ, 2539 : 92) กล่าวถึงการนำวิธีการละครไปใช้ “อย่างในวิชาของเด็กให้เด็กแสดงบทบาทสมมุติอยู่แล้ว ให้กลุ่มมะขามป้อมมาสอน . . . เรื่องเอตลัทพ์นั้น เนื้อหาเป็นการแสดงสาเหตุพฤติกรรม การอยู่ร่วมกัน การป้องกัน การเห็นอกเห็นใจคนอื่น ผสมผสานกันไป” จะเห็นว่ากิจกรรมดังกล่าวเป็นวิธีหนึ่งซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อารมณ์และพัฒนาตนเองและผู้อื่นอย่างมีความเข้าใจ

ส่วนการนำสาระจากละครไปจัดกิจกรรมย่อยของครู จะเห็นว่าละครเป็นเพียงบทเรียนในการกระตุ้นผู้เรียนให้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา ส่วนการปลูกฝังทัศนคติด้านจริยธรรมทางเพศ และเอตลัทพ์ที่เหมาะสมควรกระทำอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมนุษย์ได้ในระยะยาว ดังที่ ประดิษฐ ประสาททอง (บันทึกสนทนาก, 20 มกราคม 40) กล่าวว่า “วิธีการนี้ได้ผลมากคล้ายๆ ว่าอารมณ์ที่ได้จากละคร ถ้าจบแล้วจบไปไม่ถูกกระตุ้น ก็ไม่ได้ แต่นี่กระตุ้นได้ผลมาก อยากให้ครูมีส่วนร่วมมากๆ” จะเห็นว่า การนำแนวคิดวิธีการไปปรับใช้จึงมิได้จำกัดเฉพาะเพื่อการเรียนการสอนแก่เยาวชน แต่เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ครูเกิดการปฏิสัมพันธ์อย่างมีความเข้าใจเป็นส่วนหนึ่งที่จะถ่ายทอดจิตวิทยาการศึกษาแก่ครู โดยทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับบริบทที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้อื่นๆ ซึ่งพรวิรัตน์ คำรุ่ง (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์, 2540) แห่งภาควิชาศิลปะการละคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวถึงละครในการเรียนการสอนว่าต้องมีความชัดเจน และเห็นว่าละครเรื่องนี้ “ภาพที่สื่อ เคลือบรุ่มมาก ละครเป็นสื่อที่ให้ แล้วจะเปลี่ยนหรือไม่เปลี่ยนอีกอย่าง แต่ก็ก่อให้เกิดการพูดจากันมากขึ้น เช่น เช็ทซ์ เปิดเผยมุขกันมากขึ้น ถ้าทุกคนให้ความสำคัญ ตัวครูช่วย การปลูกฝังเรื่องนี้ก็ช่วยได้ดี” และถือว่าละครเป็นสื่อการสอนที่ดี ในการนำไปประยุกต์ใช้และไม่ควรให้เนื้อหาหนักเกินไป เนื่องจากละครมีลักษณะฉาบฉวย การกระตุ้นให้เกิดความคิดต้องอาศัยการปลูกฝังอย่างสม่ำเสมอ จะเห็นว่า การนำละครไปใช้ เป็นสื่อการสอนหรือเป็น กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ จึงควรคำนึงถึงเนื้อหาหรือบทเรียนที่ต้องการให้ และควรมีกระบวนการที่ส่งเสริมให้ตระหนักในสาระหรือปัญหาเพื่อก่อให้เกิดกระแสอภิปรายอย่างต่อเนื่อง ดังเช่นกระบวนการใช้ละครของคุณ

กล่าวได้ว่าการจัดกิจกรรมการศึกษาของคณะ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน รวมทั้งชุมชนในทุกภาคตามสถานการณ์และจุดมุ่งหมายต่างๆ ตามวาระโอกาส เนื่องจากลักษณะของการจัดกิจกรรมด้วยรูปแบบละคร ถือเป็นสื่อการเรียนรู้แบบสด คือมีรูปแบบเป็นสื่อสองทาง ซึ่งที่มีข้อดีกว่าสื่อแห้งอย่างโทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เป็นสื่อทางเดียว เมื่อพิจารณาในแง่ของการเรียนการสอน สื่อสดทำหน้าที่ถ่ายทอดบทเรียนที่สามารถเข้าถึงและมีผลกระทบระหว่างผู้เรียน ผู้สอนได้จับพละกันดีกว่า ดังที่ พฤทัย ศิริบรรณพิทักษ์ คณบดีคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สัมภาษณ์, 4 มิถุนายน 2540) กล่าวว่า

... โดยทฤษฎีน่าจะดีกว่าสื่อแห้ง ... การรณรงค์ที่ใช้การเล่นละครแบบนี้ก็คล้ายกับการเรียนการสอนแบบสดดีกว่าในแง่ของ introduction ระหว่างผู้เรียนผู้สอนจะชัดเจนกว่า การปฏิสัมพันธ์ แล้วจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าที่จะเรียนรู้เองโดยผ่านสื่อทั่วไป แต่อย่างไรก็ตามยังไม่มีการวิจัยในตรงนี้ ... อาจจะสามารถบอกได้ว่าการรณรงค์แบบสดอย่างนี้ นอกจากจะทำให้ผู้ชม in กับเรื่องมากกว่า และได้แนวปฏิบัติในการที่จะไปปฏิบัติกับบุคคลที่เป็นอย่างนี้ได้ดีกว่าการดูทีวีเฉยๆ ...

จะเห็นว่าด้วยรูปแบบและวิธีการของละครที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้สอนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ จึงเหมาะแก่การนำไปใช้ให้ความรู้ ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาทัศนคติสำนึกทางจริยธรรมและค่านิยมร่วมทางสังคมได้มากกว่า เนื่องจากมีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ผู้สอน ซึ่งจะช่วยให้บุคคลได้รับและเข้าใจในบทเรียนเนื้อหาที่เหมาะสมร่วมกัน โดยเฉพาะเป็นกิจกรรมที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างระบบการศึกษาแบบบ้านและโรงเรียน ช่วยให้ผู้ชมเกิดความเข้มแข็งและมีเสถียรภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นวิธีการในทุกขั้นตอนในการรับรู้และเข้าใจของผู้ชมที่เป็นครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน จึงเห็นว่ามีความประโยชน์อย่างมากในการนำไปปรับใช้สำหรับจัดกิจกรรมให้การศึกษาแก่บุคคลและชุมชน เพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม

1.2.3.3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้ชมทั้ง 10 คนของแต่ละภาค มีดังนี้

- ผู้ชมทุกภาคเสนอให้เผยแพร่สื่อการศึกษาในลักษณะนี้มากขึ้น
- ผู้ชมภาคใต้ 3 คน ภาคกลาง 1 คน เสนอให้เพิ่มประเด็นต่างๆ ที่เป็นปัญหาสังคม เช่น ยาเสพติด ปัญหาเด็ก เยาวชนและผู้หญิง ด้านจริยธรรมทางเพศ ซึ่งเยาวชนกำลังประสบ
- ผู้ชมภาคกลาง 2 คน เสนอให้พัฒนารูปแบบวัฒนธรรมพื้นบ้านมาใช้ในละครต่อไป
- ผู้ชมภาคเหนือ 6 คน ภาคใต้ 5 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 คน ภาคกลาง 1 คน เสนอให้เพิ่มเวลาในการดำเนินกิจกรรมมากขึ้น โดยเฉพาะการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหลังจบการแสดง

- การตั้งข้อสังเกต ผู้ชมภาคใต้ 1 คน ว่าเรื่องพระมาลัย และพุทธศาสนา ยากแก่ความเข้าใจของผู้ชมที่นับถือศาสนาอื่น ผู้ชมภาคเหนือ 2 คน ว่าภาษาเป็นอุปสรรคต่อเยาวชนชาวไทยภูเขา ในภาคเหนือ

จะเห็นได้ว่าปริมาณผู้ชมภาคใต้ให้ความสนใจในการเพิ่มเติมประเด็นปัญหา และเวลาที่ใช้ในกิจกรรมมากกว่าภาคอื่น ส่วนผู้ชมในภาคกลางเสนอให้เพิ่มรูปแบบทางวัฒนธรรมหรือนำสื่อพื้นบ้านมาประยุกต์ใช้ให้มากขึ้น “เช่น ลำตัด ลิเก เพลงเด็ก การละเล่นเด็กมาใช้โดยใช้สื่อ ความหมายของ “สาร” ในเรื่องที่ต้องการสื่อให้ผู้ชม” (สุภาภรณ์ จันทวานิช, อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) และผู้ชมทุกภาคต่างเสนอให้เพิ่มเวลาในการอภิปรายแลกเปลี่ยน โดยภาคเหนือให้ความสนใจมากที่สุด น่าจะเนื่องจากภาคนี้มีปัญหาโสเภณีมากจึงเห็นความสำคัญของกิจกรรมหลังการแสดง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ชมแต่ละภาคตระหนักถึงคุณค่าของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมด้วยกิจกรรมละคร อีกทั้งมุ่งส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของคุณละครให้เผยแพร่และกระจายวิถีให้การศึกษาในลักษณะในขยายสู่ภูมิภาคต่างๆ ให้มาก ดัง จิตรา ปลัดชัย ฝ่ายปกครองโรงเรียนเมืองขอนแก่น (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 2539-2540) กล่าวว่า “การแสดงละครเรื่องนี้เป็นประโยชน์มากในการขยายผล อยากให้ดำเนินงานนี้ต่อไป เพราะเป็นสื่อที่เหมาะสมมากในสภาพของเด็กและเยาวชนยุคนี้ จึงควรสนับสนุนและชวยกย่องชมเชยคณะผู้แสดงทุกคนว่าแสดงได้ดีเยี่ยม”

นอกจากนี้จะเห็นว่าผู้ชมภาคใต้ตั้งข้อสังเกตเรื่องของความเชื่อทางศาสนา ขณะที่ภาคเหนือให้เสนอแนะในเรื่องภาษาไทยที่เป็นบทกลอนซึ่งปรากฏในละคร อาจเป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารแก่เยาวชนชาวไทยภูเขาที่ใช้ภาษาพื้นเมืองของเผ่าต่างๆ ในการดำเนินชีวิต ซึ่งในกรณีนี้ผู้วิจัยได้ตรวจสอบโดยสุ่มกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชนที่เข้าช่วยผู้ชมประเภทนี้ ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group Technique) กับเด็กชาวไทยภูเขาซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการศึกษารายวิชาภาษาไทยในโรงเรียนรัฐบาลแต่มีได้อ่านเขียนได้คล่องเท่านักเรียนไทยในระดับเดียวกัน แบ่งออก 2 กลุ่มๆ ละ 8 คน กลุ่มแรกเป็นหญิงมีระดับอายุตั้งแต่ 11-14 ปี กับกลุ่ม ระดับอายุ 14-17 ปี เป็นหญิงและชายเฉลี่ยจำนวนเท่าๆ กันเพื่อทดสอบสมมุติฐานดังกล่าว พบว่า ผู้ชมทั้งสองกลุ่มไม่เห็นด้วยหรือมองว่าภาษาพูดเป็นอุปสรรค เนื่องจากทำทางยากกับกิริยาที่ผู้แสดงสื่อ นั้น สามารถสร้างความเข้าใจกับผู้ชมได้แม้ว่าไม่อาจรับฟังภาษาที่สื่อความได้ชัดทุกจากตอน โดยแบ่งการรับรู้ของผู้ชมได้ตามกลุ่มดังนี้

- ผู้ชมกลุ่มแรกชื่นชอบกับศิลปะการรำว่า ดนตรี เพลงร้อง ที่ปรากฏ รวมทั้งรับรู้ได้ว่าละครได้นำเสนอเรื่องของปัญหาการขูดขูดให้เป็นโสเภณี ครอบครัแตกแยก และเอดส์

- ผู้ชมในกลุ่มที่สองสนใจในเนื้อหาสาระที่นำเสนอในเรื่องเอดส์ สะท้อนพฤติกรรมวัยรุ่นที่เสี่ยงต่อสิ่งชั่วร้ายมากในปัจจุบัน เป็นคดีเตือนใจที่ทุกคนควรตระหนักร่วมกันให้มาก รวมทั้งแสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหาเอดส์ได้ในสถานการณ์ที่สมมุติให้ได้อย่างชัดเจน

จะเห็นว่าในกรณีเยาวชนชาวไทยภูเขาที่มีภาษาท้องถิ่นที่ใช้แตกต่างจากชาวไทยภาคกลางนี้ สามารถรับรู้ เข้าใจเนื้อหาละครได้ทันท่วงทีและความสนใจ ภาษาพูดจึงมิใช่อุปสรรคในการสื่อสาร ซึ่งครูอาจารย์หลายท่านให้ความเห็นสอดคล้องต่อเรื่องดังกล่าว ดังที่ อานันท์ นาคคง (สัมภาษณ์, 30 สิงหาคม 2539) กล่าวด้วยการเปรียบเทียบกับศิลปะการแสดงแขนงอื่น เช่น จั้ว กถักกาลิ คาบูกิ ที่ได้เดินทางเปิดการแสดงไปในถิ่นต่างๆ แม้แต่ประเทศไทย ผู้ชมมีอาจเข้าใจภาษาพูด หรือเนื้อหา

อย่างละเอียดได้ หากแต่สามารถชื่นชม และซึมซับศิลปะดังกล่าวด้วยความซาบซึ้ง ดังนั้นการนำเสนอละครเรื่องมาลัย มงคลนี้จึงไม่แตกต่างจากศิลปะการแสดงชนิดอื่น อีกทั้งน่าจะเป็นจุดเริ่มต้นในการชักนำผู้ชมที่สนใจศิลปะวัฒนธรรมไทยมาศึกษาหาความรู้ในเชิงลึกขึ้นภายหลัง เช่นเดียวกับ พรวรัตน์ ดำรง (สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2540) เห็นว่าภาษามีไขปัญหาสำคัญ เนื่องจาก "ภาพที่สื่อเคลือบมาก คิดว่าภาษาพูดไม่ใช่ภาษาที่สำคัญ เราอยู่ญี่ปุ่น 3 เดือน ไม่รู้ภาษาแต่ดูละครเรื่อง ภาษาท่าทางสื่อและเป็นสากล" จะเห็นว่าทัศนคติดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนผลการแสดงละครเรื่องนี้ ซึ่งตลอดการตระเวนแสดงทั้ง 80 รอบ สามารถประเมินผลการรับรู้ของผู้ชมต่างชาติจากการพูดคุยกลุ่มย่อยหลังจบละครในประเทศไทยและต่างประเทศ และได้ข้อมูลป้อนกลับที่แสดงให้เห็นว่า ผู้ชมรับรู้และเข้าใจเนื้อหาสาระละครได้แม้จะใช้ภาษาพูดที่แตกต่างจากภาษาที่ใช้ในละคร เนื่องจากเนื้อหาได้เสนอปัญหาโศกณิติก เอคส์ และปัญหาหนักท้องเกี่ยวกับบริการทางเพศ อันเป็นปัญหาสากล (นิมิตร พิพิธกุล, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2540) ดังนั้นภาษาพูดที่ใช้ในละครมาลัย มงคล จึงมิได้เป็นอุปสรรคต่อผู้ชม เนื่องจากภาษาภาพหรือท่าทางสามารถสื่อความถึงเนื้อหาเรื่องราวให้เข้าใจและรับรู้ร่วมกันได้อย่างเป็นสากล

กล่าวได้ว่าละครเป็นกิจกรรมการศึกษาที่ได้รับความสนใจจากผู้ชมทุกภาค ซึ่งจากข้อมูลป้อนกลับของผู้ชมในด้านการรับรู้และเข้าใจในกระบวนการละคร ได้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ของผู้ชมที่ตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของกิจกรรมละครเพื่อการศึกษาของคณะละครบ๊อม และเกิดการพัฒนาด้านทัศนคติตามวัตถุประสงค์ของโครงการ 4

สรุปผลการแสดงด้านการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ ทัศนคติ หรือพฤติกรรมของผู้ชมระดับครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน ไดโน 3 ลักษณะดังนี้

1. การตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของโครงการ 4
2. การนำไปประยุกต์ใช้
3. ข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลป้อนกลับที่ได้จากวิธีการการพูดคุยกับครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชนหรือสมุคตงนามและความคิดเห็น ล้วนมีประโยชน์ในการนำไปปรับใช้และพัฒนาการดำเนินงานของคนละครในโอกาสต่อไป สามารถสรุปข้อมูลป้อนกลับได้ตามประเภทของข้อมูลดังนี้

1. ทัศนคติด้านการรับรู้และเข้าใจกระบวนการใช้ละคร
2. ทัศนคติที่แสดงออกตามวัตถุประสงค์
3. การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ ทัศนคติ หรือพฤติกรรม

1.3 แบบสอบถาม

แบบสอบถาม คือ การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ โดยผู้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายหลักที่เป็นเยาวชน ร้องมาเป็นนักศึกษาหรือชาวบ้าน เพื่อแสดงความคิดเห็นของผู้ชมตามวิธีการดังนี้

1.3.1 แบบสอบถามของคณะ จากจำนวนของข้อมูลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างภาคละ 80 คน รวมทั้งหมดเป็น 320 คน ที่ตอบแบบสอบถามทั้ง 4 ภาค

1.3.2 แบบสอบถามของผู้วิจัย จากจำนวนของข้อมูลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างภาคละ 40 คน รวมทั้งหมดเป็น 160 คนใน 4 ภูมิภาค

แบบสอบถามทั้ง 2 ลักษณะ สามารถพิจารณาเปรียบเทียบผลการใช้จากกลุ่มเป้าหมายหลักที่ไม่ใช่ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน ใน 4 ภาค นำเสนอค่าทางสถิติในรูปตารางและอภิปรายผลในเชิงบรรยายได้ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 เปรียบเทียบผลการใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีต่อการพัฒนาชุมชนและสังคม
จากแบบสอบถามในกลุ่มเป้าหมายภาคกลาง ภาคใต้ ภาคอีสาน และภาคเหนือ

หัวข้อหลัก	หัวข้อย่อย	ภาคกลาง	ภาคใต้	ภาคอีสาน	ภาคเหนือ	หมายเหตุ
นิทรรศการ	ให้สาระ ปรับปรุง	65.09% 3.75%	45.77%	48.22%	52.04%	น่าสนใจให้ความรู้ในแอดส์ เรื่องที่เกี่ยวข้อง อยากให้ได้ดีกว่านี้
	รวม	98.84%	45.77%	48.22%	52.04%	
เนื้อหา		99.5%	96.01%	100%	91.13% 1.96%	ให้สาระความรู้แก่เยาวชนและชุมชน เพิ่มเติม
	รวม	99.5%	96.01%	100%	93.09%	
รูปแบบ	เหมาะสม ปรับปรุง	95.54% -	86.60% -	88.58% 1.11%	90.48% 3.62%	น่าสนใจประยุกต์สร้างสรรค์ให้การศึกษ เพิ่มเติมภาษาหากแก่ความเข้าใจของชาวบ้าน
	รวม	95.54%	86.60%	88.69%	94.1%	
นักแสดง		99.5%	93.75%	98%	94.10%	ความสามารถสูงแสดงบทบาทออกอักษิตี
อุปกรณ์	เหมาะสม ปรับปรุง	91.92% -	87.03% 5.71%	88.10% 11.09%	79.90% 18.12%	สร้างสรรค์เป็นไทยประยุกต์ใช้เหมาะกับเรื่อง ควรเพิ่มเติม
	รวม	91.92%	92.74%	89.69%	98.02%	
เสื้อผ้า	เหมาะสม ปรับปรุง	91.92% -	91.59% 2.34%	92% 2%	89.37%	สวยเรียบง่ายเหมาะกับเหตุการณ์ เพิ่มเติมและชุดรวมไป
	รวม	91.92%	93.93%	94%	89.37%	
ดนตรี	เหมาะสม ปรับปรุง	91.92% -	93.08% 0.28%	94% -	95.25% -	ไพเราะมากผสมผสานความเป็นไทยกับสากลได้ดี เสียงเครื่องเบาไป
	รวม	91.92%	93.36%	94%	95.25%	
เลือกตัวละคร	พระมาลัย	53.84%	54.54%	61.31%	46.76%	เพราะเป็นผู้ชี้นำแนวทางที่ดีแก่บุคคล จะหากหาออกที่ดีกว่า ใช้ความรักให้เป็นทางออกที่ดี เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูก จะเป็นตัวเองที่ดี บทบาทและนำเสนอสาร มีความพร้อมทุกอย่างจะเป็นเสียที่ดี บทบาทการแสดง ทุกตัวมีความดี
	มาลี	19.88%	18.36%	3.18%	27.35%	
	มาลา	7.63%	5.60%	6.33%	8.33%	
	พ่อหรือแม่	4.44%	4.44%	5.63%	1.96%	
	ไม่เลือก	2.5%	2.53%	5.44%	10%	
	พามล่า	5.07%	2%	2%	-	
	เสีย	1.25%	1%	-	-	
	ศรราม	-	4.03%	-	-	
	ทุกตัวละคร	-	-	4.23%	-	
	รวม	94.61%	92.5%	88.12%	94.4%	

ตารางที่ 13 (ต่อ)

หัวข้อหลัก	หัวข้อย่อย	ภาคกลาง	ภาคใต้	ภาคอีสาน	ภาคเหนือ	หมายเหตุ
สาระสำคัญ		85.28%	97.12%	88.15%	100%	ได้งัดคิดหลากหลายอนุญาต เดือนสติ ปัญหาวิญญูณสังคม แนวทพในการดำเนินชีวิต
เอตส์เกี่ยว ข้องกับชีวิต	เกี่ยวข้อง ต้นตอ	74.92%	64.39%	37.79%	70.38%	อยู่ไกลตัว โดยเป็นแหล่งหรืออยู่ในกระ แพร่เชื้อ ในภาคใต้และภาคเหนือ เป็นโรคอันตราย เพราะไม่มีพฤติกรรมเสี่ยง
		-	(1%)	-	(25%)	
	ไม่เกี่ยวข้อง	6.25%	18.58%	40.29%	14.21%	
	รวม	2.5%	18.99%	13.57%	3.92%	
	รวม	83.67%	99.96%	91.65%	88.51%	
วิธีแก้ ปัญหา	เริ่มที่ตนเอง	74.92%	44.49%	59.98%	40.09%	ป้องกันตนเองไม่เป็นผู้เสี่ยงแนะนำผู้อื่น เผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนให้กำลังใจผู้ป่วย
	รณรงค์	21.25%	49.2%	31.02%	45.92%	
	รวม	96.17%	93.69%	91%	86.04%	
ข้อเสนอแนะ	ประทับใจ	60.98%	51.98%	32.8%	48.13%	ให้กำลังใจกลับมาแสดงเผยแพร่จากมากขึ้น เพิ่มเติมประเด็นแก้ปัญหาและข้อมูลละคร
	ปรับปรุง	2.5%	8.81%	1.1%	18.92%	
	รวม	63.48%	60.79%	33.8%	67.05%	

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตารางที่ 12-13 เป็นการแสดงความคิดเห็นในเชิงปริมาณจากแบบสอบถามของคณะ
เมื่อพิจารณาผลการใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านใน 4 ภาค สามารถเปรียบเทียบตามชนิดของข้อมูลได้ดังนี้

1.3.1.1 นิทรรศการเคลื่อนที่

นิทรรศการเคลื่อนที่ จะเห็นว่าเป็นสื่อที่ได้รับความสนใจจากผู้ชมภาคกลาง
ร้อยละ 65.09 รองลงมาเป็นภาคเหนือร้อยละ 52.04 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 48.22 และภาคใต้
ร้อยละ 45.77 ในแง่ของให้ข้อมูลความรู้ข่าวสารเอดส์ ละครและเรื่องที่เกี่ยวข้องแก่ประชาชน เหตุที่ภาค
กลางมีผู้สนใจตอบในส่วนนี้มาก น่าจะเนื่องจากกลุ่มเป้าหมายในภาคนี้มีผู้ชมที่อยู่ในระดับสถาบันอุดม
ศึกษาและผู้ประกอบอาชีพในสาขาต่างๆ ที่สนใจงานผลิตสื่อเพื่อการพัฒนามากกว่าภาคอื่น ซึ่งเห็นว่าควร
ปรับปรุงให้ดีกว่านี้ถึงร้อยละ 3.75 รองลงมาเป็นภาคเหนือ คิดว่าเนื่องจากความตระหนักในสื่อวงรงค์เรื่อง
เอดส์และโสเภณีที่เป็นปัญหามากในท้องถิ่น ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ให้ความสนใจในส่วน
นี้ร้อยละ 47 มีใช้หมายถึงผู้ชมไม่รับรู้ แต่น่าจะเนื่องจากไม่เข้าใจหรือสนใจในส่วนละครหรือกิจกรรมอื่น
มากกว่า เช่นเดียวกับที่เห็นได้จากภาคอื่นที่มีผู้ตอบเฉลี่ยร้อยละ 75.44 แสดงให้เห็นว่าสื่อสิ่งพิมพ์ที่จัดใน
ลักษณะนิทรรศการเคลื่อนที่นั้นได้รับความสนใจจากผู้ชมเฉลี่ยใน 4 ภาคคิดเป็นร้อยละ 61.22 ซึ่งแต่ละ
ภาคจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสภาพของบริบทแวดล้อมของกลุ่มเป้าหมาย

1.3.1.2 เนื้อหา

เนื้อหาที่ผู้ชมได้รับพบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือคิดเป็นร้อยละ 100
รองลงมาเป็นภาคกลาง ร้อยละ 99.5 ภาคใต้ร้อยละ 96.01 ภาคเหนือร้อยละ 91.13 เห็นว่ามีสาระให้
ความรู้แง่คิดเรื่องนุญบาป สะท้อนปัญหาสังคม เคือนสติแก่เยาวชน ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือและ
ภาคกลางจำนวนผู้ชมที่ตอบในส่วนนี้แตกต่างกันเพียงร้อยละ 0.5 แสดงให้เห็นว่าผู้ชมสนใจในการตอบ
แสดงความคิดเห็นมากกว่าภาคใต้อาจมาจากเห็นว่าไม่จำเป็นต้องเพิ่มเติมหรืออธิบายในส่วนเนื้อหา
ซึ่งภาคเหนือผู้ชมให้ความสนใจน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 1.96 ที่เห็นว่าควรปรับปรุงเพิ่ม อาจเพราะผู้ชม
คาดหวังให้มีความชัดเจนในการสื่อเรื่องปัญหาสังคมมากยิ่งขึ้น แต่ทุกภาคล้วนแสดงให้เห็นถึงผลที่ได้ว่า
สอดคล้องบรรทัดฐานประเพณี เฉลี่ยในทุกภาคคิดเป็นร้อยละ 97.15

1.3.1.3 รูปแบบ

รูปแบบหรือวิธีการนำเสนอที่ผู้ชมรับรู้พบว่า ภาคกลางคิดเป็นร้อยละ 95.54
ภาคเหนือร้อยละ 90.48 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 88.58 ภาคใต้ร้อยละ 86.60 ในเชิงแปลก
นำเสนอใจมีความคิดสร้างสรรค์ในการประยุกต์แนวคิดไทยสื่อเข้าใจง่าย จะเห็นว่าภาคกลางสนใจในรูปแบบ
การแสดงมากกว่าภาคอื่น เนื่องจากผู้ชมที่อยู่ในระดับสถาบันอุดมศึกษาที่สนใจงานด้านละครจึงให้ความสำคัญ
สำคัญกับรูปแบบมากกว่า รองลงมาเป็นภาคเหนือและอีกร้อยละ 3.62 เห็นว่าควรปรับปรุงเพิ่มเติม เช่น
เดียวกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 1.11 ว่าภาษาอาจยากแก่ความเข้าใจของชาวบ้าน แสดงให้เห็นว่า
ในส่วนของรูปแบบเป็นเรื่องของกระบวนการศิลปะละคร ซึ่งสามารถประเมินผลในวัตถุประสงค์ทางด้าน
ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเข้าถึงผู้ชมเฉลี่ยในทุกภาคร้อยละ 92.23

1.3.1.4 นักแสดง

การรับรู้ของผู้ชมที่มีต่อนักแสดงพบว่า ภาคกลางคิดเป็นร้อยละ 99.5 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 98 ภาคเหนือร้อยละ 94.10 ภาคใต้ร้อยละ 93.75 เพราะมีความสามารถสูงแสดงได้สมบทบาทมีอรรถาภัยดี น่ารักให้อัปเดตแก่ผู้ชม จะเห็นว่าภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ความสนใจที่มีต่อนักแสดงไม่แตกต่างกันมากนัก เช่นเดียวกับภาคเหนือและภาคใต้ที่ไม่แตกต่างกันนัก ในจำนวนนี้ภาคเหนือร้อยละ 3.92 เห็นว่าควรเพิ่มเติม นักแสดงให้มากขึ้น เจลี่ยในทุกภาคให้ความสำคัญกับนักแสดงถึงร้อยละ 96.34

1.3.1.5 อุปกรณ์ประกอบฉาก

อุปกรณ์ประกอบฉากที่ใช้ในละครนั้น ผู้ชมภาคกลางร้อยละ 91.92 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 88.10 ภาคใต้ร้อยละ 87.03 ภาคเหนือร้อยละ 79.90 มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในเชิงเรียบง่ายสร้างสรรค์ความเป็นไทยประยุกต์ ใช้งานได้เหมาะสม ในจำนวนนี้เห็นว่าควรเพิ่มเติมโดยภาคเหนือคิดเป็นร้อยละ 18.12 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 11.09 ภาคใต้ร้อยละ 5.71 เมื่อพิจารณาจากผู้ตอบจะเห็นว่าผู้ให้ความสนใจในส่วนอุปกรณ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือถึงร้อยละ 99.19 ภาคเหนือร้อยละ 98.02 ภาคใต้ร้อยละ 92.74 อธิบายได้ว่าผู้ชมในภูมิภาคอื่นในความสัมพันธ์กับอุปกรณ์ประกอบฉากมากกว่าในภาคกลางตามลำดับแต่ผู้ชมในภาคนี้เห็นว่าอุปกรณ์เหมาะสมไม่จำเป็นต้องเพิ่มเติมมากกว่าภาคอื่น โดยทุกภาคเจลี่ยร้อยละ 93.09 ว่ามีความเหมาะสมเรียบง่ายดังที่กล่าว

1.3.1.6 เสื้อผ้า

เสื้อผ้าหรือเครื่องแต่งกายที่ปรากฏในละครพบว่า ผู้ชมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 92 ภาคกลางร้อยละ 91.92 ภาคใต้ร้อยละ 91.59 ภาคเหนือร้อยละ 89.37 ให้ความสนใจในแง่ของความสวยงามเรียบง่ายเหมาะสมกับเหตุการณ์ โดยเห็นว่าควรปรับปรุงเพิ่มเติมในภาคใต้ร้อยละ 2.34 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 2 เมื่อพิจารณาจะเห็นว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ความสนใจในด้านเสื้อผ้ามากที่สุดถึงร้อยละ 94 รองลงมาเป็นภาคใต้ร้อยละ 93.33 และภาคกลางซึ่งเห็นว่า มีความเหมาะสมไม่ต้องปรับปรุงมากกว่าภาคใต้ ภาคเหนือตามลำดับ สามารถประเมินได้ว่าผู้ชมทุกภาคเจลี่ยร้อยละ 93.63 สนใจและให้ความสำคัญกับเสื้อผ้าที่ใช้ในละคร

1.3.1.7 ดนตรี

ดนตรีประกอบการแสดงในความคิดเห็นของผู้ชมพบว่า ภาคเหนือร้อยละ 95.25 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 94 ภาคใต้ร้อยละ 93.08 ภาคกลางร้อยละ 91.92 ที่ตอบว่า ดนตรีไพเราะ “ยอดเยี่ยม” เว้าใจสร้างสรรค์ผสมผสานระหว่างความเป็นไทยกับสากลได้อย่างเหมาะสมดี มาก ส่วนภาคใต้อีกร้อยละ 0.28 ควรเพิ่มเติม ซึ่งคิดรวมความสนใจในภาคนี้ได้ร้อยละ 93.36 ที่เห็นว่าเหมาะสมและควรปรับปรุง ขณะที่ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางตามลำดับเห็นว่าดนตรีมีความพร้อมสูง ประเมินผู้ชมเจลี่ยร้อยละ 92.31 ที่ประทับใจสนใจและให้ความสำคัญกับดนตรีที่สร้างสรรค์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

1.3.1.8 การเลือกตัวละคร

- พระมาลัย ผู้ชมคิดจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 61.31 ภาคใต้ร้อยละ 54.54 ภาคกลางร้อยละ 56.84 ภาคเหนือร้อยละ 46.76 เลือกเป็นตัวละครนี้เพราะเป็นผู้ชี้นำแนวทางให้มนุษย์ทำความดี แสดงให้เห็นว่าผู้ชมทุกภาคมีความสนใจเป็นพระมาลัยไม่แตกต่างกันนัก ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือปรากฏให้เห็นมากกว่าภาคอื่น

- มาลี ผู้ชมเลือกเป็นมาลีโดยคิดจากภาคเหนือร้อยละ 27.35 ภาคกลางร้อยละ 19.88 ภาคใต้ร้อยละ 18.36 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 3.18 ตามลำดับ ด้วยเหตุผลว่าจะเลือกทางเดินที่ดีกว่า ซึ่งตัวละครนี้ผู้ชมสนใจเลือกเป็นร้อยละ 3.18

- มาลา ผู้ชมภาคเหนือร้อยละ 8.33 ภาคกลางร้อยละ 7.63 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 6.33 ภาคใต้ร้อยละ 5.6 เลือกเป็นมาลาเพราะจะใช้ความรักเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่ดี จะเห็นว่าปริมาณผู้ชมที่สนใจตัวละครนี้มีไม่แตกต่างกันนัก โดยภาคเหนือสนใจมากที่สุด

- พ่อและหรือแม่ ผู้ชมภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 5.63 ภาคกลางร้อยละ 4.44 ภาคใต้ร้อยละ 4.78 ภาคเหนือร้อยละ 1.96 เลือกเป็นพ่อและหรือแม่อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างเพื่อจะเป็นแบบอย่างที่ดีและให้ความอบอุ่นดูแลลูก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเลือกเป็นมากกว่าภาคอื่น และภาคเหนือเลือกเป็นน้อยที่สุด

- ไม่เลือกเป็นตัวละคร ผู้ชมภาคเหนือร้อยละ 10 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 5.44 ภาคใต้ร้อยละ 2.53 ภาคกลางร้อยละ 2.5 เพราะจะทำตนเองให้ดี

- พาเมล่า ผู้ชมภาคกลางร้อยละ 5.07 ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 2 เลือกเป็นพาเมล่าเพราะตัวละครน่าสงสารและบุคลิกผู้แสดง ซึ่งมีเพียง 3 ภาคที่มีผู้สนใจ

- เสี่ย ผู้ชมภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 2.35 ภาคกลางร้อยละ 1.25 ภาคใต้ร้อยละ 1 เลือกเป็นเสี่ยเพราะมีพร้อมทุกอย่างจะทำตัวให้ดี และมี 3 ภาค

- ครัววมและตัวละครอื่น ผู้ชมภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 4.23 ภาคใต้ร้อยละ 4.03 เพียง 2 ภาค ที่เลือกตัวละครดังกล่าวเพราะบทบาทการแสดง

จะเห็นว่าตัวละครที่ผู้ชมเลือกเป็นมากที่สุดคือพระมาลัยผู้ชมที่สนใจเป็นตัวละครนี้มากที่สุดคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือน้อยสุดเป็นภาคกลาง โดยปรากฏในทุกภาคร้อยละ 54.11 รองลงมาเป็นมาลี เป็นผู้ชมในภาคกลางมากที่สุดในขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือน้อยสุดร้อยละ 17.19 ส่วนมาลาภาคเหนือสนใจมากที่สุดภาคใต้น้อยสุดร้อยละ 10.28 ตัวละครพ่อหรือแม่คือผู้ปกครองซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุดแต่ภาคเหนือน้อยสุดร้อยละ 4.12 และภาคนี้สนใจเลือกเป็นตัวเองมากที่สุด ส่วนภาคกลางน้อยที่สุดเฉลี่ยร้อยละ 5.12 สำหรับพาเมล่ามีเพียง 3 ภาคเฉลี่ยร้อยละ 3.02 โดยเฉพาะภาคกลาง เช่นเดียวกับเสี่ยที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเลือกมากที่สุดเฉลี่ยร้อยละ 1.25 รวมทั้งตัวละครอื่นๆ ผู้ชมเลือกเพียง 2 ภาคคิดเป็นร้อยละ 4.13 กล่าวได้ว่าผู้ชมมีทัศนคติและทางเลือกเป็นตัวละครหลากหลายตามความสนใจด้วยเหตุผลที่แตกต่างซึ่งแสดงให้เห็นถึงการรับรู้ต่อด้านเนื้อหาและลักษณะนิสัยตัวละครที่มีผลต่อการสร้างหรือลดปัญหาในสังคม

1.3.1.9 สารสำคัญที่ได้

สารสำคัญที่ได้ผู้ชมได้รับคิดจากภาคเหนือร้อยละ 100 ภาคใต้อ้อยละ 97.12 ภาคกลางร้อยละ 95.28 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 86.15 เห็นว่าให้ข้อคิดหลายด้านมูญ ปรากฏ ปัญหาเอตส์ โสภณและสังคมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต จะเห็นว่าภาคเหนือผู้ชมสนใจตอบมาก กว่าภาคอื่น ซึ่งสื่อละครเข้าถึงผู้ชมในภาคนี้ได้อย่างเต็มที่สมบูรณ์ รองลงมาเป็นภาคใต้ ที่มีปัญหาโสภณสูง เป็นอันดับรองจากภาคเหนือ เช่นเดียวกับภาคกลางที่ปัญหาสังคมมาก ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือปัญหาดังกล่าวกำลังเพิ่มขึ้นอย่างมากเนื่องจากการขยายเมือง โดยทุกภาคสามารถประเมินผลการรับรู้ต่อสื่อละคร ของผู้ชมที่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ร้อยละ 94.64

1.3.1.10 เอตส์เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ชมแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องนี้ในแง่ของ

- เอตส์อยู่ใกล้ตัวในสังคม คิดเป็นภาคกลางร้อยละ 74.92 ภาคเหนือ ร้อยละ 70.38 ภาคใต้อ้อยละ 63.39 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 37.79

- เป็นโรคน่ากลัวอันตราย แต่ควรป้องกัน คิดเป็นภาคตะวันออกเฉียง เหนือร้อยละ 40.29 ภาคเหนือร้อยละ 14.21 ภาคใต้อ้อยละ 16.58 ภาคกลางร้อยละ 6.25

- เอตส์ไม่มีความเกี่ยวข้องกับ เพราะไม่ทำตนเป็นผู้เสี่ยง คิดเป็นภาคใต้อ้อยละ 18.99 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 13.57 ภาคเหนือ 3.92 ภาคกลางร้อยละ 2.5

- เป็นแหล่งแพร่เชื้อเอตส์ ภาคเหนือร้อยละ 8.33 ภาคใต้อ้อยละ 1

จะเห็นว่าภาคกลางตระหนักว่าเอตส์เกี่ยวข้องกับชีวิตมากเนื่องจากมนุษย์ เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและต้องมีการปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเข้าใจต่อเรื่องเอตส์มากกว่าเป็น โรคที่น่ากลัว ในขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมองว่าเอตส์เป็นโรคอันตรายมากกว่าเกี่ยวข้องกับชีวิต ส่วนภาคใต้อ้อยละคิดว่าไม่เกี่ยวข้องกับเนื่องจากไม่ทำตนเสี่ยงมากกว่าภาคอื่น และเข้าใจว่าเอตส์เป็นโรคอันตราย ในอันดับสามรองจากภาคอื่น โดยมี 2 ภาคที่ตอบว่าเป็นแหล่งแพร่เชื้อเอตส์คิดเป็นร้อยละ 13 ซึ่งเป็นเรื่อง ที่ควรตระหนักและให้ความสำคัญ โดยผู้ชมเห็นว่าเอตส์เกี่ยวข้องกับชีวิตโดยตรงร้อยละ 61.88 เป็นโรค อันตรายคิดเป็นร้อยละ 25.04 ไม่เกี่ยวกับชีวิตของผู้ตอบร้อยละ 9.75 เมื่อพิจารณาตามปริมาณผู้ตอบแบบ สอบถามคิดเป็นภาคใต้อ้อยละ 99.96 ภาคเหนือร้อยละ 96.84 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 91.65 ภาคกลางร้อยละ 83.67 แสดงให้เห็นว่าผู้ชมรับรู้และตระหนักต่อเรื่องเอตส์ด้วยความคิดเห็นที่หลากหลาย แต่ล้วนคำนึงและให้ความสนใจต่อเรื่องดังกล่าวว่าเป็นปัญหาที่ควรร่วมกันแก้ไขบรรเทาโดยภาคใต้เห็น ความสำคัญต่อปัญหาดังกล่าวมากที่สุด ส่วนภาคกลางน้อยสุดอาจเพราะความเข้าใจถึงวิธีป้องกันที่มี มากกว่า ในขณะที่ภาคอื่นมีสื่อให้ความรู้ในเรื่องเอตส์น้อยกว่า ซึ่งเฉลี่ยทั้ง 4 ภาคคิดเป็นร้อยละ 90.94 ที่ให้ความสำคัญกับปัญหาเอตส์

1.3.1.11 วิธีแก้ปัญหา

วิธีแก้ปัญหของแต่ละบุคคลที่ผู้ชมแสดงความคิดเห็น คิดจากภาคกลาง ร้อยละ 74.05 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 59.98 ภาคใต้อยู่ 44.49 ภาคเหนือร้อยละ 40.09 ว่า ควรเริ่มที่ตนเองก่อนไม่เป็นผู้เสี่ยงต่อการติดเชื้อ เช่น “ไม่มั่วเริ่ม ไม่ล่าส่งทางเพศ” ภาคเหนือร้อยละ 45.92 ภาคใต้อยู่ 49.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 31.02 ภาคกลางร้อยละ 31.02% เห็นว่า ควรรณรงค์เผยแพร่ความรู้ด้วยสื่อรูปแบบต่างๆ ออกไปและให้ความเข้าใจกับผู้ติดเชื้อเอดส์

จะเห็นได้ว่าในภาคกลางผู้ชมตระหนักว่าปัญหาดังกล่าวต้องเริ่มต้นป้องกันตนเองก่อนและสื่อรณรงค์เป็นเรื่องอันดับรองและน้อยสุดในทุกภาค เพราะมีสื่อที่ให้ความรู้และการศึกษาในเรื่อง ดังกล่าวมากกว่าภาคอื่น ในขณะที่ภาคเหนือปริมาณผู้ตอบในข้อนี้้น้อยสุดแต่เห็นว่าสื่อมีส่วนต่อการสร้างความตระหนักในการป้องกันเอดส์มากกว่า ส่วนภาคใต้การป้องกันตนเองและการใช้สื่อการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความตระหนักควรใช้ควบคู่กัน เช่นเดียวกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งทุกภาคให้ความสำคัญกับการเริ่มต้นป้องกันตนเองก่อนร้อยละ 54.87 และใช้สื่อรณรงค์ร้อยละ 36.85 เมื่อพิจารณาผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ภาคกลางร้อยละ 95.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 92.05 ภาคเหนือร้อยละ 86.01 ภาคใต้อยู่ 79.07 แสดงให้เห็นว่าภาคกลางสนใจเสนอแนวทางแก้ไขมากที่สุด ในขณะที่ภาคอื่นลดหลั่นตามลำดับ กล่าวได้ว่าผู้ชมสนใจมีวิธีการหรือทางออกในการลดปัญหาที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุผลตามแต่ละบุคคล ซึ่งล้วนเห็นความสำคัญด้วยจิตสำนึกในการตระหนักต่อปัญหาเอดส์ เฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 91.73

1.3.1.12 ข้อเสนอแนะ

ผู้ชมร่วมแสดงความคิดเห็นในข้อเสนอแนะคิดจากภาคกลางร้อยละ 60.98 ภาคใต้อยู่ 58.44 ภาคเหนือร้อยละ 48.13 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 32.80 โดยแสดงความประทับใจขึ้นให้กำลังใจอยากโอบกอดกลับมาแสดงอีกและเผยแพร่งานให้มากขึ้น ส่วนภาคเหนือร้อยละ 18.92 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 11 ภาคใต้อยู่ 8.81 ภาคกลางร้อยละ 2.5 เสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องและให้เพิ่มเติมรายละเอียดละคร จะเห็นว่าภาคกลางแสดงความคิดเห็นในข้อเสนอแนะมากที่สุด แต่ดีหรือเสนอประเด็นให้เพิ่มเติมน้อยที่สุด ในขณะที่ภาคเหนือสนใจในการแสดงทัศนคติเพิ่มเติมมากกว่าภาคอื่น ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 48.42 ที่แสดงความประทับใจ ส่วนความคิดเห็นต่อประเด็นต่างๆ เพิ่มร้อยละ 7.83 เมื่อพิจารณารวมผู้ตอบแสดงให้เห็นถึงความสนใจได้คิดเป็นภาคใต้อยู่ 87.25 ภาคเหนือ ร้อยละ 87.05 ภาคกลางร้อยละ 63.48 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 43.8 ตามลำดับ ซึ่งให้เห็นว่าผู้ชมให้ความสำคัญกับการเสนอแนะร้อยละ 56.23

จะเห็นได้ว่าค่าสถิติจากแบบสอบถามของคณะสามารถประเมินผลการใช้สื่อละคร สรุปได้ดังนี้

- ผู้ชมให้ความสำคัญด้านสื่อนิทรรศการเคลื่อนที่ร้อยละ 61.22
- สื่อละครผู้ชมสนใจเนื้อหาและดนตรีร้อยละ 97.15 มากที่สุด รองลงมาเป็นนักแสดงร้อยละ 96.34 สื่อผ้าร้อยละ 93.63 อุปกรณ์ประกอบจากร้อยละ 93.09 รูปแบบละครที่ปรากฏร้อยละ 92.23 ตามลำดับ จะเห็นว่าผู้ชมรับรู้และสนใจสื่อละครมากกว่าสื่อนิทรรศการที่จัดให้

- การเลือกตัวละครผู้ชม คิดจากภาคกลางร้อยละ 94.61 ภาคเหนือร้อยละ 94.4 ภาคใต้ร้อยละ 92.5 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 88.12 ให้ความสำคัญและสนใจเลือกเป็นตัวละครต่างๆ คือเลือกเป็นพระมาลัยมากที่สุด รองลงมาเป็นมาลี มาลา ตัวละครพ่อหรือแม่คือผู้ปกครอง ตนเอง ตามด้วยพามาเล่า เลีย ตัวละครอื่น ทุกภาคคิดเป็นร้อยละ 92.4 ซึ่งแต่ละภาคล้วนมีเหตุผลในการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยการใช้สติปัญญาและหลักธรรมในการครองตน อันเป็นแนวคิดจากพื้นฐานระบบสังคมที่มีศีลธรรมและจริยธรรมตามแนวทางพุทธเป็นเครื่องควบคุมดูแลและป้องกัน

- สาระสำคัญที่ผู้ชมได้รับร้อยละ 94.64 ที่เห็นว่าละครให้ข้อคิดที่หลากหลายทั้งแต่บุคลิกภาพ ความรู้เรื่องเอดส์ ปัญหาต่างๆ ในสังคมและแนวทางแก้ไข

- ผู้ชมทุกภาคตระหนักและรับรู้เรื่องเอดส์ เฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 90.94 โดยมีทั้งเห็นว่าเอดส์เกี่ยวข้องกับชีวิตโดยตรง โรคอันตราย และไม่เกี่ยวกับชีวิตของผู้รอบ

- ผู้ชมทุกภาคเสนอวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเองร้อยละ 54.87 และใช้สื่อรณรงค์คิดเป็น ร้อยละ 36.85

- ข้อเสนอแนะจากผู้ชมทั้ง 4 ภาคคิดเป็นร้อยละ 48.42 ที่แสดงความชื่นชมประทับใจอยากให้กลับมาแสดง ส่วนความคิดเห็นที่เพิ่มเติมร้อยละ 7.83 จะเห็นว่าแต่ละภาคได้ผลทางค่าสถิติที่แตกต่างกัน ส่วนด้านทัศนคติที่มีต่อประเด็นต่างๆ แสดงออกมาในเชิงสอดคล้องกันในเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 56.23

จะเห็นได้จากการรับรู้ เข้าใจและการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมของผู้ชม แสดงให้เห็นถึงผลการศึกษาละครที่มีต่อการพัฒนาคนตรงตามวัตถุประสงค์โครงการฯ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 14 เปรียบเทียบผลการใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีต่อการพัฒนาชุมชนและสังคม 4 ภูมิภาค
จากการตรวจสอบด้วยแบบสอบถามของผู้วิจัย

หัวข้อหลัก	หัวข้อย่อย	ภาคกลาง	ภาคใต้	ภาคอีสาน	ภาคเหนือ	หมายเหตุ
ทราบการ แสดง	อาจารย์	50%	33.3%	61.53%	55%	
	จากคณะ	50%	-	38.47	10%	
	เพื่อนบอก	-	33.3%	-	5%	
	ประกาศ	-	11%	-	30%	
	รวม	100%	77.6%	99.97%	100%	
การแสดงครั้ง นี้	ไม่เคยชม	62.5%	90.9%	50%	55%	ในเชิงละครร่วมสมัยอย่างเหมาะสมบ่มจาก สถานศึกษา
	เคยชมมา	37.5%	9.0%	50%	45%	
	ลักษณะ ร่วมสมัย	รวมสมัย	โรงเรียน	จากคณะ	จากคณะ	
	รวม	100%	99.9%	100%	100%	
นิทรรศการ	พึงพอใจ	100%	100%	71.4%	100%	ให้ความรู้สาระประโยชน์แก่การดำเนินชีวิต ร่วมกับละคร
กิจกรรมหลัง การแสดง	พึงพอใจ	93.75%	100%	92.85%	100%	ให้ผู้ชมมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น อยากให้มีส่วนร่วมมากขึ้น
	เพิ่มเติม	6.25%	-	-	-	
	รวม	100%	100%	92.85%	100%	
การตัดสินใจ ละคร	เห็นด้วย	62.5%	72.73%	92.85%	70%	เป็นการกำหนดชีวิตจากผลของการกระทำ ปัญหาความแตกต่างกันควรทำความเข้าใจ
	ไม่เห็นด้วย	-	27.27%	-	30%	
	รวม	62.5%	99.97%	92.85%	100%	
ตัวละครที่นำ สงสารมาก สุด	มาลี	33.3%	70%	57.14%	75%	ขาดความอบอุ่นจนต้องกลายเป็นโสเภณี เพราะถูกข่มขืน ทุกตัวละครน่ามีกรรม
	พามล่า	33.3%	30%	35.71%	25%	
	ทุกตัว	33.4%	-	-	-	
	รวม	100%	100%	92.85%	100%	
ตัวละครที่นำ สงสารน้อย สุด	มาลา	66.6%	40%	50%	50%	เชื่อเพื่อนขาดความขี้ใจในพฤติกรรมทางเพศ ทำตัวไม่ดี เป็นผู้หลอกลวง เห็นแก่ประโยชน์ตนเอง ไม่ระวังตนเอง พฤติกรรมที่ไม่ดี
	พอ	-	40%	7.14	20%	
	พระมาลัย	33.4%	-	-	-	
	เสี้ย เมียน้อย	-	20%	-	-	
	พามล่า	-	-	-	15%	
	สุวรรณ	-	-	-	5%	
	รวม	75%	100%	71.42%	100%	
มีทางออก/ วิธีแก้ปัญหา	หลากหลาย แนวทาง	75%	100%	71.42%	100%	ความอบอุ่น บริการคนใกล้ชิด จิตใจเข้มแข็ง ใช้หลักธรรม ใช้ปัญญา รู้จักคบเพื่อน ระวัง ดูแลตนเอง

ตารางที่ 15 (ต่อ)

หัวข้อหลัก	หัวข้อย่อย	ภาคกลาง	ภาคใต้	ภาคอีสาน	ภาคเหนือ	หมายเหตุ
สาเหตุการ ติดเชื้อเอชไอ วีของแม่	ครอบครัว	85.71%	60%	85.71%	30%	ขาดความอบอุ่น พฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม ไม่เข้มแข็งไกล่ เลือกทางเดินที่ไม่ถูกต้อง โดยให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวยึด มั่นในศีลธรรมทำจิตใจให้เข้มแข็งมีสติ
	เพศสัมพันธ์	14.29%	40%	14.29%	30%	
	จิตใจ	-	-	-	20%	
	เดินทางผิด	-	-	-	20%	
	รวม	100%	100%	100%	100%	
สาเหตุการ ติดเชื้อเอชไอ วีของภรรยา	เพศสัมพันธ์	100%	60%	87.71%	60%	ค่านิยมการเที่ยวทางบริการเพศที่ไม่เหมาะสม จิตใจไม่เข้มแข็งคบหาเพื่อน ผิดหวังและเลือกทางเดินที่ไม่ถูกต้อง เลิกค่านิยมการเที่ยวทางบริการ รู้จักป้องกัน ตนเองใช้ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว เลือก คบเพื่อน
	จิตใจ	-	30%	-	40%	
	เดินทางผิด	-	10%	-	-	
	รวม	100%	100%	87.71%	100%	
ละครเหมาะ กับเยาวชน		100%	100%	100%	100%	เป็นการให้ความรู้ที่กระตุ้นให้เยาวชนเห็น ความสำคัญต่อเรื่องที่เป็นปัญหาของวัยรุ่น
สาระที่ได้		100%	100%	100%	100%	ให้สาระที่หลากหลายมาประยุกต์คุณโทษ เอชไอ พฤติกรรมทางเพศ ปัญหาสังคมเป็นแนวทาง ในการดำเนินชีวิต
วัฒนธรรม พื้นบ้าน		75%	100%	71.42%	100%	สอดแทรกเรื่องดนตรี ท่ารำ เครื่องดนตรี ไทย เพลง การแต่งกาย ภาษา ความเชื่อ ฯลฯ ได้อย่างน่าสนใจแสดงถึงวิถีชีวิตและ ความเป็นไทยเป็นสิ่งสำคัญในการนำไป ประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน เป็นสื่อให้ การศึกษาเกี่ยวกับสังคม
วิธีนำเสนอ เอชไอวีใน สังคมไทยที่ดี ที่สุด	สื่อละคร	42.85%	57.14%	50%	80%	ละครละคร ภาพยนตร์เหมาะสมเป็นรูปธรรม ให้การศึกษาเผยแพร่ในรูปแบบหลากหลาย ให้ความสำคัญกับศีลธรรมและศาสนา ส่งเสริมระบบครอบครัวให้เข้มแข็ง
	สื่ออื่น ๆ	-	42.86%	50%	40%	
	แนวคิด	28.58%	-	-	-	
		28.57%	-	-	-	
	รวม	100%	100%	100%	100%	
ข้อเสนอแนะ	ประทับใจ	80%	36.36%	50%	70%	ให้กำลังใจ กลับมาแสดงเผยแพร่จำนวนมากขึ้น เพิ่มประเด็น เช่น ขนสพผิด ปัญหาสังคม เพิ่มเวลา เนื้อหาและการแต่งกาย
	เสนอ	20%	-	-	5%	
	เพิ่มเติม	-	-	-	20%	
	รวม	100%	36.36%	50%	95%	

จากตารางที่ 14-15 เป็นการแสดงความคิดเห็นในเชิงปริมาณจากแบบสอบถามของผู้วิจัย เมื่อพิจารณาผลการใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านใน 4 ภาค สามารถเปรียบเทียบตามชนิดของข้อมูลได้ดังนี้

1.3.2.1 ความสนใจในการติดตามการแสดงครั้งนี้

1. ทราบการแสดงจาก

ผู้ชมทราบการแสดงจากวารประชาสัมพันธ์จากบุคคลต่างๆ คิดเป็น

- อาจารย์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 61.53 ภาคเหนือร้อยละ 55 ภาคกลางร้อยละ 50 ภาคใต้ร้อยละ 33.3

- การประชาสัมพันธ์ของคณะ ภาคกลางร้อยละ 50 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 38.47 ภาคเหนือร้อยละ 10 การบอกต่อของเพื่อนภาคใต้ร้อยละ 33.3 ภาคเหนือร้อยละ 5 และจากป้ายประกาศมีเพียงภาคเหนือ 30 ภาคใต้ร้อยละ 11 ตามลำดับ

จะเห็นว่าผู้ตอบมาชมการแสดงด้วยการประชาสัมพันธ์ในลักษณะต่างๆ ซึ่งในภาคกลางบทบาทของอาจารย์ เจ้าหน้าที่ กับคณะมีเท่ากัน เช่นเดียวกับภาคใต้ที่อาจารย์และเพื่อนมีส่วนให้มีผู้มาชม และป้ายประกาศที่มีทั้งของคณะและเยาวชนในท้องถิ่นทำขึ้นมากกว่าจากคณะ ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนืออาจารย์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญมากที่สุดรองลงมาเป็นคณะ สำหรับภาคเหนือมีอาจารย์ทำหน้าที่ร่วมกับป้ายประกาศ ประชาสัมพันธ์โดยคณะและบอกต่อจากเพื่อน เมื่อพิจารณาการรับรู้ต่อเหตุผลของผู้ชมพบว่าภาคกลางร้อยละ 100 ภาคเหนือร้อยละ 100 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 99.97 ภาคใต้ร้อยละ 77.6 แสดงให้เห็นว่าภาคกลางและภาคเหนือ ให้ความสนใจในวิธีการมาชมการแสดงอย่างมาก เช่นเดียวกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนภาคใต้เป็นอันดับสุดท้าย ซึ่งทุกภาคสามารถประเมินได้ว่าเฉลี่ยร้อยละ 94.39 ที่ผู้ชมให้เหตุผลต่อการรับรู้ถึงวิธีประชาสัมพันธ์ที่มีส่วนสำคัญให้มาชมการแสดง

2. การแสดงเคยชมมาก่อนหรือไม่

ผู้ชมแต่ละภาคมีทั้งเคยและไม่เคยชมการแสดง โดยคิดเป็น

- ไม่เคยชมการแสดงมาก่อนในภาคใต้ร้อยละ 90.9 ภาคกลางร้อยละ 62.5 ภาคเหนือร้อยละ 55 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 50

- เคยชมมาก่อน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 50 ตามด้วยภาคเหนือร้อยละ 45 ร้อยละ 37.5 ภาคใต้ร้อยละ 9 ในเชิงละคร่วมสมัยอย่างเหมาะสมป้อมจากสถานศึกษา แสดงให้เห็นว่าในภาคกลางผู้ชมคุ้นเคยกับการแสดงละครร่วมสมัยแต่ไม่เคยชมจากคณะ เช่นเดียวกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือไม่เคยชมมีอยู่ครึ่งหนึ่งของผู้ชมที่กรอกและเคยชมจากการแสดงของคณะที่มาตระเวนแสดง ในขณะที่ภาคใต้ไม่เคยชมมาก่อนมีเป็นจำนวนมากแต่ส่วนเคยชมมาเพราะโรงเรียนจัดให้ ซึ่งแต่ละภาคมีโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในลักษณะสื่อละครอย่างแตกต่างกัน เมื่อประเมินความสนใจตอบแบบตรวจสอบผลการใช้ จะเห็นได้ว่าผู้ชมทุกภาคให้ความสำคัญกับการแสดงที่จัดให้

1.3.2.2 นิทรรศการเคลื่อนที่

นิทรรศการเคลื่อนที่ในการรับรู้อของผู้ชมในภาคกลางร้อยละ 100 ภาคใต้ ร้อยละ 100 ภาคเหนือร้อยละ 100 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 71.4 เห็นว่าให้ความรู้สาระประโยชน์ แก่การดำเนินชีวิตร่วมกับละคร สามารถประเมินความพึงพอใจของผู้ชมตามลำดับ

1.3.2.3 กระบวนการอภิปราย แบ่งตามลักษณะวิธีได้แก่

1. กิจกรรมหลังการแสดง

กิจกรรมหลังการแสดงในการรับรู้อของผู้ชม คิดเป็นภาคใต้ร้อยละ 100 ภาคเหนือร้อยละ 100 ภาคกลางร้อยละ 93.75 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 92.85 เห็นว่าเป็นการ เปิดโอกาสให้ผู้ชมมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นซึ่งภาคกลางร้อยละ 6.25 อยากให้เพิ่มการกระตุ้นให้ผู้ชมมี ส่วนร่วมให้มากขึ้น จะเห็นได้ว่าทุกภาคเฉลี่ยร้อยละ 98.21 ที่ผู้ชมพึงพอใจและให้ความสำคัญกับกิจกรรม หลังการแสดง

2. การตัดสินใจตัวละคร ผู้ชมมีทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย คิดเป็น

- เห็นด้วย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 92.85 ภาคใต้ร้อยละ 72.73 ภาคเหนือร้อยละ 70 ภาคกลางร้อยละ 62.5 มองว่าเป็นการกำหนดชีวิตของตัวละครจากผลของ การกระทำ

- ไม่เห็นด้วย จากภาคเหนือร้อยละ 30 ภาคใต้ร้อยละ 27.27 มองว่า แต่ละปัญหามีความแตกต่างกันการตัดสินใจควรทำความเข้าใจต่อปัญหาที่เกิดขึ้น

จะเห็นว่าแต่ละภาคสนใจให้การวิพากษ์ณ์วิจารณ์ต่อวิธีการตัดสินใจตัวละคร ด้วยเหตุผลที่แตกต่างกันตามลำดับ โดยมีส่วนสำคัญต่อการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ชมในภาคเหนือมากที่สุดถึงร้อยละ 100 รองลงมาเป็นภาคใต้ร้อยละ 99.97 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 92.85 และภาค กลางร้อยละ 62.5 ตามลำดับ เป็นไปได้ว่าในภาคกลางผู้ชมรับรู้ต่อการตัดสินใจตัวละครน้อยกว่าภาคอื่น อาจเนื่องมาจากมีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ชมในสถาบันอุดมศึกษามากกว่าภาคอื่นเช่นกันซึ่งในรอบการแสดง กลุ่มนี้กิจกรรมหลังการแสดงมักไม่มีการตัดสินใจตัวละคร แต่เป็นการอภิปรายแลกเปลี่ยนตามความสนใจ

1.3.2.4 การรับรู้ด้านสถานการณ์ปัญหาเยาวชนและจริยธรรมทางเพศ

การรับรู้ด้านสถานการณ์ปัญหาเยาวชนและจริยธรรมทางเพศ ตามความ คิดเห็นของผู้ชมในแง่ต่อไปนี้

1. ตัวละครที่น่าสงสารมากที่สุด ในการรับรู้อของผู้ชมได้แก่

- มาลี ภาคเหนือร้อยละ 75 ภาคใต้ร้อยละ 70 ภาคตะวันออกเฉียง เหนือร้อยละ 57.14 ภาคกลางร้อยละ 33.3 เพราะขาดความอบอุ่นจนต้องกลายเป็นโสเภณี และภาคเหนือ ตระหนักถึงปัญหาตัวละครนี้มากกว่าภาคอื่น

- พามาเล่า ภาคตะวันออกเจียงเหนือร้อยละ 35.71 ภาคกลางร้อยละ 33.3 ภาคใต้ร้อยละ 30 ภาคเหนือร้อยละ 25 ด้วยสาเหตุที่ถูกข่มขืน

- ตัวละครทุกตัวมีกรรมจึงนำสงสาร เฉพาะภาคกลางร้อยละ 33.4

จะเห็นว่า การรับรู้หรือความรู้สึกที่มีต่อตัวละครที่นำสงสารนั้นแต่ละกรรมมีแตกต่างกันไป โดยจากทุกภาคปรากฏในตัวละครมากที่สุด รองลงมาเป็นพามาเล่า ในขณะที่ภาคกลางรับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างมาลีและพามาเล่าได้เท่ากัน และภาคนี้สนใจพฤติกรรมที่นำไปสู่ปัญหาของตัวละครทุกวัยที่ส่งผลกระทบต่อสังคม เมื่อประเมินผลรวมทุกภาคจะเห็นว่าเฉลี่ยร้อยละ 98.21 ที่ผู้ชมให้ความสำคัญและเห็นใจตัวละครที่นำสงสารมากที่สุดด้วยเหตุผลที่ใกล้เคียงกัน

2. ตัวละครที่นำสงสารน้อยที่สุด ในการรับรู้ของผู้ชมได้แก่

- มาลา คิดจากผู้ชมภาคกลางร้อยละ 66.6 ภาคตะวันออกเจียงเหนือร้อยละ 50 ภาคเหนือร้อยละ 50 ภาคใต้ร้อยละ 40 เพราะเชื่อเพื่อนและขาดความยับยั้งชั่งใจในพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม

- พ่อ ผู้ชมภาคใต้ร้อยละ 40 ภาคเหนือร้อยละ 20 ภาคตะวันออกเจียงเหนือร้อยละ 7.14 เห็นว่าพ่อประพฤติตนไม่ดี

- พระมาลัย ผู้ชมเฉพาะภาคกลางร้อยละ 33.4 เห็นว่าเป็นพระมาลัยเนื่องจากเป็นผู้หลุดพ้นจึงนำสงสารน้อยสุด

- เสี้ยและเมี้ยนน้อย ผู้ชมภาคใต้ร้อยละ 20 เห็นว่าตัวละครทั้งสองนี้เห็นแก่ประโยชน์ตนเองไม่คำนึงถึงผู้อื่น

- พามาเล่า ผู้ชมภาคเหนือร้อยละ 15 เห็นว่าเกิดจากการไม่ระวังตนเอง

- ศร้าม ผู้ชมภาคเหนือร้อยละ 5 มองว่าศร้ามมีพฤติกรรมที่ไม่ดี

จะเห็นได้ว่าการให้ความสำคัญของผู้ชมใช้หลักของศีลธรรมตามระบบสังคมไทยในการให้เหตุผลต่อเรื่องดังกล่าว ซึ่งประเมินผลการใช้สื่อละครจะเห็นว่าภาคใต้ร้อยละ 100 ภาคเหนือร้อยละ 100 ภาคกลางร้อยละ 75 ภาคตะวันออกเจียงเหนือร้อยละ 71.42 รับรู้พฤติกรรมของตัวละครต่างๆ ตามลำดับซึ่งเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 86.6 จากทุกภาค

3. ทางแก้ปัญหาหรือนะทางออกในกรณีเป็นตัวละครที่นำสงสาร

ทางแก้ปัญหาหรือนะทางออกในกรณีเป็นตัวละครที่นำสงสารในความคิดเห็นของผู้ชม พบว่าผู้ชมในภาคใต้และภาคเหนือ ร้อยละ 100 ภาคกลาง ร้อยละ 75 ภาคตะวันออกเจียงเหนือ ร้อยละ 71.42 เสนอนะทางในการส่งเสริมสถาบันครอบครัว ปกป้องคนใกล้ตัว ทำจิตใจให้เข้มแข็ง หรือใช้หลักธรรมไขปัญหาในการครองสติและใจ รู้จักคบเพื่อน ระวังดูแล ตนเอง ฯลฯ ตามลำดับ

จะเห็นว่าแต่ละภาคผู้ชมเฉลี่ยร้อยละ 86.8 ร่วมเสนอแนวทางออกแก่ผู้ประสบปัญหาอย่างหลากหลายตามความสนใจ ซึ่งล้วนสะท้อนถึงการตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและร่วมหาแนวทางแก้ไขหรือลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับชีวิต

1.3.2.5 การรับรู้ด้านสถานการณเอดส์

การรับรู้ด้านสถานการณเอดส์ของผู้ชม พิจารณาได้จากประเด็นดังต่อไปนี้

1. สาเหตุการติดเชื้อเอดส์ของมาลีและแนวทางแก้ไข

- ครอบครั้ว คิดจากผู้ตอบในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 85.71 ภาคใต้ร้อยละ 60 ภาคเหนือร้อยละ 30 เนื่องจากขาดความอบอุ่น อันเป็นปัญหาอันดับแรกของผู้ชมแสดงความคิดเห็นจากการได้ชมละครเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 65.56

- เพศสัมพันธ์ คิดจากผู้ตอบในภาคใต้ร้อยละ 40 ภาคเหนือร้อยละ 30 ภาคกลางร้อยละ 14.29 ภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 14.29 เพราะมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม เฉลี่ยทั้ง 4 ภาคคิดเป็นร้อยละ 22.65

- สภาพจิตใจ ผู้ตอบในภาคเหนือร้อยละ 20 ว่ามาลีมีจิตใจไม่มั่นคง

- เดินทางผิด ผู้ตอบในภาคเหนือร้อยละ 20 เห็นว่าเกิดจากการเลือกทางเดินไม่ถูกต้อง

จะเห็นว่าร้อยละ 100 ในทุกภาคเสนอแนวทางแก้ไขได้ด้วยการให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว ยึดมั่นในศีลธรรมทำจิตใจให้เข้มแข็งและมีสติเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุดสำหรับมาลีสามารถประเมินผลการรับรู้ของผู้ชมได้จากสาเหตุต่างๆ ซึ่งส่งผลให้เกิดการติดเชื้อเอดส์ในตัวละครมาลี

2. สาเหตุการติดเชื้อเอดส์ของมาลาและแนวทางแก้ไข

- เพศสัมพันธ์ ซึ่งคิดจากภาคกลางร้อยละ 100 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 87.71 ภาคใต้และภาคเหนือร้อยละ 60 เพราะค่านิยมในการเที่ยวบริการทางเพศที่ไม่เหมาะสม เฉลี่ยในทุกภาคคิดเป็นร้อยละ 76.93

- สภาพจิตใจ ซึ่งภาคเหนือร้อยละ 40 ภาคใต้ร้อยละ 30 เห็นว่าเป็นเพราะมีจิตใจไม่เข้มแข็งหุนเหิมเชื่อเพื่อนง่าย เฉลี่ยทั้ง 2 ภาคนี้คิดเป็นร้อยละ 35

- เลือกทางเดินผิด คิดจากภาคใต้ร้อยละ 10 โดยเห็นว่ามาจากความผิดพลาดจึงเลือกทางเดินที่ไม่ถูกต้องเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้มาลาติดเชื้อเอดส์

จะเห็นว่าแต่ละภาคมีความคิดเห็นต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในตัวละครจากการชมการแสดงที่แตกต่างกัน แต่ล้วนนำไปสู่การติดเชื้อในที่สุด เมื่อพิจารณาจะเห็นว่าจากจำนวนผู้ตอบในข้อนี้ทุกภาคให้ความสนใจและเหตุผลร้อยละ 96.92 ทั้งเสนอวิธีแก้ไขด้วยการเลิกค่านิยมการเที่ยวบริการรู้จักป้องกันตนเองใช้ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว เลือกคบเพื่อน

1.3.2.6 การรับวัด้านละคร

การรับวัด้านละครของผู้ชมจากประเด็นดังต่อไปนี้

1. ละครเหมาะสมกับเยาวชน

ผู้ชมทุกภาคร้อยละ 100 เห็นว่าละครเรื่องนี้เหมาะกับเยาวชน เพราะเป็นการให้ความรู้ที่กระตุ้นให้เยาวชนเห็นความสำคัญต่อเรื่องที่เป็นปัญหาของวัยรุ่น

2. สาระที่ได้

ผู้ชมทุกภาคร้อยละ 100 เห็นว่าได้รับสาระที่หลากหลายทั้งเรื่องบาปบุญคุณโทษ เอตธั พฤติกรรมทางเพศ ปัญหาสังคมอันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

1.3.2.7 การเปลี่ยนองค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์

การเปลี่ยนองค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์โครงการฯ ซึ่งประเมินได้จากผู้ชมในประเด็นต่อไปนี้

1. วัฒนธรรมพื้นบ้านกับการประยุกต์ใช้

ผู้ชมภาคใต้และภาคเหนือร้อยละ 100 ภาคกลางร้อยละ 75 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 71.42 เห็นว่ามีการสอดแทรกเรื่องดนตรี ท่ารำ เครื่องดนตรีไทย เพลง การแต่งกาย ภาษา ความเชื่อ ฯลฯ ได้อย่างน่าสนใจแสดงถึงวิถีชีวิตและความเป็นไทยเป็นสิ่งสำคัญในการนำไปประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบันเพื่อเป็นสื่อให้การศึกษา กล่าวได้ว่าผู้ชมถึงว่าละครเป็นสื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหาและสภาพสังคม นับเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สำคัญในการนำมาใช้พัฒนาคน

2. วิธีนำเสนอเอตธในสังคมไทยที่ดีที่สุด

- สื่อละคร ผู้ชมเห็นว่าเป็นวิธีนำเสนอเอตธที่ดีที่สุดนั้น ผู้ตอบในภาคเหนือร้อยละ 60 ภาคใต้ร้อยละ 57.17 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 50 ภาคกลางร้อยละ 42.85 โดยเฉพาะละครเรื่องนี้เป็นตัวอย่างหนึ่งที่น่าสนใจ รวมทั้งใช้ภาพยนตร์ที่เป็นสื่อที่เห็นเป็นรูปธรรมได้ จะเห็นว่ามี 3 ภาคที่สนใจในสื่อลักษณะนี้เฉลี่ยร้อยละ 52.5 ตามลำดับ ซึ่งภาคกลางปรากฏน้อยกว่าภาคอื่น อาจเนื่องมาจากมีสื่อในรูปแบบนี้อยู่มาก ในขณะที่ท้องถิ่นมีสื่อประเภทนี้อยู่บ้างจึงให้ความสำคัญ

- สื่ออื่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 50 ภาคใต้ร้อยละ 42.86 ภาคเหนือร้อยละ 40 เน้นให้การศึกษาเผยแพร่ในรูปแบบที่หลากหลายร่วมด้วย เห็นได้ว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือต้องใช้เวลาทั้งสองลักษณะควบคู่กันไป ภาคเหนือใช้สื่อละครเป็นทางหลักและสื่ออื่นๆ เป็นรองเช่นเดียวกับภาคใต้

- ถ่ายทอดแนวคิด ซึ่งภาคกลางร้อยละ 28.58 เห็นว่ากิจกรรม ศาสนาควรให้ความสำคัญและนำมาใช้กระตุ้นจิตสำนึกของบุคคล ร่วมกับการส่งเสริมระบบครอบครัวให้ เข้มแข็งจึงจะได้ผลดี

กล่าวได้ว่าผู้ตอบเห็นว่าวิธีนำเสนอเหตุผลที่เหมาะสมแตกต่างกันไป โดยถือ ว่าการให้ความรู้เป็นสิ่งสำคัญในการป้องกันและลดปัญหา โดยใช้สื่อหลากหลาย เช่น ละคร ร่วมกับการ ปลุกฝังค่านิยมและจริยธรรมทางจิตใจ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 100 ของผู้ชมที่ร่วมเสนอแนะทางอันสะท้อนให้ เห็นถึงการตระหนักและให้ความสำคัญกับสถานการณ์แอลกอฮอล์ในสังคม

3. ข้อเสนอแนะ

- แสดงความประทับใจ คิดจากผู้ตอบในภาคกลางร้อยละ 80 ภาคเหนือร้อยละ 70 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 50 ภาคใต้ร้อยละ 36.36 ชื่นชม ปราบปรามให้กลับ มาจัดแสดงอีกในโอกาสต่อไปและเผยแพร่งานให้มากขึ้น เฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 59.09

- เสนอประเด็น โดยภาคกลางร้อยละ 20 ภาคเหนือร้อยละ 5 ให้เพิ่ม เรื่องยาเสพติด หรือปัญหาสังคมอื่นๆ

- เพิ่มเดิมส่วนกิจกรรม คิดจากภาคเหนืออีกร้อยละ 20 อยากให้เพิ่ม เวลา เนื้อหาและการแต่งกายในละคร

จะเห็นได้ว่าในขณะที่ภาคกลางมีสื่อการแสดงลักษณะนี้อยู่มาก แต่ให้ความสนใจกับการแสดงความคิดเห็นเสนอแนะมากเช่นเดียวกับภาคเหนือที่ให้ความสำคัญกับละครเรื่องนี้และตอบ ในทุกๆ หัวข้ออย่างเต็มที่ ตามด้วยภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้เป็นลำดับ

โดยผลการวิจัยได้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ชมมีความเข้าใจและตระหนักต่อความสำคัญของสื่อละคร ของคณะที่ให้การศึกษาและพัฒนาคนจากการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย โดยสรุปได้ดังนี้

- ผู้ชมทราบการแสดงจากการประชาสัมพันธ์ของอาจารย์ คณะ เพื่อนบอกและประกาศเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ 94.39

- การแสดงครั้งนี้มีผู้ชมที่เคยชมและไม่เคยชมเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 100

- ผู้ชมพึงพอใจในนิทรรศการเคลื่อนที่ที่ให้ความรู้เฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 92.85

- ผู้ชมพึงพอใจกับกิจกรรมหลังการแสดงร้อยละ 98.21 ที่ให้สาระประโยชน์และให้บุคคลได้ มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น

- ผู้ชมเห็นด้วยกับตัดสินใจตัวละครร้อยละ 74.52 และไม่เห็นด้วยใน 2 ภาคในภาคเหนือและ ภาคใต้เฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 28.64

- ตัวละครที่น่าสงสารมากที่สุดในการรับรู้ของผู้ชมเป็นมาลัยร้อยละ 58.86 รองลงมาเป็น พามะลาร้อยละ 31 และทุกตัวร้อยละ 33.4 มีเฉพาะในภาคกลาง รวมทุกภาคเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 98.21 ที่แสดงความคิดเห็นดังกล่าว

- ตัวละครน่าสงสารน้อยที่สุดในการรับรู้ของผู้ชมเป็นมาลาร้อยละ 51.65 พ่อร้อยละ 22.38 ใน 3 ภาค และอย่างละภาคเห็นว่าเป็นพระมาลัยร้อยละ 33.4 เสียและเมียน้อยร้อยละ 20 ส่วนพามะลา ร้อยละ 15 ครัวมาร้อยละ 5 และทุกภาคเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 86.6 ที่ตอบในข้อนี้

- สาเหตุของการติดเชื่อเอดส์ของมาลี ผู้ชมทุกภาคเห็นว่ามาจากครอบครัวร้อยละ 65.36 รองลงมาเป็นเพราะการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสมร้อยละ 22.65 ส่วนผู้ชมภาคเหนือเห็นว่าเพราะจิตใจไม่ เข้มแข็งและเดินทางผิดร้อยละ 40 ถือว่าเป็นสาเหตุหนึ่งของการติดเชื่อเอดส์ ซึ่งทุกภาคคิดเป็น ร้อยละ 100 ที่ร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอวิธีแก้ไขโดยให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวยึดมั่นในศีลธรรมทำจิตใจให้ เข้มแข็งมีสติ

- การติดเชื่อเอดส์ของมาลา ผู้ชมทุกภาคเห็นว่ามาจากเพศสัมพันธ์ร้อยละ 76.93 ถัดมาเป็น เพราะจิตใจไม่เข้มแข็งน้อยกว่าร้อยละ 35 และความผิดหวังร้อยละ 10 ตามลำดับ รวมร้อยละ 96.92 ที่ ร่วมเสนอความคิดเห็นให้เลิกค่านิยมการเที่ยวหญิงบริการ ระวังป้องกันตนเองใช้ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว และเลิกคบเพื่อนที่ดี

- ผู้ชมทุกภาคคิดเป็นร้อยละ 100 ที่เห็นว่าละครเหมาะสมกับ ชาวชน เนื่องจากเป็นการให้ ความรู้ที่กระตุ้นให้ชาวชนเห็นความสำคัญต่อเรื่องที่เป็นปัญหาของวัยรุ่น รวมทั้งให้สาระที่หลากหลายบาป บุญคุณโทษ เอดส์ พฤติกรรมทางเพศ ปัญหาสังคมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีผู้ชมร้อยละ 86.61 รับรู้ถึงวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สอดแทรก เช่น เรื่องดนตรี ท่ารำ เครื่องดนตรีไทย เพลง ภาษา การแต่งกาย ความเชื่อ ฯลฯ ได้อย่างน่าสนใจแสดงถึงวิถีชีวิตและความเป็นไทยเป็นสิ่งสำคัญในการนำไปประยุกต์ใช้ใน สังคมปัจจุบันเพื่อเป็นสื่อให้การศึกษา

- วิธินำเสนอโรคเอดส์ในสังคมไทยที่เหมาะสมมากที่สุดเฉลี่ยร้อยละ 52.5 ว่าเป็นละคร ภาพยนตร์ โดยเฉพาะละครของคณะเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นเป็นรูปธรรม รองลงมาเป็นการให้การศึกษา เผยแพร่ในรูปแบบหลากหลายใน 3 ภาคคิดเป็นร้อยละ 44.29 และเฉพาะภาคกลางร้อยละ 28.58 ว่าควร ให้ความสำคัญกับศีลธรรมและศาสนา รวมทั้งส่งเสริมระบบครอบครัวให้เข้มแข็ง

- ผู้ชมทุกภาคแสดงข้อเสนอแนะคิดเป็นร้อยละ 59.09 ที่แสดงความประทับใจ ให้กำลังใจ คาดหวังอยากให้อีกกลับมาแสดงส่งเสริมการเผยแพร่งานออกไป ซึ่งในภาคกลางและภาคเหนือคิดเป็นร้อยละ 12.5 เสนอให้เพิ่มประเด็น เช่น ยาเสพติด ปัญหาสังคม โดยเฉพาะภาคเหนือร้อยละ 20 เสนอให้เพิ่มเวลา เนื้อหาและการแต่งกายในส่วนของละคร คิดเป็นร้อยละ 70.34 ที่ผู้ชมให้ความสนใจร่วมแสดงความคิดเห็น

จะเห็นได้ว่าผลการแสดงละครที่ได้จากแบบสอบถามของคณะและผู้วิจัยได้ผลสอดคล้องกัน ทั้งใน ด้านการรับรู้และการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ ซึ่งประเมินการจัดกิจกรรมคณะได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

1.4. สรุปงาน

การสรุปงานในทุกภาค เมื่อพิจารณาวิธีการจะเห็นว่าเป็นการรวบรวมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ของผู้แสดง ทักษะและผู้ชมในระหว่างการดำเนินกิจกรรมแต่ละรอบ สังเกตปฏิภิกิริยาและพฤติกรรมที่มีการมีส่วนร่วมทางอารมณ์ของผู้ชม บรรยากาศที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วง เพื่อนำมาประชุมและประเมินผลการปฏิบัติงานหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการ ณ ที่พัก ตามลำดับฝ่ายงานเพื่อพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น โดยได้ผลดังนี้

1.4.1 การประสานงานพื้นที่

การประสานงานพื้นที่ในทุกภาคได้กลุ่มเป้าหมายสอดคล้องกับความต้องการที่คาดหวังดังนี้

- พื้นที่เป้าหมายบางแห่งต้องงดแสดง ในภาคกลาง เช่น สถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชาย (บ้านกุฎา) เนื่องจากมีผู้ชมขนาดใหญ่ถึง 1,000 คนเกินการจัดกิจกรรมให้มีคุณภาพได้ และภาคเหนือในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นสถานศึกษา เนื่องจากอยู่ในช่วงสอบประเมินผลการศึกษาในโรงเรียน
- ทุกภาคได้รับการต้อนรับและอำนวยความสะดวกอย่างดี โดยเฉพาะกับองค์กรชาวบ้าน ซึ่งถือว่าการกิจกรรมเช่นนี้เป็นการให้การศึกษากับชุมชน

จะเห็นว่าการประสานงานพื้นที่ทำให้ได้กลุ่มเป้าหมายที่สอดคล้องกับความต้องการของโครงการ โดยภาคกลางมีมากที่สุดถึง 15 แห่ง เพิ่มขึ้น เนื่องจาก มีผู้ได้ชมและสนใจติดต่อให้คณะไปจัดแสดง ซึ่งจำนวนรอบการแสดงแต่ละภาคอยู่ในประมาณ 8 รอบ มีทั้งกลุ่มเป้าหมายเก่าและใหม่ อันจะส่งผลต่อการเล็งเห็นความสำคัญของการดำเนินงานด้านสื่อการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ และติดตามงานอย่างต่อเนื่อง ส่วนการทดลองการแสดงในชุมชนพบว่าประสบความสำเร็จในด้าน ความร่วมมือขององค์กรชาวบ้านอย่างมากในทุกแห่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการให้การระดมทรัพยากรบุคคลเพื่อการพัฒนาสังคม

1.4.2 ส่วนประกอบละคร

1.4.2.1 อุปกรณ์ประกอบฉาก

อุปกรณ์ประกอบฉาก มีการเตรียมพร้อมในภาคกลางและขอนแก่นครั้งใหญ่ หลังกลับจากภาคใต้ รวมทั้งแต่งเติมส่วนที่ชำรุดเสื่อมลงหรือหาทดแทนระหว่างการเดินทางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ทุกภาคให้นักแสดงร่วมระมัดระวังอุปกรณ์ในขณะแสดงและเก็บรักษา

1.4.2.2 เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย

เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย มีการผลิตเปลี่ยนผู้รับผิดชอบในการซัก ภาคใต้มีฝนตกชุกทำให้อับชื้นต้องช่วยกันดูแล และระวังการแต่งกายขณะแสดงในทุกภาค สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เครื่องกันหนาวส่วนบุคคลไม่เพียงพอที่ประชุมคาดหวังให้ทีมงานเตรียมพร้อมในภาคเหนือให้มาก

1.4.2.3 เครื่องแต่งหน้า

เครื่องแต่งหน้า มีผู้รับผิดชอบโดยขอหาเพิ่มเติมในส่วนรายละเอียดทุกภาค

1.4.2.4 เทคนิค

เทคนิค มีการเพิ่มเติมโดยภาคกลางได้จัดการฉายภาพบันทึกวีดิทัศน์ และการบันทึกข้อมูลทุกประเภทอย่างเป็นทางการ ทั้งแถบบันทึกเสียง เอกสาร วีดิทัศน์ ได้อาสาสมัครช่วยเหลือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บางแห่งไฟฟ้าขัดข้องกระทันหันไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ เช่นเดียวกับภาคเหนือและไม่ต้องใช้ไฟฟ้าในบางรอบ

1.4.2.5 นิทรรศการเคลื่อนที่

การจัดนิทรรศการเคลื่อนที่ในทุกภาค จะเห็นว่าผู้ชมให้ความสนใจซึ่งสังเกตเห็นได้ชัดหลังจบกิจกรรมการแสดง เช่นเดียวกับเยาวชนให้ความร่วมมือในการเขียนผ้าแสดงความคิดเห็น ซึ่งต้องเก็บนิทรรศการบางส่วนก่อนเนื่องจากเกรงชำรุด เพราะมีสภาพเสื่อมลงเรื่อยๆ นอกจากนี้จะเห็นว่า

- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้นักแสดงและผู้ชมบันทึกความคิดเห็นเพื่อนำไปจัดนิทรรศการ

- ภาคกลางเพิ่มเติมให้มีรูปแบบพิธีกรรมงานศพพื้นบ้านไทย เพิ่มข้อมูลทรรศนะของนักแสดงและผู้ชม รวมทั้งข้อมูลย้อนกลับที่ได้จากการประเมินคำถามพิเศษ 3 ข้อ ในระหว่างตระเวนแสดงคำนวณหาค่าสถิตินำเสนอ

จะเห็นว่าการจัดการจัดกิจกรรมละครในแต่ละภาค ส่วนประกอบละครในฝ่ายงานต่างๆ ต้องพร้อมเพื่อการใช้งานเสมอ มีการปรับเปลี่ยนปรับปรุงหรือเพิ่มเติม เช่น นิทรรศการเคลื่อนที่ในรอบพิเศษ โดยเลือกใช้ให้เหมาะสมคำนึงถึงคุณภาพ และติดตามการเสื่อชำรุดของอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งาน ดังนั้นผู้รับผิดชอบฝ่ายงานต่างๆ เหล่านี้จึงคอยดูแลและตรวจสอบการปฏิบัติงานแต่ละรอบ เพื่อให้สื่อมีคุณภาพและมีประโยชน์ในการพัฒนาคนตามวัตถุประสงค์

สามารถสรุปผลด้านฝ่ายส่วนประกอบละครได้ใน 5 ฝ่าย คือ อุปกรณ์ประกอบฉาก เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เครื่องแต่งหน้า เทคนิค นิทรรศการเคลื่อนที่

1.4.3 กิจกรรมก่อนการแสดง

กิจกรรมก่อนการแสดงมีการจัดการที่เป็นไปตามขั้นตอนและปรับเปลี่ยนตามสภาพความสนใจของผู้ชม โดยเฉพาะรอบชุมชนหรือเวทีเปิด จะเห็นว่า

- ในภาคกลางมีพ่อเพลงสาธิตเพลงพื้นบ้านและนักเรียนจากโรงเรียนหมู่บ้านเด็กมาเล่นเพลงเหย่ย ส่วนภาคใต้มีการแสดงตลก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจัดการละเล่นอีแซว ภาคเหนือมีกิจกรรมของเยาวชนท้องถิ่นนำ

- ทุกภาคนำด้วยเกมสนทนาการ เช่น เกม “นางฟ้า” ใช้ในภาคกลาง และ “น้ำขึ้นน้ำลง” ใช้ในภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ

- ภาคกลางในรอบพิเศษ มีบุคคลสำคัญในการดำเนินงานพัฒนาเป็นผู้แนะนำคณะและฉายภาพบันทึกวีดิทัศน์ซึ่งสร้างความสนใจและเตรียมพร้อมผู้ชมได้มาก

- ต้องการให้นักแสดงร่วมกระตุ้นหรือสร้างบรรยากาศความสนใจของผู้ชม เช่น การดำเนินรายการด้วยภาษาท้องถิ่น

- ผลของกิจกรรมก่อนการแสดง ผู้ชมได้รับความบันเทิง สนใจมากขึ้น ในชุมชนผู้ชมชื่นชอบกับวิธีการที่คณะละครใช้เพื่อสร้างบรรยากาศ

จะเห็นว่าผู้แสดงมีบทบาทให้การนำความสนใจของผู้เรียนด้วยรูปแบบและวิธีการต่างๆ ตามสภาพกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งให้ความสำคัญกับการนำทรัพยากรบุคคลมาร่วมใช้สื่อพื้นบ้าน และทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรม หรือให้เด็กและผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับกิจกรรมเกมเพื่อสร้างความบันเทิง และละลายพฤติกรรมผู้เรียน ปูพื้นฐานความรู้ด้วยสื่อเทคโนโลยีร่วมกับข้อมูลแผ่นพับ เพื่อเตรียมความพร้อมและกระตุ้นความสนใจให้เกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

1.4.4 การแสดง

การแสดงละคร หรือการสวมบทบาทของทีมงานผู้แสดงเป็นสื่อบุคคลเพื่อการเรียนการสอน เมื่อเปรียบเทียบจากทั้ง 4 ภาคจะเห็นว่า

- ปรับกระบวนการในภาคกลาง ในฉาก ตอนและนักแสดง

- ทุกภาคให้นักแสดงเตรียมพร้อมด้านศักยภาพเพื่อเป็นสื่อบุคคลที่มีคุณภาพ

- ผักผ่อน ชัดเกล้าและพัฒนาในส่วนบุคคล ด้านเทคนิคและศักยภาพทางการแสดงให้สื่อความหมายที่ชัดเจนมากขึ้น

- นักแสดงทุกคนควรร่วมกันดูแลการเคลื่อนไหวให้สอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างมีจังหวะ และองค์ประกอบของละคร และใช้ปฏิภาณไหวพริบเพื่อแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าในภาคตะวันออกเฉียง ภาคเหนือ ส่วนรอบชุมชนต้องอาศัยสมาธิสูง เพื่อควบคุมความสนใจของผู้ชม

- ด้านผลของการแสดง ผู้ชมทุกภาคได้รับความบันเทิงและพึงพอใจมีปฏิภยตอบสนอง เช่น ปรบมือ หัวเราะ ส่งเสียงโห่จาก ตอน ตามการรับรู้ทางอารมณ์ของผู้ชม

เมื่อพิจารณาการแสดงจะเห็นว่าได้ละครจะถูกปรับและดัดแปลงพัฒนาขึ้นให้มีรูปแบบที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ จูงใจผู้ชม เพื่อทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการในด้านการสื่อสาร (จุฬพล รอดคำดี, 2527) โดยให้ผู้สอนสวมบทบาททางละครเป็นสื่อบุคคลเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาทักษะและศักยภาพของบุคคลมีความจำเป็นร่วมกับกระบวนการกลุ่มที่จะส่งผลต่อคุณภาพของสื่อ เช่นเดียวกับองค์ประกอบที่พร้อมจะทำให้การใช้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและได้ประสิทธิผลดียิ่งขึ้น

1.4.5 กิจกรรมหลังการแสดง

กิจกรรมหลังการแสดงเป็นไปตามขั้นตอน ปรับเปลี่ยนตามสภาพความสนใจของผู้ชม เมื่อเปรียบเทียบกับ 4 ภูมิภาคพบว่า

- ในภาคใต้มีการปรับกระบวนการในกิจกรรมโดยเพิ่มคำถามสมมุติเหตุการณ์ 2 ข้อ พัฒนาต่อมาเป็น 3 ข้อในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเหนือโดยนำมาใช้ตรวจสอบผลการรับรู้และเข้าใจตามวัตถุประสงค์ของผู้ชมเป็นหลัก

- ทุกภาคให้คำนิ้งถึงสภาพผู้ชม โดยใช้วิธีการตามขั้นตอนหรือปรับเปลี่ยน เช่น ดัดทอน หรือขยายเวลา ให้เหมาะสมกับความสนใจของผู้ชม ส่วนเวทีเปิดอาจใช้การอภิปรายโดยตรงหรือ ครงรูปแบบเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตามแต่สถานการณ์และบรรยากาศที่สมควร

- ทุกภาคที่ประชุมเสนอให้ผู้แสดงร่วมสังเกตุความสนใจผู้ชม พยายามกระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนให้มาก และนำข้อมูลป้อนกลับที่ได้จากการตรวจแสดงเสนอกลับต่อผู้ชม พร้อมตั้งข้อสังเกตุเพื่อจุดประกายความคิดให้เกิดการพูดคุยต่อเนื่อง

- ผลของการจัดกิจกรรมหลังการแสดงที่ได้พบว่าทุกภาคกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ให้ความสนใจกิจกรรมหลัง การแสดงอย่างมาก โดยผู้ชมรับรู้และเข้าใจกับสารหรือสถานการณ์ปัญหาตามวัตถุประสงค์ ทำให้ได้ข้อมูลป้อนกลับที่หลากหลาย

จะเห็นได้ว่า กิจกรรมหลังการแสดงถือว่าเป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการให้การศึกษแก่เยาวชน ที่งานจึงให้ความสำคัญกับการเลือกหรือปรับใช้วิธีการให้เหมาะสมกับสภาพกลุ่มเป้าหมาย มุ่งให้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียนและผู้สอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและอันจะส่งผลที่ดี ซึ่งจากการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมภายหลังในทุนกองโรคเอดส์ ที่โรงเรียนบ้านสวนจันอนุสรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ.2540 และที่คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 21 เมษายน พ.ศ.2540 พบว่า ผู้ชมมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นตามกิจกรรมที่จัดได้อย่างหลากหลาย กล่าวได้ว่าผู้เรียนตระหนักรู้เนื้อหาบทเรียน ได้ข้อคิดความรู้ในการนำไปพัฒนาทัศนคติและพฤติกรรมให้มีจริยธรรมตามวัตถุประสงค์โครงการฯ ซึ่งกิจกรรมหลังการแสดงยังเป็นวิธีหนึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลป้อนกลับจากพื้นที่เป้าหมายโดยตรง

1.4.6 สุจิตร์ ทุกภาคมีใช้เพียงพอ และเหลือใช้ตั้งแต่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ใบประเมินผล ได้กลับไม่ครบในทุกภาค ส่วนภาคกลางชุมชนมิได้ใช้

จำนวนผู้ชม ทุกภาคมีขนาดไม่แตกต่างกันอยู่ในระหว่าง 250-300 คน ในภาคกลางมีเพียง 10-20 คน เฉพาะที่โรงแรมริเจนท์กรุงเทพฯ ในชุมชนมีมากถึง 300-400 คน ในภาคเหนือผู้ชมมีจำนวนมากถึง 500 คน

จะเห็นว่าสุจิตร์เป็นสื่อเตรียมความรู้ที่ทีมงานใช้ควบคู่กับกิจกรรมละคร เช่นเดียวกับใบประเมินผลหรือแบบสอบถามที่ใช้สำหรับประเมินการรับรู้ผู้ชมอย่างมีโครงสร้างทิศทาง ซึ่งการได้กลับมักอยู่ในราว 15-20 แผ่นตามสภาพความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย ส่วนจำนวนผู้ชมอยู่ในขนาดที่เหมาะสมสอดคล้องกับการแสดง กรณีผู้ชมมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายการจัดกิจกรรม เช่น เฉพาะกิจ หรือเพื่อเปิดภาพการดำเนินงานด้านกิจกรรมการศึกษาเพื่อชุมชน

1.4.7 การจัดการเฉพาะกิจ

การจัดการเฉพาะกิจมีขึ้นในทุกภูมิภาค โดยพบว่าใช้ในกรณีดังต่อไปนี้

- ขั้นตอนการเตรียมการแสดง ในภาคกลางเพิ่มฝ่ายบริการและฝ่ายต้อนรับผู้ชม เฉพาะในรอบการแสดงพิเศษในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ในขณะที่ภาคใต้มีการแพร่ประชาสัมพันธ์เรียกคนและเผยแพร่ข้อมูลด้วยการไปบันทึกการสัมภาษณ์ออกรายการวิทยุ

- การสนทนากลุ่มกับเยาวชน มีทั้งภาคใต้ที่ชุมชนเขาครามและภาคเหนือที่ศูนย์บริการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอแม่จัน เช่นเดียวกับการสรุปงานกับเยาวชนชมรมเพื่อนเดือนเพื่อนจังหวัดพะเยา

เมื่อพิจารณาการประเมินผลการจัดการเฉพาะกิจ จะเห็นถึงการเพิ่มเติมรายละเอียดของขั้นตอนและวิธีการประชาสัมพันธ์สู่บุคคลในพื้นที่เป้าหมาย รวมทั้งผลพลอยได้จากกระบวนการใช้ ซึ่งทำให้ทราบถึงสภาพและการจัดการปัญหาท้องถิ่นของกลุ่มเยาวชนดำเนินงานณรงค์ โดยมีเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนในท้องถิ่นหรืออาจารย์เป็นผู้แนะนำแนวทางดูแลช่วยเหลือ กระตุ้นให้เยาวชนจัดกิจกรรมด้วยรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน ได้รับความสนใจจากผู้ชมโดยมองคณะในฐานะองค์กรผลิตและเผยแพร่สื่อเพื่อพัฒนามนุษย์ จึงขอคำชี้แจงจากประสบการณ์ เพื่อนำมาพัฒนารูปแบบและวิธีตลอดจนกระบวนการใช้กิจกรรมหรือสื่อพื้นบ้าน เพื่อให้การศึกษาแก่บุคคลและชุมชนอย่างมีระบบมากขึ้น กล่าวได้ว่าคณะเป็นองค์กรหนึ่งที่ดำเนินงานด้านการศึกษา โดยทำหน้าที่ในการพัฒนาปัจเจกบุคคลให้เขาพัฒนาตนเองไปในวิถีทางที่เขาต้องการ ให้เขาเคารพในศักดิ์ศรีของตนเอง พัฒนาความรู้ตามความสามารถของแต่ละบุคคล (สิริวรรณ สุวรรณภา, 2538 : 143)

1.4.8 สรุปผลในภาพรวมของการจัดกิจกรรม ในทุกภูมิภาคพบว่า

- ทีมงานพัฒนาศักยภาพด้านการดำเนินงานที่คล่องตัวมากขึ้น
  - ด้านกลุ่มเป้าหมาย การจัดกิจกรรมในสถานศึกษา ทุกภาคได้ข้อมูลป้อนกลับที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนการ และตระหนักถึงความสำคัญของสถานการณ์ปัญหาเยาวชน จริยธรรมทางเพศและเอดส์ ดังที่ผู้ชมแสดงออกในด้านความคิดเห็นอย่างหลากหลายว่า “มีเหตุผลต่างๆ นานาออกมาในการที่จะใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน บางคนก็ไม่ได้กลัวเป็นหม้าย เพราะกรณีผู้ชายเวลาเป็นหม้ายก็แต่งงานใหม่ได้ แต่คนที่จะมาเป็นแฟนหาได้ไม่มากนัก” (ประดิษฐ ประสาททอง, บันทึกสนทนา, 25 มกราคม 2540)
- ในภาคกลางบางแห่งพบว่าสื่อไม่สอดคล้องกับผู้ชมด้วยเงื่อนไขด้านสภาพแวดล้อมและค่านิยมเฉพาะบุคคล
- ชุมชน ทุกภาคได้รับข้อมูลป้อนกลับที่ดีเห็นคุณค่าของการดำเนินงานที่ใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อให้เกิดการพัฒนาคนและชุมชน ผู้ชมคาดหวังการร่วมมือจัดกิจกรรมลักษณะนี้ในโอกาสต่อไป
  - สำหรับครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน ได้ข้อมูลป้อนกลับที่เห็นความสำคัญและส่งเสริมการเผยแพร่สื่อของคณะ ทุกภาคผู้ชมระดับนี้คาดหวังให้คณะจัดกิจกรรมต่อเนื่องในกับเยาวชน เช่น ภาคเหนือที่โรงเรียนแม่ใจวิทยาคม และวราชประธานาเคราะห์ 24 อาจารย์ฝ่ายวิชาการสนใจอยากให้มีการจัดอบรมการจัดกิจกรรมละครให้นักเรียน เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และช่วยเหลือชุมชน ในขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนสนใจให้มีการจัดกระบวนการที่ให้ครูอาจารย์กับนักเรียนได้มีกิจกรรมปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่ง “ก็ยังไม่บอกไม่ได้ว่าจะทำได้ดีหรือเปล่า เพราะยังไม่เคยทำ ส่วนใหญ่จัดอบรมครูประถม ครูมัธยมยังไม่เคยทำ ก็บอกกับผู้อำนวยการว่าถ้าได้ร่วมงานกัน ก็คือเป็นการค้นพบร่วมกัน มาหาร่วมกัน อย่างมาคาดหวังว่าพวกผมมีความรู้อะไรมา เขาก็ยินดี” (ประดิษฐ ประสาททอง, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2540)
  - ผู้ชมเสนอให้คณะขยายระยะเวลาการอภิปรายเพิ่มขึ้น ดัง ประดิษฐ ประสาททอง กล่าวไว้ (สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2540)

... ผลปรากฏว่าไม่พอ จริงๆ เราจะพยายามควบคุมให้ครึ่งชั่วโมงนั้น แต่ feedback กลับมาว่าอยากให้เยอะกว่านั้น คือเราประเมินได้จากเด็กว่า เด็กนี้บางทีไม่อยากจะพูด แต่อยากได้ยินว่าเพื่อนพูดว่าอะไร ตรงนี้สำคัญคือเด็กไทย ไม่ค่อยจะพูดเท่าไร แต่ไม่ได้หมายความว่า เขาไม่ชอบที่จะอยู่ในกระบวนการนั้น อยากฟังว่าเพื่อนพูด ...

จะเห็นว่าภาพสรุปผลในภาพรวมของการจัดกิจกรรมในแต่ละรอบ ทั้งในส่วนของทีมงานคณะ และกลุ่มเป้าหมายทุกระดับ ประเภท ข้อมูลป้อนกลับจากขั้นตอนการประเมินทำให้ทราบว่าผลการใช้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ทั้งในส่วนของ การสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรม ซึ่งเมื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติมภายหลังในทุนกองโรคเอดส์ ที่โรงเรียนบ้านสวนจันทน์อนุสรณ์ (8 กรกฎาคม 2540) และคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (21 เมษายน 2540) พบว่า

ผู้ชมมีส่วนร่วมแสดงทัศนคติอย่างหลากหลายและตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาหรือสารหลักที่ละครได้สื่อ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการรับรู้และเข้าใจ การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์โครงการฯ เมื่อพิจารณากระบวนการจัดการศึกษาตามแนวคิดโครงสร้างหน้าที่ ซึ่ง ชนิดา รัชพงษ์เมือง (2537 : 274) อธิบายว่า

... สำนักนี้มองโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จคือโรงเรียนที่บรรลุเป้าหมายในการจัดตั้งสามารถปรับตัวเข้ากับกระแสความต้องการซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังเป็นโรงเรียนที่ทั้งครูและนักเรียนต่างบูรณาการเข้ากับชุมชนโดยแทบไม่เกิดความขัดแย้ง ซึ่งนั่นคือข้อจำเป็นแห่งการหน้าที่ของโรงเรียน กลุ่มหนึ่งคือกลุ่ม Cultural functionalism ให้ความสำคัญแก่การทำหน้าที่ในด้านการถ่ายทอดค่านิยมร่วมของสังคม ...

จากแนวคิดนี้อาจมองคณะเป็นระบบย่อยของการศึกษาเช่นเดียวกับโรงเรียน ฉะนั้นสามารถตรวจสอบผลการดำเนินงานของคณะจากการเปรียบเทียบการสรุปผลในภาพรวมของแต่ละภาคได้ว่า คณะละคณะขมบ้อมในฐานะสื่อการเรียนรู้ทางสังคมได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมทางความคิด และจัดเกลาบุคคลให้พร้อมทั้งด้านสติปัญญาและจิตใจ คือ รับรู้และเข้าใจต่อสถานการณ์ปัญหาที่มีจิตสำนึกร่วมต่อการตระหนักในความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมที่จะมีผลกระทบต่อสังคม โดยจัดการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงระบบการศึกษาในรูปแบบต่างๆ เป็นเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ มีกระบวนการและกิจกรรมที่ให้ผู้คน องค์กรหลายฝ่ายมีส่วนร่วมจัดการศึกษาและทดลองวิถีการใช้สื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งภายหลังผ่านการใช้ ผู้เรียนและผู้สอนได้ผลที่เกิดการพัฒนาการทางปัญญาทั้งในระดับบุคคลและส่วนรวม โดยสามารถเลือกหรือมีทางเลือกในการจัดการทางอาชีพหรือดำเนินชีวิตอย่างสันติสุข

เมื่อเปรียบเทียบการสรุปงานในขั้นตอนของทุกภาคจะเห็นกระบวนการที่ปรับเปลี่ยนและได้ผลแตกต่างกันไปตามสภาพบริบทของกลุ่มเป้าหมาย ทำให้เห็นทั้งข้อดีและข้อด้อยของกลุ่มคณะเป็นการประเมินผลรอบต่อรอบ มีความสำคัญต่อการพัฒนางานอย่างยิ่ง เพราะ “เราปรับเปลี่ยนเรื่อยๆ แก้ไขเรื่อยๆ คนเล่นไม่ซัดก็ปรับเปลี่ยน” (ประติษฐ ประสาททอง, ข้อมูลสนาม, 18 มกราคม 2540) ทำให้การดำเนินงานมีคุณภาพมากขึ้นส่งผลต่อการบรรลุจุดมุ่งหมายที่คาดหวังไว้ โดยมีส่วนในการลดจำนวนผู้ติดเชื้อเอดส์ ซึ่ง ที. ดับบลิว. ชูลด์ (T.W. Shultz) (อ้างถึงใน ณรงค์ศักดิ์ ธนวิบูลย์ชัย, 2539) นักเศรษฐศาสตร์คนสำคัญถือว่าวิธีการให้การศึกษาหรือบริการทางอนามัยเพื่อให้ประชากรมีพละอนามัยสมบูรณ์ ถือเป็นการลงทุนเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แสดงให้เห็นว่าผลตอบแทนที่บุคคลได้รับจากการประเมินเป็นไปในลักษณะที่สามารถเลือกดำเนินชีวิตอย่างสอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งนำไปสู่ข้อตกลงที่ชัดเจนในด้านวิธีและกระบวนการใช้สื่อเพื่อพัฒนามนุษย์ สรุปผลได้ 8 ลักษณะดังนี้

1. การประสานงานพื้นที่
2. ส่วนประกอบละคร
3. กิจกรรมก่อนการแสดง
4. การแสดง
5. กิจกรรมหลังการแสดง
7. สูจิบัตร ใบประเมินผล
8. การจัดการเฉพาะกิจ
9. สรุปผลในภาพรวมของการจัดกิจกรรม

จะเห็นว่าการประเมินผลการใช้ที่ได้จากกระบวนการแสดงนำไปสู่การสรุปผลโครงการละครมาลัย
มงคล หลังการแสดงรอบสุดท้ายในทุน AusAID จบลง เพื่อประเมินและตรวจสอบกระบวนการและผลการ
ใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านของโครงการสื่อชาวบ้านที่มีต่อการพัฒนามนุษย์และสังคม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. การประเมินสรุปผลการใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นสื่อเพื่อพัฒนามนุษย์และสังคมในภูมิภาคต่างกัน

การประเมินสรุปผลการใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นสื่อเพื่อพัฒนามนุษย์และสังคมในภูมิภาคต่างกัน เป็นขั้นตอนของการประเมินผลของโครงการวรรณคดีจิวธรรมทางเพศและเอดส์ หรือแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมเยาวชนออสเตรเลีย ไทยในสถานศึกษาปีพ.ศ.2539 (ละครมาลัย มงคล) ซึ่งทีมงานรวบรวมข้อมูลหรือผลที่ได้จากการสรุปงานในแต่ละรอบในทุกภาคเพื่อประเมินสรุปผลโครงการฯ ในครั้งประชุมสัมมนาประจำปีพ.ศ.2539 ของโครงการสื่อชาวบ้านที่บ้านพักโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก จังหวัดกาญจนบุรี ในส่วนของโครงการหลักประจำปีเรื่องมาลัย มงคล เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ.2540 โดยพิจารณาตรวจสอบตามวัตถุประสงค์คือ

1. การให้ความรู้ ส่งเสริม สร้างทัศนคติในเรื่องจิวธรรมทางเพศ สถานการณ์เยาวชน เอดส์ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของเยาวชนเกี่ยวกับจิวธรรมทางเพศ

2. การใช้สื่อพื้นบ้านผสมผสานกับศิลปสมัยใหม่เพื่อให้เกิดการศึกษาและพัฒนาคน

โดยการประเมินสรุปผลนั้นแบ่งการพิจารณาในวัตถุประสงค์หลักและรองออกเป็น

2.1 ด้านกลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นผู้ชม ผู้รับสื่อ หรือผู้เรียน

2.2 ด้านทีมงานคณะ ที่เป็นผู้แสดง ผู้ใช้สื่อ หรือผู้สอน

2.1 ด้านกลุ่มเป้าหมาย หรือผู้เรียน

ด้านกลุ่มเป้าหมาย ผู้รับสื่อ หรือผู้เรียนนั้น คณะได้พิจารณาถึงการให้ความรู้ สร้างและส่งเสริมทัศนคติในเรื่องสถานการณ์เยาวชน จิวธรรมทางเพศและเอดส์ที่เหมาะสม และมุ่งแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของเยาวชนเกี่ยวกับจิวธรรมทางเพศ พบว่า

2.1.1 การสร้างความเข้าใจ

การสร้างความเข้าใจแก่กลุ่มเป้าหมาย โดยคณะประมาณจากการตรวจนับแสดง 80 รอบ ผู้ชมมากกว่า 30,000 คน ซึ่งการมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์ระหว่างคณะและผู้รับสื่อทำให้พบว่าผลที่ได้ในเชิงปริมาณมีไม่ถึงร้อยละ 50 ของจำนวนผู้ชมทั้งหมดที่เข้าใจและจะเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเอง ในขณะที่ยังผลในเชิงคุณภาพมีมาก สามารถเห็นได้จากการประเมินผลด้วยวิธีการต่างๆ ที่พบว่าผู้ชมตระหนักถึงความสำคัญต่อเรื่องดังกล่าว และจะนำองค์ความรู้ที่ได้ไปพัฒนาตนเองหรือผู้อื่น คณะถือว่า การแสดงบรรลุวัตถุประสงค์ในแง่ความบันเทิง ส่วนความเข้าใจเป็นอันดับรองเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผู้ชมทั้งหมด

ดังนั้นผลของการใช้สื่อซึ่งมุ่งที่เยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อต้องการกระจายสื่อการศึกษาและปวารณาให้บุคคลในวัยอื่นได้ร่วมชมละครนี้ จึงทำให้การสร้างความเข้าใจต่อเนื้อหาหรือสารขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมาย ดังที่ ประดิษฐ ประสาททอง (บันทึกสนทนา, 25 มกราคม 2540) กล่าวว่า

... ความตั้งใจของกลุ่มมัชฌิมวัย เราคาดหวังเยอะมาก คือหลายระดับมาก แต่ว่าถ้าเราไปตามโรงเรียนมัธยมแล้วเราจะไม่คาดหวังสูง เราเข้าใจในวุฒิภาวะระดับหนึ่ง เราคาดหวังแต่เพียงว่า "ขอให้มาลัยเป็นมงคล" คือขอให้เขาคิดอะไรที่เป็นด้านบวก เป็นเชิงบวก กับตัวเขาเอง ถึงแม้ว่าเขาจะทำผิดพลาด แต่ถ้าเขาเลิกงอโทษตัวเอง หยุด ไรต์ดิไวต์ของ ทบพวนสิ่งที่เขาทำ แล้วเริ่มต้นทำสิ่งที่ เป็นมงคล ความรู้สึกด้านบวก ให้พลังในด้านบวกแก่กันและกัน ตรงนี้คือเราพอใจแล้ว อันนี้คือความคาดหวังของเรา กับเด็กในระดับมัธยม ...

จะเห็นว่าความคาดหวังที่ปรับเปลี่ยนไปตามกลุ่มเป้าหมาย เพื่อขยายสื่อในระดับกว้างอย่างไม่จำกัด ได้สะท้อนให้เห็นถึงผลการใช้ที่ได้อันเชิงคุณภาพมากกว่าปริมาณ โดยเฉพาะการให้ทางเลือกในการดำเนินชีวิต ดังที่ นิลชา เพ็ญเกียรติ (บันทึกสภานาม, 27 มกราคม 2540) กล่าวว่า "ไม่ว่าเราทิ้งระเบิด ให้ความรู้และแนวทางการเรียนรู้ - ผู้วิจัย) ไว่ก็ถูกอย่างน้อยกับคนดู 30,000 คน ที่เป็นทางเลือกแก่ชีวิตเขา" เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่า การที่ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจต่อการให้การศึกษาของคณะ และเกิดการพัฒนาตนเองถือได้ว่าบรรลุผลของการดำเนินงานที่มีต่อการพัฒนาคนเชิงคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) (สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540 : 26) กล่าวว่า "มีรูปแบบการศึกษาที่ให้ทางออกและทางเลือกที่ดีแก่ทุกคนเพื่อสนองความต้องการ ความสามารถและถนัด ตลอดจนข้อจำกัดและคุณลักษณะที่แตกต่างของบุคคล"

2.1.2 ระดับการสื่อสาร มี 2 ส่วน

2.1.2.1 เนื้อหา

เนื้อหาที่ผู้ชมแต่ละบุคคลได้รับ จากการประเมินพบว่าผู้ชมแต่ละภาคแต่ละกลุ่มเป้าหมายได้แก้มติแตกต่างกันไปทั้งบุญ บาป เรื่องกรรม สถานการณ์ปัญหาวิญญู จริยธรรมและพฤติกรรมทางเพศ ปัญหาเอตส์ โสเภณี การขายลูก ความล้มละลายของสถาบันครอบครัว รองลงมาเป็นสื่อพื้นบ้านที่มีอยู่ เช่น วรรณกรรมไทย ดนตรี นาฏศิลป์ เพลง เครื่องดนตรี การผสมผสานศิลปการแสดงไทยกับตะวันตก ฯลฯ โดยเฉพาะในรอบสถานศึกษาระดับมัธยมผู้ชมได้ในส่วนของการหลักเดิมที่ ในขณะที่การแสดงในพื้นที่ที่มีผู้สนใจศิลปวัฒนธรรมหรือการละคร ความรู้ที่ได้รับจึงเน้นในการด้านรูปแบบและทักษะ

จะเห็นว่าละครได้ถ่ายทอดเนื้อหาที่ผู้เรียนรับรู้และเข้าใจได้ทั้งในวัตถุประสงค์หลักและวัตถุประสงค์รอง ขึ้นอยู่กับสภาพความสนใจ บริบทแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนนำองค์ความรู้ที่ได้ไปพัฒนาต่อในการดำเนินชีวิต ดังจะเห็นได้จากทัศนคติของเยาวชนและครู อาจารย์ที่เสนอทางออกในการแก้ไขปัญหา เช่น ใช้กิจกรรม หรือให้ปรึกษาคนใกล้ชิดที่ไว้ใจได้ ฯลฯ ละครจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของสื่อพื้นบ้านที่ทำหน้าที่ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้รับสารว่า "อะไรเป็นอะไร อะไรผิดอะไรถูก (Cognitive Dimension) กระตุ้นให้มนุษย์มีจิตสำนึกทางสังคม (Social consciousness)" (กาญจนา แก้วเทพ, 2539) โดยให้ความรู้ด้านจริยศึกษา เพศศึกษา ซึ่งผู้เรียนเองได้สาระสำคัญและรู้จักแยกแยะข้อดีข้อด้อย เลือกสิ่งดีไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับชีวิต ส่วนการจะเกิดพัฒนาการทางปัญญาของผู้เรียนแต่ละบุคคลมากหรือน้อยเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการคิดเชิงตรรก หรือการรับรู้ทางสังคม ดังเช่นที่ ประดิษฐ ประสาททอง (บันทึกสภานาม, 25 มกราคม 2540) กล่าวว่า "ในภาคเหนือ ระยะเวลาที่เราไปทั่วอันสุดท้าย เราพบว่า ทัศนคติของผู้ชายกับผู้หญิงนี้ ผู้ชายให้เกียรติผู้หญิงมาก

ขึ้น นำแปลกใจๆ จริงๆ เด็กผู้ชายกลับมีทัศนคติทางบวกกับเด็กผู้หญิงมากขึ้น อันนี้ก็เป็นอย่างที่เราได้มา
 คราวๆ" จะเห็นได้ว่าการสื่อสารในด้านเนื้อหา ผู้ชมรับรู้และเข้าใจ โดยเฉพาะพื้นที่ภาคเหนือซึ่งเยาวชน
 ประสบปัญหาดังกล่าวมากกว่าภาคอื่น การเรียนรู้จึงได้ผลดีในแง่ที่ข้อความรู้ที่ถ่ายทอดนั้นตรงและ
 สอดคล้องกับความต้องการ หรือสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ ทำให้เกิดการตระหนักและเห็นความสำคัญของปัญหาที่
 เกิดขึ้นกับเยาวชน เช่น เรื่องโสเภณี ที่ภาครัฐถือว่าเป็นปัญหาการเมืองและปัญหาอาชญากรรมระหว่าง
 ประเทศ ถือเป็นปัญหาสากลและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ เห็นได้จากนโยบายของรัฐและและ
 นานาชาติที่มีความมุ่งมั่นต่อสู้กับเรื่องดังกล่าว อันสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาเหล่านี้ล้วนมาจากการละเมิด
 ศีลธรรมและจริยธรรมของบุคคลทั้งสิ้น ซึ่ง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงใส่
 พระทัยและเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ โดยทรงไว้ในพระราชนิพนธ์เรื่อง "ประสบการณ์" เมื่อพุทธศักราช 2530
 (อ้างถึงใน วิวัฒน์ แพร่สิริ และคณะ, 2540 : 29) ตอนหนึ่งว่า

... หลักความคิดของคนไทยเราที่เกี่ยวกับพุทธศาสนานั้น นับว่าเหมาะสมกับสภาพ
 บ้านเมืองของเราเป็นอย่างดี ถ้าเราสามารถนำเอาปรัชญาพุทธศาสนา (แม้เพียงข้อเล็กๆ)
 มาเป็นวัตรปฏิบัติ ก็น่าจะช่วยให้เกิดความสุจริตในสังคมไทยได้มากที่สุด ...

จะเห็นว่าเนื้อหาได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางสังคม โดย
 พัฒนาคอนให้เป็นคนดีมีจริยธรรมและค่านิยมร่วมที่พึงประสงค์ ซึ่งสารในส่วนนี้ถึงผู้รับและได้ผลที่สามารถ
 ตรวจสอบการรับรู้ได้ว่า เกิดการตระหนักถึงความสำคัญของพุทธธรรมที่เป็นหลักในการแก้ปัญหาหรือใช้เป็น
 แนวทางดำเนินชีวิต รวมทั้งปวราภนาจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ขึ้นทั้งจิตใจและปัญญา หรือเห็นสังคมมีแต่สิ่งดี
 งามและทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ส่วนผลที่ได้บุคคลจะการนำไปใช้ปฏิบัติคือมาก น้อยเพียงใด หรือใช้ต่อ
 ในระยะยาวแค่ไหน ขึ้นอยู่กับจิตสำนึกของบุคคลที่มีต่อการรับผิดชอบในการสร้างหรือลดปัญหาสังคม ดังที่
 อมรรวิชัย นาคกรทรรพ (2540 : 63) เห็นว่าแนวทางวางรากฐานที่ดีแก่นักคิดของสังคมทางหนึ่ง คือ
 "การให้ความรู้แก่เยาวชนและคู่สมรสเกี่ยวกับการมีครอบครัว เพศศึกษา ชีวิตสมรส การป้องกันโรคติดต่อ
 ทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์ การวางแผนครอบครัว การมีครอบครัว การดูแลทารก เป็นต้น"

นอกจากนี้จากการประเมินผลจะเห็นได้ว่ากลุ่มเป้าหมายสนใจการใช้สื่อพื้นบ้านและ
 ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้วัฒนธรรมในการพัฒนาคน ดังที่ สุภางค์ จันทวานิช (อ้างถึงใน
 สื่อชาวบ้าน, 2539) กล่าวว่

... ได้ดูละครมาลัย มงคล ในงานจุฬาริชาการ เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 39 รู้สึก
 ตื่นเต้นและดีใจมาก ตื่นเต้นที่คนรุ่นใหม่มีความสามารถและความมุ่งมั่นในการสร้างสรรค์
 และนำเสนอสื่อพื้นบ้านในรูปแบบใหม่ให้แก่คนในสังคมได้อย่างมีคุณภาพทั้งในด้านการ
 แต่งกาย การรำว่า ดนตรี บทละคร และฉาก และดีใจว่าเรามีผู้ทางพัฒนาวัฒนธรรม
 พื้นบ้านให้ดำรงอยู่ได้ในสังคมไทยอย่างสง่างาม ทั้งในรูปแบบและเนื้อหา ถ้าละครครุฑโลก
 ที่ทำลายที่ล่วงลับไปแล้วได้มาชมละครนี้ ก็คงอวยชัยให้พวกคณะระฆังป้อมได้ทำภารกิจ
 อันสำคัญนี้ต่อไปด้วยความสำเร็จและความภาคภูมิใจ ...

จะเห็นว่าผลการใช้ที่เกิดขึ้นสะท้อนถึงจากการเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของ วัฒนธรรมที่มีต่อการพัฒนาคน ซึ่งจะส่งผลต่อการนำไปประชาสัมพันธ์เผยแพร่หรือบอกต่อสู่ผู้อื่นให้เห็นถึง บทบาทของคณะที่มีต่อการให้การศึกษาและพัฒนา ซึ่ง สุรพล วิรุฬกรักษ์ (อ้างถึงใน คณะกรรมการนิสิต คณะครุศาสตร์ และโครงการสื่อชาวบ้าน, 19 ธันวาคม 2537) เห็นว่าการใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนา นั้น ผลที่ได้ในเชิงปริมาณไม่สำคัญเท่าการแนะนำประชาสัมพันธ์บอกต่อหลังจากที่บุคคลได้ผ่านการชมแก่ผู้ที่ ใกล้ชิด อันจะก่อให้เกิดการติดตามมาชมหรือขยายผู้ชมเพิ่ม ดังที่ว่า "เพราะฉะนั้นผลรับสุดท้ายของการส่ง ข่าวในเรื่องสื่อพื้นบ้านก็คือ ต้องให้ได้จ.บ.พ. จึงบอกเพื่อน ถ้าไม่ได้ จ.บ.พ. ยังไม่ค่อยประสบความสำเร็จ" ดังนั้นผลการใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านจึงบรรลุวัตถุประสงค์ทั้งในส่วนการสื่อสารด้านเนื้อหาหลักและเนื้อหารอง

2.1.2.2 กระบวนการละคร

กระบวนการละครที่คณะใช้ทำให้เยาวชนมีโอกาสทราบว่า แนวคิดของละคร คือการใช้ศิลปะในการพัฒนาจิตใจ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายประเภทระบบโรงเรียนที่เน้นการใช้สื่อการเรียนการสอน จะเห็นความสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาด้วยวิธีการแบบแลกเปลี่ยน "ไม่ใช้น้ำไหล จากสูงลงต่ำ มีผลกับคนที่ดู เป็นกระบวนการศึกษาอย่างหนึ่ง ครูเห็นว่าป็นรูปธรรม ทั้งที่มีวัตถุประสงค์ บรรลุในหลักสูตร กลุ่มเป้าหมายไม่จำเป็นแค่นักเรียนน่าจะเป็นครูด้วย" (ประดิษฐ์ ประสาททอง, บันทึกถกสนทนา, 27 มกราคม 2540) จะเห็นได้ว่า กระบวนการใช้ละครมาดัดแปลง ในบทบาทของสื่อเพื่อ การพัฒนาได้มีรูปแบบและวิธีการเฉพาะตัว เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ด้วยการสื่อสารแบบสองทาง ฉะนั้นผู้เรียนในความหมายการจัดการศึกษาของคณะได้รวม ครู อาจารย์ และนักเรียน อย่างเป็นทางการเรียนรู้อะไรก็เป็นกระบวนการแอบแฝง (Hidden Process) ในการขัดเกลาผู้ชมทั้ง ครู อาจารย์ได้เกิด การพัฒนาตนเอง เข้าใจและยอมรับทัศนคติของนักเรียน อันเป็นการถ่ายทอดความรู้กลับและป็นวิธีการ หนึ่งในการส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอนแบบประชาธิปไตย ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมฐานบิน กำแพงแสน จังหวัดกาญจนบุรี (อ้างถึงใน สื่อชาวบ้าน, 26 พ.ย.39) กล่าวถึงความสำคัญของกระบวนการ ละครเรื่องนี้ว่า "ยังไม่มีปรากฏการณ์เช่นนี้กับการแสดงของคณะอื่นๆ ขอให้วิทยุกำลังใจแก่คณะ และ นักแสดงทุกคนได้มีพลังกำลังใจที่จะเผยแพร่การแสดงแบบนี้ให้เป็นคติสอนใจแก่เยาวชนต่อไป"

จากผลของกระบวนการที่มีต่อผู้ชม เมื่อคณะประเมินพบว่า ครู อาจารย์ ต้องการให้มีการจัดกรรมต่อเองที่ใช้กระบวนการกลุ่มส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน คณะจึง เห็นว่าควรมีการดำเนินงานต่อ เช่น แบ่งกลุ่มย่อยประสานครูกับเยาวชนให้มีปฏิสัมพันธ์ โดยมีกิจกรรม ทั้งวันต่อเนื่องวันเดียวจบและต้องมีความชัดเจน จะเห็นว่าด้วยลักษณะกระบวนการดังกล่าวจึงเป็นวิธีการ กระตุ้นให้ครู อาจารย์และเยาวชนเกิดการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกันและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในทาง อ้อม การจัดอบรมครูหรือเยาวชนต่อเนื่องหลังจากหมดสิ้นโครงการฯ ในระยะเวลาที่เหมาะสมนั้น นับเป็น ส่วนหนึ่งในการติดตามผล (Follow up) การใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นสื่อในละครที่มีต่อผู้ชมเฉพาะกลุ่ม ซึ่งจะทำได้ทราบถึงความคาดหวังของการเรียนรู้ที่กลุ่มครู อาจารย์ ปวารณาให้เกิดขึ้น อันจะนำไปสู่ การพัฒนางานและจุดประสงค์การจัดการศึกษาเฉพาะนี้อย่างมีทิศทาง

กระบวนการละครในการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ของกลุ่มเป้าหมายหลัก ได้กระตุ้นความสนใจของเยาวชนที่ต้องการรวมกลุ่มหรือมีกลุ่มแต่ต้องการกิจกรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาเยาวชนในระยะยาวต่อไป ทำให้คณะละครคาดว่าจะจัดอบรมละครเพื่อเยาวชนหรือกระบวนการพัฒนาเยาวชนให้กับภาคต่างๆ ที่มีความต้องการและสามารถทำได้ เช่น ภาคใต้ที่ชุมชนทะเลน้อย เยาวชนต้องการกิจกรรมสำหรับเวลารว่างแต่ยังไม่มีผู้นำหรือทิศทางวิธีการ คณะจึงพิจารณาไว้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการติดตามผลว่า เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการให้การศึกษา文革คืออย่างไรหรือไม่ เพื่อที่จะจัดกิจกรรมให้โดยตรงสำหรับนำไปใช้พัฒนาคนและท้องถิ่น ส่วนบางพื้นที่ที่มีองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องดูแลอยู่ เช่น กลุ่มละครกระเจกเงา องค์กรแคว้นนานาชาติ คณะจะไม่เข้าไปจัดอบรม เนื่องจากมุ่งหวังให้เกิดการสานงานต่อในกระบวนการที่กลุ่มองค์กรเหล่านั้นจัดให้ และต้องการกระจายกำลังคนในการช่วยกระตุ้นและพัฒนาเยาวชนให้รวมกลุ่มใช้สื่อละครเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

จะเห็นว่ากระบวนการละครได้เสนอทางเลือกของการจัดกิจกรรมเพื่อการศึกษา รวมทั้งถือเอาสารประโยชน์จากวิธีการดังกล่าวไปใช้พัฒนาตนเองและผู้อื่น ดังเช่นคณะให้ความสำคัญกับเยาวชนในท้องถิ่นเพื่อให้เป็นผู้ดำเนินการศึกษาเอง ซึ่งแนวคิดการพัฒนาถือว่าชาวบ้านหรือบุคคลในพื้นที่ควรเป็นผู้จัดการและใช้สื่อหรือกระบวนการต่างๆ เพื่อพัฒนาคน ณ แห่งนั้นโดยตรง ดังที่ว่า “เป็นสื่อของชาวบ้าน โดยชาวบ้าน เพื่อชาวบ้าน” (กาญจนา แก้วเทพ, 2539 : 197) นับว่าการสื่อสารในส่วนกระบวนการได้ผลในระดับที่เยาวชนเกิดความสนใจและต้องการเป็นผู้ใช้สื่อ ซึ่งละครเพื่อการศึกษา หรือละครเพื่อชุมชนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้คนที่มีความเข้าใจหรือพบเห็นปัญหาอย่างมีประสบการณ์ การที่คณะเป็นผู้สร้างสื่อในระยะเริ่มต้น และมุ่งให้คนในท้องถิ่นเป็นผู้จัดการและใช้สื่อในระยะยาวนั้น จะมีผลในแง่ของการกระตุ้นให้ชาวบ้านหรือบุคคลเกิดการตระหนักถึงและเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือพฤติกรรมได้มากกว่าคนภายนอก ดังที่นิมิตร พิพิชญกุล (สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2540) กล่าวถึงบทบาทของการดำเนินงานด้านสื่อละครเพื่อการพัฒนาว่า

... ถ้ารัฐบาลหรือใครก็ตามแต่สามารถให้ละครชุมชนเกิดขึ้นได้ ศูนย์ของชุมชน ประชาคมนี้ จะช่วยแก้ปัญหาได้เยอะมาก เพราะไม่ใช่หน้าที่ของคนทำละครเร่ที่จะต้องไปแบบว่าไปแก้ปัญหาเหล่านี้ เพราะละครเองไม่ได้ทำหน้าที่แก้ปัญหา ละครแค่จุดประเด็นเท่านั้นเอง คนที่แก้ปัญหาคือชุมชน ...

กล่าวได้ว่ากระบวนการละครเรื่องนี้ได้เปิดภาพของการดำเนินงานให้การศึกษาชุมชน อันเป็นตัวช่วยให้บุคคลในท้องถิ่นเห็นความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพตนเองเพื่อให้เป็นผู้จัดกิจกรรมโดยตรง และจะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่ง อมววิชัย นาคทรพรพ (2540) เห็นว่า ในสภาพกระแสโลกาภิวัตน์ ควรมีกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน และต้องจุดประกายให้บุคคลทุกเพศวัยเห็นความสำคัญของ “ชีวิตแห่งการเรียนรู้” กรณีนี้จะเห็นว่าคณะมะขามป้อมเป็นองค์กรหนึ่งที่เป็นสื่อสานความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาในโรงเรียน นอกระบบโรงเรียน และแบบไม่เป็นทางการในชุมชน โดยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ จนกระทั่งตระหนักถึงบทบาทของการศึกษาที่มีต่อการพัฒนา ด้วยการรวมกลุ่มในท้องถิ่นเช่น ครู อาจารย์ เยาวชน ซึ่งเท่ากับเป็นจุดประกายอันจะก่อให้เกิดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้อย่างเป็นทางการและถาวรต่อไป อาจจะถูกอยู่ในลักษณะละครหรือกระบวนการกลุ่ม ตามแต่ศักยภาพของบุคคลพึงกระทำได้

การจุดประกายพลังชุมชนด้วยรูปแบบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เช่นนี้ จะเห็นว่าคณะได้เสนอทางเลือกแก่บุคคลในการนำคุณประโยชน์ที่ได้จากกระบวนการไปปรับใช้ให้เหมาะสม กับศักยภาพและการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) (สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540 : 26) ที่ว่า "แม้ผู้เรียนจะมีทางเลือกในการศึกษามากขึ้น แต่ต้องเน้นให้ผู้เรียนรู้จักใช้วิจารณ์ญาณในการเลือกร่องทางที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนา ศักยภาพและขีดความสามารถ และวุฒิภาวะความเป็นมนุษย์มากกว่าการมุ่งได้วุฒิปับตรเป็นสำคัญ"

ดังนั้นจากที่กล่าวล้วนแสดงให้เห็นถึงการผลการใช้กระบวนการละครมาลัย มงคล เพื่อพัฒนาคน และสังคม ซึ่งสามารถสรุปผลด้านกลุ่มเป้าหมาย ผู้รับสื่อหรือผู้เรียน ได้ใน 2 ด้าน คือ

1. การสร้างความเข้าใจ
2. ระดับการสื่อสารมี 2 ส่วน

2.2 ด้านทีมงานคณะ หรือผู้ใช้ ผู้สอน

ด้านทีมงานคณะ หรือผู้ใช้ ผู้สอนได้ประเมินผลตามวัตถุประสงค์ของคณะละคร ซึ่งมุ่งที่การใช้ สื่อพื้นบ้านผสมผสานกับศิลปสมัยใหม่เพื่อให้เกิดการศึกษาและพัฒนาคน โดยพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้

2.2.1 ด้านการสื่อสาร

ด้านการสื่อสาร คณะได้พิจารณาประเมินผลการดำเนินงานและจัดกิจกรรมดังนี้

- จำนวนรอบการแสดง 80 รอบนั้นมากเกินไปหรือไม่ เนื่องจากนักแสดงส่วนใหญ่มีความอึดตัวด้านการพัฒนาศักยภาพที่สุดใน 40 รอบ บางท่านหลังจาก 50 รอบขึ้นไปรู้สึกเฉื่อยชากับการ ทดลองหรือค้นหาความสามารถทาง ศิลปการแสดง ดังที่ นิสรา เพ็ญฟูเกียรติ (บันทึกสนาม, 27 มกราคม 2540) กล่าวว่า "อึดตรงประมาณรอบนั้น มากกว่านั้นแล้วเริ่มล้า ส่วนที่เหลือคือการสื่อสารกับคนดู ไม่ได้ แสงหาอะไรมากจากการแสดง" อาจเป็นผลมาจากระยะเวลาที่ต่อเนื่องติดกันยาวนาน แต่ไม่สามารถได้ข้อ ดกลงที่ดีสำหรับจำนวนรอบ 80 นี้ว่าเหมาะสม ลดหรือเพิ่มศักยภาพนักแสดงหรือไม่ เนื่องจากบางท่านยังคงค้นหาเทคนิคการแสดงในละครและจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ชม มีส่วนร่วมอย่างบันเทิงสอดคล้องกับสภาพ กลุ่มเป้าหมาย

- ได้ข้อสรุปของการจัดการแสดงในรอบเวทีเปิด ซึ่งขึ้นกับเงื่อนไขปัจจัยแวดล้อมของ กลุ่มเป้าหมาย

- กระบวนการใช้ละครเพื่อให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย บรรลุผลตรงตามที่คณะ

คาดหวังไว้อย่างมาก

กล่าวได้ว่า จำนวนรอบ 80 รอบนี้ยังไม่สามารถได้ข้อสรุปที่ชัดเจนว่าลดศักยภาพนักแสดงหรือไม่แค่ไหน แต่ได้ข้อตกลงในส่วนที่ผู้ชมเห็นความสำคัญของสื่อละคร และต้องการให้ขยายรอบเพิ่มขึ้นหรือกระจายสู่ภูมิภาคต่างๆ ใ้หมาก เห็นได้จากการให้ทุนสนับสนุนเพิ่มจากหน่วยงานอื่น เช่น รัฐบาลเกาหลี ยองกง ภายหลังที่ตัวแทนองค์กรต่างชาติได้เห็นผลงาน หรือภาครัฐของไทย เช่น กรมแรงงาน ที่สนใจ ดังที่ ชลประคัลภ์ จันท์เรือง (บันทึกสนาม, 25 มกราคม 2540) กล่าวว่า

... อยากให้ทำอยู่บ่อยๆ ... ซึ่งผมมีความรู้สึกที่น่าเสียดาย ถ้าหากจะมาถึงก็มาเอารอบสุดท้าย รอบที่ 80 ซึ่งไปเล่นมาแล้วตั้งเยอะแยะ ไม่ควรที่จะเลิกง่ายๆ ควรที่จะมีอะไรที่ยาวนานต่อไป ทำไม่ยังเล่นเป็นปีเท่าไร ทำไม่มาลัยจะอยู่ต่อเป็นปีที่ 8 ไม่ได้ก็เป็นประเด็นที่ฝากไปคิดด้วย แล้วทำไมจะต้องหยุดไปแค่นี้ เพราะผมเชื่อว่าในแต่ละรอบแต่ละครั้งที่เล่นเราก็คงมีปัญหาเกิดขึ้นในแต่ละวาระที่เล่นที่ไป ถึงแม้ว่าจะเล่นในเนื้อหา content อันเดียวกัน แต่คงแตกหน่อและขยายความคิดไปได้เรื่อยๆ ...

จะเห็นว่าผลการใช้ในส่วนทีมงานนี้ ผู้ชมตระหนักถึงความสำคัญและต้องการให้เพิ่มสื่อมากขึ้น จะเน้นการขยายรอบมาก น้อย จึงขึ้นอยู่กับผู้สนับสนุน หรือองค์กรทุนแล้ว ต้องขึ้นอยู่กับพิจารณาและการจัดการของคณะชมรมบ๊อม เช่นกลุ่มเป้าหมายไม่ตรงกับรูปแบบการแสดง อาจจำเป็นต้องยกเลิกหรือไม่จัดแสดง โดยคณะเห็นว่าความเหมาะสมของสื่อต่อกลุ่มเป้าหมายต้องอยู่ในเงื่อนไขของสภาพเวทีเปิด เพราะช่วยให้ทั้งนักแสดงและผู้ชมมีสมาธิทำให้การเรียนรู้ได้ผลดี ขณะเดียวกันเวทีเปิดสามารถได้มาซึ่งประเภทผู้ชมและข้อมูลย้อนกลับที่หลากหลาย ส่วนความสนใจและให้ความสำคัญกับสื่อ ขึ้นอยู่กับบริบทต่างๆ โดยเฉพาะในชุมชนทำให้ได้ข้อสรุปที่แน่ชัดขึ้น เพราะ “มีเงื่อนไขหลายอย่าง ที่ว่า work หรือไม่ เช่น ถ้าในสถานการณ์แบบนี้ เงื่อนไขแบบนี้ ที่ work ถ้าเป็นแบบอื่นๆ ไม่ work” (สนธยา สุญา, บันทึกสนาม, 27 มกราคม 2540) แต่ค้นพบว่าได้ผลในแง่ความร่วมมือ จะเห็นว่าสภาพแวดล้อมของกลุ่มเป้าหมายอาจทำให้การสื่อสารหลักเข้าถึงผู้เรียนรู้ได้ยากกว่า “สาร” รองในด้านศิลปะพื้นบ้านและความบันเทิง ถือว่าบริบทเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ที่เป็นไปได้ง่ายหรือดี กรณีชุมชนขนาดของผู้ชมมีมากถึง 300 คน แต่จุดประสงค์ที่มุ่งการเปิดภาพการดำเนินงานละครเพื่อประชาชน สร้างความบันเทิงและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งจากการมีส่วนร่วมและความสนใจมาชมเป็นจำนวนมากของผู้ชมสามารถยืนยันผลของละครที่มีต่อกลุ่มเป้าหมายในเวทีเปิด ในระดับเห็นความสำคัญของกระบวนการเป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นการสื่อสาร

- ข้อสรุปสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่ควรคำนึงถึงคือ จัดกิจกรรมเฉพาะภูมิภาคเดียวหรือจังหวัดไม่ใหญ่มากนัก แต่กระจายในท้องที่ให้มาก เข้าถึงให้ได้ทุกแห่งของสถานศึกษาและพื้นที่เป้าหมาย เช่น จังหวัดเชียงราย ที่กำลังจะเกิดการเชื่อมโยง (Connection) ความคิดและตระหนักจากการจุดประกายในเรื่องดังกล่าว และเกิดการพัฒนาจิตสำนึกในจริยธรรมทางเพศที่เหมาะสม และจากการตระเวนที่ผ่านมา ค้นพบว่า กลุ่มเป้าหมายชุมชนนำสนใจในแง่ของความร่วมมือ กระตือรือร้น และต้องการกิจกรรมในลักษณะที่คณะดำเนินงาน เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้ทีมงานเกิดความรู้สึกอยากผลิตละครเพื่อชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการ ซึ่งกรณีดังกล่าว ได้รับการเสนอว่าหากต้องการจัดในชุมชน “เราควรเก็บข้อมูลของชุมชนและละครที่ผ่านแล้ว กลุ่มเป้าหมายจำนวนเยอะก็ไม่เป็นไรเพราะเราลงปัญหาของเรา”

(นิลชา เฟื่องฟูเกียรติ, บันทึกสนาม, 27 มกราคม 2540) จะเห็นว่ากรณีชุมชน จำนวนผู้ที่มีใช้ตัวแปรด้าน การสื่อสารหลัก แต่ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการจัดและเนื้อหาที่ต้องการให้ โดยลักษณะของสื่อพื้นบ้าน มักใช้ความบันเทิงเพื่อสอดแทรกข่าวสาร ซึ่งธรรมชาติของสื่อมีเพื่อประชาชนอยู่ก่อนแล้ว การนำไปใช้จึง สอดคล้องและเหมาะสมกับชุมชน

ดังนั้นการใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาจึงควรเน้นที่การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นให้มาก ให้เป็นผู้ใช้สื่อหรือจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคนในพื้นที่โดยตรง ดังที่ องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และ วัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization- UNESCO) (2538) ยอมรับว่า "ปัจจัยต่างๆ ทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญของยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สม ดุลย์ โดยคำนึงถึง บริบททางประวัติศาสตร์สังคม และวัฒนธรรมแต่ละสังคม คือเงื่อนไขสำคัญสำหรับการ พัฒนาสังคมที่ยั่งยืน" กล่าวได้ว่าการจัดการเพื่อให้การสื่อสารเป็นไปอย่างสมบูรณ์ควรคำนึงถึงบริบททาง สังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มเป้าหมาย โดยสนับสนุนให้ผู้รับมันตนเองเป็นผู้ใช้สื่อ เพื่อให้เป็นผู้พัฒนาและ ถูกพัฒนาพร้อมกัน

2.2.2 ด้านกระบวนการละคร

ด้านกระบวนการ คณะได้พิจารณาการดำเนินงานในการมีส่วนร่วมกับการบวนการ ละครของโครงการฯ นี้ ทั้งในระดับทีมงานและบุคคลในแง่ของพัฒนาการที่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แบ่ง ได้ตามระดับการประเมินดังนี้

2.2.2.1 ระดับทีมงาน

ผลของกระบวนการละครมาลัย มงคล ที่เกิดขึ้นในระดับทีมงาน พบว่า ทีมงานสามารถประยุกต์สื่อพื้นบ้านมาใช้โดยได้รับการถ่ายทอดและศึกษาภูมิปัญญาไทยหลายแขนงใน กระบวนการผลิตแบบประชาธิปไตย ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน ค้นคว้าและทดลองในสิ่งใหม่ มีผลต่อการสืบทอดและสืบสานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างเข้าใจ เนื่องจากลักษณะและวิธีการใช้ในขั้นตอน ต่างๆ ซึ่งทีมงานต้องร่วมมือและระดมความคิดเห็นแบ่งปันประสบการณ์จากการศึกษาข้อมูล ที่แตกต่างกัน เคารพทัศนคติและบทบาทของบุคคลเมื่ออยู่ในกระบวนการกลุ่ม รวมทั้งใช้ระยะเวลาและความละเอียดอ่อน นานกว่าการผลิตละครทั่วไป

จะเห็นว่าด้วยลักษณะของกระบวนการ ส่งผลพัฒนาทีมงานให้มีการคิดและ จัดการอย่างเป็นระบบ การเรียนรู้จึงเกิดขึ้นในขณะเดียวกัน อันเนื่องจากทุกคนได้มีส่วนร่วมในการศึกษา โดยเฉพาะผลที่ได้จากค้นคว้าข้อมูลทางวรรณคดี และประเพณีพื้นบ้าน ถือได้ว่าการคืนสู่รากเหง้าทาง วัฒนธรรมของตนเองจะกลายเป็นรากฐานของการพัฒนาตนเองและชุมชน (เสรี พงศ์พิศ, และคณะ, 2538 : 24) ก่อให้เกิดการประยุกต์สื่อพื้นบ้านกับศิลปะร่วมสมัย เท่ากับเป็นวิธีหนึ่งในการพัฒนาการทางปัญญาของ ทีมงาน ให้สามารถจัดการ รวบรวมและเลือกสรรข้อดีและความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมกระแสพื้นบ้านกับ สมัยใหม่ นำเอาภูมิปัญญาไทยมาปรับปรุงแก้ไขให้การศึกษาได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพสังคมและ

วัฒนธรรม ซึ่ง ประยุทธ์ ปยุตโต (2538 : 17) เห็นความสำคัญของเรื่องนี้โดยกล่าวว่า “เราจึงต้องสร้างการศึกษาให้เกิดขึ้นในตัวคน ให้ตัวคนนั้นมีการศึกษาที่จะทำให้เขามีความสามารถที่จะปรับที่จะจัดการกับวัฒนธรรมต่างๆ ที่เข้ามาได้อย่างดี” ฉะนั้นข้อมูลที่ได้จากการจัดสรรทรัพยากรวัฒนธรรม จึงเป็นทุนที่ไขเป็นปัจจัยในการผลิตและให้บริการทางการศึกษา

โดยในกระบวนการผลิตที่ทีมงานทุกคนมีบทบาทในการนำเอาข้อมูลที่นำมาแลกเปลี่ยนและสร้างบทเรียนร่วมกัน ดังที่ นิลชา เฟื่องฟูเกียรติ (บันทึกสนาม, 27 มกราคม 2540) กล่าวว่า “มีคนถามว่าคุณทำได้อย่างไรไม่มีคนเขียนบท เราชู้สึกแต่ว่าไม่ได้เป็นอะไร แต่ก็เป็นคนหนึ่งในการทำงานไม่มีการแบ่งว่าใครเขียนบท รู้สึกว่าเราคือคนหนึ่งในการเขียนบทสร้างบท” จะเห็นได้ว่ากระบวนการกลุ่มเป็นวิธีการเรียนการสอนแบบหนึ่งที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนและผู้สอนร่วมกัน อันเป็นลักษณะของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ข้อดีคือที่ทีมงานทุกคนเป็นผู้สร้างและเข้าใจข้อมูลตรงกัน ด้วยการแลกเปลี่ยนทั้งในลักษณะของการระดมความคิดเห็นแบบพูดคุยและกระทำเป็นภาพ สามารถตรวจสอบทัศนคติการรับรู้ของแต่ละบุคคลอย่างเป็นรูปธรรม ง่ายต่อการนำมาพัฒนาเป็นบทเรียน ซึ่งที่ผ่านมาคณะไม่เคยมีกระบวนการที่เป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเช่นนี้ จึงถือเป็นการทดลองเรียนรู้ร่วมกัน ดังที่ พงษ์สิทธิ์ พงษ์กุลบุตร (บันทึกสนาม, 27 มกราคม 2540) กล่าวว่า “มะขามป้อมเป็นมากกว่าการทำงานร่วมกัน เราต้องทดลอง” จะเห็นว่าการนำวิธีการใหม่ๆ มาใช้ในกลุ่มได้ก่อให้เกิดข้อค้นพบใหม่เพิ่มขึ้น อันมีคุณประโยชน์และเป็นแนวทางแก่การนำไปใช้พัฒนาผู้อื่น ซึ่ง นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2531 : 110) เห็นว่า “การศึกษาจึงควรเป็นเรื่องของการส่งเสริมให้กล้าทดลองกับสิ่งใหม่และความคิดใหม่”

สำหรับการดำเนินงานในกระบวนการละคร เมื่อคณะตระเวนแสดง ทีมงานทุกคนทำหน้าที่ตามบทบาทความรับผิดชอบอย่างตั้งใจและเต็มที่ช่วยเหลือกัน ความสัมพันธ์ของกลุ่มเป็นไปตามสภาพและระยะเวลา ได้พัฒนาศักยภาพทางการแสดงในทุกด้านทั้งการร้อง ว่า บรรเลงดนตรี ศิลปการแสดง ฯลฯ ที่ต้องปฏิสัมพันธ์กันอย่างเข้าใจมีหลักและศาสตร์ที่มั่นคงขึ้น ได้ทดลองวิธีการจัดกิจกรรมปรับเปลี่ยนตามสภาพกลุ่มเป้าหมาย และใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขสถานการณ์ร่วมกัน ทีมงานมีระบบและคล่องตัวเป็น “มีออซีฟ” มากขึ้น ค้นพบแนวทางที่ชัดเจนในการดำเนินงานด้านสื่อพื้นบ้านเพื่อพัฒนาอย่างมีทิศทางที่เป็นระบบขึ้น ดังที่ ญาดา เกรียงไกรวุฒิกุล (บันทึกสนาม, 27 มกราคม 2540) กล่าวว่า

... การให้อ่านหนังสือแล้วมา share กัน เวลาเล่นแล้ว in กับข้อมูลในหนังสือที่เรา ได้มา [เช่นการสวมบทบาทเป็นหญิงค้าบริการทำให้เข้าใจสภาพจิตใจและความรู้สึก-ผู้วิจัย] ... ดีที่ได้ share ความคิดแล้วเห็นภาพอะไรร่วมกัน บอกไม่ได้ว่ากระบวนการแบบนี้ไม่รู้ว่าดีที่ สุดหรือไหม แต่เรื่องหน้าน่าจะมีส่วนการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ เพราะส่งผลกับคนแสดง กลับด้วย ...

จะเห็นว่าด้วยกระบวนการกลุ่มที่ไขได้ส่งผลทีมงานให้เรียนรู้ร่วมกัน เป็นส่วนหนึ่งที่เกิดการพัฒนาการทางปัญญาทั้งระดับกลุ่มและปัจเจกในขณะเดียวกัน

2.2.2.1 ระดับบุคคล

ผลของกระบวนการละครที่มีต่อการพัฒนาคนในที่ทำงานในส่วนบุคคลนี้ ประเมินผลได้จากการประชุม ซึ่งพบว่าแต่ละคนมีกระบวนการคิดที่เป็นระบบอันเกิดจากเรียนรู้ในกระบวนการต่างๆ ทำให้มีทัศนคติที่มองโลกกว้างและเข้าใจผู้อื่น ตระหนักในเรื่องมนุษยธรรมที่ชัดเจนขึ้น ดังที่ นิลชา เพ็ญฟูเกียรติ (บันทึกสนทนา, 27 มกราคม 2540) กล่าวว่า “phase นี้ทัศนคติในเรื่องทางเพศกว้าง และลึกซึ้ง แต่ไม่ได้ว่าฉลาดคือได้รับได้มองเข้าใจมากขึ้น ในแง่ละครร้องเพลงได้ดีขึ้น การหายใจ acting” ถือได้ว่าละครที่ประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมนี้ได้ฝึกความสามารถทั้งด้านปัญญาและ ศักยภาพทางการแสดงของนักแสดงอย่างมาก ดังที่ว่า “ละครเป็นแบบฝึกหัดขั้นโต” (พฤษ ส พหลกุลบุตร, บันทึกสนทนา, 27 มกราคม 2540) ดังนั้นกระบวนการละครคือบทเรียนหนึ่งที่ช่วยให้นักแสดงเรียนรู้ เข้าใจ ในบทบาทหน้าที่ของตน นับเป็นส่วนหนึ่งในการขัดเกลาทางสังคม เตรียมบุคคลให้สามารถเผชิญกับปัญหา และตัดสินใจแก้ไขหรือหาทางออกที่ถูกต้องในขณะเดียวกัน อันส่งเสริมการฝึกฝนตนเองและใฝ่รู้อยู่เสมอ ซึ่งสะท้อนให้เห็นผลของการใช้จริยศึกษาในการปลูกฝังพลังทางจริยธรรมไปพร้อมๆ กับการปลูกฝังการใช้สติปัญญา พลานามัยและทักษะเฉพาะในศาสตร์ต่างๆ (ประภาศรี สีหอำไพ, 2537 : 251)

เมื่อพิจารณาผลที่ได้ในระดับบุคคลกล่าวได้ว่า แนวคิดการพัฒนาคนด้วยการใช้พุทธธรรม โดยเฉพาะหลักไตรสิกขาที่เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนามนุษย์ อันประกอบไปด้วย การฝึกพฤติกรรม จิตใจและความรู้ ได้ส่งผลให้นักแสดงในที่ทำงานทุกคนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความมั่นใจ รักษาระเบียบวินัย กระตือรือร้นและรับผิดชอบ ได้พัฒนาการเรียนรู้ในบทบาทผู้นำและผู้ตาม มีศักยภาพในการประกอบอาชีพมากขึ้น รวมทั้งการอภิปรายแลกเปลี่ยนกับผู้ชมทำให้เกิดการจุดประกายด้านความคิด และการไปปรับใช้ในชีวิต ดังที่ ญาดา เกียรติกุล (สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2540) กล่าวว่า “ได้ อะไรจากงานชิ้นนี้มาก ไม่คิดว่าตัวเองจะเล่นละครได้ ดีใจที่มะขามป้อมเปิดโอกาสให้ได้ทดลองเรียนรู้ แล้ว เราก็พัฒนาอะไรจากตรงนี้ด้วย ทำให้รู้สึกที่เราเล่นได้ทำได้ หลังกๆ นี้มีความมั่นใจมากขึ้นมาก” จะเห็นว่า กระบวนการละครได้มีส่วนสำคัญในการพัฒนานักแสดงให้เป็นผู้พร้อมทั้งสติปัญญาและความสามารถ ซึ่ง นักแสดงและที่ทำงานทุกคนเกิดการพัฒนาตนเองแตกต่างกันไป รวมทั้งความสัมพันธ์ต่อกระบวนการกลุ่ม กล่าวได้ว่าผลของโครงการมาลัย มงคล มีส่วนสำคัญในการสร้างสังคมการเรียนรู้ในระดับย่อยขึ้น และเป็น กิจกรรมหนึ่งที่ทำให้ทางเลือกแก่เยาวชนในการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น อันสะท้อนได้ชัด จากเยาวชนในกลุ่มคณะ ดังกรณีการสนทนาระหว่างนักแสดง (บันทึกสนทนา, 27 มกราคม 2540) ที่ว่า

... มีความรู้สึกที่เราเป็นวัยรุ่น ความคิดบางที่ต่อต้านกับสิ่งที่ทำ แต่จากที่พี่ๆ บอกว่าวัยรุ่นน่าจะมีอะไรที่เป็นทางเลือกได้มากกว่าการไปเดินห้าง ก็รู้สึกว่ามันดีกว่าตรงนี้มากขึ้น ได้พัฒนาตัวเองในการแสดงกับบทบาทมากขึ้น ... (ปรีชายุทธ แร่จิ้ง, อาสาสมัคร)

... สิ่งทีวัยรุ่นอย่างคุณ [ปรีชายุทธ แร่จิ้ง-ผู้วิจัย] ทำอยู่ไม่ใช่ทางที่ผิด แต่อยากเสนอทางเลือกอื่นที่อยากให้เลือกแล้วมีผลระยะยาว การพัฒนาในการเล่นละครขอการแสดงมาก ว่าตรงนี้มีพัฒนาขึ้นเยอะจากที่เคยเห็นๆ มาก มีความพยายามสูง และรับผิดชอบในส่วนที่ทำอย่างนิทรรคการได้ดีมากๆ ... (ประดิษฐ์ ประสาททอง, ผู้นำคณะ)

จะเห็นว่าจากกิจกรรมที่ให้ทางเลือกแก่เยาวชน นับเป็นลักษณะของการศึกษาสำหรับเวลาว่าง (Education for leisure) (ชนิตา วัชรพลเมือง, 2537 : 268) ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่การพัฒนาตนเองของเยาวชนและผู้อื่น อันเป็นวิธีการหนึ่งในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต

สามารถสรุปผลของกระบวนการละครในด้านที่ผลงานคณะ หรือผู้ใช้ ผู้สอน ได้ 2 ลักษณะคือ

1. ด้านการสื่อสาร
2. ด้านกระบวนการ

กล่าวได้ว่าผลการใช้โครงการละครมาลัย มงคล ที่เกิดขึ้นล้วนสะท้อนให้เห็นถึงการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่มีต่อการพัฒนาคนทั้งฝ่ายผู้ใช้สื่อหรือผู้สอน และผู้รับหรือผู้เรียน ดังนั้นเมื่อพิจารณากระบวนการและผลการใช้โครงการรณรงค์จริยธรรมทางเพศและอดส์ หรือแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมเยาวชนออสเตรเลีย ไทย ในสถานศึกษาปีพ.ศ.2539 (ละครมาลัย มงคล) ของคณะละครมะขามป้อม จะเห็นว่ากระบวนการและผลการใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านในโครงการมาลัยมงคลนี้ นับเป็นการศึกษาในแง่ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม

กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ปรากฏชัดเจนจากโครงการฯ นี้ คือการที่คณะทำหน้าที่รวบรวมสื่อพื้นบ้านแขนงต่างๆ โดยพิจารณาแยกแยะเลือกสรรเอาคุณประโยชน์ที่สามารถนำมาใช้ได้อย่างสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน น่าจะเป็นวิธีหนึ่งในการถ่ายทอดและสืบทอดวัฒนธรรม ซึ่งบุคคลทุกคนควรมีบทบาทในการทำหน้าที่ดังกล่าวด้วยความเข้าใจจริง ดังที่ สุจิตต์ วงษ์เทศ (2527 : 28-29) กล่าวว่า

... สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสธารของสังคมโลก ฉะนั้นศิลปะทุกอย่างก็ย่อมถูกกระทบกระเทือนไปด้วยแน่นอน จะให้คงลักษณะเดิมอยู่ตลอดเวลานั้นย่อมจะเป็นไปไม่ได้ หน้าที่ที่ควรจะทำที่ดีที่สุดก็คือการศึกษารวบรวมของดั้งเดิมให้ดีที่สุดเท่าที่นั่น ศิลปะพื้นบ้านพื้นเมืองก็จะต้องมีวิวัฒนาการด้วยเช่นเดียวกับศิลปะประเภทอื่นๆ เพราะฉะนั้นการจะสงวนรักษา ก็จะต้องทำความเข้าใจให้อ่องแท้ด้วย หากไม่ทำความเข้าใจให้อ่องแท้ อาจจะเป็นเรื่องของคนที่คนกรุงเทพฯ ไปสนับสนุนให้ชาวบ้านชนบทยืนอยู่กับที่โดยไม่มีวิวัฒนาการของศิลปินบ้าน และความเป็นศิลปะพื้นบ้านก็ย่อมขาดวิวัฒนาการไปทั้งสิ้น ...

จะเห็นว่ากระบวนการผลิตมีส่วนสำคัญในการศึกษาค้นคว้าและทำความเข้าใจกับประเพณี สื่อพื้นบ้าน ฯลฯ และเป็นวิธีการเรียนรู้ในการรื้อฟื้นภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้เพื่อพัฒนาสังคมเป็นทั้งการอนุรักษ์ สืบสาน สร้างสรรค์ และพัฒนาวัฒนธรรมพื้นบ้านให้ดำรงอยู่สืบไป โดยเฉพาะการใช้บทบาทของวัฒนธรรมศาสนาที่เป็นหลักในการดำเนินชีวิตมาเป็นแนวคิดของการจัดการศึกษา ซึ่ง ประภาศรี สีหอำไพ (2537 : 254) เห็นว่า "ระบบจริยธรรมฝึกอบรมคนให้มีคุณภาพ มีศักยภาพในทางความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่ปัญญาวิเคราะห์ความขัดแย้งระหว่างแนวความคิดเก่ากับแนวความคิดใหม่ สามารถให้มนุษย์เลือกที่จะดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ ศักยภาพและคุณค่าของความเป็นมนุษย์" จะเห็นว่าจริยธรรมถูกนำมาใช้เป็นแนวคิดและวัตถุประสงค์สำคัญสำหรับการศึกษากับบุคคล โดยคณะมองว่าเป็นวิธีการ

ลดปัญหาต่างๆ ในสังคมรวมทั้งปัญหาเอตส์ ดังนั้นกระบวนการผลิตทางวัฒนธรรมจึงมีความจำเป็น ในแง่นี้ เห็นได้ว่าคณะทำหน้าที่ผลิตซ้ำ โดยใช้รูปแบบจำลองพิธีกรรมเดิมตามบทบาทหน้าที่. แต่ปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและกลุ่มเป้าหมาย ซึ่ง (กาญจนา แก้วเทพ, 2539 : 45-46) เห็นว่า

... ในขณะที่กลุ่มของผู้ผลิต (Producer) อาจจะหมุนเวียนเปลี่ยนกันไป แต่กลุ่มผู้ที่เผยแพร่ถ่ายทอดนั้นจะเป็นกลุ่มเดิม ดังนั้นจึงอาจจะเป็นการกล่าวที่ไม่เกินเลยไปนักที่จะบอกว่า ในกระบวนการสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยในปัจจุบันนี้ ผู้เผยแพร่ (Distributor) มีความหมายและมีความสำคัญเสียยิ่งกว่าผู้ผลิตหรือผู้สร้างสรรค์ วัฒนธรรม (Producer) โดยที่สำนึกส่วนใหญ่ของคนอาจจะยังคิดไม่ถึง ...

กล่าวได้ว่าคณะจึงอยู่ทั้งในฐานะของผู้ผลิตซ้ำและผู้เผยแพร่ถ่ายทอดวัฒนธรรมด้านต่างๆ และส่งเสริมการเรียนรู้ ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมทางค่านิยม จริยธรรมที่ เหมาะสม นับได้ว่าการใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาของคณะเป็นลักษณะของศึกษาเชิงรุก ด้วยการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่มุขยและชุมชน ซึ่งแนวการอบรม (Orientation) เน้นการเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรง นอกจากนี้การใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาควรรักษาติดตามผลว่า วิธีการดังกล่าวจะมีผลเสียถึงประเพณีดั้งเดิมหรือไม่ เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขต่อไป (กาญจนา แก้วเทพ, 2539 : 195)

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์การศึกษา จะเห็นได้ว่าคณะใช้วัฒนธรรมหรือความรู้ ภูมิปัญญาต่างๆ เป็นทุน โดยถ่ายทอดผ่านกระบวนการใช้วัฒนธรรมเป็นสื่อ ซึ่งเท่ากับเป็นการให้บริการแก่ผู้บริโภคหรือผู้เรียน อธิบายได้ทั้ง ผู้แสดงและผู้ชม โดยเฉพาะในส่วนผู้แสดง อันจะทำให้การเรียนรู้ได้ผลดีและยั่งยืน เนื่องจากสิ่งที่เรียนใหม่สอดคล้องกับพื้นความรู้เดิมของผู้เรียน และจากการประเมินจะเห็นว่า วิธีการดังกล่าวจะนำมาซึ่งผลตอบแทนที่ชัดเจนแบบไม่เป็นตัวเงิน เช่น สามารถเลือกแนวทางดำเนินชีวิต ดังปรากฏเห็นได้จากการร่วมเสนอทางออกแก่บุคคลผู้ประสบปัญหา หรือการให้ความสนใจคาดหวังให้คณะจัดอบรมเยาวชน ครู อาจารย์ในการใช้สื่อเพื่อการศึกษา สอดคล้องกับเศรษฐศาสตร์แนวพุทธที่เห็นว่า การบริโภคหรือบริการต้องก่อให้เกิดคุณภาพชีวิต โดยในส่วนของทีมงานคณะ จะเห็นได้ชัดเจนจากการเลือกประกอบอาชีพตามความถนัดของบุคคล เพื่อพัฒนาตนเองและผู้อื่น ดังที่ นิมิตร พิพิธกุล (สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2540) กล่าวว่า

... จะบอกว่า จริงๆ คนที่ทำละครวรรณคดีนี้ คืออาชีพที่สุดแล้ว เพราะเป็นการดำรงอยู่ได้ด้วยการทำละครแลกข้าว ในขณะที่ละครที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้คือ ทำละครแลก sponsor แลกค่าตัว เราก็จะบอกว่ามันไม่ใช่อาชีพ อาชีพคือตรงนี้ คือความเป็นจริง คือทำแล้วเกิดผลกับผู้ชมจริง แล้วก็เกิดผลกับคนทำจริง เกิดผลในแง่ข้อมูลข่าวสาร เกิดผลในแง่การเรียนรู้ แล้วก็สิ่งที่เกิดขึ้นกับสังคมจริงๆ อะไรแบบนี้ เราคิดแบบนี้ ... และสองคือลักษณะของละคร community theatre ถ้าจะเกิดขึ้นได้จริง ต้องลดลักษณะที่เรียกว่าการเปรียบเทียบเชิงศิลปะ หรือการเชิดชูว่าเป็นศิลปะระดับสูง นี้ศิลปะระดับชาวบ้านอย่างนี้ ต้องไม่มี ... แต่สิ่งที่เกิดขึ้นคือ ทุกคนสนุก ทุกคนหัวเราะและก็ทุกคนสนุกกับสิ่งที่แสดงบนเวที เพราะนั่นคือคนในชุมชนไง ใครจะแสดงอะไรก็ได้ขอให้มันที่ได้แสดงออก ด้วยความกล้าหาญ ด้วยความมั่นใจ ด้วยความสนุก ...

จะเห็นได้ว่าทัศนคติดังกล่าวล้วนสะท้อนให้เห็นผลของการพัฒนามนุษย์ที่ก่อให้เกิดการเลือกวิถีการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องเหมาะสมกับศักยภาพและความสามารถของบุคคล ละครจึงเป็นวิธีหนึ่งในการใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อวัฒนธรรมประภต (Enculturation) คือทำให้เกิดมีวัฒนธรรมแทรกซึมสู่บุคคลทั้งทางตรงและโดยอ้อม (พระยาอนุมาวราชธน, 2524) เป็นทั้งการอนุรักษ์ สืบทอด และเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้านให้ดำรงอยู่ต่อไป เพื่อให้การศึกษาและพัฒนาคนตามวาระโอกาส

2. กระบวนการสังคมประภต

กระบวนการสังคมประภตหรือการขัดเกลาทางสังคมที่คณะชามป้อมมีบทบาทนั้น คือการทำหน้าที่ประมวลประสบการณ์ของบุคคลและปัญหาในสังคม โดยถ่ายทอดค่านิยมร่วมทางสังคม ด้วยการสวมบทบาทผู้แสดง และสร้างสถานการณ์สมมุติ พร้อมให้ความหมายและคุณค่าต่างๆ ซึ่งสัญลักษณ์ในการพัฒนาอัตตะของบุคคล และให้ผู้มีส่วนร่วม เช่น ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน ได้ทำหน้าที่เป็นบุคคลสำคัญอื่นๆ ในการขัดเกลาทางสังคม ซึ่ง Ivor Morrish (1972 อ้างถึงใน รัตนา ดวงสวัสดิ์, 2528 : 199) กล่าวว่า "การศึกษาและสังคมต้องมีการกระทำระหว่างกัน เรื่องการศึกษาและสังคมมิใช่กระบวนการทางเดียว การศึกษาเป็นสิ่งที่ตัดสินโดยสภาพหรือความต้องการของสังคม แต่ในทางที่กลับกันสถาบันและโครงสร้างของการศึกษาจะสามารถเปลี่ยนหรือดัดแปลง โครงสร้างของสังคมได้" โดยในฐานะของกระบวนการสื่อบุคคล ได้พัฒนาคนทั้งในส่วนที่มงานคณะและบุคคลอื่น ดังเห็นได้จากการสวมบทบาทสมมุติได้พัฒนาศักยภาพผู้แสดงให้เหมือนจริงและน่าเชื่อถือ เพื่อให้เกิดการสื่อสารที่ชัดเจนและประสิทธิภาพ ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ เรียนรู้ และมีสำนึกร่วมทางสังคมจากประสบการณ์ตรง

ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงนั้น การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนมีความจำเป็น เพื่อเรียนรู้รหัส (Code) หรือความหมายในสถานการณ์หนึ่งๆ ซึ่งสะท้อนจากการให้ผู้เรียนร่วมเสนอทางออกแก่ผู้ประสบปัญหาหรือแนวทางแก้ไข ละครจึงเป็นสื่อการเรียนรู้และขัดเกลาทางสังคมเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกหรือตัดสินใจดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพสังคมอย่างฉันทามติ พร้อมทั้งพัฒนาสังคมไปด้วย ดังที่ พัทยา สายหู (อ้างถึงใน รัตนา ดวงสวัสดิ์, 2528 : 191) กล่าวว่า "การทำให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมเดียวกันเกิดประโยชน์ส่วนบุคคลและส่วนรวมอย่างเสมอภาค ยุติธรรมมากที่สุด ทำให้เกิดความสุจริตใจที่จะได้อยู่ร่วมสัมพันธ์กันเป็นสังคมที่ผูกพันมั่นคงถาวรตลอดไป"

กล่าวได้ว่ากระบวนการและผลการใช้โครงการละครมาลัย มงคล ของคณะละครชามป้อม ได้ทำหน้าที่เป็นสื่อการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและสังคม ทั้งในด้านการถ่ายทอด สืบทอดและพัฒนาวัฒนธรรมรวมทั้งในด้านการขัดเกลาทางสังคมหรือกระบวนการสังคมประภต ซึ่งได้ผลต่อการพัฒนาคนและสังคมตามวัตถุประสงค์ที่คาดไว้ โดยสามารถตรวจสอบผลจากข้อมูลป้อนกลับอย่างเป็นทางการของผู้ชม

นอกจากนี้กระบวนการละครมาลัย มงคล ถือเป็นกระบวนการศึกษาแบบอณู (Atomistic enucation) ดังที่ ชนิดา รักษ์พลเมือง (2537 : 297) กล่าวว่า “การศึกษาแบบนี้เทียบได้กับการศึกษาแบบไม่ทางการ หรือการศึกษาตามข้อเสนอของกลุ่ม Deschoolers ซึ่งมีจุดสนใจจะให้การศึกษาแก่บุคคล โดยให้เขาเรียนรู้จากการทำกิจกรรมต่างๆ โดยไม่ติดที่ “รูปแบบทางการของโรงเรียน” . . . และการศึกษาตามกลุ่มสนใจ” อาจเรียกลักษณะของกระบวนการนี้ได้ว่าเป็นการศึกษานอกแบบ “แนวมะชามป้อม”

จากการประเมินผลโครงการละครมาลัย มงคลนี้ สามารถกล่าวได้ว่ากระบวนการและผลการใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านของโครงการสื่อชาวบ้าน โดยการดำเนินงานของคณะละครมะชามป้อม บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ทั้งในการรณรงค์ การให้การศึกษา รวมทั้งก่อให้เกิดการพัฒนาคนและสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถสรุปและอภิปรายผลการศึกษาโครงการฯ นี้โดยภาพรวมในบทสรุปและอภิปรายผล การวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย